This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

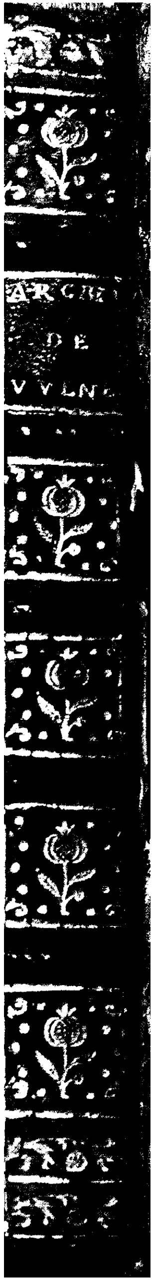
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

ARCH
DE
VVLN

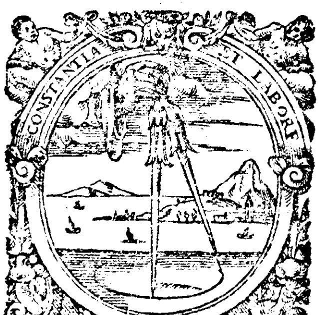
DE RECTA CVRANDORVM VVLNERVM RATIONE,

ET

Aliis eius artis præceptis libri II. FRANCISCO ARCÆO Fraxinalenſi, Doctore Medico & Chirurgo, auctore.

EIVSDEM

De febrium curandarum ratione.

Ex libris Franci Sauuin 1654

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXIIII.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS D. G. REX CATHOLICVS *priuata lege ſanxit, ne quis hunc librũ cui titulus*: De recta curandorum vulnerum ratione, & aliis eius artis præceptis libri II. FRANCISCO ARCÆO Fraxinalenſi, Doctore Medico & Chirurgo, auctore: *in omnibus ſuis ditionibus imprimere, vel alibi impreſſum diſtrahere, citra Chriſtophori Plantini conſenſum ante ſexennium proximum audeat. Qui ſecus faxit; pœna; præter confiſcationem librorum; in litteris plenioribus à ſua Maieſtate eidem Plantino datis & conceſſis expreſſa, multabitur. Datum Bruxellæ in Conſilio Priuato* V. *Iunij. Anno* M. D. LXXIII.

Subſignat.

I. De Langhe.

Et *in Conſilio Brabantiæ* XIII. *menſis Iulij.*

Subſignat.

I. De Witte.

BENEDICTI ARIÆ MONTANI HISPALENSIS IN FRANCISCI ARCÆI FRAXI-nalenſis libros de vtraque Medicinæ praxi,

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
DE LA FACULTAD DE MEDICINA

PRÆFATIO.

DVO MIHI iuniori in Medicinæ diſciplina præcipuè contigere prępceptores, grauiſſimi ambo ac doctiſſimi, optimiq́. viri: alter Petrus Mena, qui, cùm Compluti eam Philoſophiæ partem ſumma cũ laude profeſſus diu fuiſſet, in Philippi Catholici Regis familiá poſtea venit, atque in illa aula magna ægrotãtium vtilitate verſatus diem ſuũ ex calculi morbo obiit, cũ grãdior iá ętate eſſet, neq. ſe chirurgo ſcindendũ cõmittere prę imbecillitate poſſet. Is pręclara ingenij ac iudicij ſui monumenta reliquit, quorũ bona pars in lucẽ iá pro-

dijt, reliqua, vt ſpero, propediem eſt proditura. Ille cùm ſæpe mecum de ea medicinæ parte ageret, quæ, quòd in vulneribus, vlceribus, luxatis, diſtortis ac fractis membris curandis verſatur, manuumque dexteritate & officio præcipuè vtitur, à Græcis chirurgia dicta eſt (vt certiſſima ac totius artis tutiſſima, ſic etiam quondã præſtantiſsima habita, atque à maximis viris exculta; nunc verò imperitia & ignobilitate omnium ferè vtentium abiectiſsima ac tantum nõ extincta penitus) nunquã ceſſabat mihi ſummoperè commendare, ac miris laudibus prædicare Franciſci Arcæi Doctoris Medici Hiſpani in omni artis huius parte dexteritatem ac felicitatem admirabilem, ſed in chirurgiæ præcipuè exercitatione atque vſu obſtupendam quandam preſtantiam: eum autem vt mihi præceptorem conciliare ſtuderem ſuadebat, ſi cogno-

cognoſcere animus eſſet, quid quantumq́; illa Medicinæ parte effici poſſet. Cùm autem annos iam triginta duos natus in rupis meæ Aracenenſis agri ſeceſſu eſſem, accidit vt à magni & illuſtris in poſtrema ac Luſitaniæ finitima Bethicę parte ſiti oppidi (cui Llerina nomen eſt) magiſtratu, atque à prouinciæ illius gubernatore, præcipuè verò ab inquiſitionis patribus, qui tribunal ibidem habēt, ſacri verbi populo per Quadrageſimę tempus enuntiandi & exponendi cauſa per eundem Franciſcum Arcæum iam aliâs mihi puero notiſſimum & paternæ conſuetudinis neceſsitudine penè coniunctiſsimum legatum ad eam rem miſſum aduocarer. Cui petitioni ego libenter cōceſsi, propter ſummam muneris, quod Deo gratum fore ſperabam, honeſtatem, propter eorū, à quibus aduocabar, auctoritatē, atque adeò propter magnam meam

erga legatum ipſum voluntatem: qui ſuam mihi domum ad hoſpitij vſum vltrò obtulit,& chirurgię artem, qua ipſe vteretur, per loci ac tẽporis opportunitatem communicaturum ſeſe pollicitus eſt. vtranque igitur conditionem libentiſsimè accepi, atque habui per menſes quatuor ferè perpetuos ſuauiſsimis moribus ac ſermonibus hoſpitem doctiſsimumq́ue chirurgiæ artis magiſtrum,à quo nõ tantùm illius diſciplinæ præceptis & inſtitutis inſtructus, verùm aſsiduis & frequentibus curationum exemplis auctus confirmatusq́ue fui, quorum variam & exactã rationem longiſsimum eſſet recenſere. Huic viro eòdem illo tempore cùm gratior eſſe indies mihi viderer, auctor fui, vt ſuam illam vulnerum & quorundam difficillimorum morborum curandi rationem vel breuiter,dilucidè tamẽ, deſcriberet,atque ad humani generis vſum

vſum in lucem ederet: quoniam illius in hac parte diligentiam & officium à compluribus doctiſsimis viris, præcipuè verò à Mena meo publicæ vtilitatis cum primis ſtudioſo, poſtulari intelligebam. Ille autẽ quamuis plurimis ac frequentibus per omnem illam prouinciam curationibus occupatiſsimus eſſet; tamen quòd pietate per omnem vitam maximè ducatur, (vtpote qui in curandis innumeris pauperibus, in quorum ſumptus pecuniam etiam ſuam impendit, magnam diligentiæ ac temporis partem ponit) ſucciſiuis horis in ipſis aliquãdo itineribus, nonnunquam domi duo volumina conſcripſit; quorum altero chirurgiæ, quæ vulnera atque vlcera curat, & morbi gallici præſtantiſsimam curãdi methodum & apertiſsimã tradit, adeò vt ad manifeſtas demonſtrationes illam medicinæ partem redegiſſe videatur. al-

tero verò febrium genera omnia, & quoſdã difficillimos morbos vt ptiſim, quemadmodum ipſe rectè expediteque curare ſoleat, docet: vtrũque nobis in Hiſpania perlectum, ac doctiſsimis medicis Hiſpanis, Italis & Belgis oſtenſum vehemẽterque probatũ Chriſtophoro Plantino noſtro ſtudioſorum omnium amiciſsimo ac publicæ literariæ rei ſtudioſiſsimo prælis ſuis mandandum tradidimus. Vt autem opus non ſine digno ornamento, quanquam genio ipſo ſuo ornatiſsimum eſſet, tamen cultius prodiret in publicũ, voluit doctiſsimus ac mihi ſuauiſsimus amicus Aluarus Nonnius Hiſpanus, qui Antuerpiæ literarum ac diſciplinarum variarum ſtudijs ingenioſiſsimam dat operam, ac medicinam magno cum ægrotantium vſu exercet, alterã partem, chirurgicam videlicet, breuibus atque eruditis annotationibus illuſtrare, vt oſten-

oſtenderet quàm aptè, quamque diligenter antiquorum medicorum doctrinam Arcæus noſter perſequatur, quod quibuſdam in Hiſpania medicis perſuaderi vix poterat, qui curationum ab illo factarum miraculis turbati, dicere ſolent vulgatam & cõmunem curãdi viam ab ipſo negligi, aliamq; nouam à ſe inuẽtam muniri, cũ tamen ille ſumma modeſtia profiteatur ſe obſeruatiſsimis antiquorũ veſtigijs inſiſtere, quæ ab imperitorũ turba perturbata atque obſcurata iã diu fuere. Vnũ autem illud eſt, quod Arcæum ſæpe conqueſtum audiui, peſſimè & artis dignitati & publicæ ſanitati noſtræ ętatis medicos conſuluiſſe, qui hanc nobiliſsimam pariter atque certiſsimam medicinæ partem vel faſtidientes vel neglig ẽtes, & manuum exercendarum laborem declinantes, ad empiricos, atque adeò ad ineptiſsimos tonſores relegauerint,

paſsiq́ue fuerint libros à recentiori-
bus auctoribus de hac diſciplina cō-
ſcriptos in vulgares linguas peruerti,
magis quàm conuerti. Quamobrem
ille me frequēter per epiſtolas abſen-
tem rogauit, obteſtatusq́. eſt, vt quā
religioſiſsimè poſſem, ipſius nomine
principes omnes, rerum publicarum
magiſtratus, academiarum præſides
ac doctos & publicæ vtilitatis ama-
tores cunctos obſecrarem, ne vnquā
hos à ſe Latinè editos libros in vulga-
res linguas verti paterentur, quos ad
imperitorum atque tonſorum manus
deferri ipſe minimè velit, ſed à peritis
hanc artē bello ac pace vtilem exer-
ceri, vel ab ijs, qui manus exercitatas
habent, peritorum præſentia iudicio
& conſilio expediri. Viuit adhuc hoc
tempore Franciſcus Arcæus, annum
agens ferè octogeſimum, eademq́ue
dexteritate vtramque Medicinæ par-
tem facit, ac ſi quadrageſimum ætatis
nondum

nondum exceſsiſſet: à quo librũ vtiliſsimum expectamus variorum tùm inſtrumentorum, tùm medicamẽtorum, quæ ſummo cum vtilitatis fructu per ipſum excogitata ſunt. Horũ autem librorum, quos nos publici commodi quo maximè tenemur ſtudio ſcribendos edendosq́ue curabamus, doctrinam quiſquis diligenter obſeruauerit, magnum, vt nobis frequenti exemplo perſuaſimus, & ſibi, & hominum ſanitati procurandæ operæ precium certiſsimè faciet. Antuerpiæ ad x. Kalend. Maias, Anno M. D. LXXIII.

AD BENEDICTVM ARIAM MONTANVM Theologum celeberrimum.

ALVARVS NONNIVS.

SI iuxta veterẽ Stoicorũ ſententiã homines hominũ cauſa ſint geniti (doctiſsime Aria) quicũque de cõmuni hominũ ſalute, magis indies, commerentur, hi proculdubio, omnium maximi ſimul, & optimi ſunt habendi. Quod quidem cùm varijs diſciplinis præſtari poſſit, nulla certè plenius, quàm medendi ratione id fit, adeò vt ſui ſtudioſos hæc ars, aut immortales reddiderit, aut æternæ conſecrauerit memoriæ. In hoc albo cũ ſit Arcæus tuus, atq; vnus qui hanc artem colendo, exercendóque tantum nominis ſui ſplendorem apud ſuos compararit, quantum viuus nemo: quid credis ſuæ celebritati acceſſurum, ſi quæ ipſe manibus inter rudes exercuit, calamo, ſcriptóque doctis teſtetur? Certè ſublimi

limi (vt ille ait) feriet ſydera vertice. Quæ quidem gloria, induſtria tanta, tanta diligentia, labore & incredibili ſolertia parta, niſi per te in lucem prodeat, vnà cum ſuo auctore languebit, ac obliuione peribit. euulga itaque, quæ neſcit chirurgorũ vulgus, ac tam ſalutaria remedia clam apud te eſſe noli; ne tu minus in communicando promptus, quàm ille in opem ferendo alacris eſſe videare: & ne videar fruſtra abs te hoc petere, ſed optimo iure poſcere; ita equidem ſentio, vulnerum librum ita eßе vtilem, vt neceßarium illum exiſtimem: etenim non ſolùm ea docet, quæ cum multis mendorum & errorum portentis, incultè & imperitè à Barbaris ſcripta ſunt: verũ ita noſtrorum chirurgorum inſcitiam refellit, vt mortales ab illorum tyrannide (quos Galenus rectè latronibus cõparat) vindicaſſe mihi videatur. Præterea aliqua diſcet noſtra ætas, quæ aut neſciuit antiquitas, aut pro deplorato reliquit; feliciter, & methodo facili curare; idque remedijs

à ſe

à ſe multa exercitatione, & iudicio comparatis, aut petitis ex Hippocratis, & Galeni fontibus.

Ordo verò quanquam ita adamuſſim obſeruatus non ſit, ob aſſiduam artis actionem, & ægrorum curam; magna tamen artis complexione commendatur: nam διαίλυσις eſt perpetua, qua vulnera in ſuas differentias (vt ita dicam) genericas diuidũtur; ac in ſimplicia & compoſita in ſuas veluti fibras ſinduntur. Præſagia deinceps cuiuſq; propria notantur: poſtremò curãdi methodus particularis ſubnectitur. Quo ſanè ordine vix alius (meo iudicio) ſtatui, aut excogitari melior potuiſſet. Sequitur hoc caput; capitis vulnus: hoc enim ob periculi magnitudinem, & præſtantiam partis primò ſeſe offert. Poſt hoc, ea vulnera, quæ in vtroque ventre accipiuntur, in ſupremo videlicet & imo, ita exponuntur, vt deſiderari, neque ad cognitionẽ periculi, neque ad ſanationem, poſſit nihil: cætera verò, quæ in alijs ab his partibus infliguntur,

tur, vel ſub ſimplici vulnere cõplexa ſunt, vel tanquam nimis facilia ab auctore contemnuntur, partium ſingularum affectarũ temperaturam, ſitum, connexum, ſubſtantiam, figuram, actionem, vſum tradit appẽdice quadam medica huic libro adiecta, quæ hoc habet ſingulare: ferè nullum circa vulnus ſymptoma occurrere poſſe, cuius nõ expedita hinc, facilisq; elici curatio poſſit. Verũ ad chirurgiam reuertor: in qua abſolutis vulneribus, vlcera curanda proponuntur, vnico duntaxat capite comprehẽſa. atque hic admonendum exiſtimo, totum caput ὑπόμνημα eſſe, & veluti ex pugillaribus ad memoriæ ſubſidium depromptũ: quo pacto plerique Hippocratis libri circumferuntur. Quamobrem, nec omnia definita ſunt, nec vlla eſt circumſcripta methodus; vbique verò perfecta elucet curatio. Verùm hæc breuitas pulcherrima morbi Gallici curatione compenſatur: in qua illud eſt inſigne; quòd ſalſæ parrilliæ verũ decoquendi modum, à nemine traditum

oſten-

oſtendat. Quæ quidem omnia, breui ſcholio in ſingula capita declarata ſunt: cæterùm quo inceperat, eo terminabitur epiſtola, facturum te rem tuis moribus dignam, ſi, qui vitæ ſanctitate, & ſapientia, alijs exemplo es; hac etiam liberalitate mortales adiuues. Vale.

FRANCISCI ARCÆI FRAXINALENSIS DOCTORIS MEDICI ET Chirurgi, de recta curandorum vulnerum ratione, & aliis eius artis præceptis libri duo.

EX LONGO *atq; aſſiduo curandi vſu multarum, neque tamen vulgarium rerum peritiam in vtraque medicinæ parte Dei beneficio aſſecutus, & propriam curationis artem, & præſtantiſſima quædam in vtroq; genere remedia publicæ vtilitatis ſtudio cõſcribere in animo ſtatui meo: & quorundam etiã tum morborum, tum vulnerum atque vlcerum curationem addere, quæ in antiquis medicorum libris, aut deſperata prorſus, aut deſiderata hactenus fuerant. Continent igitur libelli noſtri, præter omnia recentiorum vulnerum genera & noua etiam & antiqua vlcera, atque ea quæ vulgo fiſtulæ in pectore appellantur, quorum quæ in vſu eſt curatio, in phthiſicas plerũque, interdum verò in hecticas febres & ægrotationes eos qui huiuſmodi patiuntur protrudit: quarum nos certam atque ſaluberrimam curandi methodum opere*

hoc Deo duce docebimus: idē & in altero de medicina opuſculo facturi, quod ex multorum morborum deſperata hactenus, nunc verò propoſita curatione commendabile fore ſperamus. Hæc verò curandi ratio atque hic ordo à nobis obſeruabitur, vt à capite ad pedes vſque de vulnerum omnium generibus, & quis breuiſſimus vnicuique curandi modus, quæ remedia aptiſſima comperta fuerint, oſtendamus.

DE VVLNERIBVS IN CAPITE TAM EX INCISIONE quàm ex contuſione factis, quę tamen vltra pericranium ſiue almocati non penetrauerint.

Cap. I.

NEmo profectò ex auctoribus ijs qui noſtra ætate curandorū vulnerū rationē docuere, aut melius aut plenius q̄ Ioannes Vigenſis iudicio noſtro ſcripſit: cuius nos & doctrinam & artem cum primis probantes, nonnulla tamen quæ breuius & certius expediri poſſint, quantum diligenti ſtudio, longo vſu, Deo id præſtante, huius & aliorum inuentis addere conabimur. Igitur vulnerum in capite vt varia ratio, ſic alia atque alia curatio eſt. Vnum namque genus eorum, eſt, quæ vel gladio vel alijs ad ſcindendum comparatis in-

tis in-

tis inſtrumentis fiunt. Alterum verò, eorum eſt, quæ vel fuſte, vel malleo, vel conto, aut ſaxo, aut alio denique caſu accipiuntur. quod genus in vniuerſum contuſionem dicimus. Ex his quædam maiora, quædam verò minora ſunt, atq; alijs alia figuris habitudinibusq́; notantur; quæ tamen omnia vltra pericraniũ nõ pertingunt: atq; ad huiuſmodi curãda vulnera vel tõſores vel chirurgi plerunque indocti accerſiri ſolent: quibus illud in primis commune omnibus ferè eſt, vt vulnera omnia, quæcũq; in capite fiũt, magna crucis figura inciſa, adaperiãt, & (vt illorum verbo vtar) manifeſtent; atque cranium ipſum detegant. Deinde vulnus omne id quod ab ipſis factum eſt, intinctis ouorũ albo ſtupis & lychnis conſtipent, perinde quaſi capitis os vel fractum vel inciſum fuiſſet. Huius verò erroris cauſa eſt commune quoddam apud illos nullo certo illuſtri auctore præceptũ, quo vulnera capitis vniuerſa manifeſtari atque aperiri oportere tradunt; vt in ſecũda curatione, an capitis os fractũ inciſumúe fuerit, cognoſcatur. Ex quo iſtorum errore multa ijs qui ſic affecti ſunt, afferuntur incommoda. Imprimis enim curationem tardiorem ac longiorem effici neceſſe eſt. Namque ſecũdum artem, curata octauo vel ad ſummum decimo die bene haberẽt, quãuis quantitate magna eſſent. Contrà iſti vix al-

tero vel tertio interdum menſe curant, cuius etiã vitij Galenus Theſſalũ arguebat 4. methodi. Præterea vulnus ad craniũ vſque aperientes, ægrotum ipſum in ſummum vitæ diſcrimen non rarò conijciunt: quippe non exiguam oſſis partem aëre frigido tentante corruptam extrahi hoc modo curatis neceſſe ſit: quod quidem os neq; corruptum alias, nec inciſum fuerat. Namque eam in omni humani corporis oſſe ſuperficiei partem, quam aër attingit, corrumpi neceſſe eſt. Nec rarò euenit, vt non ſuperficies modò, ſed ipſum os totum ſecundum craſsitudinem corrumpatur, vltra id, quod à circũ ambiente aëre tẽtatum fuerat: accedit enim ad aëris incommoditatem illa digeſtiuorum ac varij generis olei copia quã adhibent, cùm ab ipſis an concocta vulnera ſint, necne, prorſus ignoretur. Quam quidem ob rem nos vt tantæ prolixitati totq; incommodis occurramus, curãdi rationem doctiſsimis antiquorum & noſtri temporis Chirurgis probatam ſubiũgemus: addito medicamento quodam à nemine hactenus tradito, cuius admirabilem efficaciam experiri cuilibet licebit. Atque primum quidem omnium de vulneribus ſimplicibus quæ ſcindentibus fieri ſolent inſtrumẽtis, vt gladio, pugione, & ſimilibus. deinde de altero genere diſſeremus.

Igitur an capitis os fractum, an inciſum ſit, vt non

non incerta coniectura dignoſcamus, is qui vulnus habet, imprimis rogandus eſt, quonam inſtrumento ſit vulneratus; num ſimul vt acceperit, in terram corruerit, an mente fuerit commotus. Quodſi ad cranium vulnus non pertinuerit, tonſis primùm circumiacentibus capillis, caro carni, cutis cuti, quàm fieri poſſit aptiſſimè, committenda eſt.

Id ſi citra acus vſum fieri poſſit, fuerit profectò commodiſſimum. Quodſi longitudine magnum vulnus fuerit, aut acu vti oportebit, aut filo tantum longiori vulnus eſt alligandum, modò id loci ac ſitus commoditas admittat, idq́ fiet vulneris ipſius labris aptiſſimè coniunctis. Atque hæc profectò alligandi forma in omni vulnerum genere, vbi commodè exerceri poſſit, mihi vehementer probatur.

Namque diductæ carnis labra & partes hoc modo melius cohærent. Hoc vbi expeditũ fuerit, ſi vulnus grandiuſculum ſit, in partem illius inferiorem flammula ex tenui lino oui albo intincta inferatur inſtrumento illo quod tenta vulgo dicitur, additis ſuper vulnus lineis pecijs duplicibus oui albo ſimiliter intinctis, deinde vulnus nõ plurimis fotum pannis alligetur, atque ita vſque ad ſequentem diem ſinatur. Neque verò in tertium diem, vt mendosè à nonnullis fit, curationem

Hoc itẽ præcipit Hippocrates lib. de articulis potiſſimum vbi inflammatio timetur. lege lib. de officina medici.

 differ-

differri tutum eſt. In ſecunda verò curatione neque digeſtiuis vllis, neq; roſaceo opus eſt, qualia vulgo in vſu eſſe ſolẽt: magis enim nocuiſſe quàm profuiſſe, diuturna ac certa obſeruatione nobis eſt cõpertum. Neq; verò ad hoc ſolùm, ſed ad omnia etiam genera huiuſmodi digeſtiuorum vſum ſuperuacaneum exiſtimamus. Erit autem hæc certa curatio. Paretur petia ex emplaſtro illo quod à Vigone in antidotario deſcriptum eſt, hoc modo: ℞ Olei roſati omphacini & completi ana ℥ ij. olei maſtichini, olei myrtini ana ℥ j. pinguedinis hircinæ ℥ j. ß. ſucci Bethonicæ ℥ j. Bulliant omnia ſimul vſque ad conſumptionem ſuccorum, deinde colentur: & colaturæ addatur, maſticis ʒ x gummi elemij ʒ vj. terebinthinæ ℥ ij. ß. ceræ albæ quãtum ſufficiat: iterum ad ignem bulliant parum, & fiat cerotum in bona forma.

Simul etiam cum hoc maximus vſus erit linimenti cuiuſdam à nobis inuenti, cuius ea vis eſt, vt concoquat, digerat, mundificet, atque carnem etiam inducat, cuius certiſſimi in omni periculo faciendo vſus, nunquam me pænituit: & cui omnes ij quicunque fuerint experti, balſami nomen non immeritò fecerint. Eius autem illa deſcriptio eſt. ℞ terebinthinæ claræ & emplaſtri de gummi elemij ana ℥ j ß. Pinguedinis caſtrati ℥ ij. pinguedinis porcinæ antiquæ ℥ j. liqueſiant

Nota quòd dupliciter fit hoc linimentũm, aliquando cum emplaſtro de gummi elemij, aliquãdo cum gũmi elemij.

ad

ad ignem, & fiat linimentum. Hoc liniměto, quoties vſus erit, ad igně liquefacto, gallinaceæ plumæ extremo vulnus leuiter inungitur: deinde Cerotum, cuius iam nobis facta mentio eſt, toti vulneri ſine vllis lineis filis eſt imponendum. Igitur ſequenti die confecti, & ſatis commodè concocti puris copiam inuenies. Quod ſi poſt primos dies largior puris copia fuerit, bis ſingulis diebus vulnus curari oportuerit. Neque verò linimenti huius vis ſatis laudari poteſt. Nam præterquàm quòd commodiſſimum pus conficit, membrum ipſum vltra id quod naturæ ac medicinæ ratio poſtulat, vel inflammari vel apoſtema admittere non ſinit: neque etiam locum alijs ex partibus hiare aut aperiri patitur; quod ſæpe in minoribus etiam vulneribus accidit: eiuſmodi autem accidentia difficilius plerunq; quàm vulnus ipſum curantur: adde etiam quòd huius medicamenti virtutę minimum dolorem ægroti ſentiunt; & curatio multo maturius & commodius perficitur quàm ſi alijs qui deſcripti ſunt modis paretur.

Quæ verò vulnera, vel ſaxo, vel fuſte, vel caſu facta fuerint, neque tamen in oſſe læſionem habere videantur, hoc modo curabimus.

Primum aqua vitæ lauentur, aut vino ex myrrha, thure vel ſarcocolla decocto, quatenus hoc

modo immunditia omnis abſtergatur, quæ ex ſaxo aut puluere aut temerè affuſo & concreto ſanguine fuerat contracta. Confert etiam eadem lotio ad carnem citiùs inducendam. Hoc itaque modo loti vulneris labra, quemadmodum ſuperius diximus, ſunt coniungenda: quæ ſi diducta adeò videantur vt coniunctioni reſiſtant, puluinis triangularibus vel quadratis iiſdem oui albo intinctis vtendum eſt: additis lineis pecijs, quales antea deſcripſimus, cùm de vulneribus gladio factis diceremus. Quod ſi neque hoc modo coniungi vulneris partes patiuntur, acu filoq; vti expediet, & vulnus ipſum conſuere, orificio inferius relicto, quà excrementa (ſi vulnus magnum fuerit) purgentur. Poſtera deinde die curatio eodem modo ineatur, quo in vulneribus inciſione factis iniri oportere docuimus; labris videlicet balſamo illo noſtro leuiter inunctis, atque emplaſtri pecia ſuperpoſita: Namque his duobus remedijs vulnera omnino vſque ad cicatricis obductionem curantur.

Grandioribus verò vulneribus opportunè, vt diximus, conſutis locus in inferiori parte apertus eſt relinquendus, quò tenuis è lino flammula inferatur: eam autem flammulam balſamo noſtro intinctam in ſecunda & in cæteris deinceps curationibus adhiberi oportet: emplaſtrum verò quod

quod impoſitũ fuerit, bis per ſingulos dies abſtergendum eſt. Porrò cùm vulnus probè digeſtum eſſe cognoſcetur; cognoſcetur autem non ex pure, ſed ex ſanie bona iam ex orificio manante; flammula opus non erit, ſed ceroto ſiue emplaſtro ſæpius abſterſo.

In quibus autem cõtuſionibus nullum vulnus præter tumorem vel carnis mollitudinem fuerit deprehenſum, nec vlla rupti oſsis ſuſpicio acceſſerit (id autem ex commemoratis iam ſignis & diligentis chirurgi iudicio eſt petendum) curationem hoc modo fieri expediet, albo oui vehementer agitato olei myrtini vnciam, & myrtini pulueris ℥ item vnam addito, atque hæc optimè ſimul agitata in linea ſtupa quam prius aceto, & aqua æquali portione intinxeris, manuq́; compreſſeris, extendito hanc ſtupam, cum his fomentis loco affecto imponito, & poſtera die ex diuino beneficio bene habebit: quod ſi nondum omnino ſanatum eſſe indicaueris, idem remedium iterum repetito, quod bis impoſitum quantumuis magnam contuſionem curabit.

ANNOTATIO.

Igitur vulnerum in capite] Cùm multæ ſint eorum vulnerum quæ in capite infliguntur, rationes ſiue indicationes; vt quæ à loco particulari capitis

ſumuntur, & quæ ab adiunctis colligũtur ſympto-matis dolore, intemperie, phlegmone (vt tertio methodi medẽdi Galenus tradit) quæ ab προηγουμένοις, ſiue antecedentibus capiuntur, obuiæ ſunt maximè, & in curatione ſunt primæ. tales proponuntur ab auctore; dum quæ telo fiunt vulnera, primo diuiſit: quæ certè telorum conſideratio, tanti apud Hippocratẽ fit, vt noxas inde metiatur, & æſtimet. Dixit enim ea vulnera quæ gladio, vel acuto telo fiunt, aut ſolùm carnem denudare; aut ita os findere, vt noxa & vulneris ſedes idem plerumque ſint: magis tela orbicularia grauia, teretia, obtuſa, os deprimere, findere, collidere; vnde in his ſollicitum de rima vult, in iis non niſi raro.

Namque ſecundum artem] Nec mirum, ſimplicia enim vulnera curanda proponuntur; quæ eò citiùs coaleſcere debent, quò magis ſiccum eſt caput, & aliorum membrorum minùs redundantias in ſe recipit.

Accedit illa digeſtiuorum copia] Quanta detrimenta his oleorum generibus accipiant ægri, dici non poteſt: nam bonam carnem putridam reddũt, curationem producũt, & in varia diſcrimina ægros perducunt; etenim madefacientia non modò vlceribus capitis, ſed in aliis omnibus vitanda ſunt, quũ non prius quàm ſicceſcant vulnera, ad ſanitatẽ perducuntur, vt ſcripſit Hippocrates lib. περὶ ἑλκῶν.

Igitur an os fractum ſit] Hæc apud Hippocratem leguntur copioſè lib. περὶ τρωμάτων, & Galenum ſexto Therapeutices, Æginetam, & Celſum lib. vj. ad quos lectorem remitto.

Quod

Quod ſi] Si vulnus acceptum ad tantam magnitudinem percuſſim, cæſimúe inflictú eſt, vt ſola deligatura oræ ipſius nec cõmitti, nec adduci poſſint, ſutura, aut fibulis (quas ἀγκτῆρας vocant) eas ipſas oras adducendas pręcipit Galenus tertio methodi.

Ex tenui lino albo oui] Vſus communis obtinuit, vt recentibus huiuſmodi vulneribus oui candidum aliquandiu agitatum ex leui ſtupa exceptũ admoueatur, nec ab re, cùm ſanguinis profluuium ſupprimat, dolorem ſedet, refrigeret, & phlegmonas fieri prohibeat, vt eſt auctor Galenus lib. 11. de Simpl. medicam. facultatibus.

In ſecunda curatione] Roſaceo opus nõ eſt, quia ſine alio ſymptomate, ſimplex eſt vnitatis ſolutio: vbi tamẽ aut dolor aut inflammatio timetur, adhiberi ſolet, vt lib. 4. Paulus ait, & Galenus ſecundo κατὰ τόπυς, roſam, & roſaceum approbat.

Omnia genera] Videlicet oui vitellum, therebintinam & roſaceum: de vltimo diximus: Vitellus vlcus diutinum & ſordidum reddit: reſina nónne ab Hippocrate (in libro de articulis) vbi vlcus eſt, expellitur? Præterea vniuerſa hæc miſcella emplaſtica Galeno eſt, quæ omnis putrefaciendi, laxandi, & pus mouendi vim habet.

Lenimenti cuiuſdam] Lenimentum ab auctore inuentum eſt egregium, atqui in eo vulnere maximè, quod aut cũ contuſione, dolore, inflammatione fuerit coniunctum; etenim dolorem ſedat ſuillus adeps, & quia vetuſtate rancidus fit; ea ratione abſtergendi inſignem vim habet.

Primum aqua vitæ] Ita Arnoldus cruenta & re-

centia vulnera aqua vitæ abluta celerrimè ad ſanitatem perducit.

Curationem hoc modo] Plures ſunt in contuſione indicationes ſeruandæ (vt Galenus ait 14. methodi medendi) inter has potiſſima, dolorem ſedare, & parti læſæ, ne fluxionem recipiat, robur adferre, vnde obſeruatum eſt communi vſu, oui album cum myrtillis adhibere. ita Lanfrancus, & Razis, verùm roſaceo primo perfundunt.

De contvsione cvm fractura oſſis, ſine apparente vulnere. Cap. II.

SI nullo vulnere apparēte cranium læſum ſubeſſe iudicetur (id verò iudicium, ex hominis caſu & mentis motione & conſequenti vomitione ſumitur) addita interdum oculorum caligine; ſumitur etiam iudicium ex notatione fuſtis vel ſaxi, quo petitus homo eſt, ex loci, vnde inſtrumentum emiſſum fuerit, diſtātia, ex viribus, animi ira, atq; impulſu eius qui percuſſerit. Nam qui ira percitus, & nullo metu retardatus, aduerſarium ferit, maiores multo atque validiores vires adhibet.

His igitur atque ſimilibus animaduerſionibus an cranium læſum fuerit, facilè iudicatur: id quod non obſcurè Auicena docet, fen 5 tractatu 3. & primo de fractura cranij. Multoties, inquit, accidit

accidit vt findatur cranium, & nō findatur cutis, imò apoſtemetur & tumefiat caro, & cutis quæ eſt ſuper cranium. Atq; illud quidem huius à me facti iudicij exemplum nō incommodè ſuccurrit.

Ex duobus rixantibus hominibus alter ab altero percuſſus eſt ſaxo: is verò qui accepit, galea caput armauerat, qui tamen grauiſſimo turbatus ictu protinus in terram corruit: ſtatim autem dum ab accurrentibus ſuſtollitur, euomuit. His ego coniecturis, & galeæ aliquantulum compreſſæ contemplatione, oſſis rupturam ſubeſſe iudicaui: loco igitur aperto, contuſionem ipſam vulnere facto formaui. Poſtera verò die cranium eo inſtrumento, quod à Græcis abaptiſton, nobis trepanum dicitur, terebraui, quanquam vix capillaris & ſubtiliſſima rimula in oſſe oſtenderetur. Offendi autem ſatis magnam concreti ac teterrimi cruoris copiam, quæ in duram matrem defluxerat: eo igitur modo atque ordine, quem ſequenti capite ſubiungemus, curatus breui ſanatus eſt, nullo graui ſymptomate inuadente.

ANNOTATIO.

Magna eſt inter doctiſſimos chirurgos quæſtio, an ſi integra cute caluaria perfringatur, os ſcindi debeat & membrana patere. Celſi, & Pauli opinio ſcindendum eſſe os, vt admonet auctor: tamen alia videtur eſſe Hippocratis libro περὶ τρωμάτων, quam Iaco-

Iacobus Peruſinus è natura petitis argumentis cõfirmat: vide Vidium Vidum Florentinum Commentario in eundem librum.

De fractvra cranii.

Cap. III.

Saepe ab indoctis atque inexpertis chirurgis in capitalis oſsis ruptura ob artis ignorationem, atq; ob iudicij defectum, non ſine grauiſsimo periculo peccatur: dum nihil ab iſtis de oſsiũ ruptura cogitatur, & an in cerebri telis, membranis & articulis quicquam læſum aut punctum fuerit; diſquirere negligitur. Solent nanque inferioris oſsis (quam vitream tabulam vocant) partes non rarò diſcindi, diſcuti, atq; etiam diſijci, ac diſsipari: id autem vitium ſæpius etiam in inferiori quàm in ſuperiori tabula factum eſſe deprehẽditur: quam quidem rem grauiſsima imprimis ſymptomata, deinde verò mors ipſa conſequitur. At verò non rari ſunt, quibus leuiſsimum eſt, vbi nulla fractura, nec fracturæ quidẽ ſuſpitio vlla cogit, caput ipſum inciſione aperire: vbi verò certam rupturam ſuſpicari meritò poſſis, nihil omnino aperiunt. His autem rebus artis ignoratio, & intelligendi negligentia, & laboris ac ſtudij in rebus cogitandis fuga in cauſa eſt. Adde his animi ſuperbiam, & cupiditatem: nam congerendis nummis impensè nimium ſtudẽtes,

doctio-

doctioribus parere curantibus, & periculum facientibus adeſſe dedignantur. Ex ea adeò re euenit, vt probatorum medicorum atque chirurgorum copia, multis in locis regionum noſtrarũ, ab hinc quadraginta annis, atque eo amplius deſideretur. Nam quanquam multis theoricæ atque artis cognitionem in vtroque medicinæ genere tribuamus; accidit tamen, vt cũ ab initio expertiſsimis in praxi ipſa non aſſueuerint, cum optima ſcientia obſcura coniungatur experientia: quòd iam pridem, huius artis vſus, atque operatio, ad empiricos & tonſores redacta ſit: qui vel nihil aliud norunt, quàm quod à ſuis eiuſdem farinæ magiſtris didicerunt: vel, quod miſerrimum eſt, ſuam quiſque libidinem, ſuum priuatum errorem, nullo, neq; indocto etiam, auctore ſequuntur. Hinc etiam fit, vt ſi grauis aliqua & magni momenti curatio contingat, tametſi nonnihil iam illis cognitionis vel ex temporis longitudine, vel ex ingenij felicitate, vel alia ratione ſibi pepererint; tamen inſtrumentorum aut inuentorum, aut inueniendorum vſu, quibus ea res effici poſsit, careant: cũ nulla talia ipſis vel videre, vel cogitare vnquã contigerit. Si quæ verò illis fortè ſint, neq; ea norunt, neq; iiſdẽ vti didicerũt: id quod frequenti periculo deprehendimus. Quotus enim quiſque in hac citeriori Hiſpania eſt, cui

abaptiſti (ſiue terebellum ſiue trepanum vocare malis) vſus notus ſit, imò iſtis plerumque terebrandi officium, vt periculoſiſſimum, & lætale omnino damnatur, aſſerentibus fieri non poſſe, dum trepano vtaris, quin eæ, quæ cerebrum circũſtant, membranæ, omnino vitientur, & multa præterea alia in erroris ſui defenſionem iactantibus. Atque vna cauſa eſt, quæ me, vt opus hoc aggrederer, compulerit: vt nonnulla vulgo difficillimæ curationis habita exprimerem, non quod magnam aliquam ipſe mihi ſcientiam arrogem, ſed quòd longitudine temporis, exercitatione, atque multo vſu, mediocri eruditione, & aſſidua lectione adhibita, plurimos, multis in locis, diuino auxilio fretus, curauerim, & multorũ etiam medicorum, & chirurgorum varijs & frequentibus affuerim curationibus. Docebimus autem eos quorum id ſcire intererit, quis agendi modus in capite curando ſit, quis variorum inſtrumentorum vſus, trepanorum videlicet, atque eductoriorum, & eorũ quæ leuatoria vocantur, ac multorum præterea quæ à me inuenta excogitataq́ ſunt. Interdum etiam curationes referre minimè pigebit, quæ à me dextro numine feliciter peractæ hactenus fuere, & quotidie etiam peraguntur, non ſolùm in capite, ſed in pectore etiam, in ventre atque inteſtinis. Sed nunc porrò

ad

ad cranij rupturam, vnde digreſſi ſumus, iam redeamus. Hæc vbi ex ſignis (vt iam diximus) cognita fuerit, cum vulnere ex arte facto locus etiã fuerit apertus, rimulã oſtendet manifeſtam. Maiorem autem rupturam interius, quàm exterius, ſubeſſe is facilè dijudicabit, qui lapidis ictu percuſſam teſtam plus vitij in concaua quàm in conuexa ſui parte feciſſe viderit.

Vide Soranũ qui de vulneribus capitis etiã ſcripſit.

Sed & ſi nihil omnino ruptum intus foret, tamen aliquam partem fuiſſe commotam, non eſt negãdum: eam verò commotionem venæ alicuius ruptio ſecuta eſt, ex qua effuſus atque concretus cruor in tabem & pus corrumpitur: cui cùm ad purgandum, euaporandumque, nullus pateat locus, fit vt quæ circa cerebrum fuerint pelliculæ, & membranulæ, deinde et cerebrum etiã ipſum, inflammentur & corrumpantur. Atque huius quidem rei manifeſta paulò pòſt ſigna apparent, quæ cùm apparuerint, actum profecto de homine ipſo eſt. Præterea etiam fieri poteſt, vt quãquam venæ non rumpantur, ex vehementi tamen concuſſione, ex ictu, ex dolore etiam accepto, plurimus intra venas ipſas euocetur ſanguis, & loci propterea inflammatio itidem & corruptio conſequatur.

Paulus lib. 6.

His igitur omnibus periculis nulla re commodius quàm trepano curetur. Namque vbi craniũ

Vid. Hippo. lib. proprio.

C tere-

terebello apertum eſt, & membranæ conſpici poſſunt, quanquam inflammatus corruptusque locus ſit, tamen curari plerunque, & ſanari contigit: & cruor ille ex oſſis vitio, vel concuſſione, cõcretus conſpicitur, & abſtergitur.

Igitur illud in hoc euentu primum omnium curandum eſt, vt vulnus aperiatur, apteturq́; locus, atque ſtupis oui albo maceratis conſtipetur, deinde verò ligetur.

A ſequenti verò die, ad ſeptimam vſque huiuſmodi ſirupus ægroto mane propinabitur, cuius vſus opportunæ purgationis officium præſtabit. Alias nanque purgationes vehementer nocere hoc modo affectis comperimus. ℞ Sirupi roſati ℥ ij. aquæ plantag. ℥ iij. miſceto.

Tandiu autem exquiſita diæta vti oportuerit, quoad carnibus iam indigere cognoſcatur.

Sequenti verò die, hoc eſt primæ curationi proximo, ſecunda curatio balſami noſtri illitu & emplaſtro de gummi elemij impoſitione peragenda eſt, loco demum probè colligato.

Tertio autem die terebello ad aperiendum vti oportuerit, cuius inſtrumenti ratio, & vſus à nobis ſuo loco docebitur, ſed cranium ipſum, ab inferiori vulneris parte, trepano aperiendum eſt; ſtatim autẽ vbi apertum fuerit, os cochleari illo, quod in theca chirurgica eſt, oleum roſatum, &

mulie-

muliebre lac, cum roſaceo melle, æqua ſingulorum portione, ad candelæ flammam calefactum conijcito: quantitas tamen ipſa cochlearis menſuram non excedat. Hoc vbi expeditum fuerit, rotũdam bombycini rubri (Hiſpani ſandalum vocant) portiunculam, inter os ipſum & cerebri membranulas indito, quo membranæ pulſando, nihil à rupto lædantur oſſe. Foramen autem filis lineis in circulum cõfirmatis occludito, cranium deinde, ex liquefacto balſamo noſtro, pluma leuiter inũgito: totum poſtremò vulnus, vbi iniunctum fuerit, filis non nimium compreſſis oppleto, & emplaſtro de gummi elemij, aut de minio ſuperpoſito, curationẽ abſoluito. Hoc profectò modo curatus, poſtera die pus optimè & commodiſſimè coactũm, atque confectum conſpicitur: quamobrem arbitror non oportere digeſtiua illa, neq, his, neq; alijs vllis vulneribus adhibere, quæ vulgo ex oui vitello, oleo roſaceo, & terebinthina conſtant: neque caput ipſum oleo roſaceo inungere, ſed nec membrum vllum aliud vulneratum, namque hoc balſamo noſtro optimum pus citiſſimè conficitur: nec locus inflammatur. Atque facilè teſtari poſſum, me diu hoc, quem deſcripſi, curationis modo vſum, nunquam neque in maximis vulneribus pænituiſſe: ſiue membrana fuerit corrupta, ſiue cerebrum ipſum fuerit comminutum,

& cerebri pars aliqua pereat, & quantum ego iudico, eorum digeſtiuorum, atque inunctionum vſus, in cauſa eſſe ſolet, vt vulnerũm curationes ad alterum, atque ad tertium vſque menſem proferantur: corrumpuntur enim, atque putreſcunt pluſquam ſatis eſt, vulnera, & complexio deterior fit, membrúmque ipſum debilitatur, quod contrà omnino cõtingit, ſi eo modo quo diximus curentur. Nam & ſanitatis tempus rarò menſem excedit: oſſa autem ſi quæ extrahenda ſunt, vigeſimo quinto die aut ante remittuntur pro fracturæ ratione. Nam ex maiori fractura, citius eruuntur.

ANNOTATIO.

Cranij fractura, eſt diuiſio caluariȩ: quarum ſunt hæ differẽtiæ, fiſſura, exciſio, expreſſio, depreſſio, in infantib. cõtuſio, & (vt Galenus addit) cameratio. Hæc fractura ſi manifeſta eſt, eo vſq; ſcalpello explorari debet, donec fugiat rima noſtrum oculum: atqui nec ita contenti eſſe debemus; ſi Hippocrati creditur: verùm atramento tingenda caluaria eſt, atque id ſequenti die eſt radendum: vt videre eſt apud eundem. nobis enim propoſitum non eſt, vniuerſa, quæ ad hanc rem faciũt, tradere: ſed quo quæque loco ſint promenda indicare.

Etſi nihil omnino ruptum fuerit] Neſcio qua ratione id deprehẽdimus Antuerpiæ hoc anno, vt quã plurimi citra caluariæ læſionẽ, ex cerebri, ſeu menyngum concuſſione (effluente è venis ſanguine) obierint

obierint. Quod malum eò magis fuit capitale, & funeſtum; quô minus illi qui ſic affecti erant, in ſolita ſymptomata incurrerẽt: nam quum ſeptimo aut ad ſummũ decimoquarto die ſymptomatibus ab Hippocrate deſcriptis hæc ſe noxa manifeſtet, hi illis diebus bene valere, non febrire, non vomere cœperunt: decimoſeptimo, aut vigeſimo, &, quod magis eſt mirandum, quinto & vigeſimo, hæc ſeſe oſtenderunt: mortuique ſunt omnes. De hac re Celſum vide, & Ioannem de Vigo proprio capite.

Illud igitur] Chirurgiam ita aggredimur: pilos præradimus: ad ipſum vulnus duas ſectiones facimus, quæ ad rectos angulos ſeſe ſecant. Paulus ad ſimilitudinẽ X. Græcæ literæ faciẽdum admonuit.

Stupis oui albo maceratis] Paulus Ægineta poſam exhibet, & vinum cum roſaceo apponit.

Iam diu exquiſita diæta] Victu inquam inflammationem arcente, quem veteres febrilem appellant.

Tertia die] Hippocrates monet, ne ad tertium diẽ differatur, præſertim aëris conſtitutione calida; & Galenus in ſecundo de Officina medici, ſequenti die id fieri vult, niſi aliquod nouum ſymptoma ſuperueniat.

Statim vbi apertum eſt os] Meritò *ſtatim* dixit: nam membrana quàm celerrimè purganda & ſiccanda eſt: ne ſi madens ſit, hebes fiat, & attollatur: quæ cùm ita accidunt, periculum eſt ne putreſcat.

Oleum roſaceum] Conſtat Galenum patefacta membrana, non modò inflammatione vrgente, ſed etiam doloris cauſa, lenientibus vti, libro ſecundo

κατὰ τόπους, vbi animaduerſione dignú puto, quòd ſanguinem columbinum calidum, ex ala detractũ, ſupra cerebri membranam induci probet, Apollonium ſecutus.

De vsv terebræ, sive anabaptiſti. Cap. IIII.

Tertio die, poſtquam vulnus factum eſt, terebræ officio uti oportebit, eſt namq; duplex terebræ genus, alterũ maſculum, fœminam alterũ vocant Græcis ἀβάπτιστον *dictũ. Principio igitur, mas ſuper cranio collocandus eſt, ſecundũ infimã vulneris partẽ, dũ modò nullam cõmiſſurã attingat, hunc ad perpendiculum ſemper conſtitutũ rotare eouſque oportet, quoad in oſſe tantum penetrarit; quanta eſt eius nũmi argentei craſſitudo, quam Hiſpani* Real de à quatro *dicunt, nonnihil etiam amplius. Eſt autem terebræ mari anceps ligula, in medio quam neſpulam vocant, quæ fabrilis taladri modo penetret. atque hæc centrũ format in oſſe: terebræ autẽ circumferẽtia circulũ in oſſe deſcribit. Fœminæ terebræ nihil in medio eſt, eius tamen circumferentiam, mari omnino æqualem eſſe oportet; hunc etiam ad perpendiculum collocatum circumuoluimus, leniterq; agitamus, donec ſuperior oſſis tabula perſcindatur, interim autem, cùm opus eſſe viſum fuerit, ramenta abſtergenda ſunt. eodem modo in inferiorem*

tabulam

tabulam accuratè agere conueniet, ſed antequam omnino terebra penetret, verſus aliquam deſcripti circuli partem ſiniſtra manus terebram continens, eſt inclinanda, vt ex ea parte totum ſcindatur os, ex altera verò parte nihil vlterius penetret, tunc ex theca inſtrumentum, quod commodius videbitur, eſt adhibendum, quo totus ille circulus, qui deſcriptus abſciſſusq́ fuerit, extrahatur, nullo in pelliculis omnino nocumento.

Poſt hoc lenticulare illud ferrum, candelæ flãma nonnihil calefactum, ex illo orificio aſperas oßium particulas circumradimus, ne dum pulſatione naturali dura mater mouetur, illis aſperitatibus quicquam lædatur. Curetur autẽ locus ſandalo, & balſami liquore, vt iam docuimus.

Cùm verò aut fractura ipſa, aut contuſio in oßibus magna fuerit, ita vt cranium compreſſum ſit, trepano vti nihil opus erit, ſed oſſa ipſa in ſuã priſtinã cõſtitutionem, ſunt reducenda. Cõplures enim ego hoc modo affectos, à chirurgis terebro, & leuatoriis dictis, curatos malè habuiſſe vidi: cùm enim ea operatio, ſine magna oßium depreßione fieri minimè poſſit, ſit vt pelliculæ facilè rumpantur, & cerebrum etiam comminuatur. adde quòd cùm ab iſtis oſſa non eruuntur, ſed donec ipſa, ſponte ſua emittantur, putreſcere ſinuntur, in lethale diſcrimen ægroti conijciuntur. Re-

ducenda ergo ſunt in locum proprium oſſa, quàm fieri poſsit commodiſsimè, & ex ijs pars aliqua, vt orificium fiat, eruẽda eſt, ne pelliculæ compreſſis oſsibus lædantur, & ne qua interiora curentur, apertio deſit. Nec verò oſſa fracta omnia ſtatim eruere oportet, nocet enim tãtum in pelliculis ſpacium apertum, atque patens eſſe, aëre nanque circunuago læduntur.

Eſt autem diligenter conſiderandum, perſpiciendumq́, an inferioris tabulæ portio, aliqua aut rupta, aut compreſſa, aut ſuper duram matrem (quam vocant) incumbens, lateat; namque plerumque maiorem portionem inferius, quàm ſuperius, commoueri, ac rumpi, vt in teſtis ruptis, accidere iam ſæpiſsimè conſpeximus. Nec rarò mihi accidit, vt maiorem oſsis portionem, interius commotam, deprehenderim, quàm vt ex orificio poſſem eruere: quod vbi contigit, os ipſum inſtrumentis leniter rumpere, & in plures particulas diuiſum, eruere conſueui. Et quoniam inſtrumentorum magnus eſt vſus, cuiuſmodi ego vtar inſtrumentis, pictura in fine libri addita, docebo. Perſpiciendum itaque fuerit, an oſsis portionem aliquam erui oporteat, quam niſi erueris, pelliculas ipſas compreſſas continua pulſatione læſas rumpi neceſſe eſt: cognoſcitur autem hoc facilè, ſi quis diligenter inſpiciat. Nam pelliculæ

ipſæ

ipſæ compreſsiores, atque à cranio pluſquam par eſt diſtantes, apparent. Ergo oſsibus in locum ſuum reductis, & partibus ijs, quas erui oportuit, erutis, ſi qua aſperitas reliqua ſit, ad quam dura mater cõtinua ſua pulſatione offendat, eam aſperitatem lenticulari ferro abradi cõueniet. Poſtera autem die, poſtquam oſſa correcta, atque eruta fuerint, ſi duræ matris color niger eſſe videbitur, pro lacte, oleo, & melle roſaceo, de quibus ſuperius diximus, tãtũ roſaceo melle cochleare illud chirurgicum plenum, atq; ad candelæ lumen calefactum, inijcito, atq; cendalum, inter duram matrem, & cranium, inſinuato: prodeſt enim hoc, & vt materies omnis quæ corrumpi poſſet; melius expurgetur, & vt pulſatione ſua nihil dura mater lædatur. Atque hoc roſato melle facillime dura mater mundior efficitur: ſi ex contuſione nigrior fortè, atque impurior facta erat. Cùm verò nigredo illa in meliorem colorem conuerti iam cœperit, pro roſato melle, ad reſtituendas pelliculas, hoc linimento vteris, quod duobus à Ioanne Vigone deſcriptis, præſtantius atq; præſentius eſſe, frequenti experimento intellexi. ℞ ſirupi roſati ex infuſione ℥ j. ß. florum & foliorum hypericonis, florũ roſmarini, granæ ana parum, terebinthinæ vini odoriferi ℥ ij. olei omphacini quartam vnam, croci parum: bulliant vſque

ad conſumptionem vini, deinde colentur. Addimus oleum illud omphacinum, & ad liquoris præſtantiam, & ad dolorem ſedandum; tametſi auctor ipſe huiuſmodi oleum prætermiſerit, tamen nos vt non prætermittendum commendamus, crocum etiam nos floribus dum coquuntur, ſubtiliter addimus. Solent autem ante decimumquartum diem hoc linimento membranæ omnes pleniſsimè reſtitui.

In vniuerſali autem vulneris curatione, balſamo illo noſtro procedendum eſt, quo ad vulneri neceſſaria accreuerit caro, & oſſa omnia quæ erui oportuerit, fuerint iam eruta. eruuntur verò ante vigeſimum quintum diem, quo tempore tentanda illa erunt; nam facilè ferro leuatoria cedunt, ſi ſenſim trahas. Hoc balſamum, præterquam quòd optimum pus conficit, & non nimiū, illud etiam in exteriores vulneris partes commodiſsimè expellit, neque plus intra vulnus relinquit, quàm quod ad vulneris coctionem, & curationem commodum eſt. ruborem etiam aptiſsimū carni addit, & cranium opportunè humectat. Atque hoc modo vulnera curanda ſunt, ſemel quidem ſingulis diebus, donec oſſa omnia ſint eruta; quibus iam erutis, licebit ægroto, è lecto ſurgere, qui iam deinceps ſingulis diebus bis eſt curandus. Balſami autem huius digeſtiui noſtri huiuſmodi

iuſmodi deſcriptio eſt. ℞ Gummi elemij, & terebinthinæ abietinæ, qua vulgo de abiete vocant, ana ℥j. ß. ſepi caſtrati antiqui, & liquefacti ℥ij. pinguedinis porcinæ antiquæ liquefactæ ℥j. miſce, & ad ignem linimentum facito. Huius balſami ſemuncia quantumuis magnum vulnus curari poterit. Vſus autem eſt huiuſmodi vulnere abſterſo, atque ijs rebus, quas iam præſcripſimus, ſuper pelliculas impoſitis balſamum vaſe aliquo, ad ignem liquabis, ita vt nō nimium caleſiat, ne ſcilicet calore nimio ægrotum lædat, ex eo quòd liquatum fuerit, pluma gallinacea, vulneris partes omnes, & labia atque ipſum etiam capitis os, leuiter inungito. Satis enim eſt id leuiter fieri, vbi inunxeris, vulnus lichinis ſiccis oppleto. Super hæc autem linum cum emplaſtro ponito, quod emplaſtrum gummi elemij dicitur: cuius deſcriptionem apud cōciliatorem inuenire licet, differentia centeſima prima. Namque hoc emplaſtri genus vulneribus capitis ſanandis accommodatiſsimum eſſe longo vſu comperi. Eius autem hæc deſcriptio eſt. ℞ Gummi elemij ℥iij. reſinæ pineæ puriſſimæ, armoniaci, gummi hederacei ceræ ana ℥ij. terebinthinæ ℥iij. ß. olei roſacei ℥j. ß. bulliant omnia ſimul præter armoniacum, cū cyatho vno, & dimidio vini odorati, vſque ad conſumptionem vini. vltimo loco addatur armoniacum diſſolutum,

ſolutum, cũ aceto & gummi hederæ puluerizato, & malaxentur cum vino, & aqua vitæ, & fiat emplaſtrum. Non minoris etiam vſus emplaſtrum illud eſſe frequenti experimento intellexi, cuius deſcriptionem ex Ioanne Vigone petas licet, in capite de fractura crany; cui ille nomen fecit Emplaſtrum ex betonica. Vtiliſsimum pariter ad hanc eandẽ rem illud eſt, quod Acelinus Ianuenſis Barchinonenſibus chirurgis tradidit, cuius hæc deſcriptio eſt. ℞ Terebinthinæ claræ ℔ j. ß. ceræ albæ ℥ ſ. reſinæ pini ℥ vj. ß. conficiantur ſimul, & fiat emplaſtrum, quod malaxetur cum aceto albo, in quo infuſum ſit emplaſtrũ hoc à nobis deſcriptum. Infundi autem oportebit per ſex dies in prædicto aceto, ita vt omnino immergatur, & cum ſucci betonicæ partibus duabus & verbenæ parte vna; malaxentur omnia, & maceretur iterum per ſex alteros dies in ſuccis prædictis: poſthæc malaxetur cum lacte mulieris: redigaturq́; in formas magdalionum: nullius maior eſt vſus apud Celtiberos omnes quàm huius emplaſtri, cuius me etiam nunquam pœnituit.

Igitur cùm pelliculæ reſtitutæ iam fuerint, illius quem deſcripſimus, liquoris vſus nihil eo opus de cætero erit, ſed pelliculæ ipſæ, atq; adeò totum vulnus pluma ex balſamo intincta leuiter eſt inungen-

inungẽdum, donec totum os carne obductum, obtectumq́; ſit (namque huius medicamẽti vis præſentiſſima, certiſſimaq́; ad eam rem eſt) fila autem, & lichni mollius, & lenius addenda ſunt, ne videlicet iis carnis impediatur accretio, incrementúmue. Nec verò carnis inductio impedit, quo minus oſſa corrupta, ſi quæ fuerint, tempore remittantur. Eſt autem opportunum ad eam rem tempus ferè vigeſimusquartus, aut vigeſimuſquintus dies, quibuſdam etiam, & ante hoc tempus remittuntur: ſed vbi vulnus magnum eſt, atque vbi locus terebra perforatus fuerit, plerunque vigeſimoquinto die, oſſium remiſſio fit.

Nec vero hæc quæ de oſsibus extrahendis diximus, ſic interpretari debemus, vt oſſa ſua ſponte remiſſura, atque eruptura intelligamus, vt plerique chirurgorum putant: ſed neceſſe eſt, vt ab artifice extrahantur eo inſtrumento ferreo, quod vulgo caprinus pes dicitur: hoc enim vbi apprehenderis, & paululum contenderis, ſtatim oſſa ipſa cedunt, & ſequuntur: quod ſi prima die non ſuccedat, ſequenti facile expedietur res. Itaque curandum eſt, vt tempeſtiuè, & opportunè oſſa extrahantur. Vbi autem extracta fuerint, licebit iam ægroto ſurgere è lecto, idq́ue tutò.

Poſt hæc verò deinceps, in ſanando vulnere,

exicca-

exiccatione vti conueniet, aluminis vſti iniecto puluere, & lineis filis impoſitis, addito etiam ſuper hæc emplaſtro. nec verò frequens adeò debet eſſe huius pulueris vſus, ſed parcè agendum eſt: atque hoc modo triginta dierum ſpatio vulnera curantur, nullo magno, nec ægrotantis labore, nec chirurgi negotio.

ANNOTATIO.

Terebella nota antiquis fuit: & bis, ni fallor, apud Hippocratẽ lib. de capitis vulneribus mentio fit. eius vſus veteribus periculoſus eſt exiſtimatus: vnde Galenus ſcalpellum magis probat: quod per caua ſcalpra adhibetur tandem os excidit: exciſorio eo lenticulari tãtopere à Galeno laudato: vide Æginetam capite proprio. Aduertẽdum eſt vſum terebræ alienum eſſe: vbi oſſa ſunt vehementer perfracta, aut vbi per ſe imbecilla ſunt, aut cõtuſa: excipit Hippocrates puerorum os, quod non admodum imbecillum eſt.

Nocet enim] Doctiſſimè annotauit auctor, quod Galenus ait in octauo de vſu partium, videlicet quàm celerrimè excidenda oſſa eſſe, ne refrigeretur cerebrum.

Poſtera autem die] Paulum Æginetam ſequitur. aduertendum eſt, ſi ſpontanea ſit nigrities, perduretque ita, vt iam profunda petat, inſiti caloris mortificationem ſignificare, atque ita ſanè deſperandum eſſe.

De vvlneribvs capitis gladio, aut alio inciſorio inſtrumento factis.

Cap. v.

AN vulnus in capite factum quod cranium etiam inciderit, profundum, penetránſue ſit, facilè ex longitudine cognoſcimus: nam ex capitis rotunditate, & loci, in quo vulnus eſt ratione certa, penetrationis capitur coniectura. Igitur ſi vulnus profundum, penetransq́ue eſt, formãdum in primis fuerit, neque opus fuerit cranium incidere ex tranſuerſo; ſatis enim fuerit, ipſius iã inciſæ carnis labra vna cum pericranio vtrinque diducere, atque in trianguli figuram conformare. Sequenti autem die, balſamo illo, quod vocamus, liquato, & calido, curare incipiendum eſt, addito emplaſtro ex gũmi elemij. Tertia verò die, trepano ſiue abaptiſto vtẽdũ eſt: oſſa verò ex inferiori parte perforanda, etiam ſi ſuſpitio ſit, membranulas omnes inciſas fuiſſe; ex eo enim loco, omne pus, ſanies, omnisq́ue noxius purgatur humor. Aperto ergo iam loco, membranulas roſaceo melle curabis, vnà cum linimento (quod balſamum vocamus) carnem inducente, quod deſcriptum à nobis eſt. Hoc enim dura mater mundior fit, & carnem inducit. vngendus autem hoc medicamento

totus

totus inciſus locus eſt, officio plumæ, vt omnia loca ſubeantur, & mundentur, neque inutilis autẽ & ſuperuacuus in his vulneribus raſorij inſtrumenti vſus eſt, quem Legram vocant: namque tanta membranarum portio radendo deſecta nocentem aërem admitteret, & neque membranæ ipſæ ita commodè mundarentur, carnémue inducerent opportunam, quemadmodum id vſu terebellæ commodiſsimè præſtatur. Nanq; hoc modo curata vulnera facillimè expurgantur, carnemq́; inducunt, & oſſa ſi quæ extrahenda ſint, eodem ferè tempore quo contuſa vulnera remittunt.

Si verò hæc vulnera, vltra priorem ferè cranij tabulam, non pertineant, in huiuſmodi cognoſcendis, & curandis, iudicio diligentiaq́; magna opus eſt. Non enim raro vſu venit, vt hæc vulnera fiant ab eo homine, qui gladio ſtrenuè vti neſciat, nec vulnerando, ſcindendóue leuiter manu percutiat, ſed obtundat, potius quàm ſcindat, perinde ac ſi fuſte res acta eſſet: ita lædat, ex quo ictu caput conquaſſatur, magis quàm vulnus accipiat, & cranium ipſum, concaua ſua ſuperficie, atque ea parte qua cerebri membranas attingit: magis etiam commouetur, quã ex ſuperiori parte fuerit tactum, aut conciſum, ita vt grauius enſe, quàm fuſte lædatur. accidit etiam, vt ex ea pertuſione nonnullæ interdum venæ rumpantur,

ex qui-

ex quibus, qui ſanguis erumpit, facilè corrumpitur, & mortis indicia, deinde mors ipſa ſequitur. Quamobrem vbi huiuſmodi quippiam contigerit, hæc quæ diximus omnia cogitare, docti medici imprimis intereſt; atq; ſi id commodè fieri poſſit, gladium ipſum quo factum vulnus fuerit, cōtemplari, acutus ne ſit an obtuſus, & hominē etiā, qui vulnus fecit, an dexteritate valeat, an viribus magis valeat, cōſiderare: ſimiliter etiam, quo ferro vſus fuerit, acutóne, ac leuigato, an pugione, ſecuri, pilo alióue potius quā acuto. multa præterea huius generis æſtimanda, penſandaqúe ſunt. Signa etiam ipſa obſeruari oportebit quæ in eo, qui vulnus acceperit, ſunt ſecuta: ſi ſtatim euomuit, ſi corruit, ſi viſu ſenſuq́; fuit perturbatus: namque huiuſmodi accidere nihil ſolet, vbi vulnus leuiter tantum acceptum eſt; neque aliud quàm inciſio, eſt factum: adeò enim leuiter ferre, & pati vt nō capite, ſed pilo ictum tuliſſe ſibi videatur, id autem ex veloci euenit cōtuſione. Propterea vbi huiuſmodi quid acciderit, cùm difficilis admodum coniectura, indicatioq́; ſit, illud ego tutiſſimum, conſultiſſimumq́; eſſe arbitror, vt locus trepano aperiatur. namque nullum ex hoc periculum timemus, etiamſi nihil interius, eum læſum fuiſſe inueniamus: nullum inquam periculū, nullámue curationis dilationem: contrà verò ſi

hoc negligatur, maximum certiſsimumq́ pericu-lum, & plerunque mors ipſa ſequitur. Atque equidem plerosq; eorum qui ex vulnere in capite accepto pereunt, hac cauſa perire arbitror. Nam in huiuſmodi euentibus, nihil aliud chirurgi quã radere, & legra vti conſueuerunt, quoad illis ad ſciſſuræ finem perueniſſe viſum fuerit, atque ita ſibi & officio ſuo ſatisfeciſſe ſe putant: vbi autem minus illi timent, tum lætalia ſigna apparere incipiunt, quorum rara illis cognitio eſt. Atque hoc modo omnes pereunt, vt nullus hæc pericula poſsit euadere: neque verò hoc mirum, aut incredibile videri debet, cùm rariſsimi in regionibus noſtris ſint, quibus trepani notus ſit vſus, etiam ſi medicinam aut chirurgiam fuerint profeſsi. Nam plerosq; hanc curandi rationem improbare, atque vt periculo aleáue plenam damnare, audio, qui illud non vident, ex duobus certis, & ad certa membra commodiſsimis inſtrumẽtis, alterum hoc eſſe, quod à Ioanne Vigone, atque à Guidone, tum ab alijs auctoribus imprimis commendatur: illis enim (vt proprijs eorum verbis vtar) trepanus in capitis, & falx in ani curationibus vehementer probantur. Quid autem falx ſit, aut quis eius vſus, equidem ferè omnibus noſtratibus medicis ignotum eſſe arbitror, neq; ſi inter multa inſtrumenta, id temerè oblatum ſit, agnitum iri

ab illis

ab illis puto. Sed ad rem redeamus. Sentio igitur, vbi nihil eorum quæ obſeruanda nobis propoſita ſunt, metuere in capitis vulneribus contigerit, nihil præter legræ vſum opus alio inſtrumento eſſe. Iam autem inſtrumentum triplex eſſe oportet, maiuſculum, videlicet, medium & minimum, quorum huiuſmodi vſus eſto: ſi ſciſſura quantum eſt prioris tabulæ altitudo, aut etiam altius penetrauerit, maiuſcula legra eſt agendum, deinde media, tandem minima. Si verò leuior, & minus profunda, inciſio in oſſe fuerit, ſatis erit locum læuem, planumq́ minima legra reddere; ne videlicet latibulum, aut receſſus reliquus ſit, quo pus confectum penetret; & cùm abſtergi non poſſit, os ipſum corrumpat. Hoc autem vbi iam expeditum fuerit; ſecunda curatione, balſamum adhibendum eſt, etiamſi nondum pus fuerit confectum. Hoc enim medicamento oportuniſſimè conficietur pus, vt antè docuimus. deinde filis locus impleatur, non nimium compreſſis; addaturq́ alterũ ex his, quæ ſuperius deſcripta nobis ſunt, emplaſtris. Hoc igitur modo, rectiſſimè & citiſſimè vulnera quæque curantur, nulla ſæpe oſſiũ iactura. nam quamuis ab aëre interdum tangantur, tanta huius medicamenti vis eſt, vt ſi bona naturæ cõſtitutione ægrotus ſit, omnia facilè corrigantur, & reſtituantur, vt periculo facto manifeſtum

nifeſtum erit. Quod verò ad diætarum victus rationem, & locorum opportunitatem attinet, huiuſmodi erit: Si hyems fuerit, cubiculũ, ſi fieri commodè poſſit, in ſuperiori domus parte ſit, dummodo tectum ſatis probè contignatum ſit: & non tegula tantum à pluuijs tueatur: nam ſi hæc haberi minus poſſint, in cubiculo inferiori lectum parari cõſultius fuerit. Aeſtiuo autem tempore inferius cubiculum eſt commodiſſimum, ne videlicet ab æſtu ægrotus lædatur: cubiculi verò oſtium clauſum ſemper eſto, & velo obiecto, aërem ſubeuntem arceto; lucerna inſuper noctu, diuq́; in cubiculo ardeat, cuius calor ſatis commodè ambientem aërem temperare valet. quod ſi frigidior adhuc locus hyeme eſſe videbitur, carbones incenſi inferantur interdum: neque enim nimis calidum eſſe conducet, propterea lucernam ſemper ardere, & fores clauſas eſſe præcipimus: addito ante oſtium velo. Contingit enim ſæpe, vt qui ingreditur, fores claudere negligat. Conſueuere nonnulli chirurgi, ſindone ſuper aſtantia capita iniecto inſtar tentorij facere, & ita operam curationi dare: atq; equidem ea re ſi modò locus, vt diximus, paratus ſit, nihil opus eſſe arbitror, imò & nonnunquam nocere id puto. candelarum enim calor, ſindone obiecta reflectitur, & vapores ex ægrotantis capite exhalantes tranſpirare

non

non ſinit; id autem moleſtiſsimum, noxiumque eſſe, maximè verò in calidis regionibus eſt manifeſtū. in frigidis autem id melius admitti poteſt. ſæpe autem in bello capitum profunda vulnera, aperto cælo, atque ſub dio, curari contingit, vbi neque cubiculum, neque ſindon, neque ignis ſit: igitur ea, quæ de parando loco dicta nobis ſunt, ſatis eſſe arbitramur. Sed vbi curandi tempus erit, geminam lucernam vtrinque ſupra admouiſſe, retulerit, quam proximè id fieri poſsit, quò aër ambiens caleſiat, & temperetur, eæque ſatis luminis adhibebūt, & frigus quod nocere poſſet commodè arcebunt. nanque nihil ferè frigidi, in cubiculo, ita vt diximus, parato erit: & ſi quid ſubeſſe ſuſpiceris, id totum lucernæ corrigent admotæ, quam profectò rem facilè vſus ipſe oſtendet.

In ipſo quidem curationis initio, nos eos, qui ex vulnere in capite laborant, paſſulis atque modico paſcimus pane, cum in prandio, tum in cæna: aqua verò ex aniſo, & ordeo, aut ea quæ ægrotātis habitudini maximè conducere videtur; atque hoc victu, vſque ad ſeptimum diem, vtimur, niſi quid aliud fortè reipſa, aut aliunde orta, poſtulet neceſsitas. Quod ſi habitudineublioſa homo fuerit, ſemel in die carne ex pullo vt veſcatur permittere, aut ex pulla, donec ſeptimā euaſerit diē. Iure autem carnium interdicendum omnibus qui

huiuſmodi patiuntur, vtpotè quod nocere vehementer ſoleat. Ab initio autem curationis ſirupū ſingulis diebus mane propinamus, nempè roſati ex infuſione vncias binas, cum aquæ plantaginis vncijs tribus, idq́ſeptem diebus conſequenter faciendum curamus. Prouidere etiam ſedulò oportet, vt ſingulis diebus venter exoneretur, ſiue id ſponte ſua, ſiue clyſtere addito præſtari poſſit. Purgatiuum verò medicamentum nullum, neque caſſiam exhibemus, quoniam frequentibus periculis obſeruauimus, eam rem illis vehementer nocere, quamuis ſimpliciſſimum medicamētum ſit, nihílque habeant ſolutiui omnino admixtum. Si quis autem cōtrà contenderit, is profectò rem ipſam experimento cognoſcet. Nam cū caput princeps membrum ſit, fieri non poteſt vt nihil à purgante medicamento moueatur, ob eam quæ cerebro cum ventriculo eſt, communicationem: ex quo fit, vt prodeſſe nihil, nocere autem plurimum, ægrotis poſſit. Et quidem hanc rationem nobis ab hinc quinquaginta annis ſemper ſucceſſiſſe, cùm ante id tempus, non ita ex ſententia eueniret, dum caſſiam fiſtulam ægrotis exhibere cōſueueramus. Satis ergo fuerit horum ſiruporum vſu humores attenuare, calorem temperare, vireſq́ reficere, cōcoctricemq́ iuuare ventriculi atque hepatis virtutem: ſanguinis alio-

rumq́

rumq́; humorum reprimere ebullitionem. At verò cum oſsis fractura certa non eſt; ſuſpitio tamen eſt occultam aliquam eſse rupturam, aut certè ſanguinem è venis effuſum, qui corruptus mortem poſsit afferre. Hanc rem certa quidem experimenti ratione licebit deprehendere pileolo quodã confecto quod ex Bertapaliæ ſententia deſcribemus, quamuis ab eo auctore non ita apertè præceptum ſit. ℞ *Ceræ nouæ citrinæ, thuris, ſantali añ ℥ ij. terebinthinæ, & aceti fortiſsimi & farinæ fabaceæ añ ℥ j. miſce ad ignem, & fiat emplaſtrum, quod extendatur per totum caput, ad inſtar pilei, capite tamẽ prius deraſo. nam qua parte ruptura in oſſe ſuper ea parte cerotum diminutum atque exſiccatum inuenietur, idqúe trium tantum dierum ſpatio oſtendetur; alijs autem partibus vbi fractura nulla ſuberit, emplaſtrum æquale atque vniforme omnino apparebit. Si verò nihil fuerit ruptum, eadem in vniuerſum emplaſtri facies erit.*

ANNOTATIO.

Num caluariam peruadant] Multa ſumuntur indicia: primo capite à telo ſunt petita, nunc à parte in qua infliguntur, vt ſi in aliqua cõmiſſura, ſi in anteriori verticis parte: hinc & alia præſagia, & curandi modum capit Hippocratis: etenim infirmiſſimæ ſunt iſtæ partes minus poſticæ, quia os durius, minusque cerebri continent.

Trianguli figuram] Cauendũ eſt ne tempora vnquam incidãtur, nec locus ſuperior iuxta arteriam, quæ per tempora fertur. ſiquidem neruorum diſtentio ſequeretur: violatis iis muſculis, quos in libro de articulis Hippocrates κροταφίτας appellat.

Si ſtatim vomuit] Hæc leges apud Hippocratem libro ſeptimo aphor. aphoriſmo 59. & aphoriſmo 50. libri ſexti, multa in coacis prænotionibus, & in libro de Vulneribus capitis.

Semel in die carne] Bilioſi magis nutrimento egent, minusque ieiunia ferunt; apud Hippocratem libro, ni fallor, ſecundo de ratione victus in acutis, noxæ quæ ex ieiunio accidere ſolent, recenſentur, animi deliquium, capitis vertigo, ventriculi imbecillitas: quæ omnia ibi, & in Galeni Commentario exponuntur.

Purgatiuum nullum] Etenim cùm cerebrum ceteras partes quodam modo contineat, à nulla verò contineatur, aliarum partium redundantias non recipit: non eget ergo purgatione. Hoc addam medicamentum catarticum ab Hippocrate exhiberi, ſi eriſypelate caput infeſtetur, ac tale medicamentum, quod bilem ducat.

De contvsionibvs capitis in infantibus & pueris.

Cap. VI.

Existunt perſæpe in pueris ſeptennio minoribus contuſiones, aut caſu, aut ictu, aut alio quouis inſtrumento impetuue factæ, ſimiles omnino apoſtematibus, aut ijs vitijs, quæ in æreis, aut plum-

plumbeis vaſis conſpicimus, ita vt cute illæſa, & poſteriori etiã cranij tabula minimè rupta, prior tamẽ perſæpe lædatur. Namq; eius oſsis per ætatem teneritudo, aliquando in cauſa eſt, vt nonnunquam cranium illæſum, ſæpe etiam læſum, & ruptum deprimatur, & pelliculæ cerebrum ambientes rumpantur: quod nos perſæpe deprehendimus, eiusq́ꝫ rei exemplum nuper editum eſt, cùm in oppido Llerena Bethicæ prouinciæ, quadrimus puer nobis curandus fuiſſet oblatus, quem lignea porta è feneſtra decidens, grauiſsimè percuſserat, ſecundũ eam quæ coronalis commiſſura dicitur, ex quo ictu, vtrumque os, atque vtraque etiam membrana rupta ſunt, atque etiam cerebri pars ter per totum curationis ſpacium emiſſa eſt. Sanatus tamen eſt puer, citra vulneris manifeſtationem, & ſine vlla oſsium iactura, neque vltra vigeſimum diem dilata eſt curatio. Ad huiuſmodi autem compreſsiones, in puerorum capitibus curandas, nulla vulneris maiore (quàm ipſo caſu facta eſt) manifeſtatione fuerit opus: & ſi nullum vulnus factum erit, nihil eſt aperiendum, quamuis omnia oſſa læſa, comminutaq́ꝫ eſſe cognoſcãtur, atque hæc tutiſsima ratio curandi in eiuſmodi vulneribus erit. Nam quidquid contrà quàm diximus, vulgo fieri ſolet, id certiſsimum habet periculum.

Huius autem hæc curationis ratio eſt, præter temperatum pueri, & ſalubrem victum, aut ſaltem nutricis, ſi lacte adhuc alatur, diuerſiones aliquas facere conueniet, aut brachia ipſi aut crura ſcarificanda ſunt. Si contuſio nullum manifeſtũ vulnus oſtenderit, prima curatione hoc remedio vtimur. ℞ Olei roſarum, camomellini ana ℥ ß. olei myrthini ℥ j. oui vnius album, cum vitello, cum parte aliqua farinæ fabarum, & ordei ana, & myrtillorum puluere ℥ j. omnia commodè miſceantur, & fiat ad modum emplaſtri, idque ſub contuſo loco ponatur. Poſtera verò die, aliud emplaſtrum adhibemus, loco tamen probè prius nouacula abraſo. ℞ Sordiciei aluearis apum, vel ſi id haberi minus poſſit, ceræ nouæ ſordidæ, & mellis communis puluerizati ℥ j. lapidis Hæmatitis in puluerẽ redacti ℥. ß. pumicis lapidis, & cymini, & abſinthij, & furfuris communis ℨ ij. miſce omnia ad ignem, & fiat emplaſtrum, quod loco depreſſo imponito, latiore etiam ambitu duorum digitorum; mira enim vis huius emplaſtri eſt, vt intra duodecim dies oſſa contuſa compreſſaq́ tollat: nullumq́ ad eam rem medicamentum efficientius eſſe puto.

Quod ſi præter oſsis depreſsionem, & rupturam, vulnus etiam fuerit, principio oui albo, & vitello ſimul agitato curandus eſt, additis pecijs molli-

mollibus, atq; tenuibus, ſtupa puluilis, quibus vulnus tegitur. Poſtera autem die, vtemur balſamo, à nobis in hoc libro ſæpe commendato: vulnus autem hoc leniter ex pluma inungendum eſt; cuius præſentiſſima virtus, facilè hoc in genere etiam perſpicietur; mirè enim concoquit, emundat, carnemq; inducit: liquefactum autem eſſe oportet, nō nimis tamen, ne quid ægrotus vratur; aut ne quid de medicamenti vi nimio calore decedat. (Illud verò maximè eſt cauendum, ne quod omnino os extrahatur, quamuis omnia comminuta eſſe conſtiterit) filis autem ſiccis vulnus operiendum eſt, neque ijs nimium preſſis. Super hæc verò, id quod modò deſcripſimus, emplaſtrum eſt addendum, calidum quidem illud, quod profectò magna cum curantis voluptate, & admiratione, ſine vllo diſcrimine, omne pus quod intus cōficitur, exugit, & compreſſa quoque oſſa breuiſſimè tollit, in eumq; reſtituit, qui ſecundum naturam fuerat, ſitum. Poſſumus enim tutò affirmare, nobis hac & alijs curandi rationibus, quæ deſcriptæ iam ſunt, per annos plus quinquaginta, frequētiſſimo experimento vſis, ſemper ex animi ſentētia ſucceſſiſſe, & Dei auxilio, cui nos omnia accepta referimus, multos è maximis & grauiſſimis vulneribus liberatos, teſtari poſſumus, inter quos hactenus nouem iam ſunt, quibus non exigua cerebri pars perie-

Hippoc. lib. de officina medici.

perierat. Ferè autem innumeri, quibus prior meninx vehementer fuerat lacerata, ex his autem nouem, quos retulimus, prius apud vrbem Xeres Pacenſis diœceſeos, familiaris quidam Ioannis Bazzani, qui gladio vulnus in capite acceperat, ex quo vulnere membranis ruptis, tantum cerebri deceſſit, quantum duo tritici grana ſunt. Succeſſit citiſsima paralyſis, & alterius corporis partis, & linguæ impedimentum, qua vſque ad quartum menſem laborauit, ex qua tamen affectione, poſtquam ex vulnere ſanatus eſt, melius etiam habere in dies cœpit. Secundus verò fuit puer quidam, decem annos natus, muli calce percuſſus in fronte, vt ferreæ ſoleæ margine oſſa etiã comprimerentur. Huic per continuos ſex dies de cerebro, quantum lens eſt, ſingulis curationibus deperijt, atque hinc nihil mali, præter vulnus, eſt conſecutum.

Tertius ex oppido, Fuentes de Leon, *appellato erat, qui telo obtuſo, ex baliſta iacto, petitus, & capillos, & oſſa, & carnem ſuper cerebrũ coacta habebat: prima autem, ſecunda, atque tertia cura hæc omnia extracta à nobis ſunt; pulſatione enim ipſa paulatim expellebantur: vna verò, & cerebri pars prodibat cõmiſta; in quo rem nobis non negligendam animaduerti: id autem fuit quod duodecimo die, molle quiddam, & candidum*

ſidum excreſcere intus cœpit inſtar adipis, quod ſequenti curatione ita exuberauerat, vt ſupra carnem omnem emineret; nos autem hermodactylorũ puluerem iniecimus, eo modo reductum, coactumq́; iri arbitrati. Cùm autem tertia curatione ſupra cutem, etiam nimium exceſsiſſe deprehendiſſemus, ferro rem agere conſilium fuit. Igitur forcipe, quatenus cranium æquabat, reſecuimus; id autem quod reſectum eſt, nucem iuglandem magnitudine ſuperabat; nihil verò neq; ſanguinis, neque alterius rei ſecutum eſt; poſtera verò die nihil apparebat, ſed plana omnia, bonoq́; colore conſtabant. Sanatus igitur hic homo eſt, ſed tamẽ quoad vixit, morbo regio laborauit; cuius prima acceſsio ſeptima die fuit, & dum curaretur, alteram & tertiã paſſus eſt acceſsionẽ. Superuixit autem vſque ad quartum & trigeſimum annum.

Quartum autem curauimus in oppido Llerena Marchionis de Falces, qui eam prouinciam adminiſtrabat famulum: hunc alius ex domeſticis quidam æreo petierat candelabro, in coronali oſsis parte; omnis autem ea oſsis pars, qua vulnus accepit, comminuta, atque ſuper cerebrum fuerat vehementer coacta; opus igitur fuit ſecunda, tertia, & quarta curatione: ea oſſa omnia extrahi oportuit, quæ loco mota, cerebrum grauiter preme-

premebant, maximè quæ ex inferiori tabula erāt, cerebri ſubſtantiam continentes pelliculas rupe-rant, ex quibus duo oſſa ita magna erant, vt per vulneris hiatum, magna cum difficultate erui potuerint; ab his autem pelliculæ, & cerebrum ipſum vitiata fuerant, quamobrem ſingulis cu-rationibus, à ſecunda, ad quintam vſque, ternæ, quaternæq́ue ex cerebri ſubſtantia portiones, eæque non exiguæ deceſſerunt. Interfuit autem dum cu-raremus, Benedictus Arias Mõtanus Theologus noſtras, qui apud nos eo tempore chirurgiam, ar-tis potius, quàm operis cauſa docebatur: quinque ergo continuis diebus oſſa, & cerebri partes pro-dierunt, quæ pulſatione ipſa pellebantur. Atque hic iuuenis grauibus ſymptomatibus affectus eſt, dum curaretur; nam dextro latere conuulſionem, ſiniſtro verò paralyſim, atque etiam regium paſ-ſus eſt morbum. Hæc autem omnia, vndecima die aggreſſa, ad vigeſimam vſque, cum ſummo etiam faſtidio durauere; poſt hæc melius habere cœpit: tandem diuina ope omnino incolumis euaſit. Dū nos Llerenæ (quod oppidum inter Bethicam & Luſitaniam eſt) publico populi ſtipendio, chirur-giam, & ſacræ inquiſitionis magiſtratus honeſta mercede exerceremus, admirandum periculum accidit, apud oppidulum Valuerde, decem milia-ribus Llerena diſtans: quod hic referre decreui-

mus,

mus, quòd eius hominis reſtituti hiſtoriam nemo audire poſsit, quin Deo auctori, atque vnico humanæ ſalutis præſidi gratuletur. Ea verò res ſic habet. Dum operarij quidam prægrandes lapides machinis, & arte in turrem, quæ tunc ædificabatur, tollerent (productum autem opus iam erat, & templum cui hærebat, altitudine ſuperabat) vnus ex lapidibus decidens, quendam eorum qui machinam voluebāt, in capite plenè percuſsit, qua ſagittalis cōmiſſura eſt; is autem ſubitò corruit, ſimulq́; cum lapide terram attigit: erat autem lapis cubitali latitudine, & longitudine; duodecim verò digitorum altitudine, & pondere quatuor & viginti librarum.

Iacuit autem homo in eodem loco, per horæ dimidium, nihil omnino ſentiens: inde autem pro mortuo penè, aut intra horam ſaltem expiraturo, domum eſt ſublatus. Hic cerebri commotionem paſſus, tres integros dies non ſolum ſermonis, ſed motus etiam expers; mouebatur autem ab adſtantibus, non ſecus, ac ſi mortuus fuiſſet.

Magna autem oſsium pars, depreſſa cerebro incubuerat; ſanguis verò oculis, atque auribus eruperat: caput autem ipſum, & collum tumidum, atroq́ue colore conſpiciebatur. Poſt octauam autem diem, ſponte ſua apertum eſt caput, à ſincipite, atq; ab occipite, & ex altero etiam latere: maturue-

turuerant enim iam apoſtemata. Nos igitur oſſa in locum ſuum reſtituimus; membranæ autem inflammationem paſſæ ſunt; tertia die locutus eſt, imperfectè tamen, & vt commotæ mentis homines ſolent, apertis oculis, imò & patentibus epilepticorũ more erat: ſed nihil omnino videbat, neque cernere cœpit vſque ad vigeſimam diem, indiesq́; viſu etiam proficiebat. Secundum verò poſt menſem rectè iam cernere, vt ſanus cũ eſſet, potuit, cùm vulnus iam ſanatum fuiſſet. Nam ad vigeſimam quintam, plurima oſſa remiſſa ſunt. Statim autem è lecto ſurrexit, tametſi tunc rectè ingredi non valebat; atque ita diuina magis, quàm humana ope ſanatus eſt: euaſit autem pætis & trãſuerſa tuentibus oculis, qui etiam curatione procedente, quarto menſe reſtituti ſunt, rectéque intuebatur: viuit hic adhuc, vxoremq́; duxit. Nam iuuenis tunc erat, oculos verò alijs auxilijs reſtituimus.

ANNOTATIO.

Quæ de puerorum oſſibus tradit, docentur à Galeno ſexto methodi medendi.

Ad huiuſmodi autẽ compreſſiones] Nõ eſt amplianddum vulnus, nec aperiẽdum, nec ſi integra cute caluaria perfringatur, incidenda illa eſt: hæc Hippocratis videtur eſſe mens, atq; præter auctoritatem accedit ratio; nam vbi os perrumpitur integra cute, calor non expirat, & per ſe digerere ſaniem poteſt,

& oſſa

& oſſa ſolidare. quod in fracturis manifeſtè videmus: fragmenta enim cùm nudata non ſunt ſolidantur.

Ex quo vulnere tantum cerebri] Quacumque parte cerebrum vulneretur, ſi telum altè inſederit (teſte Hippocrate) res lethalis eſt: apud varios auctores varia euenta, qualia ab auctore recenſentur. Galenus etiam multos conualuiſſe ſcribit, quibus telum ſummam dútaxat partem attigerat. illud commemorandum, quod Smyrnæ in Ionia iuuenem ſanatum dicat; cui telum ad alterum ex anterioribus cerebri ventriculis penetrauit.

De cvratione vvlnerum in facie.

Cap. vij.

Vlnera quæ in facie facta ſunt, quamrectiſſimè à principio ſunt curanda; id autem fiet ſi prouidebimus, vt probè acu, & filo commiſſa, coniunctaq́; labra ſint, non pluribus, non paucioribus, quàm opus eſt, punctis, ita vt caro carni, cuti cutis aptè cohæreant, nullo in vulnere orificio relicto, niſi ita magnum, & profundum fuerit, vt oſſa etiam penetret: cùm enim ſic habuerit, orificium reliquiſſe, flammulamq́; ſubdidiſſe expediet; qua noxia omnis humiditas expurgetur, & pus etiam quod conficitur, cùm magnum, & profundum vulnus eſt: alioqui verò nullum pus expectare oportuerit, ſi rectè curatio fiat. Sæpe autē

contingit, vt acu nihil opus ſit, quando videlicet vulnera non tranſuerſa, ſed in longum accipiuntur, quam rem nos ſæpiſſimè præſtitimus hoc modo: Fili longi atque contorti (quale id quo conſuere ſolemus) alterum extremum alteri, ex auriculis innodamus, atque ſuper vulnus ipſum, cuius labra rectè commiſſa ſunt, tranſmiſſum ſæpe capiti circundamus, crebris & ſeſe propè cõtingentibus ſpiris, donec totum vulnus commiſſum, cohærensq́; atque concluſum ſit (namq. hoc modo vulneris labia aptiſſimè cohærent) deinde lini quadras pecias, cum oui albo imponimus, & poſt ſeptem horas oui albo ablato, cataplaſmata vtrinq. admouemus ſuper ipſa fila, quæ vbi exſiccata fuerint (exſiccãtur autem intra quatuor horas) acu & filo committenda ſunt, vt quantum fieri poſſit, ſimul cohæreant: tunc verò alia fila, quæ caput circundabant, & vulnus committebant, rumpi licet. cataplaſmata autẽ hoc modo fiunt. Albo oui ſimul cum aqua roſarum conquaſſato, puluis hic additur, & optimè etiam commiſcetur, vt moderata conſtet ſpiſſitudine. ℞ Boli armenici ℥ j. ß. thuris, maſticis, ſarcocollæ aña ʒ ij. ß. myrrhæ, aloes aña ʒ j. ß. tragacanti piſti, ſanguinis draconis ʒ ij. farinæ hordei, farinæ fabarum ana ʒ iij. miſceãtur. ex his duo cataplaſmata hinc et hinc vulneri admoueantur (diſtent autem vtrinque à vulne-

vulnere digitum.) Super ipſum vulnus petias ex lino imponimus oui albo intinctas, quantum eſt inter cataplaſma ſpacij, latas, & vitta vſque ad poſteram diem; nam poſtera die auferuntur petiæ quas oui albo intinctas impoſuimus, & balſamo illo à nobis deſcripto, locum ex pluma inungimus; ſuperinducto emplaſtro tenui ex hoc ceroto quod nobis maximè ſemper eſt probatum, ex deſcriptione Ioannis de Vigo. ℞ Olei roſati, olei myrthini ana ℥ j. terebinthinæ claræ ℥ ij. pinguedinis vitulinæ ʒ x. maſtichis ℥ j. ß. vini odoriferi cyathum vnum, roriſmarini, mille folij, plantaginis, conſolidæ minoris, centaureæ maioris ana manip. ß. bulliant omnia vſque ad conſumptionem vini: deinde colentur, & cum cera fiat cerotum; malaxetur autem cum vitello oui; atque hac vna curandi ratione ſi rectè fiat, quatuor aut quinque diebus oris vulnera curantur, nulla cicatrice relicta. Idem efficitur & magno illo vnguento baſilico, quod à Ioanne Vigone in antidotario deſcribitur: idem etiã ceroto de minio, præſtatur, dummodo illo noſtro balſamo illinatur. Quod ſi neceſſariò acu, & filo vtendum ſit, eligendæ ſunt acus quàm tenuiſſimæ, & filum quod acubus etiam ſubtilitate reſpondeat; multi enim ex tonſoribus, qui vulgo apud nos vulnera curãt, ſolent ijs acubus oris vulnera conſuere, quæ fe-

moribus conſuendis aptatæ ſunt, & puncta couſque hærere ſinunt, quoad ipſa ſua ſponte rupta, carnem etiam ſecum rumpant: curant autem eo modo quo facta in corpore vulnera curari ab ijs ſolent, digeſtiuis atque oleis adhibitis; atque ita ex ſimplici vulnere compoſitum reddunt. Vulneribus igitur puncto, & filo commiſsis, lineæ peciæ oui albo conquaſſato, intinctæ ſuperponuntur, atque vſque in poſterum diem ſinantur; tunc enim adglutinanda cataplaſmata ſunt, quemadmodum dictum eſt, & vulnus balſamo ex pluma inungendum, addendumq́ emplaſtrum aliquod ex tribus quæ cōmemorata nobis ſuperius fuerunt, deinde vulnus eſt ligandum. Sequēti autem die cataplaſma committimus; conſuta, & puncta forpice rumpimus, & balſamo locū inungimus, addimusq́ cerotum: atque hæc omnium in vniuerſum faciei vulnerum breuiſsima & certiſsima curatio eſt.

Contigit nobis in oppido Frexenal, vt hominem curaremus, cui facies vulnerata ferro fuerat, ab ipſo naſi & ſuperciliorum confinio, vſque ad vtriuſque labij vtrinque extremitatem, & diductionem: ita vt naſus cum mandibula ſuperiori, ac dentibus ſupra mentum deciderint. qui autem illi domi adſtabant, imprudentiſsimè ſe geſſerant. nam lineo panno vulnus obſtruentes, eam

faciei partem quæ deiecta fuerat, ſic temerè iacere ſiuerunt. cùm nos vocati acceſſimus, eam partem; naſum inquam, & mandibulam, iam frigidam, & penè mortuam, depræhendimus, vt acus difficillimè potuerit penetrare; tamen totum locum acu commiſimus, atque vt mandibulæ ſuperioris oſſa ſuis oſſibus, vt natura fert, interius cohæreret. Idq; hoc modo: ligauimus vittam duobus digitis latam, fronti circumdedimus, cui ab inferiori parte limbus eſſet, cui fortiter fila committi poſſent: ei vittæ duas aſſuimus alias à ſincipite in occiput, & ab aure in aurem, in crucis modũ, anguſtiores illas quidem, quæ tantũ latiorem illam tenere poſſent. Hæc vbi parata fuere, acui grandiori filum longum indidimus, atq. ex vitta ambiente fila, inter aurem & frontem ligauimus, quod inter primum molarem dentem, & caninũ tranſmiſimus, atque ad vittam retulimus, quæ frontem cinxerat: deinde rurſus dentes è regione petendo, atque hoc modo aſſuentes, mandibulam cum naribus, ſimul alijs quibus conueniebat, oſſibus commiſimus: deindè cutem acu iunximus; ita ergo, vt diximus, colligatum tenuimus, quoad membra inuicem coaluiſſent: tandemquè diuina ope reſtituimus, vt nullum accepiſſe vnquam vulnus videri poſſet.

Eadem etiã ratione homo à nobis curatus eſt,

 quem

quem taurus petierat cornuquè ſub mento ab aure ad mandibulam vſque ſuperiorem; eam etiam faciei partem aperuerat, quæ ſiniſtrum oculum à naſo diſiungit, cum cornu extremitas (vt ij qui aderant; maximè autem homo ipſe affirmabat) plus decem digitis prominuiſſet: conſuimus autē acu locum, qua cornu ſubierat, & qua prodierat etiam; mādibulam verò ipſam, vt in ſuperiori curatione dictum eſt, alligauimus, atque exterius quidem iuxta præcepti noſtri rationem curauimus; interius autem os ipſum frequenter lauari iuſſimus, decoctione ex hordeo, roſa, balauſtijs, & melle roſato colato etiam admixto; atque ita breuiſſimè curatus eſt; multis tamen oſſibus è palato decidētibus, quæ cornu fuerant comminuta, atque in palato ipſo foramen relictum, quantum pollex digitus ſubire poſſet. Vbi autem omnia ſana, cutiſq; fuerat inducta, foramen illud ſuper cortice leui, affabreq; adaptata, lino etiam circūueſtito obturauimus; qua ratione prouiſum eſt, vt & loqui & edere atque bibere rectè poſſet. Noctu tamen auferendum curabat, ne foramen magis aperiretur; interdum autem reponebat.

ANNOTATIO.

Vulnera frontis, & cæterarū faciei partium apud Hippocratem diuerſam curationem habent: etenim

nim vulnerum capitis ſolũ ſiccantibus Hippocrati & Galeno perficitur: Galeno potiſſimùm qui cùm ſexto Terapeutices duas curationes inter ſe contrarias proponeret, Eudemi profectò eligit, qua ſe vſurum dicit, ſi in Aſia degeret: Hippocratis verò; nam toto libro de Vulneribus capitis, vinum reiicit, nec linimentum, nec cataplaſma adhiberi vult. Verùm fronti, aliiſque faciei partibus hæc commodè adhibentur, vt apud eoſdem diligens lector aduertet.

LIBER SECVNDVS.

DE PROFVNDIS IN pectore vulneribus.

Cap. I.

MVltos perſæpe vidimus, qui penetrantia pectoris vulnera curantes, tamen aut nũquam ſanant, aut citiſſimè lethum adferunt, etiamſi lethalia ſua natura non ſint: quòd huiuſmodi curationis opus, & rationem à peritis magiſtris minimè acceperint. quod ſi nonnullos ex ijs qui huiuſmodi patiuntur, viuere contingat; tamen perpetuis fiſtulis (quas vocant) laborare videmus. Hos vbi diu fruſtra medici curauerũt, cauã ex plũbo aut ex argento indẽtes fiſtulam relinquũt, atq; huiuſmodi oratione ſolantur: ſe noluiſſe illis locũ omnino claudere, quoniã pus intus concluſum, cũ non habeat qua parte expurgetur,

 mortem

mortem certam afferret : expedire autem illis eã fiſtulam ſemper conſeruari qua ſordes, vulneriſq; excrementa expurgentur, atq. hoc modo vitam, quoad Deus conceſſerit, producent, atque ita incuratos dimittunt. Cauſa autem eſt, quòd recens adhuc vulnus curare neſciuerint: neque aliud fieri poſſe in ea re putant, quàm quod ab eis fit. Quam quidem ob rem eam, quam nos in huiuſmodi vulneribus rationem tenemus, deſcribere placuit, quaqúe curamus omnia, quæ ad nos recentia deferuntur, modò neceſſariò lethalia non ſint, qualia ab auctoribus prodũtur diaphragma & mediaſtinum penetrantia: hæc omnia manifeſti omnibus periculi ſunt; à doctoribus autem paſsim enumerantur: cætera verò omnia, quamuis corpus ipſum perforatum ſit, tamen diuina ope ſanantur, cuiuſmodi nobis innumera tam recentia, quã ab alijs etiam derelicta, intra quadrageſimum diem, eiuſdem auxilio ſanare contigit. Idem autem cuilibet medico continget, qui rationem à nobis reddendam, modumq́; ſequi voluerit: ſiue recentia, nouaqúe vulnera, ſiue antiquiora, ab alijs derelicta fuerint; neque manuum opera ad eam rem indigebit.

Communis ferè omnium ſcriptorum noſtrorum opinio eſt, vulnera profundo in pectore accepta, incurabilia vt plurimum eſſe, quorum periculum

culum ſi quis fortè euaſerit, tamen perpetua fiſtula, aut phthiſi laboraturum eum affirmāt. huius autem ſententiæ inprimis Vigo eſt, qui quanquā optimè ea quæ ad curationem pertinent, docuerit, tamen experimentorum, & practicæ defectu (cuius præcipua in chirurgia laus eſt) deſperatam promittit curationem. Nos autem, Deo opem ferente, certam promittimus, in difficillimis etiam euentibus, etiam pulmone perforato. Curationis autem ratio hæc eſt. Si vulnus recens fuerit, is qui accepit, nudus in lecto collocandus eſt: vbi autem vulnus profundum, penetranſque eſſe perſpicitur, probè compoſitus, cruribus diſtentis, planoq́; corpore cubare iubeatur, vulnere inferius conſtituto: vt omnis ſanguis quem effundi è vulnere neceſſe eſt; extrà manet, neque quidquam cruoris intra pectus reſidat; fieri enim non poteſt, vt non ex interioribus venis, atque etiam exterioribus, plurimum ſanguinis intra pectus confluxerit. Hoc modo igitur conſtitutus ægrotans cubet, quoad chirurgus ea, quæ paranda ad curationem videbuntur, parauerit: vbi autem omnia præſto fuerint, perſpiciat denuò an ſanguis effluat: quod ſi adhuc effluit, ſinat libenter, atque tuſsire interim: interim anhelitum continere iubeat, donec quidquid cruoris intra pectus eſt, defluxiſſe omnino intelligat. quod ſi vulnus magnum eſt,

aut lancea, aut latiori gladio factum, cõmitti acu oportebit, vno aut etiam altero puncto omiſſo, vt aperti ſiue orificij tantum relinquatur, quantum digitus ſubire poſſit, per quam apertionem flãmula albo oui intincta ſubdatur; ſic tamen vt tota nõ immittatur: erit enim longior, quàm pro vulneris ratione, & cuius pars aliqua exterius emineat. quod ſi flãmula vtimur, nullus metus eſt vt tota intra vulnus inducatur; contrà autem, ſi lichinus ſit: facilè enim à vulnere exorbentur huiuſmodi, quale periculum duobus, non diu eſt, noſtratibus medicis, accidit; alter enim imprudenter lichnum craſſum, quantus digitus eſt, intra pectus protrudit, quem nos decimũ poſt diem, non ſine negotio & diligentia extraximus, ſtatimq́ ſanatus homo ex vulnere eſt. Alteri autem maluæ caulis, filis inuolutus, intra pectoris decidit penetralia, diuq́ intus latuit, neque quicquam conari profuit, vt extraheretur. Sed fila tantùm, ſecundum poſt menſem, extracta vix fuere; caulis autem ipſe nullo modo educi potuit: profundum enim vulnus nimium erat, orificiumque ſecundum furculam habebat: ille ergo ægrotus, multa macie confectus, & omni deſtitutus virtute perijt. Igitur vbi flãmulam ſubdideris, pecias oui albo intinctas cum puluiſculis imponito, vittaq́ rectè ligato. Hoc modo autem curatus, ſuper vul-

nus

nus ipſum cubet, puluinis vtrinque appoſitis, vt vulnus in vacuam, inferioremq́ partem incumbat, quo omnis ſanguis, atque noxius omnis humor eò confluat: atque nullum omnino lichinum induci oportet; ea enim res dupliciter nocere ſolet, & quòd cruoris exitum impedit, & quòd dolorē ægrotanti affert, atque eius indendæ frequentia fiſtulam efficere ſolet. Flāmula autem indita, vulnus ſemper apertum, quantū ſatis eſt, habet, qua noxia humiditas emanet, & neq. dolorem affert, neque aërem inde tranſmittit. Venam etiam ſecare oportebit, ex aduerſa primùm parte, deinde ex coniuncta, vt opus eſſe expedireq́ medicus intellexerit; ægrotantis etiam virtute perſpecta. Exhibere autem & hanc potionem conueniet, quæ ſanguinem reprimere, & purgare poteſt; ea autem manè quatriduo eſt illi ebibenda. ℞ *Rhabarbari electi* ʒ ß. *rubiæ tinctorum mumiæ ana* ℈ j. *terræ ſigillatæ* ℈ ß. *aquæ ſcabioſæ bugloſſæ, & vini granatorum ana* ℥ j. *Expedit etiam eiuſmodi apozima parari, quo anhelitus, & reſpiratio corrigatur, faciliorq́ ſit; eadem autem cibus ſimul medicamentum, & potus eſt, quo vulnus maximè recreatur.* ℞ *Hordei mundi contuſi, & paſſularum enucleatarum ana pug. iiij. radicum bugloſſæ* ℥ iij. *liquiriciæ raſæ aliquantulum contritæ* ℥ j. ß. *ſeminum communium* ℥ ij. *Iuiuba-*

iubarum numero XX. *prunorum ſubtiliter inciſorum numero* XV. *radicum petroſelini contuſi manip.* j. *fiat decoctio ſecundùm artem in lib.* xiiij. *aquæ pluuialis vſque ad conſummationem tertiæ partis; deinde coletur cum forti expreſsione, cui adde penidiorum* ℥ iij. *ſirup. roſarum, & de duabus radicibus ſine aceto ana* ℥ iij. *ſachari libram* ʄ. *cinamomi puluerizati* ʒ j. ʄ. *fiat apozima: ex hac autem quarta quaque hora libram bibet, tepidam quidem, ſi hyems fuerit; nihil autem aliud aut edere, aut bibere toto triduo licebit: triduum autem horis metiendum eſt; hoc enim & ſufficienter alit, & difficultati reſpirandi medetur, cuiuſmodi pati ſolent omnes qui profundum in pectore vulnus habent; reumatum etiam fluxum reprimit, & ſanguinem, qui intus remanet, corrigit, atque expurgat. Procurandum etiam quotidie eſt, vt vel ſponte, vel clyſterij adiutorio, ventrem exoneret; quarto autem die licebit prandere carnem, aut pulli gallinacei, aut pullæ coctam cum petroſelini radicibus, addito croco & cinamomo. Veſperi verò paſſas vuas, acinis remotis, comedet, aut amygdala. A prandio autem, & à cœna aquam bibat, cum petroſelini radicibus, & liquiritia & cinamomo decoctam; interdiu autem nihil omnino bibat.*

Secunda autem curatione ita perficitur: ex tenui

nui lino flammula paretur, qualis illa prima fuerat, quæ prima curatione indita eſt. hæc autẽ illo à nobis ſæpe repetito balſamo liquefacto intincta in vulnus indatur: id enim medicamentum & concoquere, & carnẽ inducere compertũ eſt. Inditur autem quoad carnis ſoliditas pertineat; portà quadam exterius eminente. Super hoc autem emplaſtrum baſilicon, ex deſcriptione Ioannis de Vigo, aut Gratia Dei, circa vulnus aut ipſum defenſiuum in lino extenſum adhibeatur: foramine tamẽ facto, qua vulnus eſt, ita vt defenſiuum à vulnere, vndique tribus, aut quatuor digitis diſtet. Fiet autem ex roſaceo, & aceto, & bolo armeno, atq; ita ſingulis diebus ſemel curetur, quoad ſatis puris confectum fuerit. Nam poſtera die pus erit, idq́ bonum: quinta autem, ac ſexta plus etiam erit; tunc autem bis, aut ter, aut etiam ſæpiùs in die curandum eſt. proſpicere autem oportet, vt ægrotus, quoad fieri poſſit, commodiſſimè, & diutiſſimè in vulnus ipſum incumbat, quo pus extrà promanet. Nullo verò pacto permittendum vt lichnus indatur; namq́ huiuſmodi perpetuas, in his vulneribus, fiſtulas moliuntur. Vbi verò carnem vulnus induxerit (id autem decima aut ad ſummum duodecima continget die) nihil omnino, neque flãmula, neque aliud quippiam eſt indendum: ſed id tantum emplaſtrum adhibere conue-

conuenit quo fueris à principio vſus, aut emplaſtrum minij, quale Ioannes Vigo deſcribit, idqúe ſæpius in die eſt abſtergendum, ne pus nimium redundans intus penetret. Demùm vbi nihil iam puris excreatum ſit, caroq; iam aucta fuerit, aluminis vsti puluis adhibendus eſt, cicatrixqúe iam eſt procuranda. Signa quæ ab auctoribus obſeruanda traduntur, quibus mortis, aut liberationis fieri iudicium poſsit, in ijs qui vulnera in pectore profunda acceperint, huiuſmodi ſunt: In primis poſt tertium diem, à medico obſeruandum eſt, an difficulter etiã vt antè reſpiret. Nam ſi aut æquè difficilis, aut difficilior etiam reſpiratio ſit, lethale id eſt: ſin aliter, bonum, & bona prædictione dignum. Atqui affirmare poſſumus, nullum qui hoc modo curatus fuerit periturum, etiamſi pulmonem ipſum perforatum habeat, niſi vulnus cordi proximum, aut in ipſo corde ſit; ea enim res citiſsimè mortem affert. Deinde ſi ij qui hoc modo habent, intra tertium diem conuulſionem, aut tremorẽ cordis patiuntur, ijs mors prædici poteſt.

Si in primis diebus vbi apozima iam ebiberit, eueniat, vt ex vulnere copioſior, quàm antea, puris portio defluat, ſignum eſt vulnus ad fiſtulam tendere, ægrotumq; ipſum ad phthiſim perduci: id etiam periculum eſt, cùm intra pectus ex vulnere cruor defluxerit. Namque is cruor vbi ex venis

nis emanauerit, concreſcit: deinde in aquoſum colorem, & ſubſtantiã corrumpitur, & qualis aqua, ex elutis carnibus, relinquitur; inde autem magna erumpit copia, cũ grauitate, etiam fœtore, anhelitus etiam grauis, & teter ipſi ægro eſt: aqua verò ipſa purior in dies promanat: huiuſmodi etiam ad fiſtulam tendit, atque ad certam mortem, niſi opportunè fuerit prouiſum. Quid autem in huiuſmodi euentibus ſit agendum, in eo loco in quo de penetrantibus in pectore fiſtulis, docebimus.

Si in primis diebus ad quartam vſque ægrotus grauiter, aut pectore aut tergo doleat: facilè huic malo occurretur admoto emplaſtro, quale à Ioanne Vigone certo capite deſcribitur, cuius quãuis in multis quæ curauimus in pectore vulneribus, rarus admodum nobis fuerit vſus; certus tamen, & præſentiſſimus eſt cognitus. Semel enim contigit hoc vti, cũ in oppido de Fuente de cantos, *iuuenem quendam curaremus, qui duabus ſagittis fuerat ſauciatus, in dextrum latus per cauum à pectore ad oppoſitam tergoris partem traiectis, atque vtrinque prominentibus; adeò autem vehementer homo angebatur, vt iacere nullo modo poſſet: ſed in lecto ſedebat; cruribus tamen extrà ad terram vſque pendentibus. huius autem emplaſtri & deſcriptæ à nobis apo-*

Zimæ

Zimæ auxilio, & venarum etiam ſectionibus, ante tertium diem meliùs ex illis doloribus, & quietis carẽtia habuit, atque ſuccedente, ex animi ſententia, curatione vigeſima die ſanatus omnino eſt. Emplaſtrum autem eiuſmodi eſt. ℞ Camomillæ, Meliloti, anethi, abſynthij ana manip. j. furfuris triturati, pug. ij ß. farinæ fabarum, farinæ hordei, farinæ lentium ana ʒ vj. roſarũ pug. j. omnibus trituratis & cum ſapa ſufficienti & parum vini albi, fiat ad ignem emplaſtrum ſolidum: addes autem olei roſarum ℥. ij ß. olei camomelini anethini, ſingulorum ℥. ij ceræ ℥. ij. ß. croci ʒ ij. Locum in quo curandus eſt, calidum eſſe oportet, cubiculi oſtio clauſo, & velo ante oſtium extenſo, intra cubiculum incẽſi carbones. Malum eſt enim vulnera profunda, penetrantiaq́ frigido aëre tentari. Agendæ autem nobis Deo gratiæ ſunt, quòd plures hac ratione curauerimus, quàm enumerare facile ſit, ex quibus vnus fuit in oppido Calzadilla, qui enſe à tergo traiectus eſt, ſiniſtro latere ſecundùm ſpinã; enſis autẽ tribus digitis infra ſiniſtram mamillam pluſquàm duobus palmis prominuerat: acceperat etiã homo duo in capite vulnera, quorum alterum ad duram vſque matrem pertingebat. Alium etiam curauimus in oppido Cumbres baxas, atque is ſagitta helleboro intincta fuerat ſauciatus, ſiniſtro

latere

latere quatuor ſuper mamillam digitis; eminuit autem telum à tergo inter coſtas mendoſas nuncupatas, ſecundum alterum lumbum, inter ſecũdam & tertiam coſtam. namque ex altiori loco fuerat petitus. Hic autem hoc modo à nobis eſt curatus: vbi vulnera conſpeximus, veneni auertendi cauſa hanc exhibuimus potionem. ℞ Caſſiæ ligneæ, ariſtolochiæ rotundæ ana ℈ ʃ. aniſi piperis ana ℈ j. terantur cum modico vino, & exhibeatur poculum. ſtatim verò vtraque parte, qua telum ſubierat, quaqúe prodierat, ignitum cauterium admouimus datilari dicto inſtrumento: deinde etiam duobus alteris gladiaribus cauterijs, quæ parata nobis ad ignemq; admota fuerant, ab ilijs ad humeros vſque, vndique à tergo, à pectore vltra ducenta vulnera, ſcarificationum modo fecimus, inuicem digiti ſpatio diſtantia. Namque tota hæc corporis pars, veneno tentata intumuerat iam, & pulmonis inſtar emollita erat: hæc vbi expedita ſunt, parato iam nobis emplaſtro, totum pectus, & terga, qua viri vis pertingere videbatur; quaqúe igni à nobis fuerat cautum. ℞ Milij aliquantulum toſti ℔ j. farinæ fabarum ℔ ʃ. furfuris triturati ℥ vij. camomillæ, meliloti, aneti aliquantulum triti ana m. iij. coriandri, cumini ana ℥ ij. ex omnibus cum ſapa ſufficienti fiat emplaſtrum ſolidum addendo olei camome-

momelini, anethini ana ℥ iiij. olei laurini & rutacei ana ℥ ij. hoc emplaſtro per triduum vſi ſumus: quod quoties amoueremus, exuctæ ex ſcarificationibus aquæ pallidi coloris ſatis largam copiam abſtergebamus. toto autem hoc triduo, ægrotus grauiſſima ſymptomata, atque animi deliquia patiebatur: interdum etiam rabidorum more, veſtes, culcitrasque dentibus appetebat, & furioſus, irrequietuſque, toto volutabatur lecto, tanta illi ex veneni vi anxietas, tanta acerbitas erat. Principio autẽ apozima homini propinauimus, atque eo ad quartam vſque diem fuimus vſi, vt nihil præterea aut cibi, aut potus exhiberemus. ℞ Hordei mundi contuſi, paſſularum enucleatarum contuſarum ana pug. iiij. radicum linguæ bouinæ ℥ iij liquiritiæ raſæ aliquantulum contritæ ℥ j. ß. ſeminum communium ℥ ij. ſeminis citri ʒ j. piperis, caſſiæ ligneæ, caſtorei ana ʒ j. vini granatorum ℔ j. ß. iniubas num. XX. prunorum ſubtiliter inciſorum numero XV. radicum petroſelini contuſi m. j. fiat decoctio ſecundùm artem in lib. XV. aquæ pluuialis vſque ad conſumptionem tertiæ partis: deinde colentur cum forti expreſſione, & addantur penidiorum ℥ iij. ſirup. roſarum, & de duabus radicibus abſque aceto ana ℥ iij. cinamomi pulnerizati ʒ j. ß. ſacchari rubei ℔ ß. fiat apozima. Poſt quartam ægrotus quieuit.

uit. Nos autem virtutem magis ac magis firmabamus, iure auium exhibito, in quo aniſum, caſsia lignea, petroſeliniq́ radices, decocta erant. Vulnera etiam ipſa melius in dies habuere, ita vt ad vigeſimam ferè diem, ſalutari Dei ope reſtitutus, omnino fuerit.

ANNOTATIO.

Interna thoracis vulnera inter ſe differunt; prout magis, aut minus grauia fuerint. Quædam enim ſunt cum internorum viſcerum noxa: quædam illis illæſis infligũtur. atqui hæc aut in anteriori parte fiunt, aut in poſteriori: vnde etiam medicus ſua præſagia capiat, neceſſe eſt. Quæ enim vulnera in poſteriori parte ſunt; magis ſunt periculoſa, & lethalia ob multitudinem à vertebris manantium neruorum, nec non ſpinæ, & diaphragmatis propinquitatem.

Communis omnium ſcriptorum] Quæ vulnera interna viſcera lædunt, plerumque deplorata Græcis auctoribus, & Latinis recẽtioribus iudicantur. Verùm tamen alia aliis magis minusúe periculi in ſe habent; corde læſo viuere nullo modo quis poteſt: pulmone vulnerato, poteſt quidem: at niſi triduo vulnus coaleſcat, credit Galenus, hos tabidos euadere, lib. quinto methodi medendi. ſi diaphragma ſaucietur: iam febris adeſt continua, phreneſis (vnde φρένας antiquis medicis dictum fuit) cõuulſio, & peripeumonia, quia ſuppurati intereunt.

Curationis autem ratio hæc eſt] Duplex eſt chirurgorum opinio: ſunt qui vulneris oras ſtatim con-

iungi, obturarique volunt, ne cor aëris frigiditati exponatur, & ne vulnere aperto vitalis ſpiritus exhauriatur: alij auctoris noſtri ſequuntur methodũ.

Perſpiciat denuò an ſanguis effluat] Optimè vult auctor ſanguinem in thoracis capacitatem receptũ effluere; alioqui ibi collectus, peripeumonicum hominem redderet. Hæc eſt Hippocratis mens libro de Hulceribus, à Galeno expoſita 4. methodi, quæ auctor tradit, ratione ad virtutem habita intelligenda ſunt: nam ſi ea largiori hemorragia labefactaretur; tunc reprimenda certè eſt.

Petiæ oui albo intinctæ cum puluiſculis] Puluiſculis non (vt ita dicam) reſtrictiuis, alioqui ſanguinẽ ad cordis regionem impelleres, atque ita ſuffocares, vt adnotauit Albucaſis.

Sanguinem reprimere] Bene addidit (reprimere) nam ſi de aceruato & concreto ſanguine in thorace metus ſit, plurimum aceti cum aqua ægro potui dandum, vt ait Galenus.

Signa, quæ ab auctoribus obſeruanda traduntur] Multa ſunt, quæ ab auctoribus ſcribuntur ſigna, vt quæ ex loci poſitione, aut ab ipſa excreta ſubſtantia ſumuntur: Verbi gratia; num dextero lateri; num ſiniſtro inflictum vulnus ſit; ſi cruor qui è vulnere fluit niger ſit, & copioſus; ſi albus & tenuis, ſpumoſus: præterea anhelitus difficultatem aduertũt, & num per vulnus ſpiret conſiderant, auctor Albucaſin ſequitur.

Si primis diebus] Si adhibitis ex arte præſidiis melius non habeat, ſanieſque copioſior ſit; ſignum eſt ex pulmone ſaniem in thoracem fluere, & empyema efficere: vide Æginetam capite de Tabe.

De

De cvratione fistvlarvm quæ in pectoris malè curati vulneribus perpetuo relinqui ſolent, ex quo fit vt phthiſi & hectica febre ægri laborent.

Cap. II.

Hvinſmodi fiſtulas, à multis ex noſtratibus chirurgis ac exteris deſperatas, atque illarum ea, quæ apud auctores legũtur remedia, imbecilla omnino eſſe, deprehendimus; nullas tamen ad nos abhinc quadraginta annis allatas fuiſſe inuenimus, quas cum magna Dei ſalutaris laude facilè non curauerimus. Nos enim huiuſmodi affecti, multi etiam ex Italia, & Gallia, atque ex omnibus Hiſpaniæ prouincijs, petiuerũt, quibus ex acceptis in prælijs vulneribus, in hanc difficilem fiſtularum naturam occalluerant, ex quibus etiam copioſæ, atque perpetuæ puris promanant fluxiones, tum ex vulnere ipſo, tum ex ore etiam. Hos autem continuæ febres, perpetuaq; macies comitatur: tota autem hæc affectio, nullo ferè ægrotantis labore, atque exiguo medici negotio, quadraginta diebus curatur, atque in bonam omnino valetudinem, fortemq; habitus conſiſtentiam mutatur. Declarat autẽ & id oris color, & corporis obeſior etiã habitudo. Neq. verò ea res nos turbare poſſit, quòd copioſo fluxu penè virtus exhauſta, aut quòd os aliquod in coſtis corruptum

eſſe, exploratum ſit: etenim ſi id commodè extrahatur, facillimè, atque citiſsimè vlcera ipſa carne inducta, reſtituentur. quod ſi nullum os corruptum ſit, nulla alia re opus eſt, niſi vt vlcus emplaſtro admoto curetur, nigro, aut noſtro fuluo, ſiue leonini coloris, aut vtrcque, vnà commixto: id autem ægrotus ipſe ſibi ſæpius abſtergendum curabit, atque hoc modo vlcera ſanantur; interiorum autem locorum huiuſmodi curatio eſt.

Purgando inprimis nobis ægroto ſirupus ille tribus, aut quatuor diebus manè ebibatur.

℞ *Sirup. roſarum ex infuſione & mellis roſati colati ana* ℥ j. *aquæ ſcabioſæ* ℥ *iij. deinde huiuſmodi exhibeantur pilulæ.* ℞ *maſſæ pillularum aggregatiuarum, & de agarico ana* ʒ ʃ. *acuantur cũ diagredij G. iij. & formentur v. Vbi iam verò purgatus fuerit, hoc apozima paretur.* ℞ *Polipodij quercini probè contuſi* ʒ *ij. vel iij. radicum helenij contuſarum m. ij. hyſopi, capillorũ veneris recentium, liquiritiæ ſecundo pulverizatæ ana m.* ij. *folliculorum ſenæ p.* j. *epithimi* ʒ. ʃ. *paſſularum enucleatarum benè contuſarũ p. iiij. fiat decoctio ſecundum artem in lib.* xij. *aquæ, quoad remaneant* ℔ viij. *deinde colentur forti expreſſione; colaturæ autem addatur ſachari rubei* ℔ ʃ. *mellis communis* ℔ j. *bulliat parum & ſpumetur: ex hoc autem tepido ſingulis diebus*

manè vnciæ duodecim bibantur: veſperi etiam tantundem. vbi autem totum decoctum conſumpſerit, duabus illis, eiuſdem generis, pilulis quod concoctum fuerit purgabitur. poſtera verò die ac deinceps eiuſmodi decocto vtetur, ex ligno ſancto, quod vulgo guayacũ vocatur, fabrorum aſperiori lima probè deraſo, & in puluerem velut redacto, vncias octo ſumito ex eiuſdem ligni cortice, non eo quidem qui ligno adhæret (namq; huius virtus à ligno ipſo exſucta, atque exhauſta eſt) ſed ex eo qui ſeorſum à ligno ſecretus, ex Oceani nouo orbe aſportatur, ℥ x. *probè contuſi, & cribro decuſſi rariore, addito etiam aniſi pugillo, alteroq; ſeminis lactucæ & liquiritiæ contuſæ* ℥ *ij. idque in ollam nitro interius obductam dimidiæ arrobæ Hiſpanicæ capacem inijciatur, cũ vini albi veteris, ac generoſi poculis duobus, quæ veterũ medicorũ menſura lib.* viij. *ſunt tantundẽ etiã aquæ vſualis addatur, & per diem integrum, hoc eſt, horarum viginti quatuor, macerentur; deinde lento igne coquantur, quoad tertia pars fuerit abſumpta; in ipſo autem vltimi feruoris articulo roſarum recentium vel exſiccatarum pugillum conijcito, atque hermodactylorum in puluerem redactorum, atque in ipſo mortario eadem decoctione ſolutorum* ℨ j. *in eandem ollam effundito, ſimulque ab igne remoueantur: vbi parum vna ebullitione*

Hoc eſt lib. 12. cum dimidio.

tione ebullierint: operculo autem rectè obducta omnia, quoad friguerint, ſinito; vbi frigida fuerint, colentur: id verò quod primum effuſum fuerit, purum atque defecatum, in puro etiam vaſe excipiatur; ex quo quoties cibum ſumpſerit, pocula certa ebibet: reliquum verò in altero vaſe ſatis expreſſum reponatur: ex hac aut poſteriori, quæ paucior ac turbidior eſt, ſingulis diebus ægrotus duodenas vncias ſenas manè, & totidem veſperi bibat. idq́; ſi hyems ſit, calidum eſto; ſi verò æſtas, frigidum. Veſperi autem dicimus æſtate ſecunda, aut tertia poſt meridem hora; hyeme verò noctu tertia, aut quarta hora à cœna: vas autem ſemper agitandum eſt, vt id quod deſcderit, turbetur ac miſceatur, atque ebibatur prorſus. Nam præcipua horum medicamentorum vis in hoc eſt: ex altera verò priore, ac puriore aqua, ad prandium, & cœnam quod ſatis ſit, bibito; nimium enim bibiſſe, etiam nocet. Victus autem ratio huiuſmodi eſto, ſi nimium debilitatus, bis per diem auium aſſas, vel elixas carnes comedere, non nocebit, aut etiam arietinam, aut hædinam ſi par ſumptui nõ fuerit: ſin verò meliori conſiſtentia, minoriq́; imbecillitate fuerit, ſemel tantum in die carne, nocte verò paſſulis, exiguoq́; pane vtatur: proderit etiam validioribus interdum paſſulis, & amygdalis tota die vti, & à carnibus abſtinere. Denique omnia

hæc

hæc prudentis medici ſunto conſilium: tamē duodecim ſaltem dies temperantius, ac parcius agere omnino curandum eſt; facile namque perferri poterit triginta dierum abſtinentia; neque ideo debilior euaſerit: namque decoctum ſatis ipſum alere, & nutrire, imò & pinguedinem inducere valet, quanquam ſolis paſſulis vtatur; quamuis etiam febre continua, aut hectica laboret; omnino autem alio potu interdicendum fuerit: neque verò ſi in primis diebus inſuauius videatur, moleſtè id ferendū eſt: nam tertio, aut ad ſummū quarto die, id ſuauius iam experiri licet, et nulli alij quantumuis generoſo vino poſthabendum. Igitur omnem victus rationem medici cōſilio permittimus: dummodo illud animaduertatur, magnam ſcilicet, in hac potione, ad alendum ineſſe vim: etſi maximo alias faſtidio ægrotus teneatur, vehementer cibi excitari appetentiam. Peractis autem triginta diebus, bis per diem carne veſci, ad 40. vſque licebit. Opus etiam erit, vt triginta primis diebus continuus in lecto cubet. quod ſi tamdiu perferre nōn poſſit, ſerenis & calidis diebus, tertia ante meridiem hora, ſurgat; veſperi autē, antè cubet, quàm potionem biberit, & veſtibus ſtragulis quàm commodiſſimis frigus prorſus arceat: cubile autem clauſum ſemper eſſe oportet, lucernamq; ardere, vt calidus locus conſerue-

ſeruetur, & velo ante cubilis oſtium extenſo, frigidus aër ſubire prohibeatur. Nullo autem alio cibo vti permittatur, ſi modò ſanari cupiat.

Ipſius verò fiſtulæ curatio emplaſtro in lino, aut arietina pelle extenſo, atque impoſito, perficitur, quod tamen ſæpius per diem oporteat abſtergi; id enim antiquis vlceribus mirum in modum prodeſt: id verò huiuſmodi eſt. ℞ Ceruſſæ & Lithargyrij ana ℥ ij. olei communis antiqui & aceti fortiſſimi ana ℔ ß. bulliant lento igne baculo interim agitata, quoad in pūctum ceroti coaleſcat. huius ceroti, vel tantilla portione in lino extenta, vlcus ſanabitur, quam ægrotus ipſe ſibi ſæpius per diem abſtergat. Hoc igitur modo curatus, qui huiuſmodi paſſus fuerit, ſanus optimeq́ue affectus, & obeſior etiam euadet; quamuis diuturna tabe, quamuis & hectica febre, aut phthiſi conſumptus fuerit, omnibus etiam membrorum omnium, organorumq́ nutritiuorum, ſpiritualiū, & animalium facultatibus, rectiſſimè ſi vnquam alias habebit.

ANNOTATIO.

Fiſtula, quam σύριγγα Græci vocant, nomen ab arūdineis fiſtulis capit, vt ait Ægineta: eſt ſinus qui callo obductus durusq́ue temporis progreſſu factus, cum ſibi ſubiectis conglutinari non poteſt: vt Galenus ait libello de tumoribus præter naturam. magna ex parte ex abſceſſu parum feliciter curato oritur;

oritur: fitq; in omni corporis parte, quarum quælibet ſua propria habet ſymptomata: vt apud Celſum eſt videre, & Aëtium lib. 14. Auctor eas ſolum proponit curandas, quæ ex malè tractatis in pectore vulneribus oriuntur.

Quod ſi nullum os] Expedita curatio eſt in fiſtula ſimplici, recenti, intra carnem: contrà ſi fiſtula, vel os, vel cartilaginem, vel muſculos læſit, ſi articulum occupauit: ſi vel ad veſicam, vel ad pulmones, vuluam, vel ad grandes venas, aut inteſtina penetrauit; ſemper enim periculoſa eſt, ſæpe lethalis, vt Paulus ait lib. 6. cap. 78.

Ex ligno ſancto] Hæc curatio iam approbata eſt, & à Tagautio tradita: & nō iniuria certè. Hoc enim ligni genus manifeſtam deſiccandi vim habet, putredini particulari beneficio reſiſtit, & roborandi inſigni pollet facultate: qui omnes ſcopi quæruntur in ſordido, putri, diutinoque vlcere qualis fiſtula eſt.

Ipſius fiſtulæ curatio] Topica remedia plurima ſunt, quæ ex Galeno, Paulo Aëtio, Celſo peti poterunt. adnotabo Hippocratē ſcribere libro de Fiſtulis, ſeſeli radicem fiſtulis impoſitam earū callos eximere, quod Paulus Spondilij radici tribuit.

Hectica febri & phthiſi] quod ſit vtriuſque diſcrimen, norunt qui medicinam ſalutarunt: addam febrim ad phthiſim eſſe epiginomenam, ſeu conſequentem atrophiam ad maraſmum, vt Galenus lib. de Maraſmo adnotauit. Quæ præterea auctor pollicetur, à nemine promiſſa vidi, nec legi. Omnes enim à corroſione natam talem inſanabilem ſtatuunt, vt dixit Hippocrates libro de Glandulis,

&

& Galenus quinto methodi ita ait : niſi tertio die hæc curetur affectio, deploratam reddi.

Apozema ad vulnera pectoris & pulmonis, & ad tabidos.

℞ *Hordei mũdati cõtuſi, paſſularum mundatarũ cõtuſarũ ana p. iiij. radicũ bugloſſæ contuſæ m. iij. glycyrrhizæ raſæ modicè contuſæ* ℥ j. ß. *cardui benedicti m. ij. ſeminum communium* ℥ ij. *iuiubas numero* xx. *Pruna tenuiter inciſa numero* xv. *Radicum petroſèlini contuſarum m.* j. *decoquantur ſecundum artem in lib.* xiiij. *aquæ pluuiæ vſque ad cõſumptionem tertiæ partis; & fiat colatura cum forti expreſſione, cui addantur penidiorum* ℥ *iij. ſyrupi roſati, ſyrupi de duabus radicibus ſine aceto ana* ℥ *iij. ſacchari* ℔ ß. *cinamomi* ʒ j. ß. *& fiat apozema. De quo capiat ſingulis diebus ſummo mane* ℥ xij. *& totidẽ veſpere, quouſque totũ abſoluatur. illud animaduertendũ eſt, quòd quotieſcunque ebibendum eſt, fiat apozematis in vaſe commotio & agitatio, vt quod in fundo reſederit, miſceatur. Apozemate ebibito illi noctu exhibeãtur pilulæ duæ è maſſa aggregatiuarum, vt quod commotum eſt & concoctum, euacuetur. Pro ſequenti die parata habeatur aqua altera, cum qua omnino ſanabitur, & habitum corporis optimum recipiet. Illius præparatio talis eſt.* ℞ *Ligni ſancti, id eſt, guaiaci* ℥ viij. *corticis*

eiuſdem

eiuſdem ligni ℥ x. ſeminum communium ℥ j. ß. glycyrrhizæ raſæ modicum cōtuſæ ℥ ij. paſſularũ mundatarum contuſarum pug. ij. decoquantur in 12. libris aquæ, & totidem vini optimi ad tertias: tunc adde hermodactylorum ℥ ij. optimè cōtuſorũ, & eodem decocto diſſolutorum pauliſper interim bulliant, & ab igne amoueantur; atque eo modo relinquantur vſque in diem proximum: tunc ſummo mane fiat colatura prior purioris aquæ, quæ in vaſe aliquo ſeponenda eſt; hæc enim pro potu in prandio, & cœna exhibenda eſt. Illius verò quod ſupereſt colatura cum forti expreſſione fiat, & in vas aliud ſeponatur: de hac enim ſummo manè vnciæ 6. ægro bibēdæ ſunt, & totidem veſpere duabus horis poſt meridiem. priori pro potu vtetur in menſa. Vt autem ea quæ ſecũdo paranda eſt aqua maiorem vim habeat: fæcibus quæ ex priori decocto ſuperſunt, aqua affundenda, & decoquenda ad ℔ ij. conſumptionem colo transfundatur: huic enim colaturæ vinum addendum erit, pro ſecundi decocti præparatione. Dum æger decoctũ hoc bibit, pane & paſſulis veſcatur ad dies octo & plures, niſi debilis ſit: aqua enim hæc multum nutrit; deinde ſingulis diebus in prandio carnibus veſci poterit; in cœna paſſis contentus ſit vſque ad diem trigeſimum: deinde bis in die carnes comedere poterit ad diem vſ-

que

que quadrageſimum. Si hyems ſit, vſque ad diem trigeſimum cubiculum egredi non debet, quod optimè clauſum ſit, & igne calefactum. Hoc remedio tabidi ſanantur, & qui fiſtulis in pectus penetrantibus laborant.

De cancri in mamillis fœminarum contingentis curatione.

Cap. III.

Cancri fœminis maximè accidunt, ijs præſertim, quæ aut natura, aut electione ſteriles ſunt, cuiuſmodi ſunt moniales, aut alias continẽtes mulieres, quæ cœlibem vitam agunt; accidunt etiam & viris, ſed id rariùs. Horum autem curatio digna nobis viſa eſt, quam hoc in libro ſcriberemus, quando ijs, qui rectè nouerint, facilior multo eſt, quàm antiqui auctores credidere. Vnde illud omnibus ferè noſtri temporis medicis paſſim decantatur: cancrum occultum non curari omnino. quod ſi curandus ſit, palliatiua quam vocant, curatione vtendum cenſent; non autem abſcindendum eſſe. id quod ſi de cancro exulcerato præciperetur, rectè quidem dictum fuiſſet; namque huiuſmodi cancris exulceratis, palliatiua tantum curatio confert. Namque aliter ſi curentur, maturius, & certius omnino periculum timeri neceſſe eſt; adhibitis enim medicamen-

camentis, celerius multo corrodi, abſumiq́; ſolent, maximè ſi corroſiua admoueantur remedia, aut quouis modo ſanguinem ex illis effundi contingat: cæteros verò qui vlcerati non ſunt, curare nõ ita difficile eſt, atque iſti opinantur, qui nullam cancrorum omnino curationem deſcribunt, aut præcipiunt; neq; quomodo extrahi poßint dicunt, cùm tamen extrahi omnino integri, ſine vllo periculo, poßint, quantumuis magnos eſſe cõtingat. Quæ autem ab auctoribus curatio cancrorum omnium præcipitur, cuius omnis circa reſolutionẽ intentio eſt, ea inefficax omnino eſt, quàm nos ſæpißimè vanam experti ſumus, quantumuis diligentes in ea paranda, variisq́; reſolutiuis exercenda, fuerimus; qualia remedia & à Vigone, & à Celſo, Guidone, aliiſque auctoribus præcipiuntur. Quam ob rem quemadmodum huiuſmodi cãcri, citra noxam, & extrahi, & curari omnino poſſint, communis vtilitatis cauſa ſcribere placuit. Ea autem breuißima agendi ratio eſt, quam docebimus: primùm de curatione integra cancrorum, qui exulcerati non ſunt: deinde etiam eorum, qui exulcerati fuerint, optima palliatiua cura differemus, qua nos plures viros, & fœminas diu produximus, atq. ne ea cauſa perirent, cauimus diligenter, imprimisq; hominem quendam ſacerdotem vltra vigeſimum etiam annum hoc curatio-

nis genere ita conſeruauimus, vt antequàm diem clauderet extremum, omnino ſanus eſſet; obijt autem annorum pluſquàm 80. Principio huius affectionis ſigna certiſſima ipſorum cancrorũ incrementa ſunt; ea enim primum producta, ciceris magnitudinem non ſuperant: vno autem, atque altero, & pluribus etiam annis grandiora, & ad tactum duriora fiunt.

Galeno 4. metho. Celſo proprio capite.

Sunt & alia ſigna ab auctoribus tradita quæ ex ipſis libris petere licebit.

Igitur vbi cancrum excindere volumus, ipſum in primis affectum corpus purgatione præparaſſe oportuerit ſirupis, per quatuor, aut quinque dies exhibitis, quorum ad atram, aut aduſtam bilem conſequendam probata natura ſit (ex his enim humoribus malũ hoc enaſcitur ac coaleſcit) deinde purgatio eſt adhibenda, quæ cum affectione, & hominis natura optimè conuenire iudicabitur. Tertia à purgatione die, ſecunda, aut tertia hora à prandio duorum ouorũ vitelli vnà cũ albo probè agitata ſunto: addito ſi placuerit roſaceo modico. Præſto etiam erit magna lichinorum copia ex tenuiſſima lini ſtupa comparatorum; præterea, & puluiſculi cum vitta, quinque digitos lata, & gauſapis quoque bona pars paretur, atq; etiam acus femoribus conſuendis idonea, cum ſatis tenaci filo, eodemquẽ duplo: ipſe verò homo, aut in pul-

in puluinis, aut in culcitra reſupinus collocetur: vtrinque autem duo alij homines ſint, qui illius brachia firmiter contineant: ne ipſe ſibi, contra nitendo, impedimento eſſe poßit, dum curatur. Chirurgus verò immineat, hominisq́ crura ſuis ipſe cruribus contineat, genibus ſupra culcitram ipſam flexis, & firmis: homo autem ſuperiori, à cingulo, parte nudus eſto: linteum autẽ vtrinque ſit, quo ſanguis defluat. Cancer autẽ ipſe manu apprehendatur, qui ſi cõtra ipſius mammæ papillã erit, ſapiẽter eſt diuertendus, ne ipſa pereat exciſa. quod ſi verſus axillam fuerit, diuertendus etiam eſt, ne quid ex ijs muſculis, qui ex axilla oriuntur, lædatur. vbi verò ita rectè cõſtitutus fuerit, manúque ſiniſtra firmiter comprehenſus, tantũ cutis acutißima nouacula aperiatur, quantus cãcer ipſe eſt. apertio autem in longitudinem fiat, deinde ex altero cancri latere, caro commota abſcindatur, & ſeparetur: ita tamen vt cancer non feriatur. quod ſi ſanguis erumpat, globulo ex bombyce facto locus opplendus eſt: quem, ſi id fieri conueniat, alter eorum qui brachia continent, digito comprimat, atque ex altero etiam latere carnem à cancro ſeparet. hæc autem operatio celerrimam Chirurgi poſtulat expeditionem, cum ſumma tamen diligentia, ac ſedulitate, atque maturitate coniunctam, ne quid temere peccatum ſit.

*Vbi autem vtrinque cancer detectus, à carneq́ſe-
paratus ſit, acu, filoq́ medius transfigitur, filumq́
ipſum alteri filo innodatum, alicui eorum qui ad-
ſunt cõmittatur, à quo contentè ſublata manu te-
nendum eſt, atque hinc & hinc contra eam
partem, qua Chirurgus ſecat, diuertendum. vbi
verò ex vtroque latere probè fuerit à cætera car-
ne cancer ſeparatus, inferiori ex parte penitus eſt
abſcindendũ, idque quã fieri poßit expeditißimè,
digitis admotis, vt totus cancer abſcindi ſentia-
tur, nihilq́ ex eo penitus relinqui: hoc verò cõmo-
dißimè fieri ſolet gladiolo illo, quo Italici chirurgi
ad tumores aperiendos vtuntur, cuius figura ſca-
rificatorio gladiolo perſimilis eſt: aciem autem v-
trinque acutam habet; vtendum autem curua
acie, cuſpideq́ acutißima: namque illa pars com-
modius ea quæ inferiora ſunt reſecat, idqúe nullo
erumpentis ſanguinis, aut alterius rei nocumen-
to fit: adeò autem celerem operationem eſſe volu-
mus, vt plus in traijciendo cancro, filoq́ colligan-
do, quàm in eodem penitus eruendo moræ ſit: nã-
que huiuſmodi abſcißiones fœminis plerunque
contingũt, quibus natura debilior, animusq́ ma-
gis deiectus quàm viris eſt. Cùm abſciſſum ex-
tractumq́ penitus fuerit, ne quid ex eo intus reli-
qui ſit, diligenter eſt peruidendum; adeò autem
durum eſt, vt metuendum hoc rarò ſit. Hæc vbi
expedita*

expedita fuerint, ſanguis omnis qui in vulnere fuit, diligenter abſtergatur, ac mox lichini ouo intincti indantur; ita tamen ne nimium compreſſi dolorem augeant: neq; enim totus locus opplēdus denſa nimis lichinorum inculcatione eſt. imponēdæ autem ſtupæ eodem ouo intinctæ, puluilliq́; & vittæ ſunt adhibendæ. Poſtero verò die eadem hora digeſtiuo curabitur, aut balſamo illo noſtro, cuius magna ad concoquendū, mundandum, carnemq́; inducendam, efficientia eſt; id pluma leuiter vngendo fit, additis etiam filis ſiccis, non tamē nimium compreſſis, vt caro ipſa paulatim coaleſcat, & ſeſe committat: circa ipſum verò vulnus, ſuperquè, atque circa mammam, defenſiuum addi oportuerit, ex roſaceo, cera, & bolo armenico confectum. eius autem quod diximus balſami vſu quamcitiſſimè emundabitur vulnus, caroq́; inducetur, atque ſanabitur. Super balſamum autem emplaſtrum baſilicon, lino extenſum imponimus. tandem vbi ſatis iam inductæ carnis erit, cicatrix filis ſiccis impoſitoq́; baſilico, aut leonato dicto emplaſtro procurabitur, aut ex gummi elemi emplaſtro compoſito: quodcunque autem ſit, ſæpius per diem abſtergendum. exulceratis autem cancris nulla alia præter palliatiuam curatio eſt: nam quidquid adhibueris, vehementer nocueris. noſtra autem in hoc genere huiuſmodi curandi

ratio eſt, vt qui hoc malo infeſtatur, certis quibus commodum videtur temporibus, in anno purgetur; deinde per ſingulos menſes binis aut ternis pillulis atram bilem purgantibus vtatur noctu ſub ipſum cubandi tempus; eæ autem aut ex fumaria commodiſſimæ ſunt, aut ex helleboro, aut lapide lazuli, aut epithimo, aut fœtidæ, aut eæ quæ ex nitro ab Alexandro Traliano deſcriptæ ſunt: his enim corpus purum conſeruatur, humorque ipſe minuitur, potius quàm augetur. In vulnere autem ipſo vnguẽtum pompholigos ponimus, aut illud quod à Ioanne Vigone in antidotario deſcribitur. hoc in lino extenſo ſine filis vtimur; nãque fila etiam nocere deprehendimus: etenim ſi vulneri tenacius adhæreant; ſanguinem eliciunt, isque ſanguis nocumentum adfert. Porrò quod probatiſſimum in hoc vnguentum nobis ſemper fuit, illud in primis eſt. ℞ Olei roſati, olei omphacini ana ℔ ß. Sepi hircini & vitulini, vnguenti roſati, vnguenti populeonis ana ℥ ij. ß. ſucci ſolatri & ſucci plantaginis, ſucci acetoſæ ana ℥ j. ß. vini granatorum ℥ ij. ß. bulliant omnia lento igne vſque ad conſumptionem ſuccorum & vini; & poſtea colentur: addatur ceruſæ ℥ ij. ß. lithargyrÿ ℥ v. plumbi uſti, antimoniæ ana ʒ x. tutiæ Alexandrinæ ℥ j. ß. camphoræ ſecundùm artem trituratæ ʒ j. ceræ albæ q. s. &

fiat

fiat vnguentum molle, videlicet liquefacta cera, cũ oleis & in colatura ponantur reliqua mineralia, ducendo corpus ipſum vnguenti per duas horas cum piſtello in mortario plumbeo, atque hoc optimum omnium in hoc genere medicamentorum eſt.

ANNOTATIO.

Quod vniuerſo corpori eſt elephantiaſis, id parti corporis ſeu particulari membro cancer eſt, vt Galenus ait ſecundo ad Glauconem. adnotandum eſt cancri nomen medicis eſſe æquiuocum, ſeu homonymon; atqui ad duo morborum genera extendi, nempe ad cancroſum tumorem, tam in ſumma corporis parte hærentem, quàm in penitioribus, & latentibus corporis partibus, & ad cancrum vlceratum. de vtroq; agit hoc capite auctor; cùm vterque affectus ex atra bile, ſeu melancholico humore gignatur, tali videlicet ſucco, cuiuſmodi eſt fex in vino, & amurca in oleo, vt decimo quarto therapeutices Galenus ait.

Cancri fœminis] Ita Celſus libro quinto: verùm & viris accidũt cancri; quibus potiſſimum per mariſcas aſſuetæ purgationes ſuppreſſæ ſunt, vt annotauit Galenus ſecundo ad Glauconem.

Vnde illud] Mirari ſubit, quo pacto curationes vtriuſq; cancri, vlcerati & nõ vlcerati, hic mutet auctor: etenim vlcerati cãcri hãc chirurgiã, & exciſionẽ poſtulant, alij non ita, vt nos docuit Hippocrates lib. 6. aphoriſ. aphoriſ. 38. Cancros, inquit, occultos omnes melius eſt non curare: curati enim ſæpius

UNIVERSIDAD CENTRAL * BIBLIOTECA DE LA FACULTAD DE MEDICINA *

pereunt;non curati verò longiùs perdurant. præter auctoritatem experiētia eſt. nam, vt Galenus ait in Commentario; compertum eſt omnes, qui huiuſmodi cancros ſectione aut vſtione curare tentarūt, illos magis irritaſſe, & breui homines intereміſſe. An ne nouos, & incipientes cancros in ſummaque corporis ſuperficie hærētes curat ſectione auctor? quod permittit Auicennas, & ante eum Galenus; abditos verò non curat.

Cura palliatiua] Palliatiuam curationē vocat, qua dolori occurrimus: nam interdum neglecta cauſa ad accidens ſe conuertit neceſſitate coactus medicus (vt ait Galenus.) Adnotare volui, quod Paulus tradit libro tertio, capite 67. vtendum eſſe mitigatoriis in interno corporis cācro, vt malua, & altheæ decocto.

Namque huiuſmodi cancris] Solùm de occultis cancris, in abditoque latentibus veritatem habet, vt infrà docebitur.

Quæ ab auctoribus curatio cancrorum] Nam propter ſucci craſſitiem, nec repelli, nec diſcuti poteſt; tantaque eſt eius vitij malignitas, vt mitiora planè contemnat remedia; vehementioribus, veluti lardo, irritetur, excandeſcat, atque efferatur.

Igitur vbi cancrum] Docet auctor cancri curationem, quæ per chirurgiam fit; qualem conceſſit Galenus 14. methodi, vt ſuis verbis probabitur, quæ ſubiiciemus. Cæterùm, inquit, ſi quando Cancrum per chirurgiam curare audebis; cœpiſſe quidem ab euacuando per purgationem melancholico humore oportebit: vbi verò totum quod vitiatum eſt, excideris, ſic vt nulla ſuperſit radix, ſecus effluere ſangui-

ſanguinem nec properè eum inhibebis: imò premendo potius vicinas partes, exprimes ex his craſſiorem ſanguinem: mox aliis vlceribus ſimiliter curabis. hęc ex Galeno adducere placuit, vt cognoſcat lector, quàm ad amuſſim vetera in vſum reuocet auctor.

Exulceratis cancris] Diximus de cancris, qui ſine vlcere moleſtant, non alienum fuerit, ſi notas huius in memoriam reuocemus, in cãcro vlcerato præter dolorem, duritiem, tumoremque vlcera eroſa, ac inæqualia conſpiciuntur; plurima ex parte ſordida, labris tumidis, aſpectu horrenda, & concreta humorum colluuie ingrata: hæc medicamentis lenire ſtudet. Nos omnes ſcopos ita perſtringemus; In primis epithymo humorem melancholicum vacuato, id eſt, leniter purgato. Si ætas, vireſque permittunt, ſanguinem mittito: deinde medicamentis atram bilem purgantibus, lenibus, mox validioribus vtitor: victus tenuis eſto, quique à melancholico ſucco longiſſimè abſit: loco affecto ſolani ſuccum, aut medicamentũ ex pompholyge adhibeto.

℞ *Olei roſacei*] Medicamento hoc contra Achoras Apollonij auctoritate vtitur Galenus, libro primo κατὰ τόπους: à Theodorico verò, in cancris vſurpatum, vnde auctor in ſuum vſum conuertit.

De vvlneribvs ventris et partium eius, cũ penetratione & citra. Cap. IIII.

Qvæcunque in ventre vulnera fiunt, quæ tamen non penetrant, neque contenta in ipſo

membra non lædunt; ea ſi rectè curantur, periculi omnis expertia ſunt, præter illa, quæ ſecundum vmbilicum, duobus aut tribus digitis, in circuitu accipiuntur, quibus nonnihil aduerſi accidere poteſt, ob octo illos neruos qui in vmbilicum pertingentes ea loca percurrunt, atque etiam in poſteriore parte ventris, hoc eſt à tergo, ſecundum dorſum accipiuntur, periculum adferunt; tametſi non penetrent: fieri enim poteſt, vt nerui illi, qui ex nuca ortum habent, lædantur. Ab huiuſmodi ergo vulneribus metuere conſultum erit; quippe mortem afferre interdum ſolent: à cæteris verò quamuis penetrantibus; quamuis zirbum atque inteſtina, illæſa tamen prodentibus; nihil mali timendum eſt, ſi modò curata rectè ſint. Vbi autem membra in ventre contenta incommodum acceperint, periculum imminet; multos tamen liberari contingit. Igitur eorum, quæ nullam membris læſionem attulerint, huiuſmodi curatio eſt. Eminentia inteſtina cum Zirbo ipſo lauanda imprimis ſunt cum decoctione vini, & camomillæ, & meliloti, abſinthij, anethi, & roſarum: deinde in ſuum locum cogenda, atque reducenda ſunt. Zirbi autē portio, quæ prominuerat, adhuc etiā amplius nonnihil producenda, atque qua parte ventris cuti æquatur, funiculo tenui, & tenaci eſt colliganda eo nodo qui ab Hiſpanis ſuillus dictitatur,

tatur: tenaciſſimus enim nodus eſt, & qui nihil vnquam remittit. Super ipſum verò nodum dimidij digiti ſpacio Zirbus reſecetur, & ſectio cãdenti ferro quoad penè nodum tangat, cauterizetur, atque interius ſtatim referatur; funiculi tamen parte exterius relicta. Quod ſi apertio ipſa, qua inteſtina prodierant, grandior ſit, acu & filo conſuatur, paruo orificio relicto, qua curatio cõpleri poſſit. Ex quatuor autẽ modis, quibus partes illas mirhach, & ſiphach dictas, auctores cõſuẽdas præcipiunt, illa nobis maximè probatur, & diuturno vſu atque vtilitate commendatur, videlicet vt primùm ex altera parte mirhach, & ſiphach acu traiectis, ex altera mirhach tantum traijciatur; atque hæc tria nodo committantur; deinde filum ſecetur, ex eademq́; parte vnde opus inceptum eſt mirhach ſolum ſiphach relicto traijciatur; ex altera verò mirhach, & ſiphach traiectis ſecundus nodus fiat. tertium autem pũctum primo, quartum ſecũdo ſimile ſit, & ſic deinceps, quoad opus perfectum fuerit: atq; hoc modo mirhach, & ſiphach optimè committi ſolent, ita vt nunquam amplius inteſtina erumpere ea parte poſſint: id quod (niſi vt diximus curatum erit.) non rarò accidere deprehenſum eſt. hæc vbi rectè curata ſint, ouorum album probè concuſſum addendum eſt: neq; verò tentam adhibere eſt opus,

cuius vice funiculus ille, quo Zirbus colligatus eſt, fungitur. Poſtera verò die, balſamo illo noſtro vulnus eſt curandum, cuius ad concoquendum, mundandum, carnemq́ inducendam vis eſt, flā-mulaq́ hoc medicamento intincta indatur, vulnusq́ ipſum eodem etiam liniatur, addita inſuper pecia ex ceroto minij, aut baſilico magiſtrali; vtrumque enim apprimè commodum eſt: hoc autem in vulneribus magnis, atque etiam minoribus, eſt intelligendum: nam quæ anguſtiora ſunt, etiam concocta, digeſtaq́ eſſe tam interius, quàm exterius oportebit. Nihil verò opus erit aut roſaceo, aut alio quouis oleo vti. Tertia demum, aut quarta poſt die, funis vltro remittit. quod ſi deinceps copioſum pus non ſit, ſatis erit altero ex ijs, quæ diximus, cerotis vti. Si quid autem puris erit, ſæpius in die detergendum eſt, atq́ hoc modo intra decimum quintum diem curatio perficitur. In ipſo verò curationis initio, ſanguinem mittere, ſecundum ægroti habitudinem, oportebit, atque ſirupos exhibere roſatos, ex infuſione cum aqua plantaginis. Victus autem ratio tenuis cum exiguo pane ſit; aqua verò non copioſa exhibēda eſt, eaq́ candenti ferro decocta. ſi verò præter vulnus ipſum ventris, ex inteſtinis ipſis aliquid ruptum eſſe contigerit, atque id ex gracilioribus ſit, quæ ad dexteram ſupra ipſum vmbilicū

ſunt,

ſunt, huiuſmodi omnia quæcumque fuerint, lethalia ab auctoribus iudicantur, atque ita plerunque eſt credendum: ex quo genere vnum tantum mihi hactenus curare contigit; cui gracilia inteſtina viciata fuerant; perijt autem quarta die. Ex alijs autem quibus craſsiora inteſtina læſa eſſe cõtigit, tres curauimus inteſtino colon dicto, ſauciatos: quartum verò longone inteſtino rupto, ex illis vni tribus in locis colon ruptum erat; omnes tamen, diuina ope, ante vigeſimum diem ſunt reſtituti. omnia hæc inteſtina acu, & filo conſuimus eo conſuendi genere quo chirothecarum artifices vtuntur. erga omnes etiam eo curationis genere vſus ſum, quod à Ioanne Vigone traditum eſt, quod omnium optimum eſſe iudicamus, ſi quis rectè, atque facili manu vtatur: omnia igitur illius præcepta ſecuti ſumus, illa re excepta, quòd cibum nullum exhibuimus, tantumq́ue deſcripta ab eodem potione vſi ſumus, quòd ij quos curabamus, robuſtiores, & vegetioris naturæ eſſe intelligeremus, atque ad inediam tolerandam fortiores. Non enim extra Hiſpaniam adeò tenui diæta vti auderemus, vbi & cibi tenuiores multo ſunt, & corpora ipſa magis delicata, atque ad multum cibum, aut ad nullum ſumendum minus idonea ſunt. Eſt autem huiuſmodi apozima. ℞ Pomorum citoniorum mundatorum, & ſubtiliter

inciſo-

inciſorũ numero quatuor, caudæ equinæ, ſumach, myrtillorum, añа manipulos iij. *roſarum pug.* ij. *balauſtiarum* ℥ . ß. *coquantur in libris* xvj. *aquæ pluuialis vſque ad conſummationem tertiæ partis: deinde addantur thuris, maſticis, ſarcocollæ, añа* ʒ iij. *croci* ℈ ij. *& colentur, cum forti expreſſione; & addatur mellis roſati colati, & ſirupi roſati añа* ℥ vj. *tragacãthij puluerиſati* ʒ ß. *ſirupi myrtillorum* ℥ iiij. *& fiat apozima. hac potione nos pro cibo potúque vtebamur, atque etiam pro medicamento, ad interiora membra conſolidanda. Quidam autem ex illis hominibus, cùm nihil aliud per totum quatriduum ſumpſiſſet; facilè tamen ferebat: poſt hæc verò coctæ in huiuſmodi aqua auis ius tantum exhibebamus, nonnunquam & iuri exiguam panis micam (panatelam Itali vocant) cùm id fieri oportere intelligeremus, addebamus. Hoc etiam modo ſacerdotem quendam curauimus, qui dum in templo eſſet, vulnus lãcea acceperat, obuius factus quibuſdam, qui alium inimicum in templo latitantem quærebant, eundemque eſſe putabant. Vulnus verò in ventre ſuperiori lateris dextri parte fuerat factum. duos etiam quoque, alterum iecore, ſplene alterum rupto curauimus. Item aliũ veſica rupta, qui tertia die perijt, cæteri omnes Dei ope liberati ſunt, qui & ipſe medicinæ au-*

ctor

ctor auxiliatorque eſt. Quædam verò res digna nobis viſa eſt, quam ſilentio minimè præterire-mus; namque ad diuinam ſapientiam, & miſericordiam laudandam argumentum, & materiam ſuppeditare, etiam, vt omnia alia, poteſt, qui tantam naturæ vim, tantam rebus efficientiam eſſe vult. Res Guadalupæ me præſente accidit, anno à Chriſto nato milleſimo quingenteſimo decimo ſexto: ea huiuſmodi eſt. Homini cuidam, ex illius cœnobij famulis, cui paſcendarum caprarum cura erat, dum in agro eſſet, ſtulta quædam libido inceſſit calamum ſpicæ cum ſpica ipſa per propriæ virgæ meatum intrudendi; ſpica autem arida iam granisq; omnibus decuſſis erat. Narrabat autem ille nihil ſe doloris percepiſſe dum intruderet. vbi verò educere vellet, nō potuiſſe, quòd ſpicæ ariſtis in carnē fixis, vehementi dolore teneretur: tandem ſe ſatius eſſe duxiſſe totam penitus protrudere, quā eam partem quæ intruſa erat extrahere, atq; intra paucos dies ad veſicam vſque ſibi eſſe tranſmiſſam. Cùm autem per totum annum & dimidium mali nihil ſenſiſſet, in vrinam conuerſam à ſe mictam fuiſſe putauerat. Poſt hoc verò tempus, in ſiniſtro crure apoſtemate laborare cœpit, cuius curandi cauſa ad eius monaſterij hoſpitium, quod pauperibus curandis dedicatum eſt, venit: quo in loco dum curaretur, dumq; tu-

more

more iam maturus, apertuſqúe à nobis eſſet, accidit vt quodam die manè cũ vlcus abſterſiſſemus, paruam paleam in ipſo vlcere fortè videremus: ego verò ratus eam cum filis pridie mixtam carni inhæſiſſe, forpiculis tollendam curabam; & demum calamus cum ſpica facillimè trahentem ſecuta ſunt. Attoniti autẽ rei miraculo nos omnes medici, atque alij qui adſtabant, quid illud rei eſſet, diuinare nõ poteramus, donec ſenex ille noſtro rumore excitatus, caput attollens, & ſpicam mihi in forpiculis hærentem videns, ait, Egomet mihi abhinc anno & dimidio per virgæ meatum intruſi; atque ita rem omnem, quomodo facta fuerat, & dies quibus penitus à ſe fuerat protruſa, narrauit. Quo in loco ſumma nobis admiratio, ſumma diuinæ prouidentiæ laudandæ occaſio orta eſt: namque ita Deus homini conſuluit, vt veſicæ pellis paulatim rumperetur, atque ex rupta ſpicam ad proximam carnem expelleret; deinde rurſus veſicæ pellis coiret, atque caro tumefiens matureſceret, & maturo tumore atque curato ſpica prodiret, & tandem ſenex ille intra pauciſſimos dies liberaretur, nam penitus ſanatus eſt.

ANNOTATIO.

Tractatis iis vulneribus, quæ in ſuperiorem vẽtrem infliguntur, ad ea quæ in inferiori ventre accipiuntur, tranſit. Hippocrates libro ſecundo de Ratione

tione victus, in morbis acutis, vētres diuiſit, vt diaphragmate ſuperiorem contineri velit; alterum omento. Chirurgi docti triplicem faciūt, ſuperiorē, medium, inferiorem; qua diuiſione capitis ventriculos complectūtur. vide Alphonſum Ferrium libro tertio de Scolopetorum vulneribus.

Ab huiuſmodi ergo] Diuidenda ſunt hæc vulnera, vt pectoris diuiſimus: aut enim interna lædunt; videlicet vētriculum, hepar, lienem, inteſtina, aut nō. Si interna lædant, funeſta ſunt per aphoriſmum Hippocratis ſexti libri. Si veſica, &c. Si nō lædunt; minus ſunt periculoſa: præterea, maius periculum imminet læſa poſteriori parte, ob vertebrarum, ſpinæ, neruorumq; ex ea manantium vicinitatem: anteriori parte non tantùm.

Igitur eorum quæ] Hæc curandi ratio ab Albucaſi traditur. adnotatu dignū eſt, omni in vulnere ſanguinis fluxionem prodeſſe: ventris verò vulnera ab Hippocrate (lib. de Vlceribus) excipi. quem locum ita explicamus; ne nobis contradicere, qua de thoracis vulnere, videamur. Veretur Hippocrates ne dum ex vulneris oris ſanguis erumpit, aliqua ex parte ad interiorem regionē feratur. quod vbi accidat, mala affert complurima. Si quidem, vt alio loco idem demonſtrat, vbicumque ſanguis in ventrem præter naturam fluxerit; neceſſe eſt ſuppuret: nam extra venas ſuam naturam retinere nō poteſt, (vt Galenus ait) Quam ob rem vulnera ventris eo loco tantum accipienda ſunt qua vſque ad ſpatium interius penetrent: quo periculum eſt, ne ſanguis ſe conferat: cætera quæ ſummam tantùm partem attingunt, nihil proprium exigūt: ſed ab imminente

inflam-

inflammatione, non ſecus, quàm quæ ſunt aliarum partium, fluxu ſanguinis, ſine vllo periculo vindicantur.

Victus autem ratio tenuis] Non ſolùm victus eſt obſeruandus, verùm medicamentorum etiam ratio, quæ à Galeno eſt petenda quarto methodi medendi.

De vvlneribvs simplicibus & compoſitis.

Cap. v.

Omnia in vniuerſum recẽtia vulnera, quocunque in membro facta ſint, præterquàm ea, quæ in capite fiũt, à noſtratibus chirurgis imperitis, & empiricis eodem modo atq; iiſdem remedijs, curari ſolent, ſiue ſimplicia illa, ſiue compoſita ſint: tamen nõ inficias eo, multos in Hiſpania doctos eſſe chirurgos, quos artis peritia, ſedulitas, & fidelitas omni laude dignos reddidit; præter hos autem, cæteri plerique omnes, eodem ordine, iiſdemq; omnino medicamentis vtuntur; eandem inſiſtunt viam, quam prætergredi nullomodo, aut poſſe, aut debere quenquam, putant. Id adeò ex eo euenit, quòd ea quæ legerint, neque intelligunt ipſi, neque eos qui intelligunt, interrogandos ducunt, neque doctiores conſulere, neque expertos magis adire, & duces ſequi, commodum ſibi, aut honeſtum arbitrantur. Plerumque autem vſu venit, vt huiuſmodi hominibus

bus minus ex animi ſententia curatio ſuccedat: qua in re, vbi communia illis remedia tentata omnia fruſtra fuerint, vnum illud tandem omnibus cõmune refugium eſt, vt expoliatos pecuniꝫs homines, diaquilone, quem illi ſocrocium vocant, dimittant; perinde ac ſi ſani omnino eſſent: atque vtinam merces ipſa imperfectæ curationis, perfectiſſimæ etiam æſtimationem non ſuperaſſet. huiuſmodi homines complures vidimus, qui ſuas huiuſmodi curationes, vel corruptiones potius, nominibus etiam appellatis, nunquam prædicare deſiſtunt. Sed huius mali culpa in magiſtratibus publicis eſt. Quomodo autem huiuſmodi vulnera omnia ab iſtis curari ſoleant, in primis fuerit nobis notandum. Igitur ſiue gladio, ſiue haſta vulnus factum fuerit, primam curationem punctis expediunt. Quidam autem in hoc adeò duri, crudeleſquẽ ſunt, vt plus etiam conſuendo, quàm qui vulnus fecerat, feriendo noceant: craſſioribus enim acubus vſi, plus etiam ex carne, quàm ſatis fuerat, apprehendunt, altiusq́ infigunt: labra etiã vulneris non raro contorta, conuoluta vbi nodos fecerint, relinquunt: cutis enim cuti, & non caro carni hoc modo committitur, propterea quòd cutem ipſam, mediam inter carnem conſtituant: nonnunquam etiam adeo leuiter, & ſummo ex margine cutem comprehendunt, vt vulneris la-

bra non cohæreant; nam extremis partibus commiſſis, cætera caua, inaniaqúe manent. his, atque alijs huius generis modis, prima omnino curatio conficitur. ſi fortè verò accidit, vt oſſa aliqua ſciſſa ſint; tametſi non omnino ſoluta fuerint; ea tamen non leui hominis dolore, maximo autem detrimento penitus extrahunt, illa vulgata apud ſe malè tamen cognita ſententia abuſi, extirpare ſuperfluum: atque etiam ſi quid è carne reciſum, neque penitus abſciſſum fuerit; tamē ipſi præſcindunt, aſſerentes id à natura nō eſſe recipiendum: maximè verò ſi vulnus in manu ſit, atque digitorum pars, carni & oſſibus conciſis, tamen aliqua ex parte hæreat; iſti omnino præſcindunt: fieri enim nullo modo poſſe putant, vt diſciſſa oſſa iterum cohæreāt, atque hoc modo etiam ſæuiunt: ſi manus qua brachio annectitur, feriatur; neque tamen omnino ſeparetur, aut pes, aut quodcunque aliud, ex totius corporis membris ſit.

Secundam autem curationem in omni vulnerum genere, digeſtiuo ex roſaceo, & ouo faciunt: puncta præterea & ſuturæ, quæ ab ipſis factæ in ſimplicibus vulneribus ſunt, ita neglecta ſinunt, quoad ipſæ carnem vltrò dirumpant, atque ita tam digeſtiuis, quàm ſatis copioſo roſaceo, aut lumbriceo oleo, adhibitis. idqúe ex eorum more, plurimis diebus, tum punctis, & ſuturis, ex ſimplici

plici vulnere, compoſitum reddunt; atque etiam, cum magno ſubſtantiæ detrimento & iactura, vlcera efficiunt, & ob eam etiam cauſam, in vulneribus quæ ab iſtis in facie curantur, deformius cicatricum ex ſutura, quàm ex ipſo vulnere vitium relinquitur.

Poſtquam autem tot dies digeſtiuo vſi fuerint, vt non concoqui, digeriq́; ſolùm, ſed putreſcere etiam locus ipſe poſſit, plurimũ, imò nimium melle roſatum ad emundandum adhibent, ſatisq́; largè infundũt: fila etiam & linteum cum baſilico addunt. Quod ſi vulnera (propterea quòd ab ipſis corrupta putruerint) roſato melle, neque ſatis, nec citò adeò mundantur, ſolenne eſt apoſtolorum vnguentum admouere: vltimum videlicet iſtorum inſcitiæ perfugium; hoc autem longo vtuntur tẽpore. Huius verò vnguenti cùm calida, atque exulcerans, & ad corrodendum nimis idonea vis, & natura ſit, efficitur vt humore copioſius ad locum attracto, vulnera ipſa putrida potius & ſordida quàm recentia dici poſſint; maximè autem ſi victus ratio talis adhibetur, qualem nos à multis, qui in pretio vulgo habebantur, adhibitam eſſe intelleximus, quibus cùm nulla vtilium, atque nocentium rerũ certa, ac conſtans aut ars, aut ratio, aut cognitio ſit, proprium tantum arbitrium ſecutis, committi per ſe ſolet, vt membra

ipſa vbi vulnera ſint, inflammentur, & alijs, atque alijs locis, ſponte ſua hient, & aperiantur, atq; ex exiguo malo maximũ reddatur. Quemadmodum autem recentia vulnera vulgo curari ſoleant, hactenus notauimus; nunc verò deinceps vt à nobis curentur, exponemus.

Omnia igitur recentia vulnera, quocunque in membro facta fuerint, ſiue ea maiora, ſiue minora ſint, ſiue in iuncturis, ſiue in quacunque totius corporis parte fuerint, eo, qui à nobis deſcribetur, modo parua, aut nulla ægrotantis moleſtia, exiguoq́; medici ipſius labore curari poſſunt, nullo etiam malorum ſymptomatum metu; ſpero autem gratam omnibus fore cognitionem rei à nobis ad hominũ vtilitatem inuentæ, atq; frequentiſsimis experimẽtis probatæ, Deo omniũ bonorũ auctore docente, in qua re inueniẽda, atq; cõſtituẽda naturæ rationem ducem ſumus ſequuti: ea autem ſic habet. Si vulnus exiguum ſit, opusq́; eſſe videatur, vt acus officio committatur, puncta locis carnoſis, non neruoſis infigantur, ſtatimqúe ouorum album in lini tela addatur: prius autem ſanguis profluere ſinendus eſt; id enim ſi non nimium fuerit, conferre deprehenditur: nullis autem huiuſmodi paruis vulneribus, niſi in iuncturis ſita ſint, flammula vlla indenda eſt, ſed conſuta, atque ouo curata commodè ligari oportuerit. Poſtera

verò

verò die hoc modo curari conueniet (dummodo in facie facta non ſit, nã de his ſuo iam loco dictum à nobis eſt) linimento illo liquefacto, ſæpe à nobis ob vtilitatem appellato balſamo, vulnus ex pluma leniter inungatur: deinde nullis additis filis, emplaſtrum baſilicum, magiſtrale dictum, cuius deſcriptio apud Ioannem de Vigo eſt, in linea tela extenſum, imponatur: ſequenti die pus idoneum optimeq́ confectum reperietur; atq; hoc modo curatio procedet, quoad caro iam induci conſpiciatur; tunc autem puncta abſciſſa detrahantur, atque eodem baſilico emplaſtro ſæpius per diem abſterſo, omnino ſanabitur: quod ſi commodum viſum id fuerit, nigro vocato emplaſtro vti licebit; ſic enim quamcitiſſimè ſanabitur.

Si fortè magnum vulnus fuerit, conſuendum in primis eſt, eo modo qui à nobis eſt præſcriptus; ex inferiori autem parte flammula ex lino albo oui intincta forpicula ſubtiliter indatur, addanturq́ oui etiam albo intinctæ flammulæ: & deinde colligetur. Poſtera autem die, hoc modo curabitur: venam ex aduerſo latere ſecato, ac per ſex, aut ſeptem ſequentes dies, ſirupum roſatum, cum plantaginis aqua, exhibeto; & ſi id res poſtulare viſa fuerit, purgato. Victu autem tenui per dies illos vtitor, vt paſſulis, amygdalis, pane exiguo, pomis aſſis, aut camuſiis, quæ & cruda permittere Mala ſunt in Hiſpania nobiliora.

 poſſis,

poßis, atque huius generis aliis cibariјs: aquam verò ex hordeo decoctam præbeto, addito etiam in decoctione aniſo; bibat autem à prandio, & à cœna tantum. quod ſi infirmioris naturæ homo fuerit, ſemel in die pullo, aut pulla veſci poterit. Vulneris autem curatio hæc eſt; cataplaſmata primò admouenda ſunt, quæ poſtera die vbi iam tenacius hæſerint, conſuantur, atque hac ſecunda curatione, flammula balſamo noſtro liquefacto intincta ex inferiori vulneris orificio, indenda eſt; namque id medicamentum mirum in modum concoquit, expurgat, carnemque inducit: deinde vulnus ipſum eodem balſamo pluma leniter inungatur, deinde commemoratum ſæpius baſilicũ emplaſtrum, aut id, quod Gratia Dei dicitur, in lini tela extenſum imponatur, atque ita ad ſeptimum, aut ad octauum vſque diem, curatio procedat; namque hoc tempore concoctio, expurgatio, carnisq́; inductio perfici ſolet. Vbi autem inducta caro ſit, & vulneris labra vtrinque cohæſerint, cataplaſmata amouemus, & quod reliquũ in curatione eſt, emplaſtro ex minio, aut nigro, aut leonini coloris dicto, perficimus; vel quod optimum in hoc genere eſt, æquis ex nigro & leonino portionibus commixtis, atque vulnus ipſum, & emplaſtrum decies, atq; duodecies etiam ſingulis diebus oportuerit abſtergere, iuxta puris confe-

confecti rationem: cicatrix verò, vt fieri ſolet, aluminis vſti puluere, & filis ſiccis obducenda eſt. atque vbi iam cutis facta, cicatrixq́; fuerit deducta, locum corroborare conueniet, emplaſtro cõfortatiuo dicto, quod à Vigone in Antidotario deſcriptum eſt, namque id vehementer hac in re cõfert. id quod oxicrocion, quod vulgo in vſu omnibus eſt, minimè facit. Igitur eo quem docuimus modo, vulnera omnia, cũ minora, tum etiam maiora, facillimè citra nimiam membri ipſius inflãmationem, curantur. neque verò opus eſt aut roſaceo, aut alio omnino ouo membrum inungere; namque, vt diximus, nullam nimiam inflammationem metuere eſt. Initio autem curationis, defenſiuum ex bolo armenio adhibere retulerit, aut linteum aceto intinctum, addita aquæ portione dupla: id vbi exſiccatum ſit, rurſus erit intingendum.

Si in locis neruoſis vulnus factum fuerit, cuius generis manus, pedes, iuncturæ, atque muſculorum capita ſunt, hoc modo curandum eſt. Cũ primum recens vulnus oblatum medico fuerit, atque is nimium ſanguinis effluxiſſe deprehenderit, linteum ſuper venas extendat, manuq́; compreſſa fluxionem tandiu cohibeat, quoad ſiſtatur. Quod ſi parum adhuc defluxiſſe comperit, vt nonnihil amplius defluere ſinat, confert: id tum

experimento, tum etiam Auicennæ auctoritate, didicimus: Fortaſsis, inquit, ſanguinis curſus, quantitate moderata, conuenit in vlceribus; nanque hoc modo membrum non inflammatur. Vulnera autem deinde acu, & filo committantur; ita tamen vt neque vltrà quàm ſatis ſit profundè acus infigatur, nec nimium etiam ex cute comprehendatur: ſed quatenus, vt labra aptè cohæreant, conuenire videantur. Nerui verò, ſi vlli ſecti fuerint, ſimul coniungantur, coapteturq́;, acu tamen non tangantur; periculum enim eſt certiſsimi in ea parte doloris, & ſpaſmus metuendus imprimis eſt: nihilo autem minus propterea curabitur; imò minus tamen membrum euadet, aut potius mancum, ſi nerui conſuantur. atque conſuto vulneri paruum quoddam orificium, ex inferiori parte, eſt relinquendum, quo flammula ouorum albo intincta ſubdi poſsit: ſuper puncta autem ipſa, lineæ telæ portiones ouorum albo ſaturæ imponantur, deinde ligatio procuretur, ſi manus, aut digitus fuerit, tabella aptanda ſic eſt, vt membrum ipſum extenſum relinquatur. Veruntamē in inferiore parte vulnus factum, nullam deſiderat tabellam: ſed ita conſtituendum membrum eſt, vt modicè contractum, & manus ipſa ſemicompreſſa ſinatur: hoc enim modo, nerui, qui ex inferiori parte ſunt, facilius ſibi cohærebunt,

Supr. ex Hippoc.

bunt, namque extenſa manu, neque iungi, neque inuicem poſſunt aptari. Sanguinis porrò miſsiones, quæ neceſſariæ videbũtur, procurandæ ſunt: & membrũ ipſum propterea quòd neruoſus locus eſt, atque attritionibus, doloribusqúe ferendis opportunus; huiuſmodi defenſiuo eſt muniendus. ℞ Olei roſati, myrthini ana ℥ ij. olei camomillini ℥ j. boli armeni ℥ ij. ß. & cum ſufficienti cera fiat vnguentum. Hoc admouendum eſt, vt quatuor digitis à vulnere ex ſuperiori parte diſtet; ex inferiori autem nullum eſt admouendum: nã qui ex inferiori admouerint, non leuiter errabunt; deinde iuxta eam quam diximus rationem, membrnm ligabitur.

Secundã curationem linimentum illud ex balſamo parabit, flammula in eo intincta, atq; ex orificio ſubdita, vulnereqúe ipſo toto, ex pluma eodem balſamo liquefacto, inuncto, atque ſuper hæc cerotum imponendum eſt latiori aliquanto lineæ telæ portione extenſum; quo in genere atque in alijs, etiam hoc omnium præſentiſsimum eſſe comperimus. ℞ Olei roſati violati & camomillini ana ℥ ij. axungiæ gallinaceæ, & medullæ crurium vituli, ana ℥ j. vermium terreſtrium vino nigro lotorum, ℥ ij. butyri recentis ℥ j. ß. mucilaginis altheæ libram vnam: bulliant omnia ſimul vſque ad conſumptionem mucilaginis, deinde

inde colentur; cui colaturæ addantur lithargyrij ſubtiliter triturati ℥ v. minij ℥ vj. & iterum cum cera alba ſufficienti, fiat cerotum, addendo terebinthinæ ℥ ij ß. maſtichis ℥ j. & fiat cerotũ. Omnibus recentibus vulneribus vtile inprimis eſt: atque hoc modo pus optimè concoquitur, & expurgatur, & caro demum inducitur, citra vllum periculum, aut ſymptomatis incommodum, citra omnem etiam membrorum, in quibus vulnera facta fuerint, tumorem. Vbi iam ſatis emundatum vulnus, atque caro commodè inducta fuerit, nigrum aut leonini coloris adhibeatur emplaſtrum, aut ex vtroque commixtum genere: id autem ſæpius ſingulis diebus abſtergendum eſt, atq; hoc modo cutis facillimè, citiſſimeq; aptatur: libet autem horum quæ tantopere nobis laudatæ, atque probatæ ſunt, emplaſtrorum compoſitiones ſubiungere.

Leoninum emplaſtrum.

℞ *Ceruſæ ℥ iij. olei roſati libram ß. vnguenti baſiliconis ℥ j. bulliant omnia ſimul lento igne ſemper baculo agitando vſque ad punctum ceroti, deinde addatur viridis æris pulueriʒati ʒ iij. ac etiam bulliant quoad colorem flauum, aut ſubrubeum accipiat, fiat cerotum.*

Emplaſtrum nigrum.

℞ *Lithargyrij librã vnam olei antiqui, & aceti fortiſſimi*

fortiſſimi ana ℔ *3. miſceantur in caccola quoad inſpiſſentur;deinde ad ignem fiat emplaſtrum. Poſtquam autem vulnus ſanatum ſit,confortatiuo emplaſtro membrũ ipſum corroborandũ eſt,ſiue manus ea, ſiue alius neruoſus locus ſit,ſiue pars alia quæ firmitudine reſtitutioneq́; indigeat : hoc autem quo nos quadraginta annos, & eo amplius vſi ſumus, tum ad hoc genus, tum ad fracturas etiam luxationes, ſemotiones ac diſlocationes curandas, atque ad dolorem omnium membrorum leuandum omnino vtile eſſe prædicare poſſumus, cui confortatiui nomen meritò indidimus. Eius autem medicamenti deſcriptio in huius operis fine à nobis addita eſt.*

ANNOTATIO.

Vulnus, & vlcus apud auctorem noſtrum differre videntur: quem ad modũ apud Arabes (quos ſequitur) quoque diſtinguuntur. Vulnus eſſe volũt continui ſolutionem recentem, cruentam, ſine pure: vlcus verò cum pure eſſe volunt coniunctum, vt Auerrois ait 2. & 3. colliget. Græci verò, & qui eorum libros latinos fecerunt; vtrumque idem ſignificare volũt, vt legenti manifeſtum erit. Vulneris itaque differentiæ, à vario ſolutionis continui modo ſumendæ ſunt, quas quidem tractat Auicennas in ſecunda Fen. primi canonis. Illa ego adnotabo, quæ ad huius capitis abſolutam tractationem pertinent. Vulnerum diſcrimina ſumuntur vel ſubiecti ratione (vt tertio artis paruæ Galenus ait) vt

alia

alia in homogenea parte fiũt; in heterogenea alia: ita auctor ſigillatim horum meminit. vel capiuntur ab eſſentia (vt tertio methodi Galenus) qua ratione vulnus ſimplex dicitur, cui nec morbus, nec ſymptoma vllum complicatur; contra compoſitum vocat, cui tale aliquid adiungitur, vt quarto methodi videre eſt. Vel ſumuntur à quantitate eius quod ſolutum eſt, ſeu diuiſum: & etiam hæc vulnera tractat auctor. verùm fuſius de his noſtris ad capitis vulnera adnotationibus.

Secundam curationem] Non egent iis ſimplicia vulnera, quæ cùm agglutinationẽ tantã poſtulent, ſiccis egent, vt Hippocrates ait libro de Vlceribus.

Prius ſanguis profluere] In curatione vulneris ſiccare conſilium eſt, & cõtendere quantum fieri poteſt, ne inflammatio ſubſequatur: quæ vbi ſit, ſaneſcere plagam non patitur. quò reſpectans auctor in ea ſententia èſt, vt ſanguis vel ab vulnerato loco, vel à proximo effundatur: ſic enim futurum exiſtimauit: vt detracto impedimento, facillimè ad ſanitatem perueniat. quæ ſententia non ſolùm eſt Hippocratis; verùm ab ipſo ingeniorum fonte adnotata Iliad. δ. αἷμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδὼς πάσσε, τά οἱ ποτε πατρὶ φίλα φρονέων πόρε χείρων.

Si fortè magnum vulnus] Trifariam vulnera magna, grauiaque Galeno 4. methodi redduntur, nẽpe vel propter affectus magnitudinem, vel propter laborantis partis præſtantiam, vel propterea quod ſunt cacoëthe: cuiuſmodi ſunt in articulis accepta vulnera: Vulneris igitur magnitudo, inquit cum Galeno auctor, cum virium robore mittendi ſanguinem indicat: etiam ſi qui vulneratus eſt, prorſus

redun-

redundantiæ ſanguinis ſit expers: idque nõ ſolùm ne pars læſa, aut circumſcripta loca phlegmone tẽneantur, ſed vt impetum ruentis ſanguinis compeſcamus, & largius profluuium compeſcatur.

Poſtera autem die] Neque tamen in omni vulnere venæ ſectio neceſſaria eſt, quia capitis vulnera, vt Hippocrates ait, ea non egent: ratio eſt in noſtris adnotatis ex Hippocrate declarata. videturque auctor ad compoſita tranſiſſe vulnera; illa enim, quia plerumque aut ſunt cum dolore, aut inflammatione coniuncta, vtriuſque horum, aut alterius ſolùm reſpectu, venæ ſectione egent.

Purgato] Medicamento, leni, & facili, quodque humori in corpore redundanti, & membro ſauciato, analogia reſpondeat.

Si in locis neruoſis vulnus] Accuratior horum vulnerum curatio petenda eſt ex Galeni ſexto Therapeutices, & Auicennæ libro ſuæ medicinæ quarto. Certè iſta vulnera maiorem diligẽtiam poſtulant: etenim his ſauciatis, aut punctis ex ſentiendi, quod obtinent, acumine, inflammatio, & dolor cõſequitur; vnde conuulſiones, febreſque his oboriuntur, & delirium, ob neruorum cum cerebro communicationem & commercium, vt apud Galenum eſt libro tertio artis medicinalis. Curatio eſt communis cum ea quæ aliis vulneribus adhibetur; hoc excepto, quòd dolor ad ſe, aliis neglectis, medicum reuocet. Scopi ſunt, extranea, quæ inciderũt, remouere; vulneris labra diſſidẽtia committere: præterea commiſſa atque in vnum coniuncta ſeruare: quartò particulæ læſæ ſubſtantiam conſeruare. cætera apud auctorem.

DE VLCERIBVS ATQVE eorum curatione.

Cap. VI.

RAri admodum chirurgi ſunt, quibus antiqua vlcera curanda ſuſcipiantur, multi verò quos eorum curandorum ratio omnino fugit; inter hos autem nõnulli ſunt, quibus vbi aliquod fortè huiuſmodi vlcus occurrit, eum qui patitur omnino non curari ſuadent, atque illam ad perſuadendum cauſam afferunt; fore, vt ſi vlcus illud ſanatum, concluſumq́ue ſit, cùm tam ſit antiquum, humor ea parte effluere, atque expurgari conſuetus, in aliam corporis partem influens, vehementius multo noceat, atque mortem etiam afferat. quæ quidem iſtorum opinio, atque ſententia, nulla alia re, quàm curationis ignoratione nititur: etenim quamuis verum omnino eſſet humorem, qui ad eam partem confluit, aliò deriuatum incommodum maximè fore; tamen in eo vehementer errant, quòd fieri poſſe putent, vt humore ipſo non purgato, & correcto, vlcus omnino conſolidetur. Nam niſi purgetur humor, eam quã tot annis tenuit dedoceatur, niſi alijs etiam beneficijs, & remedijs corrigatur: vlcus ipſum obduci, committiq́ue minimè poteſt: quod ſi obducatur, ſtatim deintegro aperitur. quidquid enim ſu-

perflui

perflui noxijq́ humoris in corpore eſt, ab omnibus alijs fortioribus membris, ad illud omnium infirmiſſimum, & debiliſſimum expellitur: atque hæc ratio ad eos qui huius ſententiæ ſunt redarguendos ſatis idonea eſt. Eſt & aliud chirurgorum genus, qui vulgo empirici dicuntur. hi cùm more ſuo ex alijs in alia loca vagentur, aliam ſequuntur viam, ſuis ipſorum commodis, magis quàm ægrotantium vtilitati idoneam: nullum enim vlcerum genus, ſiue cancroſa, ſiue ſordida ſint, ſiue omnino incurabilia, iſtis offertur, quod non facillimum, & breuiſſimum ſibi curatu fore iactent, & promittant: certum autem tempus ad curationem perficiendam, idq́ue non longum ſtatuentes, de mercede prius cum ægrotantibus decidunt, & conſtituti precij dimidium ad paranda vnguenta, aut ad alias opportunas res initio exigunt. quod vbi coactum ſit, nullo remedio adhibito aliò migrant, atque omnia mala hæc vna ignoratio efficit. ſiquid autem huiuſmodi chirurgi omnes efficere conantur, eandem omnes inſiſtunt viam, iiſdem remedijs omnia in vniuerſum vulnera curant: quam ob rem operæpretium facturi viſi ſumus, ſi eum modum quo à nobis huiuſmodi curari ſolent, doceremus; qui modò diuturno iam, & certiſſimo vſu, nobis conſtat. Vniuerſam igitur vlcerum rationem quatuor intentioni-

tionibus compleri ſtatuimus (purgationis imprimis obſeruato vſu, namque hæc pars omnino neceſſaria eſt, & non ſemel, ſed ſæpe etiam repetenda.) Deinde & victus rationem temperatam, cibis potibusqúe idoneis, haberi oportet. Intentiones autem illæ ſunt, imprimis vlcus ipſum, ſi res poſtulare videtur, eſt concoquendum, hoc eſt, idoneis digeſtiuis vtendum, vt in neruoſo loco ex ouo, & terebinthina, in carnoſo verò, ex roſaceo, & ouo: cauendum autem ne hæc quam digeſtionem vocamus, ad multum vſque tempus producatur: ſatis fuerit tamdiu concoxiſſe, quoad optimum pus album, atque æquale confectum ſit. Secunda verò intentio mundificatione completur: hanc autem mundificationem varia, pro varijs vlcerum conſtitutionibus, abſtergentia remedia efficiunt: nec enim omnia omnibus apta ſunt. Tertia autem intentio, opportunæ carnis inductione præſtatur. Quarta porrò conſolidando fit, ad eamqúe rem, alijs atque alijs rebus opus eſt, iuxta aliam atque aliam vlcerum, affectionumque rationem: illud tamen omnibus vlceribus commune eſt, ex Galeni ſententia, quòd quocunque in tempore exſiccantia poſtulant medicamenta, atque abſtergentia: namque omnia in vniuerſum vlcera, duplici humiditatis vitio abundant: altera humiditas craſſior,

ſior, ſubtilior altera eſt. hæc vitia niſi corrigantur, ſanari vlcera non poſſunt: operæpretium eſt etiam cauere, ne huiuſmodi exſiccantia medicamenta, quibus ad curanda vlcera opus fuerit, nimis calida ſint, ne membrum ipſum plus æquo calefiat, cuius immodicæ affectionis ſignum erit, locum eum quo vlcus ambitur, inflammatum, atque rubicundum, aut liuidum eſſe: neque verò minus fugiendum eſt, ne nimium etiam frigidis vtamur medicamẽtis, ſi quæ huiuſmodi adhiberi oportuerit; namque natiuus calor hoc genere debilitatus, membri atque vlceris corruptioni occaſio eſſe poteſt. huius autem rei illud ſignum eſt, quòd ipſe circum vlcus membri color nigrior, atque obſcurior exiſtat. Multæ porrò horum omnium vlcerum ſpecies ſunt; alia enim corroſiua, virulenta alia; quædam putrida, quædam etiam ſordida; nonnulla cauernoſa: dolorifera verò alia ſunt, & quæ præterea multa alia diſcrimina hodie legimus, & experimur. Neceſſe etiam chirurgo eſt, vt dolorem afferre quàm maximè fugiat. Caue (inquit Auicenna) à dolore, quia nihil eſt æquè cauſa apoſtematis vt dolor. itaque cauere oportet, quemadmodum nullus neque medicamẽtis, neque manibus ægroto dolor afferatur. quam quidem ob rem, nos ex quo hãc artem exercemus, nullo vnquam cauſticorũ genere vſi ſumus, quòd

eiuſmodi cuicumque loco adhibeantur, non leuem afferre ſoleant dolorem: ex dolore verò attractio, ex attractione membri ipſius debilitatio, atque malæ qualitatis affectio conſequitur, ob confluentem eum in locum humorum nimiam atque etiã noxiam copiam.

Igitur in huiuſmodi corrodentibus, & virulentis vlceribus, qui modus à nobis ſeruari ſolet, hic eſt: Principio ægrotus commodè purgandus eſt. deinde vlcera, ſi antiqua non ſint, ſed ab anno aut minori etiam tempore inceperint, cura nobis eſt vt puluere illo Ioãnis de Vigo emũdentur, quo puluere pluribus etiam diebus, ſemel in vnoquoque die, vtimur, additis filis, & vnguento baſilico impoſito: ſin verò calida vlcera ſunt, ſuper puluerem, & fila litbargyriũm vnguentum imponimus, atque hoc puluere tandiu vtimur quoad vlcus expurgatum, mundatumq́; ſit; quam rem ipſa carnis facies, ipſe etiam color facilè indicat: eſt enim rubicundus, atque ſplendens in carne color, & in qua granoſum quid ad mali punici granorum inſtar apparet: viſitur etiam pus, idq́; & purum, & commodum. Præterea & illo etiam argumento dignoſcitur, cùm emplaſtrum ab vlcere remouetur, ſi puluis ipſe vnà cum filis vlceri inhæreat, & quod inde emanat pus, exiguum, aut ferè nullum ſit, & defluẽtis ſaliuæ inſtar habeat:

ea res mundationis, & puritatis in vlcere indicio eſt. Hoc autem modo conſtitutis vlceribus, emplaſtrum à nobis leonatum dictum, lino extenſum imponimus, cuius vis eſt, vt ſi quid reliquum fuerit, expurget, neque carnem vltrà quàm par eſt, excreſcere ſinat, atque etiam cicatricem mirè inducat. hoc ſæpius in die eſt abſtergendum: maximè autem ſi humorem ab vlcere exuxerit. In vniuerſum autem, hoc cerotum frigidis vlceribus, aut in frigidiori mẽbro conſtitutis prodeſt. Quòd ſi calida vlcera ſint, in huius quod diximus ceroti vicem, nigrum emplaſtrũ adhibemus, quod optimum profectò in hoc genere: id autem ſæpe etiam abſterſiſſe retulerit. Si carnẽ excreſcere contingat, aluminis vſti puluis inſpergatur, additis etiam ex lino filis: ſed quo die puluere vtimur, ſemel tantũ eodem die curamus. Atque hoc modo vlcera, quæ neque antiqua, neque calloſa ſunt, curari commodiſſimè ſolent. Si verò huiuſmodi vlcera nimis antiqua, aut calloſa, & mali habitus ſint, atque intemperantibus inſunt hominibus, ægrè iis quos diximus modis curata ſanabuntur; aut ſi accidat id, lõgiori etiam tempore fiet, maximè ſi ex morbo gallico nata fuerint, vt ex his pleraque eſſe ſolent. Certiſſimus igitur ad huiuſmodi curãda vlcera modus eſt igni, cauterioq; vti, reſciſſa prius omni mala carne, quæ in illis eſt, at latentibus ca-

uernis, ſi quæ ſunt, apertis & manifeſtatis, atque labris ipſis etiam circumciſis. Neq; verò ad hanc expediendam rem ægrotum alligari, aut à pluribus teneri opus eſt: ſed hac ratione agere conueniet, ſiue in crure, ſiue quacũque alia in parte vlcus fuerit, corpore imprimis commodo medicamento purgato, in ſedili quopiam oblongo eques cõſtituatur ægrotus, crure, in quo vlcus fuerit, ſuper ipſum ſedile extento: pone ipſum verò ægrotum, homo alter eques etiam ſedeat, cuius cruribus ægrotus capite & ceruicibus atque etiam humeris incumbat, brachiáque eidem tenenda committat; tertius autem homo quiſpiam femori ægroti eques etiam inſideat, & tibiam ipſam manibus teneat, neque vllo alio homine opus erit: cauteria verò craſſa ſunto, quantus eſt pollex ad oſsis oliuæ inſtar conformata, quæ oliuaria dicuntur, quibus vlcus quantum opus eſſe videbitur, inurẽdum eſt: ſed tertio alio cauterio in fine eſt vtendũ teſſeræ inſtar quadrato cæteris etiam maiore, quo vlceris labra, atq; partes in ipſo omnes coæquandæ, complanandæq; ſunt. hoc vbi expeditum ſit, complures lineæ telæ partes oui albo atque roſaceo intinctæ adhibeantur, ſuper eas verò puluilli, oxicrato ſaturati, & pugnis deinde expreſſi addantur: in membro autem ipſo, ex ſuperiori vlceris parte defenſiuum ex roſaceo, bolo armenico,

&

& cera apponatur; aut pro eo linum triplum, aut quadruplum oxicrato madefactum, atque expreſſum. quod vbi exſiccatum ſit, rurſus eſt intingendum. Poſtridie autem quã hæc acta ſint, ouorum albo & vitellis cum roſacco concuſſis & commixtis lineæ telæ portiones complures intingantur, & vlceri imponantur, addito etiam, vt ſuperius diximus, defenſiuo: hoc verò medicamento duobus tantum diebus vtimur : deinde autem butyrum ſatis abundè in lino extenſum, bis ſingulis diebus quoad ſcara aufertur, adhibeatur. Scara demum ſublata, digeſtiuis ad concoctionem vtendum eſt: ſi locus carnoſus eſt, ex roſaceo & oui vitellis digeſtiuum fit : ſin neruoſus fuerit locus, terebinthinã addi retulerit, quatuor ad ſummum diebus vulnus probè digeritur: quod deinde puluere Ioannis de Vigo expurgatur, namque is puluis & craſſiores, & tenuiores etiam materias commodè emundat, idq́ adeò ſine dolore fit; ſi tamen puluis arte ſit confectus: pulueri autem ipſi fila ſicca ſuperindimus, & lineam ex minij ceroto quadratam peciam addimus; id enim, aut eius vice baſilicum, optimum hoc in genere, atque opportuniſſimum eſt: poſtquam verò ſatis mundificatum vlcus fuerit, illud noſtrum leonatum dictum, ad carnem inducendam, atque cicatricem obducendam, apprime vtile fuerit, addito aluminis vsti

Melius & citiſſimè ſcara auferetur, ſi loco butyri vitello & oleo roſaceo vtaris.

puluere, cùm caro iam excreuerit, filis puris impoſitis, & ipſo ceroto leonato ſuperinducto: ad eã etiam rem nigrum emplaſtrum confert, vtrumque enim mirum in modum mundificat, commodamqúe inducit carnem: vtrumuis autem adhibueris, ſæpius per diem abſtergendum eſt. Porrò putrida aut ſordida vlcera cauterijs etiam optimè & breuiſſimè curantur, omni putrida & ſuperuacanea carne, quæ in eis inuenitur, prius abſciſſa; quemadmodum in ſuperiori curatione dictum nobis eſt. nãque naturalis ignis vis multa in huiuſmodi curationibus vtilia efficit (potentialem enim ignem vt lõgè naturali minoris, deterioriſq; efficientiæ & maioris interim detrimenti, grauioris affectionis cauſam minus probamus) etenim qui à potentiali igne dolor affertur, grauior multo, & diuturnior eſt: qui verò ex naturali igne accipitur, vehemẽs quidem ipſe eſt: ſed tandiu tamen ſolummodo durat, quandiu actu membrum adurit; quæ verè à nobis naturalis ignis vtilitates obſeruatæ ſunt, nã & membrum ipſum, cui adhibetur, vehementer cum primis confortat, atque natam, & reſidentem in eodem membro affectionem malam corrigit, complexionemqúe rectificat; corruptionem etiam, ne vlterius procedat, prohibet, & coërcet: materias inſuper, & fluxiones malignas, atque corruptas exugit,

exugit, & ſiccat. denique venenum extinguit, venenoſasq́ fluxiones exhalari cogit, quemadmodum & in furenti anthrace fit. Atq; in carcinomenis & eſtiomenis, ſi id quod malum, mortificatumq́ eſt, præcidatur, & cauterio actuali locus inuratur, id quod malignæ, & corruptæ affectionis in membro eſt, ab eo quod bene habet, ſecernitur, & membrum ipſum magis vigens, meliorisq́ affectionis redditur: id ipſum autem & in vlceribus vbi corrupta oſſa fuerint, efficitur: quæ ſi comburas, corrupti oſsis partem omnem, ab ea quæ ſana eſt, natura ſecernit. Septimus autem ignis effectus eſt, quòd ea, quam efficit ſcara, ſanguinis fluxionem cohibet. Octauus verò vſus in frigidis apoſtematibus aperiendis eſt, namque actualis cauterij ignis, natiuum membrorum, in quibus apoſtemata ſunt, calorem corroborat, & adauget. Nonus ignis vſus à Meſue, & Arnoldo traditus, à nobis verò frequēti admodum experimento obſeruatus eſt, eas fluxiones quæ à capite in oculos, atq; in pectus aliquando deſcendūt, diuertere; id enim præſentiſsimè efficitur, cauterio in coronali cōmiſſura inuſto, aut ardenti acu ſeta per ceruices ſuper nucā traiecta. Decimus eius ignis vſus, ad fiſtulam quampiam amplificandam, calloſitatemque auferendam eſt. Vndecimo autem valet ad rotunda, & calloſa vl-

cera in aliam figuram curationi commodiorem conformanda. Duodecimo etiam ſi quid ſuperfluæ, & malè exuberantis carnis ineſt, commodè igni exuritur; defluxiones præterea, quæ oculos infeſtare ſolent, temporibus cauterio vſtis ſiſtuntur: ac denique ſi quid mali, & nocentis humoris ex alio in alium locum vitioſè fluit, commodiſſimè deriuatur igni: quæ autem à nobis de ignis vſu, partim ex auctorum lectione, partim ex longo experimento, cognita obſeruataq; ſint, in vnum congeſta, hoc in loco ſcribere libuit, quòd & quorundam in legendo negligentiæ conſulere, & huius curationis rationibus abũde ſatisfacere cupiebamus.

Annotatio.

Quum de vulnere diceremus, explicata eſt vlceris natura; nunc illud indicaſſe ſufficiat, habere vlcera, vt alia affectionum genera, duplicem cauſam, antecedentem (vt vocant) & coniunctam: vt ſi ex vulnere male tractato vlcus remaneat; aut ſi victus intemperatiore ratione in aliquo membro illud erumpat, vt multis locis Galenus, coniuncta eſt cauſa, intemperies illa, quam malitiam complexionum vocant Arabes.

Vniuerſam igitur vlcerum curationem] Multa hic dici poſſint de vlceribus, eorumque curatione, quę abundè à Galeno ſunt explicata libro 3. & 4. methodi medendi, eoque lectorem remitto; nam vlcerum variæ differentiæ, diuerſæ cauſæ, & varia curandi

randi ratio hoc compendio tradi non poſſunt, nedum perfectè doceri.

Purgationes omnino] Plerumque ægrè ſanabilium, & rebellium vlcerum cauſæ ſunt hæ: aut ſubiectæ carnis intemperies; aut confluentis ſucci vitium; aut eius quod ad partem affluit, copia: vt Galenus adnotauit quarto methodi. quæ omnes cauſæ, purgatione ſi non tolluntur, certè minuuntur.

Quarta porrò conſolidando fit] Et quia duplex excrementum in vlceribus redūdat (alterum tenuius, quod ſanies, Græcis ἰχὼρ dicitur, alterum craſſius quod ſordes vocant) fit vt duplici curatione opus ſit: etenim ex tenui vlcus fit humidum, quod ſiccantibus opus habet: alterum ex craſſo ſordidum, quod detergentibus indiget.

Multæ præterea] Omnia talia dyſepulotica Galenus nominat: quæ nunc tractat auctor, cacoëthe dicuntur: ſunt enim ægrè ſanabilia, doloſa, malefica, contumacia. atq; hæc cùm inueterata ſunt, chironia, & telephia nominantur. Quorum omnium vlcerum tractatio & diffinitio à Galeno eſt petenda 3. & 4. methodi, ex Celſo, & Ægineta. addo his vlceribus quæ Auicennas ægrè ſanabilia, occultam quandam nobis proprietatem habere dicit. Hæc enim, inquit, neque putrida ſunt, neque corroſiua, neque ambulatiua; ſed ſunt neutrius diſpoſitionis plana, claudentia ſe, & recidiuantia ſæpe, & rurſus ſe aperientia, & renouantia.

DE VLCERIBVS CAVERNOSIS.

Cap. VII.

CAuernoſa dicta vlcera, plerumque ex tumoribus præter naturam, & magno aliquo apoſtemate fiunt, quæ plus iuſto maturari permiſſa, vel acuto, vel cauterio aperiuntur, atque lichinus ouorum albo intinctus inditur, deinde digeſtiuũ ex vitello oui, & roſacco quotidie adhibetur; præterea ad mũdificandũ roſato melle lichini ſaturi intrudũtur, baſilico vnguento aut alio, ex ijs quæ in vſu ſunt, ſuperpoſito; curantur autem, ſingulis diebus ſemel, aut ad ſummum bis: cùm verò curatur, lichinis extractis, & pure quod interius fuerit expurgato, rurſus obturantur. atque hic curationis modus tãdiu prolatatur, quoad à tædio iam affectis, ægrotus inſanatus relinquitur, quem vt honeſtius dimittant, ceratum linteum diaquilone maiori, aut ab alijs armoniacato diaquilone extenſo, imponitur; (cum tamen an hoc an illud noceat, an conferat, planè ignoretur) atque hac re integra ſanitas ægrotantibus promittitur, iuſsis id ceratum bis vno quoque die repurgare, & abſtergere. Hoc autem modo curata quædam ſanari nõ poſſunt, quædam & vltra annum protrahuntur. Fiunt etiam & eiuſmodi cauernoſa vlcera ex vulneribus recentibus, & neruorum punctu-

puncturis, atque in carnoſis quoque locis, non bene curatis vulneribus, ſæpe facta fuiſſe vidimus: atque ex ſimplici vulnere, eoq́ue paruo, non ſolùm magnum, & carnoſum vlcus aliquando euaſiſſe conſpeximus, ex quo nimium puris deflueret, ſed qui huiuſmodi paterentur, ethica tandem febri correptos periiſſe. atq; eò noſtræ res redactæ ſunt, vt cùm hæc omnia committantur quotidie; minus tamen curæ iȷs ſint, quibus maximè eſſe debuerunt; id adeò ob noſtra hominum ſcelera, euenire arbitror. Quemadmodum autẽ huius generis cauernoſa vlcera curanda ſint, cũ ab aliȷs antiquis, & nouis auctoribus, tum à Ioanne Vigone rectè, & dilucidè præceptum eſt, atque omnia eo modo quem ille docuit, optimè curãtur. In primis enim duo mundificantia medicamenta proponit, quorum alterutro vlcus, per paruulum clyſterem lauari poſsit: deinde & abſterſiuo, ordei decocto, & roſato melle compoſito; hinc aliquo eorum quæ carnem inducere poſſunt; ac tandem ligatione, eo modo quo à nobis dicetur, additis omnia ſanãtur citiſſimè, & cauitates, & cauernæ cohærent, & caro carni committitur. Atq; nos quidem hac Ioannis Vigonis curatione vſi innumera ferè huiuſce generis vlcera ſanauimus. Verumenimuero cùm hoc modo, atq; his lotionibus à Vigone deſcriptis, hæc antiqua vlcera quamuis calloſa, quã-

uis

uis puri faciendo, atque emittendo longo habitu aſſueta, ſanari facilè poſſe videremus, neque quicquam in ea re exceſſus eſſe; alium curandi modum faciliorem multo, atque breuiorem excogitauimus, quo in apoſtematibus, cùm primum aperiuntur, vteremur; qui modus ex diuino beneficio optimè, atque omnino ex animi ſententia ſucceſſit: id quod, quicunque in curandis apoſtematibus experiri voluerint, non ſine magna voluptate certum, atque facillimum eſſe probabunt: nam tertio, aut ad ſummum quarto die omnis illa apoſtematum cauitas commiſſa, atque conglutinata curatur, nihilqúe hians relinquitur, præter apertionem, quæ arte facta eſt, quo pus deflueret, atque exprimeretur. idq́ nullo aut ægrotantis periculo, aut labore, aut alia difficultate; etiam ſi magnus tumor ſit, multisq́ cauernis excauatus. ea autem curatio huiuſmodi eſt. Si tumor, vel exitura, ſiue apoſtema magnum fuerit, imprimis optimè aperiendum eſt, ita vt minimus digitus orificio indì poſſit: omne verò pus, quidquid intus cõtineatur, defluere permittatur, atque loco ipſo leniter comprimendo, expellatur; quanquam communi ſcribentium præcepto hoc repugnare videatur. manifeſtum enim rectè rem cogitantibus eſt, pus retẽtum magis quã ſi omnino euacuetur, nocere poſſe: namque natura pure interius interiecto, carnem

cuti

cuti committere, & conglutinare nequit. Igitur pure expulſo, lichinus ex ſtupa confectus, & craſſus quantum eſt orificium, quo pus defluxerat, indatur. Super hoc autem puluillus imponatur, ac deinde ligetur, atque ad poſterũ vſque diem ſinatur. Poſtera die ligatura ſoluitur, vlcusq́ omni ſi quod ſubeſt, pure expurgetur, deinde fiſtula ex plumbo orificio indatur, quantũ ipſum orificium eſt, qui ad cauitatem vſque pertingat, neque vlterius adigatur. Super hæc cerotum linteo extenſum, ex baſilico admoueri poteſt, foramine ad ipſum plumbi oſculum facto, quo & plumbum contineatur, ne excidat: deinde ex vtroque cauitatis latere, ſinguli puluilli triangulares ponãtur, ita vt totum cauitatis ſpacium vtroque puluillo impleatur: vlceris vero orificium, qua plumbea facta fiſtula eſt, liberum relinquatur, neq; puluillis obturetur, neq; ligatione occupetur, quo omne, quod intus fuerit pus expurgetur; tum vitta (quæ biceps dicitur) locus, puluillis contentus, colligetur mediocriter comprimendo, ita vt ægrotus non doleat. Ligatio autem à remotiori vlceris parte inchoanda eſt, leniter premendo, atque pus quod intus eſt, orificium verſus adigendo: vitta autem vtraque manu in vtramque partem inuoluenda eſt: atque hoc modo pus omne exprimitur. ſic verò ligatum vlcus, in poſterum diem relinquatur,

quo

quo die ſoluta ligatura, quantum caui relictum fuerit metimur, vt peruideamus, nunquid loci ſit quò puluilli non pertigerint: nàmque omnia quæ puluillis triangularibus ſubiecta fuerant, coniuncta iam, & conglutinata inuenientur. hæc vbi inuenta ſint, rurſus puluilli eodem modo, & loco non permutati, ſed vt antea iacebant, repoſiti ligabuntur, atque ad poſterum vſque diem relinquantur; eodem enim die omnia optimè cohærere, coniunctaq́ eſſe deprehendentur. quòd ſi nō-nihil humoris, aut puris aliquo in loco relictum eſſe videatur, eo puluilli vitta reſerandi ſunt, quorum vſu eodem vtantur, & pus exprimetur, & locus ipſe hians coaleſcet, & committentur partes omnes optimè. Hæc autem vbi hoc modo curata, atque obſeruata fuerint, puluilli triangulares illi amouentur, atque vlceri ipſi linum, leonato ceroto, aut aliquo alio quod commodiſſimum iudicetur, imponatur: hoc autem ſingulis diebus ſepties, aut etiam octies abſtergendum eſt. atque hæc optima, & certiſſima vlcerum huiuſmodi curandorum ratio eſt, quæ nunquam, ſi rectè adminiſtrata fuerit, medicum fallat: neque aut dolore, aut difficultate aliqua ægrotus afficietur. qua in re, nos longo atque aſſiduo experimento teſtari verè poſſumus, innumera ferè eiuſmodi ex tumoribus præter naturā effecta vlcera cùm

primum

primum apoſtema adapertum eſt, curare cœpiſſe, & exitum ipſum ſemper è ſententia eueniſſe, etiamſi ob nimium puris defluxū nobis foret cōtendendum. Aliorum vero antiquorum vlcerum, ille quem præſcripſimus, curandi modus optimus, præſtantiſſimusq́ eſt: nam cùm ob diuturni mali cauſam, calloſa interius illa & fiſtularum inſtar ſit, & locus ipſe totus peſſimè habeat, eiuſmodi curationem maximè requirunt. Poſtquam autem vlcus ſanatum fuerit, ceratum ex confortatiuo, quo membrum ipſum reficiatur, addendum eſt; atque hoc tertio quoque die amotum, & ſudore abſterſo, denuo eſt reponendum, quoad membrum in priſtina ſanitate & vigore confirmatum ſit.

Quæ vero minora apoſtemata, ſiue exituræ fuerint, hoc modo quambreuiſſimè curantur. Cū primum ferro inciſa, apertaq́ fuerint, lichinus ſtupeus oui albo intinctus indatur; qui poſtero die aufertur: deinde leonatum, ſiue mediū cerotum, in lino extenſum, imponatur, atque vlcus decies, aut etiam pluries ſingulis diebus abſtergatur: hoc enim modo breuiſſimè ex diuino beneficio ſanatur.

ANNOTATIO.

Cauernoſum vlcus, quod ſinuoſum Latini vocant, eſt cuius orificium ſtrictum eſt; profunditas verò

verò latior: multosque anfractus habet, & cuniculos, citra tamen calloſitatem, & duritiem, qua ratione à fiſtula differt: ſemper enim eſt cum duritie & callo coniunctum.

Plerumque ex tumoribus præter naturam] Cauſas tradit auctor eiuſmodi vlcerũ, quæ aut ſunt abceſſus, ſiue ſuppurãtis affectus tardius diſſecti, & vulnera perperã curata: vulnera inquã quæ tereti, plano, rotũdo potiſſimũ telo fiunt, vt ſenſit Hipp. lib. περὶ τρωμάτων. Pus nãq; longo nimis ſpatio in ſuppurato abceſſu, aut in profundo vulnere, quod nõ ritè expurgatur, retentum ac deliteſcens, malignitatem, ac veluti acrem ac erodentem naturam acquirit, & cuniculos tandem molitur, qui difficile admodum carne impleri, & glutinari queunt: ad affectam namque partem, quæ iam imbecillitatem contraxit, vndique ex circumfluentibus ac vicinis partibus, imò ab vniuerſo corpore ſuperuacanei humores confluunt: atque ita ægrè ſanabile redditur vlcus.

Quamquam communi ſcribentium præcepto] Docet auctor huius vulneris chirurgiam, quæ ratio eſt Galeni, Aëtij, Pauli, Guidonis. Etenim ſinus qui deorſum vergit, aut ad latus declinat, vel intrò fertur: ſi inquam illi ſitum dare nõ poſſis, quo liberè ſanies effluat, nihil promouebis vnquam, ſiue carnem generare, ſiue glutinare velis, niſi prius collectioni purulentæ effluxum molitus fueris, nempe facto, vt auctor docet, in imo ſinus vulnere, vel tota cauitate diſſecta. Verùm adnotandum eſt, non ſemper hanc chirurgiam locum habere: quando videlicet plaga in ſinuoſo vlcere fieri nonpoſſit,

nec

nec commodè diſſecari: atqui tunc recurrendum eſt ad detergentia, vt Galeni exemplo docemur ſecundo ad Glauconem, quo loco melicrato vtitur Galenus, nunc vino cum eo.

DE VLCERIBVS CAPITIS QVÆ aut ex tumore ſcirrhoſo naſcuntur, aut ex morbo gallico cũ oſſis corruptione. Cap. VIII.

Vlcera capitis, quæ maxima ex parte fiunt ex tumoribus ſcirrhoſis morbi gallici cauſa ſubortis, ſuper ipſum pericranium conſiſtunt: cui quoniam eſt neruoſum, & nimij ſenſus, & cum dura menynge copulatum, dolores inferunt permagnos. præterea eiuſmodi tumores, ſeu apoſtemata cùm circa cranium verſentur, humorq́ ex quo pendent, craſſus ſit, frigidusq́, ac grauis naturæ, extemplo corrumpit ipſum ante maturationẽ, & vbi pus eſt generatum. factóque deinde pure, aut ſponte rumpi ſolet apoſtema, aut opera chirurgi eſt aperiendum. Curationis methodus ſi os corruptum fuerit, quod peritus artifex facilè cognoſcet, contactu ſolo, abſque aſpectu, ac per hoc quod pateat, ſine pericranei detectione. Conſentaneũ enim eſt rationi, humore putri ſuper os ipſum incumbenti, præſertim longo tempore, vt in eiuſmodi fit malis, eius fieri corruptionem. quod ſi ita habeat, oportet cranium manifeſtare, aperto apo-

ſtemate crucis in modum, ſecundum eius totam lõgitudinẽ: deinde formandũ eſt vlcus ſuis linimentis, ſeu lichinis in albumine oui & oleo roſaceo ſubactis, madentibus, ita vt fortis fiat compreſſio, ad hoc vt cranium, quod ſupponimus eſſe corruptum, maneat detectum. Altero die adhibeatur medicamentum maturans, ex vitello oui & oleo roſaceo, cum modico croci: maturatóque vlcere, quod quatuor dierum ſpatio fiet, intendere oportet ſtatim ad corrupti oſſis extractionem: quod ad hunc modum efficiatur. Ponatur vitrioli Romani vſti puluis ſuper cranium corruptum omni ex parte: verùm caueas ne vlceris labra nimium attingat qua parte caro eſt; deſuperq́; apponantur linimenta ſicca quæ totum vlcus repleãt, ne labra coire valeãt, quæ volumus manere aperta, diductáque. pulueris huius appoſitio fieri debet quotidie, quouſque denigrari videatur cranium: quo denigrato, procuranda eſt eius emollitio, vt promptè decidere poſſit; quod fiet optimè, ſi ſingulis diebus linimenta ex oleo roſaceo cranio admoueantur ipſi; reliquum verò vlcus linimentis aridis repleatur: ac ſuper omnia hæc vnguentum baſilicum in corio extenſum cooperiatur. Fient iſta quidem, donec os vndique ſeparari videatur; quod quidem deprehendes, ſi forpiculis contrectatum, circum labra vndiq; ſectum apparuerit. Hoc tẽ-

pore curari debet balſamo illo, quo tractatione de vulneribus capitis vſi ſumus, inuncto oſſe pluma, ſeu calamo, in eo ad ignem liqueſcenti intincto; hoc nanque linimentum carnem producit inter os corruptum, & ſanum: qua in medio creſcenti paulatim os ſubleuari ſolet. quocirca neceſſarium eſt, in eo interim temporis ſpatio, & ſuis interuallis, os illud ferramento aliquo prehenſare, fortiter quidem, nam leuis apprehenſio non ſatis eſt, ob eius difficilem ſeparationem, donec foras egrediatur. Oſſe deinde egreſſo, ac perſeueranti curatione, cum prædicto balſamo, & vlcere cum aridis liniment*is* pleno, ac deſuper appoſito emplaſtro, ex gummi elemij, aut de minio, perfecta ſuccedet ſanatio. Verùm ſi præfatum vlcus inueteratum fuerit, & inſcitia chirurgorum, vt ſæpe vſu venit, totum cranium corruptum ſit, adeò, vt dura menynx, tum craſſa materia, tũ carne ſuperflua, valde ſordida ſit; oportet eiuſmodi vlcus puluere Ioannis Vigonis curare ad eum modum quo reliqua vlcera. Cæterùm ne huiuſmodi puluis dolorem inducat, ob id quod caput princeps ſit, & multi ſenſus; expediet eum, ſequenti ratione, præparare prius. ℞ Ioannis Vigonis pulueris ʒ ij. in mortario ſtanneo in quo aquæ roſaceæ ℥ j. coniecta quoque ſit: piſtillo agitentur paulum, ac deinde effuſa aqua ſtatuatur mortarium ad ignem,

donec puluis deſiccetur, iterumq́; æquabili aquæ quantitate iniecta, ac cum puluere in mortario agitata, effundatur aqua, & deſiccetur puluis ad ignem, vt antea. Puluis dictus admoueri poteſt menyngi duræ, tutò admodum; atque hoc mundificabitur ad vnguem. quod ſi fortè acciderit, quẽadmodum ſæpe contingit, vt intra cranium, & duram menyngem, multum pus ſit collectum, ob communionem mutuã, inter pus cranio inſidens, & id quod per cranium corruptum, ad membranam accedit, quemadmodum ego vidi in quatuor ægrotantibus hominibus, oportet tunc eorum cõpreßis naribus iubere vt cohibeant reſpirationem ter, quaterq́; ſingulis diebus, vt pus illud foras egrediatur è dura menynge. atq; ita fieri expertus ſum cum fœlici ſucceſſu, exhibito interim decocto ligni Indici ſecũdum eam methodum quam mox dicemus capite de Morbo gallico.

ANNOTATIO.

Si vlcera à vulneribus differunt, quòd hæc cruenta, recentiaq́ue ſint; illa diuturniora, magisq́ue purulenta; methodus curandi tantum differet, quãto vlcera vulneribus ſunt magis humida: vnde maiori etiam deſiccatione egent. verùm cùm non nuda vlcera proponat auctor, ſed compoſita; compoſita ſunt tractanda methodo: ſi morbi gallici vitio oriuntur, in hepate eſt huius mali prima labes: ergo venæ ſectione & purgatione vacuandus maleficus

humor

humor eſt;atque ad partem affectam veniendum: à qua eſt profligandum ſymptoma illud,ſiue inflammatio aut tumor,aut dolor: tandem ſiccantibus eſt perficienda curatio, vt Galenus vult libro ſecundo κατὰ τόπους.

Curationis methodus,ſi os corruptũ fuerit] Oſſis corruptio ſi oculis perſpici poteſt, eſt certiſſima, vt ait Celſus lib.8.cap.2. Verùm ſi oculis hæc non detur occaſio,coniecturis eſt deprehendenda. vt ſi multi dies abierint,& non coaleſcat vlcus:nunquã enim oſſe vitiato coaleſcet, vt docuit Galenus libro de Vſu partium, & in principio libri de Oſſibus: ex quo loco cauſam petat lector. aut ſi tecum expenderis, num ex puris generatione, vel retentione os vitium aliquot contraxerit: præterea num ex vlcere tenuius copioſiusque pus manet, quàm vlceris magnitudo poſtulet. vide Galenum 3. de Fracturis,de oſſe quod abceſſurum erat.

Oportet cranium manifeſtare] Niſi venæ, aut arteriæ, aut nerui id prohibeant: alioqui facilis eſt huiuſmodi curatio, & minus doloroſa, vt ait Celſus lib.8.cap.2. Verùm ſi ea parte os alteretur, quo dilatari nõ poſſit vlcus, ſic vt vitiatum & corruptum os detegatur, tunc vel penicillis in fundum vſque demiſſis, aut ſpongia vino lota, vel medicamento carnem exedente vlcus ampliabimus.

Ponatur vitrioli Romani] Aduertendum eſt, ante horum medicamentorum appoſitionem, corpus eſſe vacuandum, illudque ſemper agendum, ne vlcus inflammatione corripiatur.

Quo denigrato procuranda eſt] Non in omni oſſis alteratione hæc procuranda nigrities eſt: nam hoc

eſſet malum malo addere; omne enim os, quod abſque carie ſit alteratum, ſcalpello abradere ſatis eſt, vt Paulus ait lib. 6. cap. 77. Quod quidem tamdiu abradis, donec aliquid ſanguinis appareat; quia quod vitiatum eſt, aridum ſit neceſſe eſt, vt Celſus ait. aduertat itaque diligens lector, auctorem noſtrum de eorum oſſium alteratione mentionem facere, quæ corruptionem adiunctam habēt: quod totum profectò excidendum eſt, (artificio hoc capite tradito, aut alio ſimili) vt auctor eſt Paulus libro ſexto capite de Fiſtula.

Ex vitello oui & oleo roſaceo] Mirabitur fortaſſis aliquis, cur hanc miſcellam capite de Vulneribus capitis damnarit; hic verò illam doceat. Tolletur hic ſcrupus, ſi vtriuſque diffinitiones perpendas: vulnus enim cùm ſolum diuiſio ſit cōtinui, adglutinari poſtulat; vlcus cùm præterea ſaniem habeat, quæ concoqui debet & abſtergi, meritò tale medicamētum flagitat quod vtriuſque eſt particeps facultatis.

DE CVRANDO MORBO Gallico. Cap. IX.

LVes iſta gallica non vnico modo infeſtare cœpit inter initia miſeros homines, ſed varijs atque varijs; ac proinde non ita facilis fuit eius curationis inuentio: nouitate ergo mali, tum medici, tū chirurgi commoti, videntesq́; paſſim hanc luē cum nullo nō morbo coniunctam, graſſari per populum, maximè inſudarunt ad inquirendam methodum, qua poſſet tam pertinax morbus propulſari

pulſari integrè. Itaque cùm expendiſſent diligenter admodum morbum hunc gallicum, ſpeciem afferre ſcabiei omnis generis, nonnunquam cum impetigine, aut vitiligine, alopecia, achoribus, verrucis vtriſlibet: nonnunquam verò cum tumoribus pituitoſis, aut melancholicis, aut vlceribus corrodentibus, atque ſordidis, cancroſisq́, pariter atque ſerpentibus, vnà cum oßium corruptione: nonnunquam item cum doloris omni ſpecie, cum febribus ethicis, & pluribus alijs morborum differentijs eſſe comitatum: inuenerũt tandem varias curandi rationes, adeò vt nemo ſit hoc morbo affectus, qui non facillimè ac tutò ab eo liberari queat, ſi ſuffumigia, vnguentaq́ excipere volueris, quæ non ſine multo ſudore admouentur. Verũ quia pauperes nequeũt præ inopia maximis ſumptibus ſufficere, viſum eſt mihi operæpretium, ex duabus curandi methodis, quas ſemper ſum expertus, optimas, quibusq́ curatu difficillimos ægros, vel in maraſmo conſtitutos, ad ſalutis portum perduxi plurimos, eam quæ per vnguẽta ſit, primùm ſcribere. Præparato igitur corpore per tres aut quatuor dies, ſyrupo ſequenti qui ad hũc modum ſcribit. ℞ Syrup fumiterræ & mellis roſati ana ℥ j. aquæ fumiterræ ℥ iij. deinde purgabuntur his pillulis quæ de hermodactylis dicũtur, & arthretice, aut ſi mauis, purgẽtur cum catapotijs

tapotijs aggregatiuis, aut aureis, aut de nitro ſecundum Alexandrum, aut de fumo terræ, aut de agarico, pro laborantis, & morbi conditione. quod ſi illis magis placuerit potio cathartica, propinet catholicon, aut electuarium Indum, aut hamec confectio, aut dia ſena, vnà cum agarici trochiſcato, aut ſimilibus. Interea temporis comedat laborans ſemel ſingulis diebus veruecinas carnes, aut gallinam aſſam; veſperi vuas paſſas. Purgato ſemel corpore, accipiat ſequentis decocti ſummo mane ℥e ij. *& totidem hora ſecũda poſt meridiẽ: hyeme verò, quarta hora poſt cœnam. fit autem decoctum hoc modo.* ℞ *Polipodij quercini* ℥ *b. folliculorũ ſenæ* ℥ j. *thymi et epithimi ana pug. fiat decoctio ſecundum artem in libris aquæ nouem vſque ad conſumptionem tertiæ partis: in cuius colatura miſce ſacchari rubri* ℥ viij. *mellis communis libram vnam, & fiat apozema. huius medicamẽti potione expurgabitur æger citra vllum laborem, ac cum proba humorum coctione: qua peracta decoctione, capiet catapotia duo pro arbitrio medici nocte intempeſta. Tertio deinceps die vngendum eſt corpus, noctu poſt cœnam vnguento ſequenti, quod inter alia primas mihi habere videtur.* ℞ *Axungiæ porcinæ* ℥ viij. *butyri* ℥ j. *olei laurini chamæmeli, anethi, dialtheæ ana* ℥ ß. *argenti viui extincti* ℥ iij. *fiat vnguentum; vngan-*

vngantur iuncturæ propria ſi fieri poteſt manu ipſius laborantis, nam hoc eſt egregium, ac primũ pedes, malleoli & plantæ, genua, poplites, inguina, lumbi; deinde verò axillæ, humeri, cubitus & manus ipſæ, apoſtemataq́ue omnia, dummodo non teneant caput. Infricandum eſt autem vnguentũ, adeò vt penitus imbibatur, maneatq́; laborans in lecto quietus, ac mediocriter coopertus, ita vt inter edendum vnicam manum exercere permittatur. Altera autem die, ac deinceps ſequentibus repetatur inunctio, qua dictum eſt ratione, donec os, gingiuæq́; intumeſcant; quod interdum duobus diebus, interdum verò tribus, aut quatuor vſuuenire ſolet. quamprimum igitur apparuerit oris nocumentum, & gingiuarum tumefactio, ceſſandum eſt ab vnctione, & non anteà.

Cæterùm quo tempore vngitur corpus, edat æger veruecis carnem, aut gallinam, aut hœdum elixũ, aut aſſum, meridie, ac veſperi: bibatq́; vinũ dilutum, ac album: abſoluta verò inũctione, abſtineat à carnibus, ac alijs: prandeat ſolum ius cicerũ cum mica vna, aut altera panis; cœnet amygdalatum, bibẽs decoctum aniſi, ac glycyrrhizæ: nec liceat illi vinum accipere per menſem proximum, donec ſanitati ſit reſtitutus, quantum ad os attinet: poſtea verò quàm ſanatum fuerit os, poterit comedere ſemel in die caſtrati arietis carnem aut

gallinā, præſtolatus quatuor plus aut minus dies ampliorem corroborationem: debet enim ægrotus hac victus ratione perſeuerare, interea dum per os expuitur paulatim pituita, quoniam contraria ratione ſeruata, ac plus iuſto comedenti ægroto; vacuatio illa, quam exoptamus vehementer, præpediretur.

ANNOTATIO.

Non decreueram quicquam adnotare in hæc capita: tum quia nemo eſt qui medici tantum nomē gerat, cui tota hæc curandi ratio non ſit explorata; frequentique vſu periclitata: tum etiam quia ita multos ſingula adnotaſſe comperio, vt ſequentibus nihil dicendum reliquerint, præſertim indies, magis ac magis langueſcēte morbo, & ferè iam ſeneſcente. Quia tamē vnctiones, ſuffitus & guaiacum ſeorſum proponit auctor, breuibus, qua methodo quæque ſint admouenda, exhibendáue, in publicā cauſam ſcribam. Qui igitur rectè hunc morbum curare velit, ad hæc in primis aduertat neceſſe eſt, (nam cauſas, effecta, eſſentiā ab aliis, qui ex profeſſo hanc rem tractarunt, petere licet,) primum quidem an inueterata ſit ægritudo, num verò recens; & quovſque proceſſerit, & ad quæ membra: ſi neruoſa iam occupauit, ſi oſſa corrupit; tú ſi benignior ſit, an fera. & ſi multæ ſit materiæ, an paucæ, & an tenacis, ac tractabilis magis; tota ne introrſum ſit, an extrorſum; & ſi vlcera multa ſint, an plus dolorum, quàm puſtularum, vel contra; ſimiliter & gummoſitatum: & vt vno verbo dicam, omnes differentiæ

huius

huius morbi ante oculos habendæ ſunt. his ergo perſpectis, ſcito eam labem, quæ iam oſſibus inſedit, extra ſpem eſſe, niſi fortè ea oſſa vri poſſint, quare aut curationem repudiant, aut malum rediturum pronuntiant.

Præparato igitur corpore] Quia permiſta ſunt omnia, tum ſeminaria, tum materia, propter lentoré: an amplius ſimul ſunt puſtulę, & gummoſitates videndum eſt. Si quod vnum ingenium & remedium eſt, quod omnia exequatur & omnibus valeat: & an plura requirantur; & quæ ea ſint: nam ſunt qui tentarũt per purgationes ſolas omnia abſoluere: alij per inunctiones, alij per ſuffitus, alij per ea quæ in ſudorem conuertant materiam, alij per ea, quæ obſiſtunt contagioni: alij verò modò vno, modò alio auxilio, ad diuerſa vtuntur: noſter auctor rectè proponit digerendam, præparandamque materiam eſſe, quæ mox educenda eſt: oportet autem calida eſſe & attenuatiua, &, vt dicunt, inciſoria.

Purgato ſemel corpore] Facta prima euacuatione rectè facere mihi videntur, qui rurſus concoquant & purgent; vidimus enim qui factis exactè purgationibus, probè fuerint ſanati: ſunt qui ſecũdos ſyrupos etiam ſolutiuos faciant; addendo illis aut ſenam aut agaricum, aut hermodactylum, eum ſcilicet, quem nobis exhibent officinæ.

Tertio deinceps die] Suaderem ego omnia tentare prius quã ad hæc acerba venire; etenim faſtidio plena eſt curatio hæc & periculo; quis enim non formidet argenti viui vim, penetrationem, & repercutiendi facultatem? nam dum crura, brachia vngis,

materiam

materiam intrò pellis;&,cōtra Galeni methodum, ex ignobili ad princeps viſcus detrudis: experimēto tamen comprobatum eſt, extremo hoc beneficio multos deploratos conualuiſſe: atqui ne præter rationem eſſe videatur tale experimentum, ita iudico, medicamenta hæc iis conſtare, quæ ſeminaria exurunt, & totam materiam exſiccant, & abſtergunt,& liquant,& in ſudorem vertunt; vt hanc compoſitionem ponderanti manifeſtum fiet.

Quàm primum igitur apparuerit] Non eſt compeſcenda hæc ſaliua, verùm permittenda eſt, & os vino abluendum eſt; aut aluminis decocto. tanta ſubinde oris eſt exulceratio, vt nec mandere, imò nec bibere primis diebus poſſint ægri: dentes labefactantur, fœtet anhelitus, ac multos tremulos obiiſſe compertum; aliis poſt inunctiones rediiſſe. dicam quod Pariſiis vidi: Adoleſcens quidam fuſte percuſſus ad tempora, conuulſus periit tertio die; aperto capite inuentum eſt os carioſum; cui hydrargyrij portio inuenta eſt. obſeruandum itaque eſt, ne caput inungas, néue magna huius ſit medicamenti pars: verùm aliis magis, minúsue addatur.

DE RATIONE CVRANDI PER ſuffitus. Cap. X.

IN *primis paretur cathedra in medio perforata, inſtar peluis, in qua exonerari ſolet aluus; paretur etiam papilio ex linteaminibus diſtentis, arcu rotundo, ex vimine, aut alia materia ſtructo; ita vt totum receptaculum, in quo collocan-*

collocandus eſt æger, trium palmorum ſit capax: cooperiatur deſuper papilio alijs lodicibus ita aptè, vt fumus exire neutiquam permittatur vlla ex parte: in quo loco vbi ſederit ægrotus, ſtatuantur in vaſe aliquo prunæ ardentes ſubter cathedram, in quas inijci debet trochiſcus vnus ex nouē quos parauimus, ſingulis vicibus. ac poſtquam per horam exudauerit, cauēdum eſt ſtrenuè quo minus frigeat: quinimò inuolutus linteaminibus et lodicibus, quibus in papilione tegebatur, transferatur in lectum, in quo totam diem atque noctem iaceat. Hoc idem repetetur per duos alios dies, ac pro ſingulis ſuffumigijs tres trochiſci adhibeantur ſuo ordine, donec nouem quos dicemus, abſoluantur, ac conſumantur. victus autem ratio eadem eſt omnino ſeruanda, quæ in proximè dicto capite deſcripta eſt. Siquidem conſimilem patietur ægrotus in ore noxam. Paratur ſuffumigium hoc modo. ℞ Cinabrij ℥ ij. ß. in partes craſſiores triti thuris, ſtyracis liquidi ana ʒ I. ß. miſce: & formentur nouem paſtilli rotundi.

ANNOTATIO.

Inuenere item empirici & ſuffitum: ægrum collocant in matella, pannis optimè circumtegunt, vt ne etiam os extet, tum cynabarim cum thure miſtum, quo ſuffitu incaleſcit æger mirum in modū, ac ſudat. acerbiſſimum eſt medicamētum: quo ego nunquam

auſus ſum vti ad corpus totum: ad certas autem partes, vt crura & brachia, quum ſphalceli ſunt, vel ferè gummoſitates vel dolores, vel vlcera malè morigerata, etiam præſtãtiſſimũ arbitror. Cæterùm ab eo abſtinendum ſuadeo: nec empiricis credẽdum, quibus nihil eſt temerarium magis, quando auſi ſunt pilulas ex argento viuo propinare: in quo errore quondam fuiſſe legimus Braſauolam doctiſſimum medicum. vtuntur cynnabari, quoniam in ipſo eſt potentia argentum viuum.

De ratione cvrandi morbum Gallicum cum decoctione guaiaci.

Cap. XI.

Hvius medicamenti potio maximam habet prærogatiuam in curando morbo Gallico, ſiue cum vlceribus fatigauerit, ſiue cum doloribus, aut tumoribus, ſcabie, febre ethica, aut quibusq; alijs affectibus: imò verò egomet hoc medicamento curaui podagra laborantes, ac quamplurimos præ morbo Gallico tabefactos, & motu omni orbatos, pedibus, ac manibus qui in horas vehementia dolorum marceſcebant. Ergo præparato corpore cum ſerapijs, humoribus peccantibus accommodatis, vt cum ſyrupo fumiterræ, melle roſaceo, ſyrupo borraginis, epithimi, & alijs; purgandum eſt corpus cum catapotijs aggregatiuis, aut de hermodactylis, aut aureis, aut arthreticis, aut fumiterræ, prout expedierit: factáque ſemel

purga-

purgatione, præparetur iterum ad ſecūdam purgationem ſequenti decocto. ℞ *Polipodij quercini multum contuſi* ℥ iij. *folliculorum ſenæ* ℥ j. *thymi epithimi ana pug.* j. *fiat decoctio in aquæ ſex libris, ad tertiæ partis conſumptionem, cui adde hermodactylorum pulueris in modum tritorū* ℥ j. *ac deinde in expreſſione, & colatura fortiter effecta, miſce mellis communis libram vnam, ſacchari rubri* ℔ *ſemis; ac bulliant ſimul donec deſpumentur. Singulis itaque diebus ſummo mane, & veſperi duabus aut tribus horis poſt meridiem accipiat huius ſyrupi libræ ſemiſſem, donec vniuerſus exhauſtus ſit: ita tamen vt qualibet vice tota decoctio agitetur prius: qua abſoluta præparatione, purgetur ſecundo corpus ſemidrachma catapotiorum dictorum.*

Altero autem à purgatione die, incipiet aſſumere decoctum ligni guaiaci ad hunc modum parati antea. ℞ *Ligni ſancti molliti valde* ℥ viij. *corticis eiuſdem ligni apud Indos ſeparati* ℥ xij. *vini albi odorati libras duodecim, aquæ tantundem, macerentur per diem naturalem in vaſe vitreo, ac deinde lento igne, ac cooperta olla coquantur paulatim ad tertiæ partis conſumptionem, cui adde hermodactylorum valde tritorum* ℥ ij. *quos cum decocto in vaſe ſimul valde agitabis, quo melior fieri poſſit commiſtio, ac deinde in ollam cōijcies,*

cies, reliqua decoctione plenã, ac tegas, ac mox ab igne ſepares. quæ vbi refrixerit, ac ſubſederit, fiat gemina colatura in duplici vaſe; altera quidem maiori quãtitate, ac clarior per ſe ſeruetur in vaſe mundo pro cõmuni potu in prandio, & cœna; altera verò expreſsione multa fiat, ac reponatur item in alio vaſe mundo, de qua ſummo mane ac veſperi duabus aut tribus horis poſt meridiem; hyeme verò quatuor horis poſt cœnam, libræ ſemiſſem ſumet, vt dictum eſt, calidam quidem hyeme, reliquo tempore non eſt opus calefacere. quòd ſi decoctionem prædictam volueris efficaciorem facere, pro aqua capias decoctum fæculentæ materiæ, quæ ex priori ſuperfluit, ad tertiæ partis conſumptionem, & addas vinum, & reliqua quæ diximus in deſcripta iam decoctione fiant, donec tota iam bibita ſit: victus ratio ſeruanda eſt, quo tempore purgatur corpus, & præparatur ſyrupis, tunc carnes veruecinas ſeu caſtrati arietis elixas meridie cõcedimus; paſſas vero vuas veſperi: quo verò tempore bibit decoctum guaiaci, ac ſudorem ſuſtinet, debet iacere in lecto debitè velatus, comedetq́, ac cœnabit paſſulas ſolas, cũ modico pane, ſi vires ferre potuerint. Si verò æger debilior fuerit, aut delicatior, quàm qui rigidam adeò pati valeat abſtinentiam, prandeat pullum elixũ abſq; iure: cœnet verò ſolas paſſulas. Hac demùm ratione

tione regendus eſt æger, ad trigeſimum vſque diẽ: quo tranſacto poterit bis, hoc eſt ad prandium & cœnam, edere carnes, vſque ad quadrageſimum diem, plus aut minus pro morbi conditione: caueat tamen ne interea temporis, aut vinum, aut aquam aliam bibat ægrotus. ac ſi placuerit tempore calido ſurgere è lecto, ſurgat quidem tranſactis viginti diebus, & duabus à ſudore horis: ſic enim fiet, vt dicta methodo ſeruata ſanitati reſtituatur æger cum optima membrorum temperatura, & totius corporis ſpecioſo habitu. eademque prorſus ratione licebit podagra laborantes, & paralyſi, pariter ac conuulſione, ad ſanitatem reducere, modo illud memoriæ mandauerimus, corticem ſcilicet ligni ſancti detrahendum eſſe apud Indos, quoniam qui apud nos decorticatur, eſt debilioris virtutis. Similiter lignum ſine cortice aſportatum ad nos non probatur, eo quòd vires gerat exhauſtas, & citò nudum corrumpatur; non probatur etiam lignum abſque corde, ob eandem rationem.

ANNOTATIO.

Naſcente hoc morbo, ſtatim ſe Empirici ad inunctiones transferebant, quæ (vt diximus) è cauſticis fiunt; edocti, quod ab Arabibus acceperant, vlcera, cacoëthe, & quæ ipſi vocant, huiuſcemodi curari præſidiis. ſed certè ego ſatius exiſtimo, talia admouere, quæ poſteriores medici tanquam acer-

ba minus approbauêre, & nullius eſſe periculi cognouêre; qualis eſt ligni guaiaci vſus, euentu, experimentoque quotidiano, & ratione approbatus. de quo ligno varij auctores ita ſingula adnotarunt, vt quare proſit (è natura ipſius depromptis cauſis) nobis dicendum reliquerint. Sciendum itaque eſt hãc arborẽ exactiſſimè omnia præſtare, quæ in hoc expetuntur morbo. nam quoniam è ſubtiliſſimis cõſtat partibus, iisq; calidis circa tertium gradum, & ſiccis, & reſinoſa eſt; poteſt plurimum exſiccare modis omnibus, hoc eſt per caliditatem, per ſiccitatem, per ſe (vt aiũt Philoſophi) & per imbibitionem; poteſt & ſudorem prouocare, tum & ſubtiliare, & materiam liquare & abſtergere, ac demùm eò quòd reſinoſa ſit, putrefactioni reſiſtere. Videtur autem & vim quandam medicatam habere; propter quod & aluum mouere ſolet. Cæterum illud notandum eſt (quod à perpaucis eſt animaduerſum) antiquum lignum magis acutum eſſe, magis diſſoluere, eliquare, magis ſubtiliare, quàm recens. Quare vbi craſſior eſt materia, & gummoſitatis multæ, id eſt magis eligendum. Recens verò exſiccat quidem magis ea ſiccitate, quæ per qualitatem exſiccare poteſt; minus per eam, quæ fit à caliditate: quare ἁπλῶς, vel ſimpliciter exſiccat minus (ratio petatur ex quarto Metheor. Ariſtotelis:) cõfortat autem magis. itaque in delicatiori temperatura, materia magis ſubtili hoc eligendum eſt. Verùm quia corticis mentionem facit noſter auctor, approbatque ſummo applauſu recens medicorum turba; hæc addam de eo, multos indiſcretè hoc vti, putantes magis exſiccare, quoniam ſiccior videtur: ſed

ſed certè ignorant ſicciorem eſſe ea ſiccitate, quæ à qualitate ſit ſicca, & ab imbibitione; non autem ea, quæ à caliditate: quare & minus colliquat, & ſubtiliat minus, & diſſoluit, & ſudorẽ minus mouet.

Vini albi odorati] Non in omni temperatura, hac eſt vtendum miſcella: quis enim non formidet tale decoctum bilioſæ temperaturæ exhibere; quare indiſcretè magno (meo iudicio) detrimento ægrorum vſurparetur: annotatum enim eſt multos à potu vini illius malè affectos in inſanabilem ægritudinem decidiſſe. Quare qui complexiones calidas, & ſiccas habent, habitudines extenuatas, materiam morbi aduſtiorem; ij cauere ab eo potu debent: ſecurius accipient, qui craſſi ſunt, & humidi, & quibus materia morbi ſegnior eſt, & multi lentoris, & in locis remotis; in iis enim non inutile erit addere, quod exportet virtutem ligni, & quod ſubtiliet etiam.

De cvrando morbo gallico cum decocto rubi parillæ.

Cap. XII.

Medicamentũ hoc confert maximè ad morbum gallicum, & hydropẽ, quartanas fluxiones, atque ſtranguriam, podagram, & alios morbos, dũmodo debitè applicare quis illud ſciat, & vt conuenit, decoquere. Vulgo ſiquidem errant grauiter, qui huius medicamẽti ℥ iij. *in aquæ tribus libris decoquunt, ad duarũ partium conſumptionem, alij* ℥ ij. *rubi decoquere iubent in aquæ*

 libris

libris duabus, ad medietatis conſumptionem, alij ℥ iiij. *in aquæ tribus libris elixant ad duarum abſumptionem, de qua decoctione manè & ſerò propinant: deinde verò fæculentam illam materiam iterum coquunt in aqua pro potu communi, dum prandent ac cœnant. in quibus omnibus etiã, meo iudicio, aut non ſatis aduertunt, quid fieri debeat, medici ſola traditione contenti: qui ſi conſideraſſent, ſecus multò facerent, nolentes temperamento harum radicum & decoctione prudeter ægris officere. Offendi equidem aliquando* ℥ vj. *huius rubi in tribus aquæ libris decoqui, ad duarũ conſumptionem, & proportione communi ſuperſtitem materiam iterum coqui in libris quinque aquæ, ad duarum itidem conſumptionem. qua ratione, atque alijs, de quibus dudum diximus, quãquam ægri à morbo gallico liberarentur, acquirũt tamen hepatis & renum diſtemperantiam prææcalidam, facileq́ue in morbum reuertuntur ea cauſa; eſt enim rubus calidi & ſicci temperamenti, prope tertium gradũ; quæ cùm coquatur in tam parua aquæ quantitate, & tanto tempore cooperta olla, ac tanto pondere, multo magis calfacit; ac perinde non conducit ad eius morbi melancholici iam facti medicationem. quòd ſi (vt dicemus) decoquatur in minori, ſcilicet doſi, & aquæ maiori quantitate, ac minori tempore. poterunt decocto*

vti

vti tam manè, quàm veſperi; tum iacentes, tum ambulantes, ſine ſudore, & ſudantes, tempore frigido, & calido, dummodo à reliquis potibus abſtineant, & eo ſolo inter prandendum, & cœnandum ſint contenti. adde etiam, hac decoquendi rubi ratione futurum facilè, vt vnica ſola libra curentur ægri, quantumuis cunctis membris ſint reſoluti, ſcilicet minori ſumptu, abſque biſcocti panis vſu, & abſque tam tenui victu, quàm tenuis eſt is quo alij vtuntur. In primis itaque præparato corpore, ſyrupo ex fumoterræ, & melle roſaceo, cum aqua fumiterræ, aut cum alijs ſyrupis pro morbi conditione: deinde purgabitur cum pilulis de nitro Alexandri, de hermodactylis, aut arthreticis, aut fœtidis, aut aggregatiuis, aut fumiterræ, aut aureis, ſi ſcabie quoque laborauerint. Secundò ſumet apozema deſcriptū cap. ſuperiori, & purgabitur ſecundo etiā. his abſolutis, incipiet bibere decoctum rubi vitigineæ, aliàs ſalſæ parillæ præparatū. ℞ Rubi-parillæ ℥ iij. ſectæ ad hūc modū minutim, ac deinde cōtuſæ ſenæ ℥ ß. aquæ libras duodecim in vaſe mundo, in quo macerentur per viginti quatuor horas: poſt ea verò lento igne coquantur, vſque ad trium librarum aquæ conſumptionē, aut eo amplius. quo tempore hermodactylorū tritorū ac ſubactorū in eodem decocto ℥ j. addas, ac ſimul cum alijs permiſceas, cooperta olla; ſi-

 nantur-

nanturq́; ab igne ſemota refrigere, & huius colatura propinetur in prandio & cœna ad libitũ; ac ſi ſitis infeſtauerit, reliquo etiam tempore, modica tamen quantitate. vbi volueris potionẽ paulo efficaciorem efficere, coque iterum in olla aqua plena fæcem illam primæ decoctionis, quæ manſit poſt colaturam, ad duarum librarum cõſumptionem, & adde reliqua vt dictum eſt. fientq́; ad hũc modum reliqua decocta ad perfectam vſque curationem; quam vtique aſſequetur æger viginti dierum ſpatio, comedens veruecis carnem elixam aut gallinam, cœnans paſſulas, & bibens prædictam decoctionem.

ANNOTATIO.

Salſa parilla à ſimilitudine, quam cum ſmilace aſpera habet, ab Hiſpanis propria lingua vocata eſt; & cùm iiſdem ſit viribus, referatq́ue ſmilacis naturam, facilè inter ſmilaces illã poſuerim. Matthiolus ebuli credidit eſſe radices: tamen non conſtanter affirmat, nec eſt affirmandum, cũ longè ſit craſſior ebuli radix, vt apud Dioſcoridẽ videre eſt; nec vnquam ad nos tantæ craſſitudinis delata conſpicitur. Huius radicis tam frequens eſt vſus, tam recepta medicina, vt aquam hac radice decoctam non ſecus apud Hiſpanos inuenias, quàm quæ glycyrrhiza coquitur. & iam perſuaſum eſt, non in lue hac gallica valere tantùm, ſed etiam egregiè omnem, qui à materia pendet frigida, affectum ſanare. Aduehitur ex noua vocata Hiſpania: quanquam hæc

iam

iam repudietur, alia meliori inuenta, in eodem regionis tractu (Honduras vocant;) nam & craſſior eſt hęc, minusque pallet, ſed flaueſcens magis, magis etiam intus candicat. Probatur quæ recens eſt, non carioſa; quæque manu fracta, friabilis non ſit. Auctor noſter circa tertium gradum hanc radicem calidam ſtatuit; Monardus, qui copioſè de hac ſcripſit, ad ſecundum gradum tantum: quæ quidem ſententia apud me eſt potior; etenim guſtata nulla ſentitur acrimonia, nec decocta vllum talem ſaporem reddit. Coquendi modus ab auctore traditur, quo loco meritò tantos in radice feruores damnat, cùm radix igne torreatur, & extraneo calore caleſcat magis; ſic vt hepati, & renibus officiat. ſunt & aliæ rationes, cur feruere tantopere nō ſolum hæc; verùm aliæ etiam non debeant: petendæ ab iis qui de compoſitione medicamētorum ſcripſere, Montano, Rondelletio, Motuo, Buſdorpio. Nos enim ſatis feciſſe videbimur, ſi loca monſtrauerimus, vnde copioſior ſit petenda cognitio.

De cvratione distorti pedis pueri à natiuitate claudi.

Saepe accidit, vt infans naſcatur aut altero, aut vtroque pede diſtorto, aut incuruo, aut repādo, ita vt ægrè admodū poſſit incedere. Eaq; de cauſa hoc loco volui methodum tradere, qua plurimos valde claudos liberaui, inter quos exſtitit vnus curatu difficillimus, Llerenæ incola: ſed tamē dicēda induſtria tandem ſanitati fuit reſtitutus.

tutus.

tutus. Imprimis ergo vtatur puer debita victus inſtitutione, lauenturque pedes per triginta dies blanda manu cũ ſubiuncta decoctione. ℞ *Radicum altheæ libram vnam ſeminis fœnigræci, ſeminis lini ana* ℥ iiij. *florum chamæmeli, & meliloti ana m.* j. *caput & pedes veruecis vnà cum lana & cute aliquantulum contuſa: deinde bulliant in aqua ſufficienti ad ſeparationem oſſium; & poſteà colatura facta, fiat balneum ad ſolem meridianum, & verno tempore; quoniam hyeme non conducit, ne frigore lædantur neruoſæ partes atque articuli: vbi verò peracta fuerit lotio, quæ tamdiu durabit, quamdiu in calore perſtiterit, detergendus eſt mador linteo, vnganturque pedes ſequenti vnguento.* ℞ *Olei vulpini, olei de lilio amygdalarum dulcium ana* ℥ j. *vngueti agrippæ & dialtheæ ana* ℥ j. ß. *medullæ crurum vituli & vaccarũ ana* ℥ ß. *pinguedinis gallinæ, anatis, anſeris, ardeæ ana* ʒ vj. *pinguedinis vrſinæ & taxi ana* ℥ j. *pinguedinis porcinæ* ℥ ß. *bulliant omnia ſimul in libra vna decoctionis prædictæ vſque ad eius conſumptionem, & poſt colaturam, cum pauca cera fiat linimentum, donec imbibi videatur blandè infricandum: his vero per triginta dies confectis, ſedeat miniſter, ac recipiat puerum ſuper genua, manibus ac cruribus reuinctis, aut manibus prehenſis: deinde accedens chirur-*

gus, pedem claudum primum luxet magna vi,
nitaturq́ue reponere in debitum locum, & figu-
ram optatam: quod fiet promptiſſimè, tum ob præ-
greſſam præparationē, tū præterea ob ipſius pueri
tenerrimam ætatem. Facta repoſitione, mox appo-
natur linteum tenue, oleo myrthino madens, ca-
lenti ſuper totum articulum, abſque rugis, ne do-
lore fatiget deligatio; deinde verò deſuper ponan-
tur ſplenia in ſequenti linimento intincta, & de-
bitè expreſſa. ℞ Trium ouorum albumina,
olei omphacini, myrthini ana ℥ j. ß. pollinis triti-
ceæ farinæ, & hordeaceæ ana ʒ ij. boli armenij
triti ℥ ß. ſanguinis draconis ʒ iij. pulueris ſta-
tim deſcribendi, quem decet eſſe præparatum pro
tota curatione, ℥ ß. miſce. Ex his autem conſtat
puluis. ℞ Boli armenij ℥ j. ß. thuris maſtichis,
ſarcocollæ ana ʒ ij. ß. myrrhæ, aloes ana ʒ j. ß.
tragacanthi, ſanguinis draconis ana ʒ iiij. fari-
næ hordei fabarum ana ʒ ß. fiat puluis ſubtilis.
hæc itaque ſplenia in dicto linteo madentia ma-
deant iterum in aqua roſacea, & aceto, atque ex-
preſſa ſuper particulam extendantur mediocri
calore: mox plantæ pedis adhibēda eſt ſolea lignea,
compar quidem, ac paulo maior quàm culcitra
deſuper poſita; deliganda eſt faſcia trium digito-
rum latitudine, quamquam in cōtrariam partem
trahere contendat pedē, ab interiori parte exorſa,

paucis admodum circumuolutionibus. Rurſum ſuper ſplenia, dicto modo deligata, adhibendæ ſunt tres ferulæ, quæ neutiquam facilè flectantur, ex ſalice concinnatæ, quinque digitorum longitudine; vnius verò pollicis latitudine extentæ: quæ vbi ſtupis fuerint tectæ affabrè, aqua, & aceto quemadmodum ſplenia madere debent: ac deinde prima ſtatui debet poſtica parte, ita vt ligneæ ſoleæ immitti videatur. aliæ verò duæ à lateribus, ſuper quas omnis deligatio facienda eſt, nec laxa, nec nimis compreſſa, ad eum modum qui dudum dictus eſt. altero autem die medeberis pedi alteri eadem methodo, vſque ad ſeptimum diem, ſubinde præſtolatus, ne quidquam aliud molitus. quo tranſacto, ſequenti ratione aut alter pes, aut ambo, ſi vtroque claudicauerit, ſunt curandi. ℞. Terebinthinæ ℥ ij. ß. olei myrthini ℥ ij. roſati ℥ j. thuris, maſtichis ℥ j. ß. myrrhæ, aloës ana ʒ ij. ſanguinis draconis, boli armeni ana ʒ ß. pollinis & pulueris rubei anteà deſcripti ana ʒ j. miſce, & applicetur tepidum in ſplenijs, cum ferulis & ligaturis, vt dictum eſt. Deinceps vero repetenda eſt iſta medicatio ſeptenis quibusq; diebus, vſque ad vigeſimumprimum diem, à prima ſeptimana; curandumq; eſt ſummoperè, quemadmodũ pedes recti prorſus maneant, ſequenti machinamento cum calceis conſtructo. Cape laminam

ferream

ferream vnius digiti longitudinis , craſsitudinis
trientis argentei,longitudinis pedalis, ipſius pue-
ri paulominus:hanc flectes inſtar calcaris, calciq;
adaptabis , cui ex vtroque latere qua malleoli in-
ſunt, duas alias laminas aſſues, longitudinis ſex
digitorum,tertiam conſimilem in parte poſterio-
ri:has deinde tres longas, et quæ ſurſum per crus
ipſum aſcendunt,cinges circulari alia parte ſum-
ma ; ita tamen vt parte anteriori aperta ſit : po-
ſteriori verò clauſa , ac totum machinamentum
ſit firmum : aliæ duæ ex vtroque latere calcaris
dirigendæ ſunt in duas illas laterales : ſuper hoc
calcar ferreum ſtrui debet calceus pro pede clau-
do , ex pelle hircina exterius , & ouina interius,
duplici ſolea; ita tamen vt calcar inter vtranque
pellem interſit , & ad circularem illam laminam
calcei collum attingat.vnde cōſtat, calceum aper-
tum eſſe debere parte anteriori , & qua pedis pe-
ctini inſidet,ligandumqúe eſſe ligamento ad eam
rem conueniente. Ergo antequàm calceentur pe-
des, ſubſtituatur emplaſtrum Ioannis de Vigo,cō-
fortatiuum ſuper vniuerſum articulum, quo tu-
mores atque humores,intra articulum hærentes,
diſſoluantur; & ipſe articulus firmior reddatur.
Facta deinde calceatione ſuper emplaſtrum, neu-
tiquam diſcalceabitur æger,niſi quarto quoq; die;
in quo mundari debet emplaſtrum, atque mollifi-
cari.

cari. quòd ſi illud interea tēporis diſſolutum fuerit, denuò admoueatur aliud. poteritq; æger ea ratione iam incedere, donec ſex menſes tranſierint, quibus etiam tranſactis, emplaſtroq; tum amoto, nō proinde relinquendi ſunt calcei iam dicti; imò verò per alios ſex menſes noctu atque diu calceatus degat, excepto tempore illo in quo lauari placeat. Emplaſtri confortatiui deſcriptio. ℞ *Olei myrthini roſati omphacini ana* ℔ ß. *ſucci radicum altheæ* ℔ ij. *radicis fraxini, & foliorum, radicis ſymphyti minoris, & foliorum, myrthi & foliorum eius, foliorum ſalicis ana m.* ij. *bulliant omnia prius aliquantulum contuſa in vini nigri & aquæ pari menſura ad medietatis cōſumptionem, cum myrrhæ & thuris ana* ʒ ß. *deinde in colatura addas ſeui hircini liquefacti* ℔ ß. *terebinthinæ* ℥ ij. *maſtichis* ʒ j. *bulliant iterum ſimul ad conſumptionem decoctionis. poſtremoq; in colatura adde lithargyrij aurei & argentei ana* ℥ iij. *boli armenij triti ſubtiliter terræ ſigillatæ ana* ℥ ij. *minij* ʒ x. *coquanturq; ſimul lento igne & agitatione perpetua cum ſpatha, fiatque cerotum addita cera.*

FRAN-

FRANCISCVS ARCÆVS

MEDICVS BENEDICTO *Ariæ Montano Theologo S.*

CHIRVRGICAM curandi rationem, nobis aſſidua lectione, & lõgo vſu comparatam, cuius editionem tu a me diu non poſtulaueras modò, ſed religione etiam obiecta flagitaueras; quãquam ipſa medicinæ exercitatione vehementer occupatus, tandem tamẽ ad publicam vtilitatem conſcripſi: quam cùm longiorem & copioſiorem eſſe illa ipſa curandi negotia non ſinerent, certã tamen, & diligenti experimentorum fide comprobatam eſſe, effecerunt. Cuius rei teſtimonia, illuſtriſſimaq; exempla, cùm nobis abundè occurrerent, quædam ſolum addere placuit ad difficiliores rationes ſpectantia, quorum tu, dum Llerenæ euãgelicam pietatem publicè docens à me chirurgiam diſceres, teſtis affuiſti; nam ferè eodem tempore hæc omnia exempla ſimul edita ſunt.

De vvlneribvs in capite.

Exemplum.

Qvantum ſimplicibus capitis vulneribus, in quibus cranium læſum non ſit, loci ad aperiendum conſuetudo vulgata contra id quod initio præcepimus, tum nocumenti tum moræ ad ſanandum afferre poſſit, præter alia multa exempla, vnũ illud ſatis confirmat, quod in Ioãne Gometio de columbis Cazzallenſi editum eſt, qui Philippi Regis noſtri ſtipẽdijs terras montesq́; mineralium inueſtigandi cauſa rimatur: is dum altè defoſſo ſpecu vnà cum operario inquiſitioni ſuæ operam daret, ad conſpectam repentè glebam, quæ metalli ſpecimen habere videbatur, manu tollendam ſeſe feſtinus demittit, quem ſocius imprudens librato iam atque improuiſo ictu ligonis altero dente obliquè, ac non grauiter percuſſit in dextera capitis parte, ſuper os quod laterale dicitur: nec verò vulnus ad cranium pertigit, neque vllam rupti oſſis ſignificationem dedit, quoniam reuera os minimè fuerat læſum. Huic imperitus chirurgus, vulnus adaperiens, vehementer auxit, crucemq́ue tribus digitis quadratam incidit, & cranium ſatis pro arbitrio detexit: deinde multos dies digeſtiuis, & oleo vſus eſt, adeò profusè, vt vltra quindecim regios nũmos oleo, & ouis adhibẽdis impendiſſe

dictus ſit: ex quo euenit, vt nō modò detecta cranij pars, ſed multo etiam maior vndique portio corrupta fuerit. tandem poſt alterum iam menſem cùm ego à D. Franciſco Mendocio, qui Regis mandato metallorum rationibus & operibus, curæq; omni præerat, accerſitus hominem viſiſſem, Llerenam, vbi publico ſtipendio medicam artem exercebam, adduci iuſſi. Huic cùm ſatis magnam oſſis partem extrahere opus eſſet, quæ tamen anguſtiori vulneris apertione produci non poſſet, cumq; ego tātundem aperire recuſarem, orificium ad argentei nummi, quem regium vocāt, magnitudinem trepanis feci, ita vt membranæ extarent, atque ea parte pus quod intus corruptum erat, quodq; in dies conficiebatur, purgari poſſet; atque ita balſamo illo à me deſcripto & emplaſtro, de gummi elemij, & filis tamdiu curationem proſecutus ſum, quo ad inſtrumentis leuiter quotidie expertus, os ipſum circumquaque abſciſſum eſſe, & duram matrem ſuperinducta iam carne conſtare intellexi. Igitur vt os ipſum magnum minori multo foramine extraherem, inſtrumentum mihi ad trepani inſtar comparaui, quo foramen facerē, quantum ferreus fuſus fœminarum noſtratium facere poſſit: quo ferro cōtiguis ferri pertuſionibus in crucis modum os totum corruptum perforaui; opus autem ipſum à medio loco incepe-

inceperã, qua ſuperius vulneris ipſius oſculũ pate bat, quod ad argentei nũmi magnitudinẽ parauẽ-ram. Foraminum verò intercapedinem, leuatore dicto inſtrumẽto interrupi: facilè enim os ipſum rumpenti cedebat. Hæc vbi iam expedieram, vnã primum ex his quatuor portionibus inſtrumento attollens, extraxi, & alteram deinde, & tertiã: quartam, quæ maxima erat, in poſteram diem re-liqui; quam tandem extraxi. Totum autem os la-terale appellatum, & petroſi etiam eiuſdem late-ris bona pars, & coronalis quoque non exigua portio, quæ in anteriorem partem vergit, extra-cta eſt; ex petroſo prodit quantum ferè ad auri-culæ originem extenditur. His autem oſsibus ex-tractis, dura mater quæ iam interim inducere carnem cœperat, vltra modum etiã induxit, adeò vt exuperantem carnem ex orificio illo, quod iam pridem feceram, bis fuerim coactus reſcindere: adeò autem duram experiebar, vt forcipibus vix poſſem reſcindere. Poſt hæc autẽ cùm melius ha-bere ſtatim cœpiſſet, Cazzallã diſceſsit. à quo poſt menſem ferè accerſitus ſum, quòd in capite ſuper occipitis ipſius os, magnum tumorem ac pure etiã plenum haberet: quem cùm aperuiſſem, oſſa mul-to etiam magis, quàm quæ prædicta ſunt, corru-pta eſſe deprehendi: tum verò Elerenam ad me venire iuſſo, poſtera die ſatis ex arte ſubtiliter oſ-

ſa

ſa extraxi tria etiam prædictis æqualia, ſed multo magis corrupta. Relictus autem eſt toto ferè occipitis oſſe carens, atq; portione etiam non exigua alterius lateris oſsis ſiniſtri. vulnera autem ipſa carne & cute vndiquaq; obducta ſunt: molli tamē & tactui cedente conſtitutione, quæ paulatim dureſcit. homo autem ipſe diuino beneficio liberatus bene habet.

De Barriga exemplum.

B*Arriga ſatis apud Llerenenſes notus homo, vulnus longiori gladio (quem verdugum noſtri vocant) in pectore accepit, ſecundum ſiniſtram mamillam duorum digitorum ſpatio ferè diſtans: prodijt autem gladius recta via iuxta ſpinam medullarem, quanta digiti vnius craſsitudo eſt, à ſpina deuians, paulum ſub tergi oſſe prominens, & pulmonis pinna ſiue ala ſiniſtra, non longè à corde, vt ſitus ipſe indicat, traiecta eſt. Curatus autem eſt ea ratione, quæ à nobis primo poſterioris libri capite deſcripta eſt: dumq; curatio procederet, decima, poſtquam vulneratus eſt die, ſanguis ex pulmonis vulnere ſatis copioſus erupit, ob continuum pulmonis motum, qui intra pectus ipſum confluens concretus eſt. proxima autem curatione, magnæ concreti ſanguinis portiones, vnà cū pure confecto ex vulnere prodierunt,*

non ſine adſtantium admiratione, quòd maiores etiam viderentur partes, quàm vt exitura capi & emitti poſſe crederentur. His animaduerſis accidentibus, cùm nimiam quotidie puris copiam bis ſingulis diebus curatum effundere viderem, intentionem mutare decreui: atque eo modo quo fiſtulas curari docuimus, experiri cōſtitui, ſtatimque incepi. Cùm autem per duos dies eam quæ illic deſcripta eſt, aquam bibendam exhibuiſſem, omnis ſanguis concretus vnà cum pure tandem prodijt, duobus alteris diebus pus etiam defecit, ſtatimq́; febri liberatus eſt: ac breuiſſimè ſanus, adeò atque adeò pinguis euaſit, vt magna ijs qui hominem viderint, diuinarum laudum materia oblata ſit. viuit ille & optimè habet.

De qvodam Lvdovici Zapatæ familiari exemplum.

Homo hic D. Ludouici Zapatæ familiaris pugione lato quater petitus à tergo & percuſſus eſt ſiniſtro latere: ſed ex illis vulneribus vnum ſex digitorum ſpatio ſub humero acceptum eſt. quod ſcapulare os cùm tentaſſet, reſiliente ferro, inter os ipſum, & carnem, quantum ſeptem tranſuerſis digitis menſus ſæpe ſum, deſcendit, quo ad ſcapulæ regione tranſmiſſa inter coſtarum ſpatia mucro obtruſus ad cauitatem ipſam corpo-

ris

ris penetrauit. Ante autem quàm ego accerſitus accederem, copioſum ſanguinem ex omnibus vulneris partibus diffuſum, in cauitatem ipſam promanaſſe, ex ijs quæ poſtea acciderunt, cõiecturam facio: ille verò ſanguis foris promanare nõ potuit, quòd cute & carne obductum vulnus deorſum penetrabat, quò influxus commodius tendere veroſimile eſt: nam prima mucronis apertio altior erat quàm vt ſanguis commodè erumperet. Ita ego cùm primam curationem incepiſſem, neque ingreſſum directum inuenirem, non magis quàm cætera penetraſſe exiſtimaſſem, niſi diligentius etiam tacto loco, & digito immiſſo, vulnus illud deorſum vlterius, quàm ipſe digito perſequi poſſem, deſcẽdere cognouiſſem. Cũ igitur ad cauitatẽ penetrare vulnus deprehendiſſem, locum eregione coſtarũ, quà penetrare intellexi, aperui, inciſa ex directo cute & carne, ita vt immiſſus digitus ad interiora facilè admitteretur, & pulmonem etiã qui ſecundùm ſpinam eſt, attingeret.

Curatus autem eſt eo quem deſcripſimus, modo in vulneribus pectoris penetrantibus. Ac primis quidem curationibus nullum pus confectum eſt, ſed quædam tantùm humiditas exigua admodum effluebat. Quarta verò die aqua ſanguineo colore effluit, qualis ea eſt in qua carnes lauantur: in dies autem conſequentibus curatio-

nibus, copioſiùs effluebat, adeò vt ſingulis curationibus vas, quod ſcutellam vocamus, impleret. vtque cōmodè, & citò efflueret, ægrum tuſsire, aut reſpirationem continere iubebam: quater autem per ſingulos dies à me curabatur. præter id autem quod inter curãdum effluxerat, noctu ac diu fluxus ipſe nõ ſiſtebatur, adeò vt lectus lacunæ inſtar haberet. Igitur quarta die, cùm huiuſmodi aquæ effluxum ſine vlla puris ſpecie perſeuerare adhuc conſpexiſſem, aquam illam nobis proximo exemplo indicatam ægroto exhibere inſtitui: ſtatim autem ex quo bibere cœpit, per duodecim dies maior aquæ ſiue ſaniei copia, ſine vlla hominis noxa, aut graui aliquo ſenſu prodijt; ſed ita adeò vt ſecundo die ſubalbida & liquida prodierit; tertio autem die multo etiam albior, quoad ita alba & dẽſa prodijt, vaſe, in quo excipiebatur, tenacius hærens, vt vix etiam inclinata deflueret. parcius autem in dies prodibat, vſque ad duodecimam, qua tandem defecit, atque vulneris oſtium ſubitò ab interiori parte occluſum eſt: quod quanquã ego ferramentis nonnunquam adaperirem; nihil tamen aut puris, aut eiuſmodi humoris remittebat; neque ſpiritus ea ex parte, vt antea, reddebatur: atque ita curatio proceſsit, ægroto adhuc continua febre correpto. quam ob rem tribus diebus aquæ illi binos hordei integri pugillos, & paſſu-

larum

larum tuſarum cum ſuis acinis ternos; tamarindorum verò vncias binas addidi. atque hoc modo febris euanuit. Decima autem die poſt hæc graui pectoris difficultate & febri laborantem hominem offendi; cúmque ex vulnere illius aquæ, ſiue ſaniei copiam prodyſſe ſine pure deprehēſum eſt; tenta indita plus adhuc ſaniei defluxit. atque hoc modo per ſequentes ſex dies habuit, minus in dies aquæ ex vulnere emittens. Poſt hæc & fluxus conſtitit, & vulnus ſanatum omnino eſt: atque homo ipſe egregiè adhuc Dei ſalutaris ope valet.

De modo componendorum medicamentorum, & de nonnullis medicamentis, tum ſimplicibus tum compoſitis, ad omnes peccantes humores.

Hi, qui medicinam facere aggrediuntur, commoda & incommoda à medicamentis prouenientia potiſſimùm intelligere debēt. hæc autem apud Auicennam, & Scriptores alios legi poterunt. cognoſcendæ etiam ſunt ſimplicium medicamentorum qualitates, nec non quas corporis partes reſpiciant. Sunt enim medicamenta, quæ peculiarem corporis partem roborant, vt Mentha totum corpus calefacit, ſed ſtomachum potiſſimum, quod fit per quandam illius herbæ, & ſtomachi ſympathiam,

pathiam, vt alibi diximus de Betonica, Meliſſa, Cucurbita, Chamæpity, Nuce Moſchata, Chamædry, Lauro, Centaurio, quæ caput reſpiciunt. Conſiderandum etiã eſt in decoctis præſcribendis, vt quæ craſsioris ſubſtantiæ ſunt, primo loco ponantur; nam primo, & diutius decoquendæ ſunt radices. ſecundo loco herbæ, tertio ſemina, quarto fructus, quinto flores, ſexto aromata. Illud etiam ſciendum eſt, quòd radices, & ſemina pondere, herbæ manipulis, flores pugillis; fructus verò numero menſurantur. Exemplum contra obſtructionem & calidam hepatis intemperiem ſyrupus ita deſcribendus erit. ℞ *Corticum citri radicum centaurij ana* ʒ ij. *corticum radicum apij fœniculi, petroſelini, quæ per noctem in aceto infuſæ fuerint, ad calorem illarum contemperandum, ana* ℥ j. *ſecundo loco, endiuiæ non lotæ, ſcariolæ, hepaticæ, lactucæ, ſcolopendrij capill. ven. ana m.* iij. *tertio loco, quatuor ſeminum frigidorum maiorum, & minorum ana* ʒ ij. *quarto loco, prunorum iuiubarum ſebeſten ana numero* xxx. *quinto loco, florum violarum nymphææ, roſarum ana p.* j. *vini malorum granatorũ* ℥ v. *ſantalorum omnium ana* ʒ iij. *ſacchari albi q. ſatis eſt, & fiat ſyrupus. Exemplum in intemperie frigida.* ℞ *Corticum radicis raphani, fraxini, geniſtæ, apij, fœniculi, petroſelini, graminis, aſparagi*

ragi ana ℥ i. mẽthæ, meliſſæ, chamædryos, chamæpityos ana m. j. quatuor ſeminum frigidorum maiorum ʒ ij. florũ chamæmeli, meliloti, ſtœchadis, roſmarini, geniſtæ ana pug. j. caricas pingues num. xx. ſquinãti cinnamomi ℥ j. ſacchari mellis ana ℔ . ß. Notandum eſt, quòd in compoſitione ſyruporum laxatiuorũ ponenda ſunt, quæ laxandi vim habent inter flores, ſi tenuiorum partium ſint; ſi verò ſint partium craſſiorum, inter aromatica, vel ſemina, & flores coniunge, pro ratione decoquendorum. Exemplum pro melãcholico humore. ℞ *Corticum ſuperiùs dictorum* ℥ j. *herbarum ſuperiùs dictarum ana* ℥ j. *deinde adde* ℞ *Senæ cuſcutæ, polypodij quercini, ſeminum cartami, agarici ana* ʒ ij. *florum ameos violarũ ſtœcadis ana p. j. potes deinde addere aromatica, & ſaccharum. poſt decoctas herbas facienda tamen primò eſt colatura herbarum & radicum, cui addenda ſunt laxatiua & aromatica. Illud maximè obſeruandum in medicamentis præſcribẽdis, vt herbæ manipulis radices vnciis, flores pugillis, fructus numero præſcribantur. In laxatiuorum compoſitione doſes cognoſci debent: eſt enim plus diſcriminis in illis quàm in alijs medicamentis. & quia ſimplicium medicamentorum veræ doſes tradi nõ poſſunt, niſi cum delectu & ratione; ideo medicamẽtorum facultates peculiariter ſunt*

 cogno-

cognoſcendæ, & alia etiam quæ in illis exhibendis reſpicere oportet; quæ ſunt, ægrotãtis vires, temperatura, ætas; regio ipſa, & anni tẽpus, & eiuſdem conſtitutio. ideo difficile eſt ſimplicium & compoſitorum medicamentorum doſes tradere & docere, & pro ratione eorum, ex quibus componuntur, doſes augendæ ſunt vel minuendæ. Exemplum. Diacatholicon ex fortibus medicamentis non conſtat; eius doſis eſt ℥ j. electuarium de ſucco roſarum, & diaphœnicon medicamenta fortiora recipiunt, nempe dacrydium: eorum doſis eſt ℥ ß. cũ ſola exhibentur: cùm verò alijs admiſcentur, doſis erit immutanda. Exemplum in euacuatione choleræ & phlegmatis. cùm. ſ. æquis portionibus commiſcenda ſunt medicamenta, doſis ita conſtituenda erit. ℞ Electuarij diacartami, electuarij de ſucco roſarum ana ʒ ij. nõ autem ana ℥ ß. notãdum etiam, quòd ſi cholera magis redundat quàm phlegma, tunc in maiori doſi exhibendum erit electuarium de ſucco roſarum: ſi econtra maior ſit copia phlegmatis, diacartami doſis augenda erit. & hac ratione cõpoſita medicamenta miſcenda ſunt. Eadem ratione in ſimplicibus medicamentis procedendum. ℞ Rhabarbari electi, turpeti gũmoſi ana ʒ ß. ſpicæ Zinziberis ana ℈ j. fiat puluis cum ſaccharo. & nota, quòd rhabarbari doſis eſt ʒ j. ß. turpeti

doſis

doſis illi æqualis eſt, ſed ratione compoſitionis cùm ſimul miſcentur, doſis eſt minuenda. ſi verò ſimplex medicamentum exhibendũ fuerit, in ſua doſi integra exhibebitur. Exemplum in euacuatione choleræ. ℞ Electuarij de ſucco roſarum ℥ ß. exhibeatur in aurora, in euacuatione phlegmatis. ℞ Diacartami ℥ ß. in euacuatione melancholiæ. ℞ Diaſenæ ℥ j. hic doſis augenda eſt; nam medicina non eſt fortis. notandum eſt quòd propter medicamentorum commiſtionem compoſitorum doſes aliquãdo augentur, aliquando minuuntur. vt ℞ electuarij de ſucco roſarum ʒ j. diacartami ʒ ij. diacatholici ʒ ij. ß triferæ ſarracenicæ ʒ iij. pulueris trium ſantalorũ ʒ j. ſpecierũ diagalangæ ʒ j. maſtichis capill. ven. ana ʒ j. capiatur modo opiatæ. f. in ſex diebus, nã opiatæ vna doſis eſt ʒ vj poteris & tuo iudicio his addere de opiatis alijs ʒ ij. vel iij. in laxatiuis præſcribendis; quibus non immutatis ad plures dies vti conſueuimus. id obſeruandum eſt, vt noſtro iudicio illorum doſim augeamus vel minuamus, prout ægrotantes laxiori, aut contumaciori ſunt aluo. Exemplum in educenda cholera rhabarbari doſis eſt ʒ j. vſque ad ʒ iij. corrigitur cũ G. vj. ſpicæ & alijs quæ à Meſue traduntur, & nocte vna in aqua endiuiæ macerandum eſt. Tamarindorum doſis eſt à ʒ ij. vſque ad ℥ j. & corriguntur

cum aqua caſei. dacrydij doſis eſt ℈ ß. corrigitur cum G. ij. maſtichis, & alijs quæ tradit Meſues. Myrobalanorũ citrinorũ doſis eſt à ℥ ij. ad ℥ v. in infuſione verò à ℥ v. ad ℥ xx. myrobalanorum cepulorum tritorum doſis eſt à ℥ ij. ad ℥ iij. in infuſione verò à ℥ iiij. ad ℥ x. myrobalanorum empelliticorum tritorum ab aureo vno ad aureos tres in infuſione ab aureis tribus ad aureos ſex, corriguntur aqua caſei, & alijs quæ dicuntur à Meſue. Aloes doſis eſt à ℥ ß. ad ℥ ij. in infuſione ab aureo vno ad aureos tres, corrigitur tragacãthij ℥ ß. & alijs quæ affert Meſues: ex ſoluentibus medicamentis aliqua tutò, aliqua non ſine diſcrimine exhibentur; ideo illorum doſim omitto. Eſt etiam compoſitorum medicamẽtorum tradenda doſis, eorum, inquam, quæ choleram educunt, quæ pro ægrotantium viribus augenda eſt, vel minuenda. electuarij de ſucco roſarum doſis eſt ℥ ß. diaprunis ſolutiui doſis eſt à ℥ ij. ad ℥ ß. triferæ ſarracenicæ doſis eſt ℥ j. de pilulis choleram educentibus. Pilularum aurearum doſis eſt ℥ j. pilulæ communes ad ℥ ij. exhibentur. Pilularum è fumaria doſis eſt ℥ j. pilularum è rhabarbaro ℥ j. ß. hæc autem omnia pro iudicio medici, & ægroti viribus. Sũt præter hæc alia ſolutiua, ſed his vt plurimũ vtimur. mutantur & doſes medicamentorum in peculiaribus regionibus, tunc

eorum doſes à medicis & pharmacopolis illius regionis ſunt addiſcendæ. Animaduertendum etiam eſt, an in medicamentis ſit ſcammonium, colocynthis, aut elleborus: quæ enim hæc recipiũt, fortes ſunt medicinæ, ideo non exhibentur in maiori doſi quàm ad ʒ iij. aut ad ℥ ß. de medicamentis pituitam ducentibus. Turpetum à ʒ j. ad ʒ ij. exhibetur in infuſione ad ʒ iiij. corrigitur cum zinziberis ʒ ß. agarici doſis eſt à ʒ j. ad ʒ ij. in decoctione verò ad ʒ v. corrigitur ſale gemmæ colocynthis à ℈ j. ad ʒ ß. exhibetur: corrigitur tragacantho. Polypodij doſis eſt à ʒ ij. ad ℥ ß. corrigitur ʒ j. aniſi. Hermodactylorum doſis eſt à   corriguntur cum ʒ j. zinziberis. Cartami doſis eſt à ʒ iij. ad ℥ ß. corrigitur tragacantho & maſtiche.

Electuariorum pituitam educentium doſes.

Benedicta	Diacartami	omnium doſis eſt ℥ ß.
Hiera ruffi	Diaturpeti	
Hiera pura	Electuarium de citro	
Hiera logadij	Diaphœnicon	

Pilulæ.

Pilulæ ex agarico	Pilulæ arthreticæ
Pilulæ cociæ	Pilulæ ex hermodactylo
Pilulæ lucis	Pilulæ ex eupatorio.

Pilu-

Pilulæ è hiera *Pilulæ è caſtorio*
Pil. alephanginæ *Pil. è quinque myrobalanis*
Pil. ex euphorbio *Pil. ex meze͂ño.*

Notandum, quòd electuaria Indum maius & minus phlegma educunt, & eiuſdem ferè ſunt facultatis; in hoc differunt, quòd electuarium Indum minus non eſt adeò calidum. Turpetum & ſcammonium choleram & pituitam educunt. Diaphœnicon medicamentum eſt compoſitum, & ad ægritudines & febres compoſitas vtile eſt, & ad chronicos morbos eſt medicamentum tutiſsimum: cõfert coli doloribus & ægritudinibus ventris, humoribus crudis & frigidis; & eſt ſolutiuum aptiſsimum. Electuarium Indum maius educit redundãtes humores ſpeciatim pituitoſos & putridos à ſtomacho, & membris nutritioni inſeruientibus, & flatus in illis contentos diſſoluit.

Doſis ſimpl. medicamentorum educentium melancholiam.

Senæ doſis eſt à ℨ ij. *ad* ℨ iiij. *infuſæ verò doſis eſt ab* ℥ ß. *ad* ℥ j. *corrigitur autem* ℨ j. *Zinziberis, aut glycyrrhizæ, aut xilobalſami, aut cuſcutæ. Lapidis lazuli doſis eſt à* ℈ j. *ad* ℈ ij. *corrigitur, ſi nouies lauetur. Lapis armeniacus eadem doſi exhibetur. Epithymi doſis eſt* ℥ ß. *corrigitur, ſi aqua roſacea bis aut ter lauetur.*

Doſis

Doſis compoſitorum medicamentorum educentium melancholiam.

Diaſenæ *Diacatholici* *Hienæ ruffi* *Triferæ ſarracenicæ*	*Diacartami*	*omnium doſis* ℥ j.

Hiera ruffi caput purgat, ſtomachum & reliquum corpus ab humoribus craßis & viſcidis; et atram bilem tantum educit: confert maniæ, epilepſiæ, oris torturæ, & paralyſi, & melancholiæ: flatus diſcutit, ſtomachi concoctionē iuuat; & eſt medicamentum conferens fiſtulis, vlceribus cancroſis, & lepræ.

Pilulæ humorem melancholicum educentes.

Pilulæ è fumo terræ — *Pilulæ ex epithymo*
Pil. ex elleboro — *Pil. fœtidæ*
Pil. ex lapide lazuli. — *Omnium doſis eſt à* ʒ j. *ad* ℈ iiij.

Notandū, quòd in regionibus frigidis & tranſmarinis in maiori doſi medicamenta exhibenda ſunt quàm in alijs regionibus.

Confectio Hamech confert ægritudinibus ab atra bile & humoribus aduſtis, vt maniæ, melancholiæ, vertigini, obliuioni, & ægritudinibus cutis, vt ſcabiei, morpheæ, lepræ, carbunculo, elephantiæ, & impetigini.

His

His abſolutis, doceamus doſim medicamentorũ quæ tuta ſunt, & audacter exhiberi poſſunt. Primo loco de his quæ bilem purgant, loquemur. Secundo loco ea quæ pituitæ conferunt, exponam. Tertio loco ea quæ humorem melancholicum reſpiciũt, explicabo. In vniuerſum, dico quòd iſtorũ debiliorum medicamentorum, aquarum, & electuariorum roborantium, & non ſoluentium doſis eſt ℥ j.

Syrupi ad bilem.

Syrupus de endiuia	*Syrupus acetoſus ſimplex*
Syr. è capill. veneris	*Syr. è ribes*
Syr. violaceus	*Syr. de limonibus*
Syr. de agreſta	*Syr. de acetoſitate citri*
Oxyſacchara ſimplex	*Syr. de portulaca*
Oxyſacchara comp.	*Syr. de papauere*
Syr. è berberis	*Syr. de iuiubis*

Syr. è cydonijs. Doſis cuiuſlibet horum ſyruporum eſt ab ℥ j. vſque ad ℥ ij.

Aquæ bilem contemperantes.

Aqua ſcariolæ	*Aqua endiuiæ*	*Aqua lactucæ*
Aqua plantaginis	*Aqua acetoſæ*	*Aqua limonũ*
Aqua portulacæ	*Aqua nymphææ*	*Aqua roſacea*
Aqua ſcolopẽdrij	*Aqua capil. ven.*	*Aqua cichorij*
Aqua cucurbitæ	*Aqua cucumeris.*	

Electuaria bilem cohibentia.

Electuarium è tribus ſantalis *Roſata nouella*

Electua-

Electuarium de gemmis Diamargariton frigidũ
Diatragacanthum frig. Diapruni
Diarhodon Abbatis Diacydonium.

Doſis cuiuſlibet iſtorum eſt ℥ j.

Nota, quòd cuiuſlibet electuarij doſis eſt ℥ j. non tamen vnica vice tota eſt aſſumenda, ſed ſingulis vicibus ſingulæ tabellæ ſunt capiendæ; & niſi adſint electuaria, eorum loco conſeruæ ſubſtituendæ. atque horum non traditur doſis: ſatis enim eſt communem menſuram, & quantitatem nouiſſe, neque commiſcenda omnia ſimul ſunt, quæ ſcripſimus, ſed vnum tantum per ſe exhibendum, aut duo vel tria commiſcenda ſunt, capiendo vniuſcuiuſque partes æquales.

Conſeruæ ad bilem, & earundem doſis.

Conſ. roſarum Conſ. nymphææ Conſ. violarũ
Conſ. capill. ven. Conſ. corticũ citri Con. bugloſſæ
Conſ. papaueris Conſ. acetoſæ Conſ. borraginis
Doſis cuiuſlibet harum conſeruarum eſt ab ℥ ß. ad ℥ j. plus minus, prout ægro conuenit. vel ſic cõponantur. ℞ *Conſeruæ roſarum & violarum ana ℥ ß. conſeruæ capil. ven. ℥ j. pulueris trium ſantalorum, ſpecierum diarhodon ana ʒ j. ſacchari quod ſatis eſt miſce, & fiat cõditum auro coopertum. poſſunt etiam addi ea quæ roborant viſcera; vt os de corde cerui ad ʒ j. vel ij. aut ſiquid aliud*

tibi

tibi viſum fuerit, vt ſpodium & ſantala, quorum doſis vt plurimum eſt ab vna ʒ ad ʒ ij. His etiam conditis adduntur aliquando lapides, quorum doſis vtplurimum eſt ℈ j. vel ij. & quandoque limatura auri, cuius doſis eſt ℈ ß. aut ℈ j. & ſic de alijs.

Syrupi ad pituitam.

Syrup. è ſtœchade, Syr. de Hyſſopo, Syr. byzantinus Syr. de praſsio, Syr. de mentha, Syr. è calamintha, Syr. de artemiſia, Sy. de eupatorio, Oxymel ſcilliti. Syr. è glycyrrhiza, Syr. de abſinthio, Oxymel ſimplex.

Doſis eſt omnium æqualis ℥ ij.

Aqua verbenæ	*Saxifragiæ*	*Meliſſæ*
Calaminthæ	*Enulæ camp.*	*Saluiæ*
Aqua maioranæ	*Satureiæ*	*Hyperici*
Euphragiæ	*Menthæ.*	

Omnium dictarum aquarum doſis eſt ℥ iij. vt ſemper aquæ dupla ratio ſit ad ſyrupum quem diluit. Sunt & aliæ aquæ, vt fœniculi, petroſelini, graminis, aſparagi; quarum ℥ iiij. exhibentur: ſi verò plures aquas ſimul miſcere cupis, earum doſes augendæ.

Electuaria ad pituitam.

Diafurfurum	*Dianthos cũ muſcho*
Elect. pliris. cum moſcho	*Diatrion pipereon*
Aromaticum roſatum	*Diapraſsium*

Dia-

Diacoſtu *Diacalamintha* *Diaireos ſimpl.*
Diamentha *Diacyminon* *Diahyſſopum*
Diarhodon nilei *Diacaſtoriu* *Diacaryon*
Diagalanga *Garyophyllatum* *Dianiſu*
Diamarathru *Diazinziber.* *Doſis cuiuſlibet eſt à* ℨ ij. *ad* ℨ iij.

Opiatæ ad pituitam.

Theriaca *Mithridatum* *Trifera mag. ſine* (*opio.*
Aurea *Alexandrina.*

Doſis iſtarum eſt à ℨ j. *ad* ℨ ij. *Cùm electuarijs uti volueris, eorũ doſis eſt* ℥ j. *vel* ℨ ß. *vt tu vis. ſi eadem in tabellis exhibere libet, doſis erit* ℈ j. *hoc pacto.* ℞ *Diaireos ſpecierum diahyſſopu ana* ℈ ß. *ſacchari quod ſatis eſt, & fiant tabellæ põderis* ℨ j. *vel* ij.

Conſeruæ ad pituitam.

Conſerua auri, Conſ. eryngiorum, Conſ. anthos, Conſ. ſaluiæ, Conſ. enulæ camp. Conſ. corticum citri, Conſ. ireos, Conſ. cyperi, Conſ. zinziberis, Conſ. citruli.

Nota, quòd iſtarum conſeruarum doſis eſt à ℨ j. *ad* ℨ iij. *vel minus, & earum plus requiritur pro condito faciendo quàm pro tabellis. doſis in tabellis ſemper eſt à* ℨ j. *ad* ij. *in conditis ab* ℥ j. *ad* ij. *& ſi plura commiſcenda ſunt, ſingulorum eſt minuẽda doſis. & hoc de omnibus alijs intelligendũ, & multitudo miſtorum à medicis non probatur.*

Syrupi ad humorem melancholicum.

Syr. de agreſta Syr. de bugloſſa Syr. de borragine Syr. de eupatorio Sy. è fumaria Syr. byzantinus Syr. è calamintha Syr. è ſcolopendrio Syr. è lupulis Syr. de epithymo Syr. è tamarice. Doſis ab ℥ j. *ad* ℥ ij.

Aquæ ad humorem melancholicum.

Aq. borraginis	*Bugloſſæ*	*Tamaricis*
Aq. fraxini	*Lupulorum*	*Geniſtæ*
Aq. fumariæ	*Roſarum*	*Meliſſæ*
Aq. calaminthæ	*Scolopendrij.*	*Doſis* ℥ ij. *vel* iij.

Electuaria humori melancholico confe-rentia poſt euacuationes & pur-gationes exhibenda.

Pliris arcoticon Diambra Lætificans Galeni Elect. de gemmis Diatrion ſantalon Diarhodon Diamargariton. (Abbatis Doſis iſtorum eſt ℥ ß.

Si electuaria parata, & ad manus non habeas, accipe corũdem ſpecies. Singulorum doſis erit ℈ j. *ſi multa ſimul commiſceantur addito ſaccharo eo modo, quo puluis ducis parari cõſueuit, hoc pacto.* ℞ *Specierum elect. pliris cum moſcho, ſpecierum lætificantis Galeni, ſpecierum elect. de gemmis ana* ℈ j. *ſacchari quod ſatis eſt, fiat electuarium in tabellis, vel ad modum pulueris ducis, cuius ſin-*

gulis

gulis diebus ſummo mane exhibendum erit cochleare vnum cum aqua bugloſſæ.

Conſeruæ ad humorem melancholicum.

Conſ. borraginis Conſ. bugloſſæ Conſ. violarum Conſ. anthos Conſ. capill. ven. Conſ. roſarum. Doſis iſtarum eſt ab ℥ ß. ad ℥ j.

Opiatæ ad humorem melancholicum.

Requies magna cum aqua endiuiæ, Rubea trochiſcata, diarhodon. doſis iſtarum eſt ℥ j.

Nota, quòd præter dictas aliæ etiam ſunt rationes componendorum medicamentorum, quibus medicus indiget, vt ſunt clyſteres, peſſi, vomitoria, apophlegmatiſmi, errhina, & alia. vt itaque iunioribus medicis cõſulamus, breuiſſimè & per compendiũ illorum componẽdorum rationem explicabimus, & rudiori quodammodo, ne horum ignorantia errent, & à pharmacopolis irrideantur.

Clyſter ad ægritudines à frigida materia.

℞ Quatuor emollientium ana m. j. abſinthij, centaurij, abrotani, borraginis ana m. j. quatuor ſeminum calidorum minorum ana ʒ ij. florum roſmarini, ſtœchadis, geniſtæ, maioranæ ana m. j. caricas pingues numero x. cicerum rubeorum

pug.ij.ſiat decoctio in aqua: in qua diſſoluătur benedictæ. Hieræ picræ ana ʒ ß. olei liliacei, laurini ana ℥ j. mellis communis deſpumati ℥ j. ſalis ℈ j. & fiat clyſter, qui tepidus iniyciatur.

Nota, quod in clyſteribus herbæ illæ ponendæ ſunt, quæ reſpiciunt partem affectam. vt ſi ægritudo in capite ſit, addendæ erunt betonica & ſaluia; ſi in hepate, abſinthium & eupatorium; ſi in matrice, nepeta. ſi validiores cupis, addere poteris diacartamum, aut alia pituitam educentia, vt agarici ℥ j. aut turpetum ſi corrigantur.

Clyſter in materia calida.

℞ *Maluæ, betæ, parietariæ, flo. cucurbitæ, lactucæ, endiuiæ ana m. j. quatuor ſem. frigidorum mundatorum minorum ana ʒ j. flo. chamæmeli, bugloſſæ, borraginis ana p. j. pruna, iuiubas, ſebeſten, ana numero xij. fiat decoctio in aqua, in qua diſſolue diacartami ʒ j. electuarij de ſucco roſ. ʒ iij. olei violacei ℥ ij. mellis ℥ j. ſalis ʒ j. ſucci betæ ʒ ij. fiat clyſter, qui iniyciēdus eſt in modica quătitate.*

Nota, quod ſi ægritudo compoſita fuerit, debent medicamenta componi; calida. ſ. & frigida miſcenda ſunt ſemina ſimiliter: ſi ægritudo autem ſimplex fuerit, vnius generis medicamentis vteris. & ſi particulare aliquod membrum roborare exoptas, adde ſimplicia, quæ membrum illud reſpiciant. in calida materia clyſteribus addi poterunt

terunt folia bliti albi, & aliarum herbarum frigidarum, ad caliditatem inteſtinorum contemperandam. Alij ſuccos etiam addere conſueuerunt, nempe cucurbitæ, aut betæ, aut melonum.

Iulebum in materia frigida.

℞ *Syr. è ſtœchade, de hyſſopo, de mentha, de radicibus ana ℥ ß. aquarum menthæ, betonicæ, apij, meliſſæ, ana ℥ v. fiat iulebum. aromatiza ʒ ij. cinnamomi & ℈ j. zinziberis, clarifica, vt decet, & vtere.*

Notandum, quòd ſi morbus in capite fuerit, aut pectore, aut ſtomacho; tunc ea medicamenta, quæ membrum illud reſpiciūt, augenda erunt. Si caput laboret, Syrup. è ſtœchade, aut oxymel ſcilliticum, in maiori doſi exhibendi erunt quàm alij. ſi pectus ſit malè affectum, tunc doſis ſyr. è praſio, aut de hyſſopo augenda erit. Si ſtomachus malè habeat, ſyrupū de eupatorio, & aquam abſinthij augebis. ſi renes oxymel diureticum, & aquā quinque radicum. ſi matrix, ſyrupum artemiſiæ, & eiuſdem aquam. & ſemper affectis membris ſunt accommodanda medicamenta.

Iulebum in materia calida.

℞ *Syrupi de endiuia, è capill. ven. ana ℥ ij. oxyſacchari comp. ℥ ß. aquarum lactucæ, endiuiæ, bugloſſæ, acetoſæ ana ℥ iiij. miſce, & clarifica, & aromatiza cū ʒ ij. ſantalorum rubeorum, & alborum.*

rum. Et nota, quòd ſyrupus violaceus non debet admiſceri oxyſaccharo, vel ſyrupo acetoſo: nunquam enim dulcia acidis ſunt permiſcenda in ægritudinibus pectoris, vel tuſſi: in paſſionibus neruorum exhiberi nõ debet oxyſaccharum, aut ſyrupus acetoſus, nec intinctus cum aceto, aut rebus acidis factus, illis conuenit: & pro ratione membrorum affectorum medicamenta illa reſpicientia ſunt exhibenda. vt ſi caput calida intemperie laboret, ſyrupum è nymphæa, & eiuſdem aquam augebis: ſi verò cor laboret, ſyrupus de bugloſſa, & roſaceus augendi. ſi ſtomachus vel hepar, ſyrupus endiuiæ, & aqua eius.

Iulebum in materia melancholica.

℞ *Syrupi ex epithymo, de bugloſſa, de borragine, de fumaria ana* ℥ ij. *aquarum lupulorum, tamaricis, fumariæ, meliſſæ, bugloſſæ, ana* ℥ iij. *miſce, clarifica, aromatiza cum* ʒ j. *ſantalorum & cinnamomi. & illud animaduerte, vt medicamenta, quæ membrum affectum reſpiciunt, nõ obliuiſcaris, vt ſæpius admonuimus.*

Iulebum ad omnes humores.

℞ *Syrupi è radicibus de hyſſopo ana* ℥ ß. *ſyrupi è fumaria, de endiuia ana* ℥ ij. *ſyrupi de epithymo, de bugloſſa ana* ℥ iij. *aquarum meliſſæ, acetoſæ, borraginis, bugloſſæ ana* ℥ iiij. *miſce, clarifica, aromatiza cum* ʒ j. *cinnamomi & vtere.*

Iule-

Iulebum ad ventris fluxum compeſcendum.

℞ *Syrupi myrthini, ſyrupi è cydoniis: ſyr. roſati ana* ℥ iiij. *aquarum prunellorum, plantaginis, foliorum quercus ana* ℥ iiij. *miſce cum aqua roſarũ, clarifica, & fiat iulebum.*

Iulebum contra peſtem.

℞ *Syrupi de limonibus, de acetoſitate citri, de agreſta ana* ℥ ij. *ſyrupi de endiuia, & ſyrupi de prunis agreſtibus ana* ℥ ß. *aquarum artemiſiæ, acetoſæ, roſarũ buglоſſæ, endiuiæ ana* ℥ iij. *miſce; & addita* ʒ j. *ſantalorum alborum, fiat iulebum.*

De ſoluentibus pituitoſum humorem.

℞ *Fol. roſmarini, ſtœchadis, borraginis, bugloſſæ ana p.* j. *quatuor ſeminum frigidorum maiorum & minorum ana* ʒ j. *cicerum rubeorũ p.* j. *abſinthij, betonicæ, hyſſopi, borraginis ana m.* ß. *ſenæ, thymi, epithymi, cuſcutæ, agarici ana* ʒ j. *glycyrrhizæ raſæ* ℥ ß. *paſſularũ mundatarum* ℥ j. *fiat decoctio in aqua, in cuius colatura diſſolue turpeti* ʒ j. *zinziberis* ʒ ß. *& fiat potio. Aliter,* ℞ *Diacartami* ℥ ß *diſſolue in aqua menthæ, & fiat potio.*

Medicinæ ſolutiuæ fortes quæ indigent corrigentibus, hæ ſunt:

Dacridium, agaricus, ſcammonium, colocynthis,

eſula, turpetũ, euphorbium, elleborus, mezereon, aloes, cataputia, lapis lazuli, lapis armeniacus, ſena.

Medicamenta quæ non indigent corrigentibus.

Caſia fiſtula, tamarindi, pruna, rhabarbarum, fumaria, polypodium, myrobalanorũ omne genus, epithymus, manna, paſſulæ, borrago, & ſimilia.

Ad calorem febrilem.

℞ *Conſeruæ roſarum, violarum, nymphææ, acetoſæ ana ℥ ſ. ſpecierum antidoti diarhodon ʒ ij. ſyrupi, roſati, & de acetoſitate citri, quod ſatis eſt.*

De medicamentis, prout peculiarem corporis partem reſpiciunt, & primo ad frigidas capitis ægritudines.

Syrupus è ſtœchade, oxymel, mel roſatum: aqua ſaluiæ, rutæ, betonicæ.

Ad calidas capitis ægritudines.

Syrupus violatus è nymphæa: aqua meliſſæ, endiuiæ, lactucæ.

Ad ægritudines frigidas pectoris.

Syrupus de epithymo, è glycyrrhiza, de praſsio, de hyſſopo: aquæ calaminthæ, enulæ.

Ad calidas ægritudines pectoris.

Syrupus violatus, iuiubarum, papaueris: aquæ nymphææ, & lactucæ.

Ad ægritudines frigidas cordis.

Syrup. de borragine, de bugloſſa: aquæ meliſſæ, & enulæ camp.

Ad

Ad calidas ægritudines cordis.

Syrupus de agreſta, violatus è nymphæa: aquæ violarum, roſarum, nymphææ.

Ad calidas ægritudines ſtomachi.

Syrupus acidus, de agreſta, de cydonijs, roſatus: aquæ portulacæ, & plantaginis.

Ad frigidas ægritudines ſtomachi.

Syrupus de mentha, de abſinthio, è calamintha: aquæ pulegij, leniſtici.

Ad frigidas ægrit. inteſtinorum.

Syrupus è mentha, de abſinthio: aquæ pulegij & ſambuci.

Ad calidas ægrit. inteſtinorum.

Syrupus myrthinus, de agreſta, de cydonijs, roſatus: aquæ portulacæ, & plantaginis.

Ad ægrit. frigidas hepatis.

Syrupus de epithymo, de eupatorio, è fumaria: aquæ fumariæ, & ſcabioſæ.

Ad ægrit. calidas hepatis.

Syrupus è papauere, ſyrupus acidus, oxyſaccharum: aquæ fumariæ, cichorij.

Ad frigidas ægrit. ſplenis.

Syrupus è ſcolopendrio, è calamintha, oxymel ſcilliticum: aquæ fæniculi, & de radicibus.

Ad calidas ægrit. ſplenis.

Syrupus è nymphæa, è capillis veneris: aquæ capill. ven. cichorij.

UNIVERSIDAD CENTRAL * BIBLIOTECA * DE LA FACULTAD DE MEDICINA

Ad ægrit. frigidas renum.

Syrupus de radicibus, oxymel, aquæ abrotani, & ſaxifragiæ.

Ad ægrit. calidas renum.

Syrupus de agreſta, è portulaca: aquæ plantaginis, & portulacæ.

Ad ægrit. frigidas matricis.

Syrupus de hyſſopo, de artemiſia, de radicibus, de calamintha: aquæ artemiſiæ, ſaluiæ, meliſſæ.

Ad ægrit. calidas matricis.

Syrupus de endiuia, de portulaca: aquæ virgæ paſtoris, endiuiæ.

Ad ægrit. frigidas iuncturarum.

Syrupus è ſtœchade, acidus, ſcilliticus: aquæ calaminthæ, pulegij.

Aloes humores bilioſos, & pituitam purgat.

Agaricus pituitoſos humores, & aduſtos; pulmonem, neruos, iuncturas.

Caſia fiſtula bilem, & pituitam educit.

Rhabarbarum, bilem flauam, capitis humiditates, & omnium membrorum.

Elleborus albus, humorem melancholicum, & aduſtam bilem purgat ab vniuerſo corpore.

Fumaria aduſtos humores, cor, hepar, & cerebrum expurgat.

Sena, humorem melancholicum, & aduſtam bilem.

Polypo-

Polypodium, bilem aduſtam, & humorem melancholicum educit.

Quatuor ſemina frigida minora:
- *Semen lactucæ*
- *Semen portulacæ*
- *Semen endiuiæ*
- *Semen ſcariolæ.*

Quatuor ſemina frigida maiora:
- *Melonum*
- *Cucurbitæ*
- *Cucumeris*
- *Citruli.*

Quatuor ſemina calida maiora:
- *Fœniculi*
- *Aniſi*
- *Cumini*
- *Carui.*

Quatuor ſemina calida minora:
- *Ammeos*
- *Amomi*
- *Apij*
- *Dauci.*

Quinque herbæ emollientes:
- *Malua*
- *Parietaria*
- *Blitum*
- *Branca-urſina*
- *Mercurialis.*

Quatuor flores communes:
- *Roſæ*
- *Violæ*
- *Flores borraginis*
- *Bugloſſæ.*

Quin-

Quinque radices communes:	*Apij* *Petroſelini* *Ruſci* *Aſparagi* *Fœniculi.*
Quatuor aquæ cordiales:	*Aqua ſcabioſæ* *Endiuiæ* *Cichorij* *Bugloſſæ.*
Herbæ capillares:	*Adiantus* *Polytrichon* *Scolopendrion* *Cuſcuta.*
Quatuor vnguenta calida:	*Vnguentum de althæa* *Vnguentum aregon* *Vnguentum marciatũ* *Vnguentum agrippæ.*

Diamargariton frigidum magiſtrale.

℞ *Margaritarum albarum* ʒ iij. *hyacinthi* ʒ j. ß. *coralli rubei, boli armenij, ſuccini ana* ʒ j *ſpodij, raſuræ eboris, cornu cerui, vſti oſsis de corde cerui, ſerici crudi, corticis citri, ſem. papaueris albi, ſem. acetoſæ, ſem. portulacæ ana* ʒ j. ß. *tormentillæ, glycyrrhizæ, amyli, ligni aloës ana* ʒ j. ß. *ſantali albi, & rubei ana* ʒ ij. *ſantali citrini, coriandri præparati, gummi arabici, gummi tragacanthi, roſarum rub. ana* ʒ ij. *camphoræ* ℈ j. *quatuor*

tuor ſem. frigidorum mundatorum ana ℥ j. *moſchi ambaris ana G.* v. *auri & argenti ana numero* x. *miſce, & fiat puluis.*

Pulueres roborantes magiſtrales.

℞ *Glycyrrhizæ roſarum aniſi ana* ʒ ij. *ſem. papaueris, ſucci glycyrrhizæ, amyli, ſem. portulacæ, ſem. lactucæ, ſem. ſcariolæ, ſem. cydoniorum, flo. borraginis ana* ʒ iij. *diapapaueris* ʒ iij. *gũmi* ℈ j. *gummi arabici, ſantalorum alborum, & rubeorũ ana* ℈ iiij. *cinnamomi, ſtyracis, ſem. bombacis, ſem. maluæ, berberi, florum nymphææ violarũ ana* ℥ ij. *ambaris moſchi ana G.* vj. *miſce, & fiat puluis.*

Puluis ad caſum.

℞ *Rhabarbari* ℥ j. *mumiæ* ℥ ij. *rubeæ tinctorum* ʒ j. ß. *miſce, & fiat puluis.*

Confectio hyacinthorum magiſtralis.

℞ *Hyacinthi, coralli rubei, terræ ſigillatæ, tormentillæ, dictamni, grani tinctorij, ſem. citruli, croci, myrrhæ, roſarũ, ſantalorum omnium, oßis de corde cerui, ſem. acetoſæ, ſem. portulacæ, raſuræ ana* ℈ iij. *ſapphiri, margaritarum, topazij ſerici crudi, auri argenti ana* ℈ ij. *camphoræ moſchi ana* ℈ j. *ambaris G.* vj. *ſyrupi limonum quod ſatis eſt, miſce, & fiat confectio cordialis.*

Diamoſchu magiſtrale.

℞ *Galangæ, zedoariæ, doronici, ben albi, & rubei, calami aromatici, garyophyllorum, ocimi, ſerici combu-*

combuſti, cardamomi, maſtichis, meliſſæ, menthæ ſiue ſpodij, ligni aloes, coriandri præparati, fœniculi, aniſi ana ℥ j. ß. ſpicæ, cinnamomi, roſarū, abſinthij ana ℥ j. mellis crudi quod ſatis eſt, miſce.

Theriaca è citro magiſtralis.

℞ *Sem. citri mundatorum* ℥ iij. *ſem. acetoſæ* ℥ ij. *dictamni, ſem. cydoniorū, ſem. bombacis ana* ℈ v. *medullæ nucū ad pondus omnium. ſyrupi de acetoſitate citri quod ſatis eſt miſce, & fiat cōfectio.*

Limonata ſmaragdorum.

℞ *Smaragdi G.x. hyacinthi* ℈ j. ß. *ſem. pæoniæ, cinnamomi, rad. pæoniæ ana* ʒ iiij. *ſem. citri, dictamni ana* ʒ vj. *coralli rub. grani tinctorij, ſem. acetoſæ ana* ʒ iij. *croci* ʒ j. *viſci quercini, raſuræ eboris, galangæ limonatæ ana* ʒ ij. *mellis quod ſatis eſt, miſce.*

Confectio ad humores melancholicos Gentilis.

℞ *Senæ, cinnamomi, croci, ſem. anethi, apij, petroſelini ana* ℥ j. *meliſſæ, corticis, citri, caryophyllorū, ben. albi & rubei, zedoariæ, ſem. ocimi caryophyllati ana* ʒ j. *thymi, epithymi, flo. bugloſſæ, roſarū, borraginis, polypodij ana* ʒ ij. *turpeti* ʒ v. *hermodactylorum* ʒ iiij. *lapidis lazuli, lapidis armeniaci, myrobalanorum, cepulorum, empeliticorum ana* ʒ vj. *dacridij* ʒ ij. *cum duabus partibus mellis, & vna ſacchari, fiat confectio.*

Confe-

Confectio cæleſtis Guidonis.

℞ *Sem. iuniperi* ʒ j. ß. *caryophyllorũ, maſtichis, nucis moſchatæ, Zinziberis, Zedoariæ ana* ʒ ij. *vtriuſque ariſtolochiæ, gentianæ, tormentillæ, dictamni, enulæ ana* ʒ j. ß. *ſaluiæ, rutæ, balſamitæ, polij mõtani, menthæ ana* ʒ j. *baccarũ lauri, doronici, croci, ſem. acetoſæ, ſem. citri, ocimi, maſtichis, olibani, boli armenij, terræ ſigillatæ, ſpodij, oſſis de corde cerui, raſuræ eboris, margaritarum, fragmentorũ ſmaragdi, zapphiri, coralli rubei, ligni aloes, ſantalorũ rubeorum, moſchatæ ligneæ ana* ʒ ß. *conſeruæ roſarũ, conſeruæ nymphææ, theriacæ ana* ℥ j. *ſacchari* ℔ iij. *fiat electuariũ cũ aquis ſcabioſæ roſarũ, & modico cãphoræ.*

Compoſita medicamenta aluum laxantia.

Diacatholicon	*Nicol.*
Diaſena	*Nicol.*
Electuar. de ſucco roſ.	*Nicol.*
Catharticum imperiale	*Nicol.*
Diaprunis ſolut.	*Nicol.*
Hiera picra comp.	*Gal.*
Diaprunis	*Nicol.*
Hiera ruffi	*Meſ.*
Diacartamum	*Arnol.*
Hiera logadij	*Nicol.*
Confectio contra melancholiam	*Gentilis*

Hiera picra	*Gal.*
Confectio hamech	*Meſ.*
Benedicta	*Nicol.*
Elect. eleſcoph.	*Meſ.*
Diacaßia	*Nicol.*

Electuarium diacartamu magiſtrale.

℞ *Specierum diatragacanthi* ℥ ß. *pulpæ cydoniorũ* ℥ ij. *Zinziberis, hermodactylorũ ana* iiij. *pulpæ cartami* ʒ vj. *dacridij* ʒ iij. *turpeti* ℥ j. *mellis roſac.* ℥ ij. *ſacchari* ℥ xvj.

De conditis.

Conſerua roſarum	*Meſ.*
Conſerua acori	*Meſ.*
Conſerua violarum	*Meſ.*
Citra condita	*Meſ.*
Conſerua borraginis	*Meſ.*
Conſerua bugloſſæ	*Meſ.*
Conſerua nymphææ	
Conſerua ſtœchadis	
Loch de pino	
Loch de ſucco ſcillæ	
Loch de caulibus.	

Syrupi.

Syrupus è fumaria. ſ.
Syr. è fumaria compoſ.
Syr. de mentha
Syr. byzantinus
Syr. de eupatorio
Syr. de ſcolopendrio
Mel roſatum colatum
Mel emblicorum

Syr. de

Syr. de abſinthio
Syr. de ſtœchade
Syr. è ſucco borraginis
Syr. roſaceus
Diamoron
Diacaryon
Syr. acetoſus ſimpl.
Syr. acetoſus comp.
Syr. de acetoſitate citri
Syr. de agreſta
Oxymel ſcilliticum.
Miua cydoniorum
Syr. myrtinus
Miua aromatica
Syr. è glycyrrhiza
Syr. de pomis
Syr. de praſsio
Syr. de hyſſopo
Syr. de enduia
Syr. capill. ven.
Oxymel diureticum

De pilulis.

Pilulæ de rhabarbaro
Pil. è lapide lazuli
Pil. alephanginæ
Pil. aſſaieret
Pil. è fumaria
Pil. de lapide armenio
Pil. aggregatiuæ
Pil. è ſagapeno
Pil. de opopanace
Pil. de mezereoo
Pil. fœtidæ maiores
Pilulæ fœtidæ minores
Pil. ſtomachicæ min.
Pil. ſtomachicæ mai.
Pil. contra peſtem
Pil. linguæ ſubditæ Nicol.
Pil. bechicæ Ioan. Dam.
Pil. aureæ
Pil. de hiera
Pil. de hermodactylis
Pilulæ è quinque generibus mirobalanorum Nicol.
Pil. cochiæ.

Notandum, quòd cùm quis humorem viſcidum,

& pituitoſum educere vult, medicamento ſalis gemmæ modicum adijciat: irritabit enim expultricem facultatem. Doſis ſcrupulum vnum non excedat.

FINIS.

DE FEBRIVM CV-RANDARVM RATIONE,

Franciſci Arcęi Fraxinalenſis Medici & Chirurgi.

De febri tertiana pura ſiue ſimplici.

Cap. I.

PRINCIPIO *accedenti Medico æger rogandus eſt, quemadmodum ſeſe de ventris beneficio habeat; cui durius atque difficilius ſibi eſſe reſpõdenti, communi clyſtere ſuccurrere oportebit: qui ſic componitur.* ℞ *Foliorum maluarum, foliorum violarum, brancæ vrſinæ ana manip.* j. *furfuris pug.* ß. *fiat decoctio: de qua ſumātur unciæ* xij. *in quibus diſſoluatur caſiæ fiſtulæ* ℥ j. *addanturq́ olei violarum* ℥ ij. *ſalis cõmunis* ʒ j. ß. *fiat clyſter: qui plerunque poſt paroxiſmum, non ante adhibendus eſt.*

¶ *Deinde ſyrupi exhibeantur acetoſi, intybi vel violarum ana* ℥ ij. *cũ aquis cichorei, & intybi ana* ℥ j. ß.

Quarta verò die, quæ eſt intentio ſolutionis, poſt ſecundum paroxiſmum, lenitiua potio propinanda eſt; ſi tamen neque nimiam materiam, neque intra vaſa abditam eſſe cognoueris.

℞ *Caſiæ fiſtulæ mundæ* ℥ j. *diſſoluatur in aqua intybi quantum ſatis ſit: vel;* ℞ *Florum violarũ, borraginis, & bugloſſi, ana* ℥ j. ß. *hordei mũdi p. g.* j. *liquiritiæ raſæ & conquaſſatæ manip.* ß. *fiat decoctio, in qua diſſoluātur caſiæ fiſtulæ* ℥ ij. *& fiat potus: cui adde ſyrupi violarum* ℥ j. ß.

¶ *Quod ſi biliosa materia nimia, aut intra vaſa contenta fuerit, hanc potionem exhibere oportebit minoratiuam.*

℞ *Rhabarbari electi temperati in aqua intybi* ʒ j. *pilorum ſpicæ, grana* iiij. *caſiæ fiſtulæ mundæ* ℥ j. *diaprunis ſolutiui* ʒ j. *diſſoluatur in aqua intybi, vel bugloſſi quantum ſatis fuerit, & fiat potio. Vel illam:* ℞ *Prunorum damaſcenorum numero* xv. *tamarindorum* ʒ vj. *violarum* ʒ j. *bulliant ſuauiter, & fricentur, & colentur: in qua colatura diſſoluatur diaprunis ſolut: caſiæ fiſtulæ per ſetaceum traiectæ ana* ʒ vj. *diacrydij* ℈ ß. *fiat potio ad vncias* iiij. *Sæpe autem euenit, vt euacuata materiæ parte, huiuſmodi minoratiuis natura potentior ſupra reſiduum euadat, & materia ipſa, aut corrigatur, aut naturali virtute ſine alio medicamine expurgetur. Si verò virtutem*

nondum valere intellexeris, vlterius pergendum tibi eſt, & ſyrupi concoctiui quotidie; enæmata verò tertio quoque die adhibenda ſunt. Et ſi poſt tertiam acceſsionem rubens vrina, & maximè craſſa apparuerit, baſilicam dextri lateris venam incidito, qua ſanguis bili commixtus, atque putrefactioni proximus euacuetur. Si verò vrina rubea, ignea, & non craſſa, apparuerit; ſanguinem etiam mittere expediet, ad euacuandam bilem, & ebullitionem cohibendam: namque feruenti ollæ ſi partem vel modicam brodij ſubduxeris, ebullitio compeſcitur. Sed hæc ſanguinis miſsio poſterior ad quartam vſque vnciam fiat; nam priorem ad ſextam fieri licebit: namque in poſteriori refrigerare non euacuare intendimus. Hæc adeò ſanguinis miſsio in iuuene carnoſo, conſtantisq́; virtutis opportuna eſt; in quo facilè hoc remedio bilis ebullitio ceſſabit.

Animaduertendum eſt, valde etiam prodeſſe ſpontaneum vomitum in huiuſmodi acceſsionum principijs: neque cohibēdum eſſe, niſi nimius fortaſſe fuerit, & qui aſſumptum cibum regerendo, virtutem debilitaret. Quòd ſi tardior aliquanto natura ad vomitum videatur, ita vt tentatum perficere non poſsit, vomitiuo medicamento adiuuanda eſt in ipſis, vt diximus, paroxiſmorum principijs.

 ℞ Aquæ

Vomitiuũ. ℞ *Aquæ communis* ℥ iiij. *aceti & ſacchari ana* ℥ j. *miſce, & tepidum propinato: efficiet enim & paroxiſmum, & morbum ipſum leniorem & breuiorem, ex Hippocratis ſententia.*

Aduerſum vomitus. *Si verò nimius vomitus eſſet, naturæq́ imbecillitatem argueret, ventriculus hoc ſyrupo facilè corroboratur.*

℞ *Syrupum de agreſta* ℥ vj. *quem per duas horas ante cibũ cochleari paulatim exhibe; quo vomitum nondum ſiſtente, puluerẽ hunc conſtituito.*

℞ *Corallij rubei* ʒ iij. *zuchari* ʒ ij. *cinnamomi* ℈ ß. *miſce: ex quo puluere ſumatur* ʒ j. *mixto cum prædicti ſyrupi cochlearibus duobus.*

Poteris etiam parare ſacculum ventriculo applicandum huiuſmodi. ℞ *Roſarum rubearũ* ʒ iij. *coriandri præparati, menthæ ana* ʒ ij. ß. *corallij rubei, balauſtiorum ana* ʒ j. *conquaſſentur, & fiat ſacculus.*

Poteris & ad eandem rem admouere micam panis toſtam, & aceto infuſam, mortario piſtam, & ſubactam cum myrtilorum, & corallij ana ʒ j. *cinnamomi* ʒ ß. *vẽtriculo exterius imponito.*

¶ *Cùm medicus curationem vrgens, tamen febrim non ceſſare; nec deficere deprehendit, huiuſmodi apozema exhibeat.*

℞ *Tamarindorum ſubtiliter inciſorum, & deinde probè cõtuſorum* ℥ ij. *hordei contuſi, & paſ-*

ſularum bene contuſarum ſine acinis ana p. iiij. *pruna inciſa & contuſa num.* xv. *conſeruæ nenufaris, & conſeruæ violarum ana* ℥ ij. *fiat decoctio ſecũdum artem, in lib.* xij. *aquæ, quoad libræ octo reliquæ fiant. Exprimito deinde & colato: cui colaturæ adde ſyrupi violati, & oxyſacchari ſolutiui, & ſyrupi de duabus radicibus ana* ℥ iij. *fiat apozema. de quo ægrotus ſingulis diebus manè bibat* ℥ xij. *veſperiq; tantundem. Adhibebis etiam illud enæma ſiue clyſterem.*

℞ *Succi betæ lib.* 1. *olei roſarum* ℥ ij. *ſalis* ʒ j. ß. *zuchari rubei* ℥ ij. *caſiæ fiſtulæ* ℥ j. *miſce, & fiat enæma.*

Iam verò concoctionis ſignis apparentibus, ſi natura ſponte ſua ad euacuandum non moueatur, eradicatiuo medicamẽto vtendum eſt huiuſmodi.

℞ *Paſſularum extractis acinis p.* j. *prunorum damaſcenorum ſine oſsibus num.* xx. *florum violarum, borraginis & bugloſſæ ana* ʒ ij. *fiat decoctio: in qua diſſoluatur rhabarbari infuſi in aqua intybi per noctem* ʒ j. *pilorum ſpicæ gran.* iiij. *caſiæ fiſtulæ, & diaprunis ſolutiui ana* ℥ iij. *fiat potio. Cui addas ſyrupi violarum* ℥ j. *& aromatizetur cum pulueribus diarhodon Abbatis, & roſata nouella ana* ℈ j. *& hoc delicatioribus hominibus exhibetur: robuſtioribus verò huiuſmodi aliud.* ℞ *Diaprunis ſolutiui* ℥ ß. *diaprunis,*

ſcilicet ℥ v. cum aqua intybi fiat potio.

Si paroxiſmus ſudore terminatur, eoq́ nimio, qui ex nimia virtutis debilitate, aut ex calidita-te nimia proueniat; hoc remedio compeſcitur ſu-dor. ℞ *Olei myrtilorum, & roſarum ana* ℥ j. *miſce: & ſi hoc minus valeat, illo altero vtendum eſt.* ℞ *Gummi Arabici infuſi in aqua roſarum, & balauſtiorum ana* ʒ ß. *mucilaginis pſyllij* ℥ j. *olei citoniorum & roſarum ana* ʒ iij. *miſcean-tur, & inungatur corpus.*

Cùm ſudorem ex nimia virtutis debilitate profluere cognoueris, brodijs & ſalſatis ægrotus tibi reficiendus eſt, admixto agreſtæ ſucco, vel hoc puluere.

℞ *Corallij rubei* ʒ ij. *margaritarum, & balau-ſtiorum ana* ʒ j. *zuchari tabarzet* ʒ ij. *miſce, & fiat puluis.*

Quòd ſi his omnibus rectè curatis, calor tamē non deficiat, ſed ad exteriores partes magis ex-tenſus, ob nimiam ſubtilitatem ſitim efficit, ve-hementer calefaciens; conſultiſſimum fuerit iu-lebum aliquod parare, quo ægrotus cùm voluerit, vtatur; idq́ vires reſtauret, & bilis ardorem re-frigerando reprimat. huiuſmodi:

℞ *Pulueris electuarij diatriū ſantalorū, & pul-ueris diadragacāthi frigidi ana* ʒ ß. *cryſtalli* ℥ j. *Zuchari tabarzet* ʒ iiij. *miſce, & fiat conditum*

auratum:

auratum: atque hoc ditioribus opportunum erit.
℞ Margaritarum orientalium perforatarum, &
non perforatarum, fragmentorum rubinorum,
ſmaragdorũ, & hyacinthorũ in ſubtilem pulue-
rem contuſorum ana ʒ j. cryſtalli ʒ ß. oſsium de
corde cerui num. 4. ſeminis citri mundati, qua-
tuor ſeminum frigidorum ana ʒ j. ß. foliorum
auri & argenti ana num. iiij. zuchari tabarzet
℥ iiij. conſeruæ violarum, intybi, & bugloſſæ
ana ℥ ß. pulueris trium ſantalorum ʒ j. Zucha-
ri ℥ iiij. fiat in modum conditi: & quando volue-
rit bibere, accipiat duo cochlearia iſtius cõditi cũ
aqua hordei ℥ vj. cũ qua admiſce tria huius iulebi.
℞ Iuleb violarum, & acetoſi. ſ. ana ℥ iiij. miſce
in amphora parua hæc pro ditioribus; & ſucci
granatorum, aquæ cucumeris, & cucurbitæ, &
intybi ana ℥ vj. mucilaginis pſyllij ℥ ß. aceti albi
vnciam vnam, cum zucharo ſufficienti; fiat iu-
leb: in cuius clarificatione ponantur quatuor ſe-
minum frigidorum minorum, ſantalorum ru-
beorum & alborum, ſpodij ana ʒ j. camphoræ ʒ ß.
hoc ægroto potum appetenti exhibito.

Licebit quoque ſuper linguam ægroti ariditate
laborantis, electuariũ diadragacanthi frigidi ap-
ponere, vel pilulas, bechicas, bichichias vocatas; vel
pruna damaſcena, vel lactucam, vel pomum fri-
gidum, vel aqua roſarum, & aceto gargarizare;

vel aliquid de ſyrup. violarum lambendum, vel cucumeris partem mandendam permittere.

Si verò nimia ſimul & caliditate & ſiccitate laboret, miſceto has res, & ad gargariſmum exhibeto. ℞ *Aquæ arnogloſſæ* ℥ iij. *aquæ roſarum* ℥ ij. *rhodomellis* ℥ j. *miſce. Si glutiendi difficultatem nimia ariditas effecerit, lauet os & guttur aqua frigida; & deinde ſyrupum violatũ frequenter lambat.*

Si ægrotus anxiè habeat ob æſtatis calorem, vel quòd fumus ex bile cor petat, confectione cordiali iuuandus eſt.

℞ *Theriacæ, citri, conſeruæ roſarum ana* ℥ j. *cum ſyrupo acetoſitatis citri: fiat confectio pauperioribus commoda. Ditioribus verò;*

℞ *Diamargaritonis f.* ʒ j. ß. *ſeminis citri mundati, & ſeminis acetoſi, & bombacis ana* ℈ ij. *cum ſyrupo bugloſſæ: fiat confectio. Item hoc modo.*

℞ *Confectionis hyacinthorũ* ℥ j. ß. *pulueris diamargaritonis f.* ʒ iij. *miſce cum ſyrupo violarũ: fiat confectio. cuius cochlear vnum ægroto cùm anxiè habet, cum aquis roſarum & bugloſſæ bibendum exhibebis.*

Si capitis dolore nimio, ex fumis à ventriculo ad caput ſublatis, afficiatur ægrotus, enæmatis prædictis ſæpius etiam adhibitis, & crurium fricatione ſuccurrendum eſt. Præterea etiam & pedum

pedum lotione ante ſomnum vtēdum huiuſmodi.
℞ Florum roſarum rubrarum, foliorum vitis, &
camomillæ ana m. ij. florum camomillæ, & me-
liloti ana p. j. bulliant in aqua communi, qua per
ſingulas noctes pedes lauentur: & coxæ etiam li-
gentur, vt fumis à capite retractis dolor remitta-
tur. frica etiam pedes cum linteo craſſo, in quo
nõnihil ſalis aceto madefacti poſitum ſit. iuuerit
etiam caput hoc medicamento confortare.

℞ Aquæ roſarum ℥ iiij. olei roſarum ℥ ij. aceti
℥ ß. ſantalorum rubeorũ ʒ j. miſce, & fiat fron-
tale in forma ſacculi. Item. ℞ Coriandri
præparati, roſarum rubearum ana ℥ ß. corticum
papaueris, florum camomillæ ana ʒ iij. conquaſ-
ſentur, & in ſacculo indita, atque roſarum aqua
irrorata, capiti imponantur.

Vigilia etiam nimia ex humiditatis, à calidi-
tate & ſiccitate febris conſumptæ, defectu ægro-
tis nonnunquam accidit: cui coctis lactucis in
cœna exhibitis, commodè aliquando ſubuenitur.
Id cùm minus ſufficiat, papaueris cortices lactu-
cis coquendis addantur. Sin hoc etiam non ſatis
ſſe videatur, vnguentum hoc applica.

℞ Vnguenti populeonis ℥ ß. requiē Galeni ʒ iij.
miſce. Quòd ſi neque his etiam remedijs dormie-
rit, hanc potionem duabus horis ante mediam
noctem exhibeto.

℞ Syru-

℞ *Syrupi papaueris, & nenufaris ana* ℥ j. *opij thebaici G.* ij. *miſce, & bibat. Licebit etiam ſoporiferum hoc naſo indere.*

℞ *Aquæ nenufaris* ℥ ß. *requiem Galeni G.* iij. *opij thebaici G.* iiij. *aceti modicum: his mixtis madefiat coccum vel bombyx, & intra naſum indatur.*

Praterea illud attentè conſiderandum eſt, ſolere nonnunquam poſt criſim, caloris nonnihil reſidere; id quod ex ardoris ac ſitis ſenſu, & caliditate intra hepar, atque in volis manuum; ex vrinæ etiam tinctura deprehenditur. Illud in hac re perſpici operæpretium erit, an videlicet caliditas illa ex mala complexione, ſimul cum materia, an ſine materia etiam proueniat. Si materia non adſit, electuario quopiam complexionis malæ calidæ correctiuo vti oportuerit: vt; ℞ *Electuarium, diatrium ſantalorum, aut diamargaritonis frigidi; & quo ego in regione noſtra commodè vſus ſum, confectionis bugloſſæ, cum aqua intybi, vel capillorum veneris, vel cichorei, vel nenufaris. Proderit etiam ſingulis diebus binas tabellas huius generis manè ediſſe, cum aqua aliqua commoda, vel ſyrupum aliquem caloris extinctiuum bibere; vt violatum, vel Zucharum roſatum cōedere, vel hordeatum ſorbere; cui quatuor frigida ſemina addita ſint. Ipſa verò hepatis regio bis*

diebus

diebus ſingulis, manè & veſperi, roſato ſantalato dicto vnguento commodè inungitur.

Si verò caliditatem ex mala complexione calida cum materia effici cognoueris; laxatiua confectione, & correctiuo, ſiue alteratiuo, alternè vti oportebit, certis interuallis accipiendo. vt:

℞ Confectionis diacatholiconis, caſiæ fiſtulæ præparatæ cum Zucharo ana ℥ j. quatuor ſeminum frigidorum mundatorum ana ʒ j. pulueris diatriũ, ſantalorum ʒ j. ß. conſeruæ roſarum piſtæ ℥ ß. rhabarbari ʒ j. pilorum ſpicæ G. v. cum ſyrupo capillorum veneris. fiat confectio: de qua accipiat vnum cochlear vna die cũ aquis prædictis, ſcilicet capillorum veneris, cichorei, intybi, & ſimilibus.

In declinatione etiam morbi enæmata quædam adhiberi poſſunt, partim eductiua; partim correctiua, ſiue alterantia; & partim nutrientia. vt:

℞ Caput hœdi collo abſciſſo, & cerebro remoto, quod in aqua cũ hordeo præparato coquatur, quoad oſſa ſeparentur: ex hac decoctione ℥ xvj. adde ouorũ vitellos duos, olei violati ℥ ij. hoc per clyſterẽ adhibito: præter ea quæ effici diximus, mala etiam complexio calida corrigitur, quæ renibus tertianam patientis ægroti ſæpe accidit. Renes autem ipſi exterius inunguntur huiuſmodi vnguento. ℞ Olei roſati magiſtri Arnoldi ℥ j.

aceti

aceti modicum: miſce, vel vnguento roſato ſantalato. His igitur remedijs diligenter adhibitis, ſanitas ægrotanti, Deo propitio, reſtituetur.

Illud tamen animaduertere in omni hoc curationis capite oportuerit, ea quæ à nobis de euacuationibus initio dicta ſunt, de communi curationis genere, & opportunitate eſſe accipienda. namque de ea, quæ coacta cura dicitur, aliud eſt iudicium. Si enim in ipſis morbi initijs bilioſam materiem, furentem, periculumq́; cominantem cognoueris, & membri alicuius raptum, vel cauſonē timueris, fortiori medicamento eradicatiuo aliquo initijs ipſis obſiſtendum eſt. Cuius generis illud:

℞ *Rhabarbari temperati in aqua intybi* ʒ j. *pilorum ſpicæ G.*iiij. *diaprunis ſolut.* ʒ ij. ß. *caſiæ fiſtulæ mundæ* ʒ j. *diſſolue in aqua nenufaris, & bugloſſæ quantum ſatis fuerit. Aromatizetur autem cum* ʒ j. *diarhodonis Abbatis. Deinde deſcriptam à nobis viam inſiſtito: atque hoc modo tertianæ febris curam habeto; peritiſſimos autem practicos nocturna diurnaq́; manu verſato.*

DE CVRATIONE TERTIAnæ febris nothæ ex linea bilioſa & pituitoſa materia. Cap. II.

T*Ertianæ ſpuriæ appellatæ, huiuſmodi indicia ſunt. Paroxiſmus vltra ſedecim horas durans,*

durans; vrina craſſæ ſubſtantiæ, & citrino colore; capitis grauedo, & ſimilia. Principio igitur cognoſcendum eſt, an materia vitioſa, nimia ſit, an modica; ſi modica fuerit, vt plurimum digerendo & euacuando, curatio inſtituitur. Igitur cùm materiam inobedientem fuiſſe intellexerit medicus, fortius aliquod enæma, quã pro ſimplici tertiana, parabit; maiori multitudine, craßitie, & viſcoſitate id poſtulante. Id autẽ huiuſmodi erit.

℞ Maluæ, biſmaluæ, mercurialis ana man. j. coquãtur: in decoctione diſſoluatur caſiæ fiſtulæ ℥ j. confectionis benedictæ ʒ vj. olei communis ℥ ij. ſalis ʒ j. ß. & efficiatur enæma. Deinde concoctiuos ſyrupos ſingulis diebus manè exhibeat. vt:

℞ Syrupi acetoſi, ſcilicet intybi, & rhodomellis añã ℥ ß. aquarũ intybi, cichorei, & bugloſſæ ℥ j. miſce, atque tribus diebus vtere. Poſt quos minoratiuum medicamentum propinandũ eſt: vt illud;

℞ Caſiæ fiſtulæ mundæ, rhodomellis añã ℥ j. electuarij, diacartami ʒ iij. cum aqua bugloßi; fiat potus exhibeaturq́ ante ortum ſolis, niſi paroxiſmus impediat: nam ſi tunc inuaſerit, medicamẽtum hora quietis eſt exhibendum, quæcunque illa ſit. Quoniam verò febris tertiana notha pleruque ex materia craſſa & viſcoſa fit, idcirco vna potione euacuari non poteſt. Quamobrem alij etiam ſyrupi parandi ſunt, qui & prouocare magis,

gis, & materiam coniunctam diſſoluere magis poßint. vt: ℞ Syrupi acetoſi compoſiti de duabus radicibus ℥ j. rhodomellis ℥ ß. aquarum capillorum veneris, & fœniculi ana ℥ j. ß. ex quibus manè ſingulis diebus bibat ægrotus. Quòd ſi poſt ſumptam potionem vrina craßior appareat, omnino ſanguinem mittere expediet, vſq; ad ℥ vj. & ſi iterum idem deprehendatur, iterum vena baſilica ſcindenda eſt, modò virtus conſtet, & alia particularis cauſa non intercedat: vt dolor capitis, qui ex cephalica ſanguinem mitti poſtulat, alias baſilica plerumque ſcindenda eſt. namque bilioſæ febris fons vt plurimum in hepate eſt. Syrupis autem ſumptis, & concoctionis apparentibus ſignis, eradicatiua potio paretur.

℞ Caſiæ fiſtulæ mundæ, & rhodomellis ana ℥ j. rhabarbari electi infuſi in aqua intybi ʒ j. pilorũ ſpicæ G. iiij. *electuarij, diacartami ʒ* iij. *his in cõmuni decoctione diſſolutis potus paratur. Rhabarbari autem doſis ad proportionem abundantis bilis augenda eſt: diacartami verò ad pituitæ abundantiæ rationem addenda. Illud etiam ab Auicenna commendatum medicamentum commodè in mixtione bilis & pituitæ exhibetur.*

℞ Turbith albi & gummoſi ʒ j. ſcãmonij G. vj. *ſalis gemmæ ℈ ß. aquæ fœniculi, & rhodomellis ana ℥ j. fiat potus. Conſultißimum autem eſt, cor-*

rectis

rectis, & fermentatis potius medicamẽtis, quàm ſimplicibus fortiter ſoluentibus, quæ ſua natura venenoſa plerũque ſunt, vt probè Meſues notat: ita ſi turbith & diacartami ſimul copia ſit, diacartami electuario tutius euacuamus, quòd correctius medicamentum ſit.

Quòd ſi turbith, agarico, vel ſcammonio vti libeat, videndum an bilioſa materia cum pituitoſa mixta, pituitæ humiditatem faciat, an non, vt in hemitritæa: ſi faciat, diacartamum exhibendũ eſt; in cuius confectione ſcammonium intrat, & ad vnam omnino formam redacta ſunt: & ſic purgabitur materia vnita vnitate formæ. Si verò vtraque ſeorſum ſeparata materia eſt, agarico, vel turbith, vel ſcammonio euacuare, Auicenna auctore, non nocuerit.

Poſtquam verò hoc medicamentum adhibitum fuerit, ſi tamen febris nondum abſit, quòd materies multa, vel craſſa, vel viſcoſa eſt, atque ob eam rem ſecundum iam menſem morbus excedit, ſolicitè prouideat medicus, an hypochõdriorum partes bene tractabiles maneant, an nõ. quas ſi oppilatas deprehenderit, vel ob bilis craſſitudinem, vel copiam, vel viſcoſitatem; fomentatione aliqua iuuabit. vt;

℞ *Florum camomillæ, & meliloti ana m. j. abſinthij m. j ß. ſpicæ, roſarum rubearum ana ℥ ß.*

bulliant in tribus libris aquæ, & cum ſpongia intincta, atque deinde expreſſa fomentetur locus; ac deinde huiuſmodi vnguento aliquo inungatur.

℞ Olei de ſpica, abſinthij & roſarum ana ℥ j. ceræ quantum ſufficiat, & fiat vnguentum: vel huiuſmodi aliquo emplaſtro vti conducet.

℞ Florum camomillæ, meliloti, abſinthij, ſquinanti, ſpicæ, ſeminis carabi, tritorum ana ʒ j. incorporentur etiam cum oleo abſinthij, camomillæ & ſpicæ, quãtum ſufficiat fiat emplaſtrum quod regioni oppilatæ imponatur. Delicatiores verò, & in hyeme ob frigiditatem inungi & fomentari recuſantes, emplaſtri genere quopiam idoneo iuueris. vt;

℞ Maſſæ emplaſtri de meliloto, & diaquilonis maioris, quantum ſufficiat; & fiat ad formam idoneam, atque oppilato loco imponatur. Enæmatum autem adhibendorum obliuiſci interim non oportet, quæ vtiliſſima etiam ad hanc rem ſunt; qualia iam deſcripſimus. Illud etiam enæma commodum ad oppilationem fuerit.

℞ Florum camomillæ, florum violarum ana m. j. betæ, mercurialis ana m. ß. ſeminis cartami ʒ iij. fiat decoctio ad ℥ xij. in quibus diſſoluatur confectionis hieræ logodionis ℥ j. olei ſeſamini ℥ iij. fiat enæma. vel;

℞ Seminis aniſi, marathri, brancæ vrſinæ, foliorum

rum violarum ana m. ß. fiat decoctio ad ℥ viij. *in quibus diſſoluantur confectionis benedictæ, & hieræ picræ ana* ℥ *ß. olei camomillæ & roſarum ana* ℥ j. *ſalis communis* ʒ j. *ß. fiat enæma. vel;*

℞ *Ficuum ſiccarum num.* vj. *ſebeſten num.* iiij. *foliorum violarum m. ß. turbith, & ſeminum cartami ana* ʒ iij. *bliti m.* j. *fiat decoctio, in qua diſſoluatur caſiæ fiſtulæ mundæ* ℥ j. *olei camomillini* ℥ ij. *ſalis communis* ʒ j. *ß. miſce & fiat clyſter. vel;*

℞ *Prunorum damaſcenorum, meliloti, & furfuris ana m.* j. *fiat decoctio, in qua diſſoluatur rhodomellis, & zuchari rubei ana* ℥ iij. *olei ſeſamini* ℥ j. *ß. ſalis communis* ʒ j. *ß. miſce & fiat enæma.*

Ad eius verò materiæ, quæ febrem adhuc fouet & tardat, expulſionem & correctionem, huiuſmodi apozema præbetur, quod partim extinguat, partim etiam adaperiat.

℞ *Tamarindorum ſubtiliter inciſorum, ac deinde bene contuſorum* ℥ ij. *radicum recentium probè contuſarum, intybi, cichorei & apij ana m.* iij. *hordei bene cõtuſi, & paſſularum detractis acinis contuſarum ana p.* iiij. *conſeruæ nenufaris* ℥ ij. *prunorum damaſcenorum ſubtiliter inciſorum num.* xv. *fiat decoctio ex arte, in lib.* xij. *aquæ, quouſque remaneant lib.* viij. *& facta forti ex-*

preſſione, & colatura, adde ſyrupi violati, et oxyſacchari ſcilicet & ſyrupi de duabus radicibus, ana ℥ iiij miſce, & fiat apozema: ex quo ſingulis diebus manè ℥ xij. bibito, & veſperi tantundem. Conferet etiam plurimũ apozematis loco ſyrupus apozematus præſtantis in ea re virtutis. vt;

℞ *Aquarum abſinthij, apij & fœniculi, & ſcariolæ ana ℥ iiij. & de byzãtijs, & acetoſi, & de duabus radicibus ana ℥ iij. azari, ſquinanti, ſantalorum rubeorum ana ʒ j. quæ in ligatura ponantur: & fiat apozematus. Item:*

℞ *Pulueris trochiſcorũ de eupatorio ʒ ij. pulueris diatrium ſantalorum ʒ j. zuchari infuſi in aqua abſinthij & fœniculi ana quãtum ſufficiat, & fiat electuarium in tabulis. Item:*

℞ *Caſiæ fiſtulæ præparatæ cum zucharo, & electuarij diacartami ana ℥ j. rhabarbari ʒ j. ß. quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum ana ʒ ß. cum ſyrupo capillorum veneris: fiat confectio opiata. vel;*

℞ *Turbith albi & gummoſi ʒ ij. agarici ʒ j. caſiæ fiſtulæ ℥ ij. diacridij G. x. cum ſyrupo acetoſo de duabus radicibus, & fiat confectio opiata. vel;*

℞ *Hieræ logodionis, & caſiæ fiſtulæ ana ℥ j. miſce. vel;*

℞ *Pulueris hieræ picræ Gal. ʒ iij. ß. caſiæ fiſtulæ præparatæ ana ℥ j. quatuor ſeminum frigidorum*

mundatorum ana ℥ j. cum ſyrupo acetoſo: fiat cō-fectio. &;

℞ *Aquarum ſcariolæ & fœniculi ana ℥ iij. miſce. Hoc igitur modo producenda curatio eſt, concoquendo, & euacuando medicamento forti debili mixto. nam duabus diebus exhibebis ex prædicto ſyrupo apozemato ℥ viij. cum binis tabulis prædicti electuarij: quarta autem die cochlear vnum prædictarum confectionum diſſolutarum cum ℥ vj. dictæ aquæ: atque ita concoquē-do, & euacuando, conſeruando virtutem cum medicina forti in virtute, & debili in euacuatione, liberabitur Deo auxiliatore ægrotus.*

¶ *Si quis verò à confectionibus huiuſmodi abhorrens, refugiat; huiuſmodi pilulis curabitur.*

℞ *Maſſæ pilularum rhabarbari, & de agarico ana ℥ ß. cum aqua fœniculi formentur pilulæ ciceris magnitudine ad vſum; quas per interualla accipiat ægrotus, ſicut de confectionibus dictum eſt: id autem fiet, cùm ægrotus dormire intendit. Cùm nimia quantitate materia eſt, vt in tertianis nothis plerumque accidit, illud peruidendum eſt, num adeo copioſa ſit, vt concoctionis expectatio periculum mortis minetur ob materiæ ſuffocationem: namque in hoc genere eradicantibus medicamentis ſtatim ab initio, vt iam diximus, vti oportuerit; quanquam materia ipſa concocta*

non ſit ; id quod ab Hippocrate apertè præcipitur in principijs morborum, &c. At vero minore exiſtente copia, vt plerumque fit, minoratiuum medicamẽtum ante ſyruporum etiam vſum adhiberi conueniet. vt illud:

℞ *Florum violarum, borraginis & bugloſſæ ana* ʒ j. *prunorum damaſcenorum enucleatorum num.* xij. *paſſularum detractis acinis pug.* j. *bulliant in aqua communi, in qua diſſoluatur rhodomellis, & caſiæ fiſtulæ mundæ ana* ℥ j. *rhabarbari electi temperati in aqua intybi* ʒ j. *pilorum ſpicæ G.* iiij. *electuarij diacartami* ʒ iij. *fiat potus.*

Accidit etiam aliquando tertianam ex bilioſo humore cum atra bili mixto prouenire; proſpiciẽdum eſt, an melancholicus ille humor ex aduſtione ſui ipſius, videlicet melancholici humoris naturalis cum bili, an etiam non naturalis, ſed accidentali aduſtione factus ſit. Si naturalis eſt, naturalibus prædictis intentionibus eſt procedendum per enæmata concoquendo, atque euacuando etiam, quorum huiuſmodi deſcriptio ſit.

℞ *Hordei, mercurialis, maluæ, violarũ, ſpinaciæ, borraginis ana m.* j. *fiat decoctio; in qua diſſoluatur puluis hieræ gallæ* ʒ ij. *caſiæ mundæ* ℥ j. *olei communis* ℥ ij. *ſalis communis* ℥ j. *fiat enæma: & tunc applica etiam ſyrupos. vt;*

℞ *Syrupum bugloſſi, & acetoſæ, ſcilicet ana G.* iij.

aqua-

aquarum bugloſſæ, & intybi ana ℥ j. ß. vel magiſtralem aliquem huiuſmodi.

℞ *Florum bugloſſæ, borraginis, & violarum ana m. j. radicis petroſelini & fœniculi ana m. ß. meliſſæ, ſcolopendræ ana m. j. fiat decoctio, & cum lib. j Zuchari, & aceti ℥ iij. fiat ſyrupus: & adde aquarum bugloſſi & cichorei: atque ex his bibat ſingulis diebus, mane & veſperi: vbi verò concocta materies fuerit, huiuſmodi potionem exhibeto.*

℞ *Florum bugloſſæ, violarũ, borraginis, ſeminis aniſi & marathri ana ʒ ij. liquiritiæ raſæ conquaſſatæ m. j. fiat decoctio; in qua diſſoluatur caſiæ fiſtulæ mundæ, & confectionis diaſenæ ana ℥ ß. electuarij de ſucco roſarum ʒ iij. fiat potus: dulcoretur cum ſyrupo violarum.*

Aduertendum tamen eſt, non oportere, vt diæta ad eam frigiditatem declinet, quæ in tertiana ſimplici exigitur, ob melancholici humoris admixtionem, qui frigidæ complexionis eſt.

Si verò ex bili calida tertiana proueniat, cuius pars aliqua aduſta in melancholiam conuerſa fuerit non naturalem, prædicti canones tibi etiã obſeruandi ſunt. nam aut regulariter procedendum eſt, aut irregulariter: ſi nõ regulariter, quòd materia nimia ſit, eradicatiuo vtendum eſt. ſi verò nimia non ſit, minoratiuo. Si autem regula-

riter agendum tibi fuerit, enæmatibus, concoctione, & deinde euacuatione opus erit. Erit igitur vſui huiuſmodi clyſter.

℞ *Foliorum violarum, hordei mūdi, & foliorum maluarum ana m.* j. *fiat decoctio, in qua diſſoluatur medullæ caſiæ fiſtulæ* ℥ j. *vitelli ouorum duorum, olei violarum* ℥ iij. *ſalis* ʒ j. ß. *fiat enæma. Syrupum verò huiuſmodi conſtitues concoctiuū.*

℞ *Syrupi violarum & intybi ana q̄s* iij. *vel* ʒ j. *aquarum intybi & lupulorum ana* ℥ j. ß. *miſce. vel;* ℞ *Syrupi bugloſſæ & oxyſacchari ſcilicet ana q̄s* iij. *cum aquis, &c. Magiſtralis etiam ſic paratur.*

℞ *Aquæ fumariæ* ℥ vj. *aquæ bugloſſæ, roſarum intybi ana* ℥ iij. *aceti* ℥ j. *cum zucharo: fiat ſyrupus. vel;*

℞ *Quatuor ſeminum frigidorum communium ana* ʒ j. *florum violarum, borraginis, & bugloſſæ, roſarum, & ſcariolæ ana p.* j. *ſucci borraginis, fumariæ, & pomorum grati odoris acetoſorum ana* ℥ iij. *ſcolopendræ m.* j. ß. *bulliant ſimul in lib.* j. *aquæ ad conſumptionē tertiæ partis, & cum tribus lib. zuchari; fiat ſyrupus: de quo accipiat ſingulis diebus manè ſeptena cochlearia cum prædictis aquis. Materia autem concocta, potionem hāc exhibeto.*

℞ *Confectionis hamech* ℥ iij. *caſiæ mūdæ* ℥ j. *diſſolua-*

ſoluatur in aqua intybi, & fiat potus; dulcoreturq́; cum ſyrupi violarum ℥ j. vel;

℞ *Epithymi, folliculorũ ſenæ, hordei mundi, florum violarum, borraginis & bugloſſi ana* ℥ j. ß. *fiat decoctio: in qua diſſoluatur rhabarbari infuſi in aqua intybi* ℈ iiij. *caſiæ mundæ* ℥ j. *diſſoluatur in ſero caprino, & fiat potus. vel;*

℞ *Cõfectionis hamech, electuarij de ſucco roſarũ ana* ʒ ij. *vel* iij. *incorporẽtur, & fiat bolus cũ Zucharo. Quod ſi febris nondum diſceſſerit, cõmodis & idoneis medicamẽtis, vt in tertiana notha celebriori agendum eſt, concoquendo & euacuando adhibita forti & debili medicina: vt confectione aliqua huiuſmodi.*

℞ *Cõfectionis hamech, electuarij de ſucco roſarũ ana* ʒ ij. *quatuor ſeminum frigidorum mundatorum omnium ana* ʒ iij. *incorporentur cum ſyrupo violarum, & fiat confectio. vel;*

℞ *Confectionis diaſenæ, caſiæ præparatæ cum Zucharo ana* ℥ j. *rhabarbari electi* ʒ ij. *pilorum ſpicæ G.* viij. *miſce cum ſyrupo violarum, & fiat confectio. Item:*

℞ *Pulueris diatrium ſantalorum, trochiſcorum raſis, & de rhabarbaro ana* ʒ j. *conſeruæ bugloſſi,* ʒ iij. *Zuchari infuſi in aqua intybi, quantum ſufficiat. fiat electuarium in tabulis. Item.*

℞ *Syrupi bugloſſæ, intybi, & capillorum veneris*

ana ℥ iiij. *aquam lupulorum, & radicum diureticarum ana* ℥ iij. *cum zucharo ſufficienti fiat ſyrupus apozematus, de quo ægrotus ſumat duabus diebus vncias binas cum duabus tabulis: & ſi libuerit confectionis partem ſumere, ſumat. vel ex his pilulis.*

℞ *Maſſæ pilularum de rhabarbaro, & Indiarum ana* ʒ ß. *diacridij G.* viij. *cum aqua intybi fermententur pilulæ num.* xij. *ad vſum ſingulis vicibus.*

DE TERTIANA CONtinua. Cap. III.

T*Ertianæ continuæ dictæ à minori paroxiſmo inchoari ſolent: quæ an ſimplices ſint, videndum in primis eſt. Id autem tertianæ ſimplicis ſignis indicatur, atque eodem omnino modo quo ſimplex tertiana curatur. Quòd ſi compoſitam eſſe cognoueris, quonam modo, aut quo humore componi contingat, continuò eſt conſiderandum. nam vel cum bili atra, vel cum pituita componitur. Rurſus atra bilis in naturalem & accidentalem diuiditur. Accidentalem autem eam dicimus, quæ ex aduſtione fiat. Vtriuſque autem materiæ concoquendæ atque euacuandæ formulam ſuperius deſcripſimus.*

Illud tamen cognoſcere operæpretium eſt, hanc continuam tertianam, vt interpolata, grauiorem, dete-

deteriora etiã efficere ſymptomata, tam in membris mobilibus, quã in internis; atq; in his etiam quæ per directionem cum corde continua ſunt; ea autem ſymptomata huiuſmodi plerũque ſunt. Primum capitis grauedo, ac dolor; cui leuando ante materiam purgatam nihil eſt apponendum. Eũ autem dolorem ſi vapor nimia febri excitatus, atque ad caput delatus effecerit, diuerſorijs enæmatibus, fricationibus, lotionibus pedum, à nobis iam deſcriptis, leuabis: deinde confortantibus illis capiti adhibitis. tum verò conſiderare oportuerit, an fumi illi ſimplices ſint, hoc eſt, calidi ac ſicci; quibus ſanguinis miſsio conueniet, vt diximus in dolore capitis, in tertiana ſimplici, ac pura. Si verò compoſiti fumi ſint, ex vaporum humidorum adustione, vt ferè in tertiana notha accidit, frontale adhibebis huiuſmodi.

℞ *Olei roſarum & camomillæ ana* ℥ j. *caſiæ ligneæ* ℈ j. *ſantalorum rubeorum* ʒ j. *miſce. Idem in vnguenti formam redigere licebit. vt;*

℞ *Olei camomillini et roſarum ana* ℥ j. *cum cera fiat vnguentum. Item ſacculum huiuſmodi, ſi libeat, imponito.*

℞ *Coriandri præparati, roſarum rubearum ana* ʒ ij. *florum camomillæ, meliloti ana* ʒ iiij. *ſantalorum rubeorum* ʒ j. *conquaſſentur, & fiat ſacculus. Purgata autem materia, apozema illud*

lud commodè dabis, quod in cap. de tertiana notha deſcripſimus.

Accidunt etiam nonnunquam huiuſmodi febre laborantibus angores, ob caliditatem nimiam atque mobilitatem humorum: in quibus cordialia opportunè parantur, puræ ac mixtæ materiæ ratione habita; & iis adhibitis in pura, quæ de pura tertiana docuimus: in mixta verò materia huiuſmodi cordialibus vtitor; maximè ſi bili pituita miſceatur.

℞ Pulueris diamargaritonis ℈ ß. theriacæ de citro, limonatæ, ſmaragdorum ana ʒ ß. miſce cum ſyrupo bugloſſi: fiat confectio cum aquis bugloſſi, & intybi. Vel alia etiam magiſtralis confectio paretur.

℞ Confectionis hyacinthorũ, cõfectionis alchermes, pulueris diamargaritonis frigidi ana ℈ j. ß. miſce cum ſyrupo acetoſitatis citri, fiat confectio. vel; ℞ Conſeruarum bugloſſæ & roſarum ana ʒ ß. ſeminis citri mundati, ſeminis acetoſæ & borraginis ana ʒ j. ß. cũ ſyrupo acetoſitatis citri: fiat confectio. vel;

℞ Radicũ tormentillæ & zedoariæ ana ℈ ij. ben albi & rubei ana ℈ j. cõſeruæ roſarũ ℥ ß. ſyrupi violarum quantum ſufficiat: fiat confectio. De omnibus iſtis compoſitionibus poterit ægroto hora anguſtiæ vnum cochlear exhiberi cum aquis prædictis.

dictis. Qui ſi delicatior ſit, & huiuſmodi confectiones accipere recuſauerit, electuarium in tabulis conſtituito. ut;

℞ *Pulueris electuarij diamargaritonis* ʒ j. *pulueris diacameronis* ℈ ij. *zuchari infuſi in aqua bugloſſæ quantum ſufficiat: fiat electuarium in tabulis. Si tamē nimia etiam ſiti, delicatioreq́ue complexione laborat, huiuſmodi reſtauratiuum cordiale utrique intentioni idoneum conficito.*

℞ *Conſeruæ bugloſſi & roſarum ana* ℥ iij. *conſeruæ cichorei* ℥ ij. *pulueris electuarij diatrium ſantalorum, diamargaritonis frigidi ana* ʒ j. *corticum citri cum Zucharo conditi* ʒ iij. *Zuchari* ℥ iiij. *miſce, & fiat conditum inauratum. Vel huiuſmodi epithema imponito.*

℞ *Florum bugloſſæ, corticum citri, florum borraginis & uiolarum ana* ℥ ß. *ſantalorum omnium ana* ʒ j. ß. *corallij rubei* ʒ ß. *trochiſcorum de camphora* ʒ j. *aquæ meliſſæ & roſarum ana* ℥ iiij. *miſceantur, & fiat epithema. Si quicquam præterea ſymptomatis ſuperueniet, conſule caput de tertiana canonis tertij, & hoc modo Dei beneficio ægrotus ualebit.*

De curatione cavſonis. Cap. IIII.

S*Itis uehementiſsima, atque æſtus, & linguæ ariditas, citrinusq́ue ac niger color, & acceſsionum*

num vix perceptibile diſcrimen, æqualiáque ferè ſymptomatum tempora: vigiliæ præterea, inquietudines, mentis perturbationes, capitis grauedines, temporum pulſationes, oculorum cauitas, vrinæ citrinus color, pulſus velox ac vehemẽs; cauſonis indicia ſunt. Duo autem eius morbi genera ſunt: vnũ quod ex bilioſo humore fit, & cauſon cholerica appellatur: id ex tertianæ ſimplicis ſignis dignoſcitur, cuius curatio hoc modo inſtituitur. Principio ſtatuere oportuerit in hoc morbo, in quo nimia intenſio & aduſtio eſt, omnem moram, induciasq́; omnes eſſe periculoſas, laudaríque in primis celeritatem. Igitur vrinæ turbiditate, craßitie, ac rubedine perſpecta, huiuſmodi enæma parari iubebis.

℞ *Violarum, maluarum, lactucæ, ſemperuiuæ, foliorum nenufaris ana m.* j. *fiat decoctio ad* ℥ xij. *in qua diſſoluantur vitelli ouorum duo, olei violarum* ℥ iij. *caſiæ fiſtulæ mundæ* ℥ j. *Zuchari rubei* ℥ j. *miſce, & fiat enæma. vel,*

℞ *Decoctionis foliorum violarum lib.* 1. *ſucci cucurbitæ* ℥ iij. *olei roſarum & violarum ana* ℥ j. ß. *Camphoræ G.* iiij. *Salis communis* ʒ j. *miſceantur, & fiat enæma. Aut aliud quoduis ex ijs quæ in cap. de tertiana ſimplici pura præcepimus: ſed in hac febri frigidioribus ſemper vtendum eſt, propter maiorem caloris intenſionem.*

Enæma-

Enæmate autem adhibito, ſtatim ſanguis ex vena communi, ſi nimis abundans videatur, mittẽdus eſt; vel ex baſilica. Neque verò ſanguinis miſſio tardanda eſt: quandoquidem phrenitis periculum vehementer timetur, caliditate in horas adaucta, bilem ipſam acuente, atque ad princeps membrum, quale cerebrum eſt, tollente; vnde vel phrenitis, vel deliria fiunt. At verò ſanguinis miſſio parcè fiat, ne nimium bilis ipſa efferueſcat. Huiuſmodi venæ ſectio Enentatiua phlebotomia ab Arnaldo dicitur.

¶ *Si autem vrina apparuerit citrina ignea, ſine admixtione ſanguinis, enæmatibus & euacuationibus inſtituenda curatio eſt; ob vehementem autem morbi ſine inducijs celeritatẽ, huiuſmodi potionem ordinabis.*

℞ *Florum violarum, borraginis ana* ℥ ß. *prunorum damaſcenorum n.* xx. *fiat decoctio: in qua diſſoluãtur caſiæ fiſtulæ mundæ, & tamarindorum ana* ʒ vj. *rhabarbari electi infuſi in aqua intybi* ʒ j. ß. *pilorum ſpicæ, G.*iiij. *miſceantur, & fiat potus: dulcorentur cum ſyrupo violarum* ℥ j. *vel;* ℞ *Caſiæ fiſtulæ mundæ* ℥ j. *diaprunis laxatiui* ʒ ij. ß. *diſſoluatur in decoctione communi & tamarindorum* ℥ ß. *& fiat potus. Conſule etiam caput de tertiana ſimplici & pura.*

¶ *Poſtera die manè clyſterẽ conſtitues, quo caliditas*

ditas mitigetur, & materia feruens ex inteſti- nis pellatur, ne longius detenta lædat, excoriatio- nemq́ efficiat, vnde dyſenteria eueniat: Eius hic modus eſto.

℞ *Hordei mūdi p.* iij. *foliorum violarum, & be- tæ ana man.* j. *bulliant cum capite hœdi, vel cum cruribus, & clunibus pulli; & in eius decoctionis* ℥ xij. *diſſoluātur vitelli ouorum trium, olei vio- larum* ℥ ij. *fiat enæma. Ordinabis etiam ſyrupos digeſtiuos, de quibus accipiet ſingulis diebus ma- nè. vt;*

℞ *Syrupi violarum, acetoſitatis citri, vel nenu- faris ana* ℥ j. *cum aquis. Caliditate autem inten- ſiore exiſtente;*

℞ *Syrupi papaueris* ℥ j. *ſyrupi intybi & acetoſi- tatis citri ana* ℥ ß. *miſce. Item etiam aquæ cu- curbitæ, lactucæ, bugloſſi, vel aquæ nenufaris, & cichorei. Et poteris facere ſyrupum magiſtralem.*

℞ *Caput papaueris, capillorum veneris viridiū, intybi, lactucæ, ſcariolæ, portulacæ, roſtri porcini, florum violarum, & nenufaris ana* ℥ j. *quatuor ſeminū frigidorū ana* ℥ ij. *fiat decoctio: & ſingu- lis ſeſquilibris adde zuchari lib.* j. ß. *& in clari- ficatione addatur aquæ intybi, & ſucci malorum granatorum acetoſorum ana lib.* ß. *& fiat ſyru- pus: ex quo ſingulis diebus mane bibat* ℥ ij. *cum tribus vncijs aquarum prædictarum, & veſperi etiam*

etiam tantundem. Interim tamen enæmata ſingulis diebus accipienda non intermittantur, vt lenis aluus ſemper conſeruetur; niſi tamen ipſa ſponte ſua ſatisfaciat. Quoniam verò vehemens ſitis, huius febris furibundo ardore efficitur, aquã ex hordeo mũdo decoquere oportuerit, & condita parare: quæ quamuis multa ſatis in capite de tertiana ſimplici, tamen alia cordialia frigidiora deſcribi poſſunt, quæ idonea magis ad hãc rem ſint, quòd maior ſiccitas & calor in hoc morbo ſit. vt;

℞ *Margaritarum perforatarum, & non perforatarum, hyacinthorũ, ſapphirorum, ſmaragdorũ ana* ʒ ß. *ſeminis melonum, cucurbitæ, cucumeris, & citruli mundatorum ana* ʒ j. ß. *trochiſcorum de roſis* ʒ j. *confectionis hyacinthorum* ʒ ß. *oſsis de corde cerui num.* iij. *auri & argenti ana panes* iiij. *zuchari candi violati* ℥ j. ß. *conſeruæ nenufaris, violarum & bugloſsi ana* ℥ j. *zuchari tabarzet* ℥ iiij. *miſce, & fiat conditum inauratum. Vtiliter etiam & ad hunc morbum epithemata cordis regioni imponenda parantur, qualia in cap. de tertianæ curatione deſcripſimus; & alia etiam huiuſmodi.*

℞ *Serici crudi minutim cõciſi, oſsis de corde cerui ãna* ℈ j. *ſpodij* ʒ ß. *croci* ℈ ß. *camphoræ G.* vj. *fragmentorum lapidum pretioſorum* ʒ j. ß. *ſantalorum & coralli rubei ãna* ʒ j. *aquæ roſarum*

lib. 1. vini albi odorati, & aceti albi ana ℥. ß. miſce, & fiat epithema, in qua granæ pannus madefactus cordis regioni imponatur.

¶ *Hepatis quoque epithema non inconcinnè adhibetur. vt;*

℞ *Aquæ intybi & cucurbitæ ana ℥ iiij. aquæ lactucæ, & roſarum ana ℥ ij. ß. aceti ℥ j. ſantalorum omnium ℈ j. ſpodij ℈ ß. camphoræ G. vj. miſce, & impone hepati vt epithema. Eidẽ etiam huiuſmodi vnguento rectè medeberis.*

℞ *Spodij, ſantalorum rubeorum ana ʒ j. ß. vnguenti roſati ſantalati ℥ j. ß. miſce, & fiat vnguentum pro hepate. Renes etiam ſic inungito.*

℞ *Olei roſarum Arnaldi, olei violarum, ſucci lactucæ ana ℥ ß. ſpodij ʒ j. ceræ albæ quantum ſufficiat, & fiat vnguentum. Non incommodè quoque huius vnguenti loco pannus ex lino, aceto, & aqua roſarum & roſaceo intinctus imponitur. Cõferet etiam ægroto frigidarum rerum olfactio, qua calidi & ſicci vaporis ad cerebrum aſcenſus reprimatur. vt;*

℞ *Aquæ florum nenufaris ℥ iij. aquæ roſarum ʒ j. ß. ſantalorum citrinorum ʒ j. ß. ſantalorum rubeorum ʒ j. miſceantur omnia in vaſculo: quæ ſæpe agitans ægrotus olfaciat. vel huiuſmodi confectum pomum olfaciendum præbeto.*

℞ *Santalorum rubeorum, coralli rubei, florum nenu-*

nenuſaris, & violarum ana ℥ ij. balauſtiorum ℨ j. camphoræ ℨ ß. puluerizentur ſubtiliter, & cum aqua roſarum, & exigua aceti portione fiat pomũ perforatum, & ſuſpendatur ad collum, quod ſemper fricando olfaciat. Frontale etiam ad vapores prohibendos imponere conducet.

℞ *Aquæ roſarum ℥ iij. florum nenuſaris & violarum ana ℥ j. ß. aceti ℥ j. ſantalorum rubeorum ℨ ij. boli armenici ℨ j. miſceto, atque linum intingito quod fronti & temporibus imponatur. Quod ſi immodica vigilia adſit, vel ſoporiferis remedijs in capite de tertiana ſimplici deſcriptis, vel alijs huiuſmodi vtere.*

℞ *Pulueris papaueris albi ℥ iiij. quem oui albo, & aqua roſarum diſtemperabis: adde aceti aliquantulum, & olei etiam papauerum, vel nenuſaris, atque epithematis modo fronti imponito.*

¶ *Iam vero cùm nimia caliditate corpus nimiũ reſolui deprehenderis, huiuſmodi vnguẽto pectus & nucam inungito. vt;*

℞ *Olei violarum ℥ j. ß. olei nenuſaris, & pinguedinis gallinæ ana ℥ j. fiat vnguentum cum cera, & pauca aqua plantaginis lauetur, & vngatur pectus & nuca.*

His diligenter perfectis, materiam ipſam hoc modo eradicare curabis, vel eradicatiuas potiones primum ordinabis, quas in capite de tertiana de-

ſcripſimus, vel huiuſmodi aliàs.

℞ *Diaprunis ſolutiui* ℥ iiij. *diſſoluãtur in aqua decoctionis tamarindorum* ℥ j. *& fiat potus: dulcoretur cum ſyrupo violarum* ℥ j. *& aromatizetur cum pulueribus diamargaritonis frigidi* ʒ j. *materia autem eradicata, vrinæ prouocatiuis vteris cum euulſione ſeminum frigidorum, & ſyrupo capillorum veneris, & electuario diatrium ſantalorum, & trochiſcis de camphora, & de roſis: & ſi huic ſuperuenerit fluxus ventris, vt nõnunquam accidere Auicennas ait, applicabis trochiſcos de ſpodio ex eiuſdem deſcriptione.*

℞ *Trochiſcorum de ſpodio, ſeminis acetoſæ ana* ℥ j. ß. *aquæ cucurbitæ* ʒ vj. *miſce, & ſingulis diebus manè accipiat ægrotus* ʒ j. *cum* ʒ iij. *aquarum prædictarum: & ad reſumptionem caliditatis hepatis procede ſicut in tertiana ſimplici, cũ vnctionibus & epithematis.*

¶ *In pituitoſo cauſone, curatio inſtituitur euacuando in principijs, & concoquendo iiſdẽ, de quibus antè diximus, medicamentis, cùm de tertiana notha ageremus; & eodem etiam apozemate: quandoquidem eadem materia eſt. Atque hæ febrium ex bili pura ſimplici, vel compoſita, curandi ratio eſt.*

DE FEBRIVM QVÆ EX ſanguine fiunt curatione. Cap. V.

SAnguineæ febris ſynochæ dictæ ſigna hæc ſunt. Febris aſsidua, & inſeparabilis rubedo in facie, venarum, arteriarum, atque temporum inflatio, & laßitudo corporis totius cum ſomnolentia, atque reſpirationis difficultate. Præterea vrina rubra, & craſſa, pulſus plenus & vndoſus.

Principio igitur huiuſmodi enæma parari iubeto.

℞ *Foliorum maluarum, & violarum ana m.* j. *fiat decoctio: de qua accipe lib.* j. *&* ß. *in qua diſſoluatur caſiæ fiſtulæ mundæ* ℥ j. *olei violarum* ℥ j. ß. *ſalis* ʒ ij. *fiat enæma. Si tamen ægrotus enæma pati nolit, & morbus inducias dat, huiuſmodi potionem exhibeto. vt;*

℞ *Capillorum veneris, florum bugloßi, borraginis & violarum ana m.* ß *prunorum damaſcenorum num.* viij. *tamarindorum* ℥ ß. *fiat decoctio: de qua accipiat* ℥ iiij. *in quibus diſſolue caſiæ fiſtulæ mundæ, & ſyrupi violarum ana* ℥ j. *vel illud Auicennæ exhibebis:*

℞ *Syrupi violarum* ʒ j. *ſucci granati dulcis* ʒ ß. *aquæ intybi, Zuchari* ℥ ij. *miſce, & fiat potus.*

Hoc accepto, niſi repletio nauſeatica adſit, vena communi inciſa ſanguinem vſque ad animi etiã

(ſi opus fuerit) deliquium mittito: plerumque autem potior eſt numeri multiplicatio, quã quantitatis.

Perſæpe autem accidere ſolet, vt in plethorico corpore venæ difficillimè inueniri poſſint, atque ex conſequenti, neque ſanguinis miſſio fieri. Huic verò ſanguiſugæ applicandæ ſunt in coxis, tibijs, & ſpatulis: ſi verò ſanguiſugis commodè vti nequeas, ventoſæ in coxis, & ſcapulis cum ſcarificatione apponãtur, aut hæmorrhoidæ, aut mẽſtrua, aut ſanguis ex naribus prouocentur.

Poſt ſanguinis autem miſsionem, cũ nondum plenè febris abierit, ſyrupos quoſdam malæ complexionis correctiuos, & concoctiuos exhibebis.
℞ *Oxyſacchari ſcilicet, & ſyrupi intybi ana ℥ j. aquarum intybi & cichorei ana ℥ j. ß. vel ſyrupos violarum, nenufaris, & aceto ſitatis citri, vel papaueris, prout maior vel minor refrigerandi neceſsitas poſtulauerit. Neque tamen interim enæmata prætermittenda ſunt, dum ſyrupi concoctiui ſumuntur.*

Quoniam verò febris hæc ſomnum inducit, deſcriptis à nobis pedum lotionibus, crurum fricationibus fortibus ad diuertendũ vti oportuerit: nec non & faciem lauare, atque ſæpius etiam aquam inſpergere roſarum aceto commixtam, aut roſarum ſolam. Laborãti etiam nimia ſiti ægroto

conditum

conditum dabis, quale in tertianæ ſimplicis curatione deſcripſimus, & cum eo aquam hordei bibendam, vel aquam frigidam copioſè, ſi nimia adſit caliditas; neque aliunde potus hic impeditur. Vtile autem & hoc conditũ ad eam rem fuerit.

℞ Conſeruæ roſarum, bugloſſi, & borraginis, & violarum ana ℥ j. quatuor ſeminum frigidorum mundatorum omnium ana ʒ j. ß. ſantalorum rubeorum ʒ j. ß. margaritarum ʒ j. auri & argenti ana p. iiij. Zuchari tabarzet, & Zuchari candidi violati ana quantum ſufficit, & fiat conditum inauratum. Epithema etiã hepati & cordi vtiliter imponitur, & renibus etiam, vt dictũ eſt in capite de Cauſone. Si tamen perſeuerat adhuc febris, & vrina rubea ac craſſa, & quaſi perturbata oſtenditur, ad liuiditatem vergens; & ſyſtole præterea impulſu augetur, indicium eſt ſynocham febrim in ſynochum conuerti: quamobrem ſynochi curatione vtendum eſt.

DE CVRATIONE FEBRIS SANguineæ ex ſanguine putrefacto, quæ Synochus dicitur. Cap. VI.

ACcidentia omnia quæ in febri ſynocha obſeruata ſunt, vehementiora tamen, cum vrinæ liuiditate, rubedine, & craſſitie, anguſtiáque nimia, reſpirationiſq́; maior frequentia, ex nimio

caumate in ſpiritualibus membris: caliditas præterea & mordicatio, vt in ſynocha, ob materiæ putredinem ſynochum hæc omnia indicant.

Igitur enæmate in primis applicato, ſanguis ex communi vena pro virtutis & neceſsitatis ratione mittendus eſt: tantum autem ſanguinis, quantum in ſynocha extrahi oportuerit, ne bilis ipſius frenum auferatur. At vero venæ ſectionem ob debilitatem ſui recuſanti ægroto potius phlebotomiæ loco exhibetur, qualem Auicennas in capite de curatione huius febris præcepit. Vena iã ſecta, reliqui ſanguinis corruptionẽ cauere operæpretiũ eſt: id commodè fiet ſyrupis concoctiuis. vt;

℞ Syrupi intybi & violarum ana ℥ j. aquarum cichorei, & intybi, & bugloſsi ana ℥ j. de quibus accipiat ægrotus ſingulis diebus manè & veſperi. vel magiſtrale huiuſmodi.

℞ Intybi, ſcariolæ, cichorei ana m. ij. quatuor ſeminum frigidorum ana ℥ j. ſantalorum rubeorum ℥ ß. cum zucharo: fiat ſyrupus. accipiãturq; ex eo ſingulis diebus mànè ℥ ij. cum aqua cichõrei. Ad accidentia verò, quæ ex hac febri fiunt curanda, vt capitis vehementem dolorem, nimiã ſitim, linguæ nigredinem, cauſonides, & tertianæ ſimplicis curationem à nobis deſcriptam conſulito, vel huiuſmodi ad eam rẽ Iuleb conſtituito.

℞ Syrupi acetoſitatis citri, ſyrupi acetoſæ, aquæ nenu-

nenufaris, ſucci granatorum muzorum, aquæ cucurbitæ, & nenufaris ana ℥ iiij. fiat iuleb: & aromatizetur cum ʒ j. ſantalorum rubeorum, camphoræ G. iiij. & immittatur in vaſe, ex quo ægrotus bibat. Cōfert etiam ſacculus plenus ſemine citoniorum et pſyllij. conferunt pilulæ ſub lingua contentæ huiuſmodi.

℞ *Succi vuæ acerbæ, ſucci acetoſæ, ſucci lactucæ, & violarum; ſucci granatorū, aceti albi ana ℥ j. coquantur lento igni, & addatur zuchari candidi & albi ana quantum ſufficiat; & fiant pilulæ, quæ teneātur ſub lingua ad refrigerandum, & ſitim remouendam. Alia etiam remedia ex capite de ſimplici tertiana petere licebit. vtile etiam erit huiuſmodi reſtaurátiuum.*

℞ *Santalorum alborum, & rubeorum, & quatuor ſeminum frigidorum maiorum & minorū ana ʒ ij. ſucci liquiritiæ ʒ ij. ß. gummi draganti, gummi Arabici, & aginidi ana ʒ j. camphoræ G. xij. conſeruæ nenufaris ℥ j. ß. zuchari albi quantum ſufficiat. miſce. fiat conditum auro coopertum. Ad curandas etiam anxietates, epithemata, cōfectiones cordiales, aliaq; remedia ex noſtra tertianæ ſimplicis curatione tibi petēda ſunt: aut huiuſmodi cerotum regioni cordis imponito.*

℞ *Pulueris electuarij diamargaritonis frigidi, confectionis alchermes ana ʒ j. ſantalorum rubeorum,*

beorum, ſeminis citri mũdati, corallorum rubeorum, florum violarum, bugloſſæ, & nenufaris ana ℥ ij. *croci* ℈ ß. *nonnihil terebinthinæ & ceræ: malaxentur cum aqua roſarum, & vino albo: fiat cerotum extenſum ſuper pannum granæ, & regioni cordis imponatur. Materiam iam concoctam, ſi euacuari oportere iudicaueris, euacuato. Quoniam verò ſanguis ex eo putreſit, quod ex bilis materia eſt, ob eam rem cum ſanguinis mundificatiuis, bilis euacuatiua miſcenda ſunt. vt:* ℞. *Rhabarbari electi infuſi in aqua lactis caprarum* ℨ j. *pilorum ſpicæ G.* iiij. *diaprunis ſimplicis, & diacatholiconis ana* ℨ v. *cõfectionis hamech* ℨ ij. *diſſoluatur in aqua lupulorum, & bugloſſæ, quantum ſufficiat; & fiat potus, addendo ſyrupi violarum* ℥ j. *commodè etiam purgabis caſia, & electuario de ſucco roſarum in potabili forma, vel in forma boli, hoc medicamento.*

℞ *Confectionis hamech* ℥ ß. *electuarij de ſucco roſarum* ℨ ij. *incorporentur cum caſia fiſtula extracta per ſetaceum; & fiant boli confecti cum Zucharo, & deſuper deaurentur.*

Cùm ſanguis ob ſuam aduſtionem putrefactus eſt, & ſubtilior fit, & concoctio eſt æquatæ ſubſtantiæ, licebit et hoc ſyrupo magiſtrali cõcoquere. vt; ℞ *Iuiubarũ num. C. quæ coquantur in* 5. *lib. aquæ, vſque ad conſumptionẽ tertiæ partis: qui-*

bus

bus adde Zuchari ℥ viij. *& fiat ſyrupus. vel ſic:*
℞ *Carnis pyri* ℥ j. *iuiubarum num.* xx. *granatorum muſci* ℥ j. *fiat decoctio in lib.* ij. *aquæ, vſque ad conſumptionem tertiæ partis, et cum zucharo fiat ſyrupus.*

Præterea ſi ſanguis poſt venæ iam inciſionem remanens, craſſus eſſe iudicetur; id quod vrina craſſa, & ſomnolentia, deinde nimius corporis pruritus, & laſsitudo arguit, concoctiuis & attenuantibus vti oportuerit. vt;
℞ *Syrupi acetoſi ſcilicet, oxymellis. ſ. ana* ℥ iij. *aquarum capillorum veneris, et intybi ana* ℥ iiij. *vel magiſtrale hoc:*
℞ *Aquæ cichorei, capillorum veneris, & intybi ana* ℥ iij. *aceti* ℥ j. *zuchari* ℥ iiij. *fiat ſyrupus aromatizatus cum pauco cinnamomo.*

Sanguinem verò ab humore phlegmatico corruptum, medicamentis vtrique parti idoneis iuuabis. Idem efficies commodis etiam remedijs, cũ ſanguis à bili & melancholia vitiatus fuerit.

Purgata autem materia, reſiduum caliditatis, epithematis hepati, renibus, & cordi accommodatis, curatur; & electuarijs ac confectionibus, ac iuleb interius exhibitis: de quibus in capite de cura tertianæ ſimplicis, & cauſonis egimus. Atque ita ſanguineæ febris curatio expeditur.

DE

DE CVRATIONE FEBRIS phlegmaticæ. Cap. VII.

Calor & color ad albedinem tendens, rigor, ac frigus lentum, ſine horripilatione, cum oris inſipiditate, aut acredine exigua, vel nulla ſitis, vrina alba, neque craſſa nimis, pulſus debilis, paruus, rarus, & mollis cum diuerſitate, verum non multa, ob materiæ lenitatem, febrem quotidianam à pituita dulci, inſipida, vel acri prouenientem indicant. Adiuuant præterea opportunitates tẽporis, vt hyems: acceſſionis horæ, vt nox: ætatis, vt ſenectus: complexio, vt pituitoſa; aut febricitandi conſuetudo, quia is plerũque phlegmatica febri laborare ſoleat. Curatio autem ſic inſtituitur. Clyſter in primis, ſi res id poſtulet, applicatur; & potio aliqua, ſi ægrotus libẽter accipiat.

Quoniam rigor vehemens nimium ægrotum lædit, initio ipſo calefacti panni linei extremitatibus ipſis frigidis adhibeantur: vel ſi id non ſatis eſt, laterem calidum panno inuolutum pedibus adhibere oportuerit. Quod ſi parum etiã hoc profuerit, laterem calidum roremarino ſtratum, & vino inſperſum, rubro panno laneo obuolutum admoueto. Principio autem acceſſionis oblata nauſea vltrò, ſed non perfecta, propinato vomitiuo communi adiuuatur, quo materiæ cõmunes euacuentur, non autem coniunctæ, ne corpus inflammetur.

metur. vt; ℞ *Aquæ* ℥ iiij *mellis & Zuchari ana* ℥ j. *miſce tepidum, & applicetur. vel;*
℞ *Oxymellis ſcilicet* ℥ iij. *aquæ decoctionis raphani* ℥ iiij. *miſce. namque hic vomitus, & acceſſionē, & morbum leuat. Calore iam incipiente, fricationes in tempore fiant, vt materia citius attenuetur, calefactaq́ue expellatur citius. Paroxiſmo autem tranſacto, commodè enæma adhibetur. vt;*
℞ *Florum camomillæ, maluæ, bliti anã m. j. furfuris pug. j. fiat decoctio: ex qua accipe lib. j. hieræ picræ Galen.* ℥ ß. *caſiæ fiſtulæ mundæ* ℥ j. *ſalis cõmunis* ʒ j. *olei communis* ℥ iij. *fiat enæma. vel potionem ſic parato.*
℞ *Caſiæ fiſtulæ mundæ, & rhodomellis anã* ℥ j. *cinnamomi G. iiij. aquæ bugloſſi* ℥ iij. *fiat potio.*

His expeditis, ſi vrina craſſior & rubicunda appareat, ſanguinem minuito ex communi vena, ſi nimia eſt, plethoria: ſin minus, ex baſilica, vſque ad ℥ vj. *Minutione autem facta, ſi multitudo pituitæ appareat (quod rarò accidit) huiuſmodi minoratiuum conſtituito.*
℞ *Caſiæ fiſtulæ mundæ; & rhodomellis ana* ʒ j. *agarici* ʒ j. *ſalis gemmæ* ℈ ß. *cum aqua fœniculi & intybi fiat potus. vel;*
℞ *Turbith electi* ℈ iiij. *zinziberis* ℈ ß. *bulliant parum, & colentur cum expreſſione: qua colatura diſſoluatur caſiæ fiſtulæ, & rhodomellis. Huiuſ-*

modi

modi minoratiuorum vſus in principio commodè adhibetur, niſi multa pituitæ copia appareat: deinde verò ſyrupi propinantur vtiliter ad opportunam concoctionem; quales illi ſunt.

℞ Rhodomellis, & ſyrupi acetoſi ana ℥ j. quibus adde aquarum fœniculi, & intybi ℥ j. ß. et miſta exhibeto. vel;

℞ Oxymellis ſimplicis ℥ j. ſyrupi intybi ℥ ß. aquarum abſinthij, & fœniculi ana ℥ j. ß. vel;

℞ Aquarum fœniculi, intybi, et abſinthij, ana ℥ j. ſyrupi acetoſi, & abſinthini ſyrupi ana ℥ j. adde cinnamomi aliquantulum, & exhibeatur ſingulis diebus manè ad concoctionem. Placet autem Auicennæ huiuſmodi ægrotis ſic temperatas potiones ex forti & tenui exhibere, id quod ille ſingulis noctibus fieri præcipit; quarum potionum illa exempla ſunt.

℞ Turbith electi ʒ j. Zinziberis G. iiij. aquæ fœniculi ʒ j. ß. fiat potio: exhibeaturq; noctu quoad materia concocta eſſe iudicetur; cùm iam virtus per quotidianam expulſionem minoratiuam potentior efficiatur. Veruntamen hæc ratio paucis probatur, vel ex eiuſdem auctoris conſilio, qui corpus laxatiuis medicamentis aſſuefieri nō vult: deinde quòd multi ægroti, ob delicatam corporis conſtitutionem & conſuetudinem, ſingulis noctibus huiuſmodi laxatiuas potiones ſumere recuſant.

cuſant. Conſultius ergo fuerit harum vice enæma quotidianum parare. vt;

℞ *Seminis aniſi, florum camomillæ, florum violarum ana m.* j. *bliti man.* ß. *fiat decoctio: in cuius lib.* 1. *ſoluito olei communis, & rhodomellis ana* ℥ j. ß. *hieræ picræ Gal. electuarij diacartami ana* ℥ iij. *parabisq; enæma. Cõmodè etiã magiſtrale potiſſima concoctionis cauſa paratur, hoc modo.*

℞ *Eupatorij, abſinthij ana m.* ij. *radicum fœniculi, apij, glycyrhizæ ana m.* j. *paſſularũ ſine nucleis pug.* ij. *roſarum rubearum, ſeminis ameos ana pug.* ij. *ſeminis intybi, & fœniculi ana* ℥ j. *coquito ſecundum artem in lib.* xij. *aquæ, quoad tertia pars abſumpta ſit. Deinde fortiter expreſſa colato: cui colaturæ addes mellis deſpumati lib.* 1. *& zuchari rubei lib.* ß. *Ex hac potione ſingulis diebus bis, manè & veſperi* ℥ xij. *tepidum exhibeto. Vbi autem concoctionis ſigna apparuerint, eradicatiuum medicamentum parabis. vt;* Apozema.

℞ *Electuarij diacartami* ℥ ß. *caſiæ fiſtulæ mundæ, & rhodomellis ana* ℥ j. *diſſoluantur in aqua fœniculi, & intybi quantum ſatis ſit, & fiat potio. vel;*

℞ *Agarici* ℥ ß. *electuarij diacartami* ʒ iij. *caſiæ fiſtulæ mundæ* ʒ j. *diſſoluantur in decoctione communi quantum ſatis ſit, & exhibeto. vel;*

℞ *Pulueris hieræ picræ Galeni* ʒ j. *caſiæ fiſtulæ mundæ,*

mundæ, & mellis roſati ana ℥ j. cum aqua bugloſſi fiat potio. vel;

℞ *Electuarij diacartami in tabulis ℥ ß. vel ʒ vj. vel maſſæ pilularum de agarico ʒ j. cũ aqua fœniculi: conficiantur pilulæ quinque. vel;*

℞ *Maſſæ pilularum ſtomaticalium ʒ j. formentur pilulæ quinque. vel;*

℞ *Polypodij quercini contuſi ℥ j floꝛum bugloſſæ, borraginis & aniſi ana ℥ ß. paſſularum detractis nucleis ℥ j. coquantur, & excolētur: & in colatura diſſolue myrobalanorum ebulorum ʒ iij. turbith ʒ j. zinziberis G. viij. caſiæ fiſtulæ mundæ ℥ j. & fiat potus.*

Quòd ſi poſt huius medicamenti vſum, neq; materia, neque febris omnino receſſerit, perſpiciat medicus an oppilatio aliqua ægroto etiam ſit: quã huiuſmodi remedio curabit.

℞ *Olei nardini ℥ j. olei abſinthij, & maſtichis ana ℥ ß. pulueris maſtichis ʒ j. garyophyllorum, ligni aloes, gallæ muſcatæ ana ℈ j. coralli rubei corticum citri ana ℥ ß. ceræ quantum ſatis ſit: fiat vnguentum, quo ventriculi regio vngatur, qua hora febris remittit.*

Materia autem imminuta, ſi is qui quotidianam febrem patitur, ſiti etiam laborauerit, vel quòd ex putrida in ventriculo pituita fumi guttur & linguam infeſtant, atque exſiccant, huiuſmodi

modi condito iuuabitur. ℞. *Conſeruæ bugloſ-ſæ, roſarum, & ameos ana* ℥ ß. *corticum citri conditi cum Zucharo* ʒ iij. *pulueris diarhodonis Abbatis* ʒ j. *electuarij de gemmis* ʒ ß. *pulueris aromatici roſati* ʒ j. *cum Zucharo fiat conditum auro obductum; vel bibat ægrotus cum corticibus citri zucharo conditi aquam coctam cum fœniculo & petroſelino. Eſt autem huiuſmodi materia lentior ſanè, & quæ difficilè euellatur, cui applicatò minoratiuo, interim dum exhauritur, remedio etiam ſunt electuaria in tabellis cũ aquis certis, vel ſyrupus aliquis apozematis modo exhibitus, quæ concoquendi & confortandi vim habent. vt.* ℞. *Electuarij aromatici roſati deſcriptione Gabrielis* ℥ j. ß. *aquæ abſinthij* ℥ viij. *vel aquæ abſinthij & fœniculi ana* ℥ iiij. *ſyrupi abſinthij, & intybi ana* ℥ iiij. *azari & hyoſcyami ana* ʒ j. *poſitum in ligatura, fiatq́ ſyrupus apozematus, ex quo per duos, aut tres dies ægrotus ſumat. vel ſi libet, de trochiſcis ex abſinthio, & eupatorio. Licebit etiam conſequenter vti medicamento ex forti & debili mixto per interualla. vt;* Forte debile.
℞. *caſiæ fiſtulæ per ſetaceum cribrum extractæ* ℥ j. *diacartami* ʒ iiij. *agarici* ʒ j. *ſalis gemmæ* G. v. *myrobalanorum ebulorum* ʒ iij. *rhodomellis* ℥ j. *miſceto, & fiat confectio opiatæ ſimilis: vel, decernes illi ex pilulis iam deſcriptis quantum*

conueniat cùm materiam abſcindere volueris: atque hoc modo ſanitas ægroto, Deo volēte, parabitur. Quòd ſi quotidiana febris à pituita craſſā, mucilaginoſa, vitrea, vel cruda efficiatur, victus ratio ſiue diæta, ad calefactionem & attenuationem inclinabit: eò quòd pituita hæc frigidior, craſsiorq́ ſit. Igitur vbi accedēns medicus ægrotum vehemēti rigore correptum inueniet (vehemens namque frigus ex cauſæ vehementia & fortitudine procedit) apponet calidas veſtes, & laterem calidum panno laneo cum roremarino, & vino irrorato; extremis corporis partibus admouebit, in quibus frigus maximè apparet: deinde ordine ſuperius præſcripto enæma decernet quale iam diximus, vel lenitiuum medicamentum, vt docui. vel;

℞ Hyſſopi man. j. Callitrici man. ß. liquiritiæ, paſſularum ana ℥ ß. fiat decoctio: de qua ℥ iiij. cōmodæ ſunt, vt diſſoluatur caſiæ fiſtulæ mundæ, oxymellis. ſ. ℥ j. ß. quam potionem exhibeto. Vbi autem ſic lenita materia fuerit, ſi videatur opportuna eſſe ſanguinis miſsio, quòd vrina craſſa, turbida, atque rubea appareat, ſecabis venam: deinde concoctionem molieris hoc modo.

℞ Oxymellis. ſ. & rhodomellis ana ℥ j. aquarum fœniculi & abſinthij ana ℥ j. ß. miſce, & apparentibus ſignis concoctionis, exhibeto medicamen-

dicamentum aliquod ex ijs quæ à nobis deſcripta iam ſunt, quod magis placeat. His verò expeditis, ſi vlteriorem concoctionem deſiderabis, eiuſmodi ſyrupo efficies:

℞ Radicis aſparagi, fœniculi, bruſci ana ℥ ij. hyſſopi, buglosſæ, meliſſæ ana man. j. ſeminis aniſi, & fœniculi ana ℥ j. ameos ʒ ß. paſſularum ʒ vj. fiat decoctio: in qua adde mellis deſpumati lib. 1. & aceti optimi ℥ ij. fiatq́ſ ſyrupus: de quo ſumat ſingulis diebus manè ℥ ij. tantundemq́ vesperi. deinde perſequere curationem eo modo, quo in quotidiana febri ex pituita dulci, adhibitis ſtomacho vnguentis vel ſacculis. vt;

℞ Floris maioranæ, camomillæ, meliloti ana ℥ iiij. roſarum rubearum ℥ ij. caſiæ ligneæ ʒ j. zinziberis, cinnamomi ana ℈ j. thuris, maſtichis ana ʒ ij. Ex his conquaſſatis impleto ſacculum pro ſtomacho. Vtere etiam trochiſcis confortantibus ſtomachum, atque ſyrupis concoctiuis, & medicamento fortidebili, vt anteà præcepimus.

At verò ſi quotidiana febris ex pituita, melancholico humore permixta oriatur, quod ex ſignis atræ bilis in capite de quartana à nobis indicandis facilè deprehēdetur; perſpiciendum imprimis fuerit, an atræ bilis permixtæ nimia copia ſit: nam hoc modo medicamentis atræ bili curandæ idoneis proportionaliter vti oportuerit. Igitur

ægroto huiuſmodi affecto, enæma imprimis eſt ſubijciendum. vt;

℞ *Florum camomillæ, aniſi, marathri ana m.* ß. *centaureæ m.* j. *fiat decoctio: in qua diſſoluatur caſiæ fiſtulæ mundæ* ℥ j. *olei communis* ℥ iij. *confectionis hieræ picræ Galeni* ʒ iij. *fiat enæma. Deinde concoctionem opportunis ſyrupis moliri cõueniet. vt;*

℞ *Syrupi bugloſſæ* ℥ j. *oxymelis* ℥ j. ß. *miſce, & exhibeto cum aqua fœniculi & bugloſſæ ana* ℥ j. ß. *his abſolutis, minoratiuum medicamentum proſpicies. vt;*

℞ *Confectionis diaſenæ* ʒ vij. *electuarij diacartami* ʒ iij. *diſſoluantur in decoctione communi quantum ſatis ſit, & fiat potio, quam exhibeto. Quòd ſi hoc remedio virtus potentior ſupra reſiduum materiæ non reddatur, ſed concoquentibus etiam medicamentis indigere adhuc viſa ſit, hoc modo curationem proſequere.*

℞ *Oxymellis diuretici, & rhodomellis ana* ℥ j. *ſyrupi bugloſſi* ℥ ß. *aquarum abſinthij, & fœniculi ana* ℥ j. ß. *vel illum etiam magiſtralem. vt;*

℞ *Scolopẽdræ man.* j. *florum bugloſſæ, & borraginis, cuſcutæ, abſinthij ana m.* j. *radicis aſparagi, bruſci, & petroſelini ana* ℥ j. ß. *liquiritiæ, & paſſularum ana* ℥ j. *ſeminis aniſi & fœniculi ana* ʒ iij. *polypodij, epithymi ana* ℥ ß. *coquantur om-*

nia

*ñia in lib.*iij.*aquæ,vſque ad conſumptionem me-dietatis,additis deinde mellis lib.*j. *zuchari* ℥ iij. *aceti* ℥ j. ß. *fiat ſyrupus aromatizatus cum cinnamomo,& nuce muſcata: de quo cum aqua abſinthij vel fœniculi, & bugloſſæ,vel petroſelini, vel radicum diureticarum, poteris ægroto exhibere ad perfectam concoctionem. Vteris verò interea commodis enæmatibus ad alui exonerationem. Quòd ſi ægrotus propter febris æſtũ ſitiat, remedio erit conditum ſiue reſtauratiuum accipere huiuſmodi.*

℞ *Pulueris lætitiæ Galeni* ʒ j. *pulueris diarhodonis Abbatis* ʒ ij. *conſeruæ bugloſſæ* ℥ j. *conſeruæ violarum* ʒ iij. *zuchari* ℥ iiij. *miſceto,& fiat conditum auro obductum: de quo cùm bibere volet, bina aut terna cochlearia ſumat, bibatq́; aquã decoctam cum fœniculo, & cinnamomi parte modica.*

Si verò angoribus & afflictionibus afficiatur, ei ſymptomati, huiuſmodi cõfectione medeberis. ℞ *Confectionis de gemmis, lætitiæ Galeni, & confectionis de muſto dulci ana* ʒ iij.*miſce,& cũ ſyrupo iuiubæ fiat confectio.*

Vel pro pauperibus. ℞ *Conſeruæ bugloſſæ contuſæ* ℥ j.*limonatæ ſimplicis* ʒ iij.*aromatici roſati* ʒ ij.*miſce, & cum ſyrupo bugloſſæ fiat confectio: cuius accipiet æger cochleare vnum cum a-*

qua bugloſſæ. Et ſi vomitus à natura incompletus fiat, eodem, vt ſuperius dictum eſt, modo procedẽdum. materiæ deinde per ſyrupos, vt decet, præparatæ eradicatio tentãda eſt huiuſmodi medicamento.

℞ Pulpæ caſiæ fiſtulæ ℥ j. diacartami ʒ iij. ß. myrobalanorum Indorum ʒ ij. ß. diſſoluantur in aqua bugloſſæ, & fiat potus. vel;

℞ Turpeti ℈ j. agarici ʒ j. zinziberis ℈ ß. ſalis gemmæ ſpicæ ana G. vj. bulliant parũper in ℥ iiij. decocti glycyrhizæ paſſularũ capil. veneris, thymi, epithymi, cuſcutæ, polypodij: fiat deinde colatura cum forti expreßione; cui adde caſiæ fiſtulæ ʒ j. rhodomellis ℥ j. ß. & fiat potus. vel;

℞ Specierum hieræ picræ Gal. ʒ j. ß. caſiæ fiſtulæ rhodomellis ana ℥ j. miſce, & cum aqua abſinthij fiat potio. Pilulis idem efficies hoc pacto.

℞ Pilularum de agarico ℈ ij. pilularum Indarum ℈ j. cum aqua ſtillatitia bugloſſæ fiant pilulæ ſeptem. Si verò febris his adhibitis præſidijs non ceſſat, tunc ſubſequens confectio magiſtralis, iulebum, & electuarium, quibus ſummo manè per interualla vtatur, vtiliter præſcribi poterunt.

℞ Diaſenæ. ſ. ℥ j. ß. agarici ʒ ij. diacartami ℥ j. trochiſcorum de abſinthio ʒ ij. caſiæ fiſtulæ cum ſaccharo præparatæ ʒ ß. miſce, & fiat confectio.

℞ Aromatici roſati, ſpecierum lætificantis Galeni,

leni, trochiſcorum de abſinthio ana ℈ ij. ſacchari infuſi in aqua abſinthij quantum ſatis eſt, & fiat electuarium in tabellis.

℞ Aquæ abſinthij, aquæ radicis petroſelini ana ℥ iij. aquæ ſcolopendrij ℥ vj. aquæ fumariæ ℥ ij. ſacchari ℥ iiij. aceti ℥ j. ß. miſce, & fiat iulebum: aromatiza nuce moſchata & cinnamomo. Hoc iulebo cum tabulis triduo vti poterit, quarta die confectione iam deſcriptā vtatur.

Si verò æger lienis obſtructione laboret ab humore aduſto & melancholico, huiuſmodi illi poteris vnguentum admouere.

℞ Olei è capparibus, irini ana ℥ j. trochiſcorum è capparibus ℥ ij. aceti ſcillitici ℥ iij. ceræ quātum ſatis eſt, ac fiat vnguentum. reliqua quæ ad hanc curationem attinent, quære in capite de quartana: & hæc ſatis ſint de curatione febris, quæ à pituita fit humori melancholico admiſta.

Si verò quotidiana febris à ſalſa pituita oriatur, cui bilis admiſta ſit, quod ex ſalſedine in ore cognoſcitur, tunc, prout in tertiana notha dictum eſt, curationem aggredere cum clyſteribus, & ſuperius deſcripta potione. aut;

℞ Capillorum ven. m. j. lupulorum, florum borraginis, bugloſſæ, cucurbitæ ana quartam partem m. j. paſſularum glycyrhizæ ana ℥ iij. fiat decoctio in aqua ad ℥ iij. in quibus diſſoluatur caſiæ fiſtu-

læ, & rhodomellis ana ℥ j. & fiat potio. quòd ſi vrina craſſa rubeaq́ appareat, quod ſanguinis redũdantiam indicat: ſi æger plethoricus ſit, cõmunis vena ſecanda eſt: ſi non adeò humorum plenitudine abundet, baſilica ſecabitur, atque ſyrupi concoquentes præparanteſq́ præſcribentur, videlicet:

℞ *Syrupi aceto ſi compoſiti de duabus radicibus, de endiuia ana* ℥ j. *aquarum ſtillatitiarum endiuiæ fœniculi ana* ℥ j. ß. *miſce: quibus vt decet exhibitis, materiam hoc medicamento minues.*

℞ *Diacartami* ʒ iij. *rhabarbari* ʒ j. *ſpicæ G.* iiij. *caſiæ fiſtulæ* ℥ j. *miſce, & cum aqua endiuiæ fiat potio. vel;*

℞ *Lupulorum cuſcutæ ana m.* j. *florum borraginis, bugloſſæ, capillorum veneris ana m.* ß. *paſſularum glycyrhizæ ana* ʒ iij. *decoquantur in aqua. vel;*

℞ *Colaturæ ana* ℥ iiij. *in quibus diſſoluãtur caſiæ fiſtulæ* ʒ vj. *electuarij de ſucco roſarum* ʒ iiij. *& fiat potus. vel;*

℞ *Agarici* ʒ ij. *ſalis gemmæ ſpicæ ana G.* vj. *infundãtur in oxymelite ſcillitico. deinde fiat expreſſio fortis: cui adde caſiæ fiſtulæ* ℥ j. *turpeti* ʒ ij. *Zinziberis G.* vij. *& cum prædicto decocto fiat potio. quòd ſi æger fuerit delicatior, illi pilularum alephanginarum* ʒ j. *tutò exhibebitur. His niſi febris eradicetur, tunc ad ea quæ valentiùs concoquunt,*

coquunt, accedendum. ℞ *Syrupi byzantini acetoſi. ſ. ana* ℥ j. *aquarum ſtillatitiarum abſinthij, fœniculi, endiuiæ ana* ʒ j. *miſce. vel fiat ſyrupus magiſtralis hoc pacto.*

℞ *Scariolæ, endiuiæ, bugloſſæ, quinque radicum ana m.* j. *radic. fœniculi apij ana* ℥ ij. *florum bugloſſæ, borraginis violarum ana* ℥ j. *quatuor ſem. communium frigidorum* ʒ ß. *glycyrhizæ paſſularum ana* ℥ ß. *aniſi maioranæ ana* ℥ ij. *fiat decoctio ſecundum artem in* ℔ iiij. *aquæ ad tertias. deinde fiat colatura cum forti expreßione, & addendo ſacchari libram* ß *& tantundem mellis deſpumati: fiat ſyrupus, quo vtetur manè & veſperi cum iam dictis aquis. Vtilius parabitur ſubſequens apozema.*

℞ *Radicum fœniculi, aſparagi, apij, cichorij, endiuiæ, eryngij, optimè contuſarum ana m.* j ß. *paſſularum mundatarum optimè contuſarum p.* iij. *glycyrhizæ raſæ m.* j. *hordei mundati & contuſi p.* ij. *aniſi maioranæ, dauci cretici ana m.* j. *flo. bugloſſæ, borraginis violarum ana* ℥ ß. *decoquantur in* xij. *libris aquæ ad tertias, fiat deinde fortis expreßio & colatura. Cui adde ſacchari rubei & mellis communis deſpumati ana* ℔ ß. *& fiat apozema: de quo ſingulis diebus ſummo manè libram vnam, & tantūdem ſub veſperum accipiet. ſi interim ſiti torqueretur, vtatur ſubſcripto condito.*

dito. ℞ *Specierum diamargaritôn, ſpecierum diarhodôn, ana ℨ j. conſeruæ bugloſſæ, violarum borraginis ana ℥ ß. cum ſaccharo fiat conditum, auri bracteis tegatur. Si anguſtijs laboret, ſubſcripto electuario roborante vtatur.*

℞ *Theriacæ citri, conſeruæ bugloſſæ contuſæ ana ℥ ß. ſpecierum diamargaritôn frigidi ℨ j. miſce, & cum ſyrupo bugloſſæ fiat confectio, qua æger dum anguſtijs premitur, cum aqua bugloſſæ & endiuiæ vti poterit. Si verò huic febri ſtomachi obſtructio coniungatur, vnguento ſuperius deſcripto illi occurres, nec obliuiſcaris clyſteres frequentes inijcere, vt materiam continuò lenias. Humoribus per ſyrupos ſatis præparatis, aliquo ex iam deſcriptis medicamentis purgare tentabis: poſt purgationem hepar & ſtomachum his quæ in capite de tertiana notha deſcripta ſunt, electuarijs roborabis, & iam dictis confectionibus vti, prout in declinatione aliarum febriũ dictum eſt. & hæc ſunt quæ ad febris, quæ ex phlegmate ſalſo fit, curationem attinent.*

Si verò febris à pituita fiat, in qua partes exteriores calidæ ſint, internæ verò frigidæ, epialos appellatur. fit autem propter diuerſitatem partiũ phlegmatis; tenuiores ſiquidem partes putrefactæ calorem accendunt: craſſæ verò, adhuc putredinẽ non expertæ, in internis partibus corporis manentes

nentes eaſdem refrigerant. huiuſmodi febris hac ratione curanda eſt. Primum illud animaduertendum eſt, quòd hæc febris fit ab humore craſſo in internis corporis partibus detento; & quòd ſtomachi habenda ratio eſt, qui à phlegmate, & craſſo potiſsimum, multum læditur. ſtatim itaque inijciendus eſt clyſter ad communes materias educendas, vel potio huiuſmodi exhibenda.

℞ Rhodomellis caſiæ fiſtulæ ana ℥ j. cum aqua fœniculi, fiat potio. qua exhibita, præſcribendi ſunt ſyrupi pituitam incidentes.

℞ Oxymelitis. ſ. rhodomellis ana ℥ j. aquarum fœniculi, bugloſſæ ana ℥ j. ß. miſce. Vt verò ſtomachum, qui in pituitoſis febribus maximè laborat, robores, tali vti poteris.

℞ Rob viuæ immaturæ ℥ iij. oxymelitis. ſ. ℥ iiij. aquarum fœniculi, abſinthij ana ℥ iij. defæcetur & aromatizetur modico cinnamomi. Huius exhibendæ ſunt ℥ ij. vel cochlearia ſeptem cum duabus tabellis aromatici roſati ex deſcriptione Gabrielis. Interim enæmatibus aliquanto acrioribus vtendum, videlicet:

℞ Centaurij maioris, chamæmeli, meliloti ana m. j. medullæ cartami ʒ vj. ſeminis anethi ʒ vij. fiat decoctio in aqua, in qua diſſolue hieræ picræ Gal. ℥ j. olei anethini ℥ iij. & fiat enæma. vel;

℞ Summitatum fol. cauliũ rubeorum centaurij minoris,

minoris cucurbitæ, pulegij ana m. j. ſeminis aniſi, fœniculi ana m. ʃʃ. agarici ʒ ij. medullæ cartami ʒ vj. miſceantur, & fiat decoctio ad ℔ j. in qua diſſolue hieræ Galeni ℥ j. olei anethini ℥ iiij. ſalis gemmæ ʒ j. & fiat enæma. Aliud etiam enæma hoc pacto præſcribere poteris.

℞ *Gallum vnum antiquum virgis diu flagellatum, & occiſum, quem ſubſcriptis rebus infarcies.* ℞ *Polypodij, turpeti ana ʒ iij. ſtœchadis, ſeminis anethi, meliloti, chamæmeli ana ʒ iij. cinnamomi ʒ j. hordei mũdi ʒ iij. ʃʃ. his optimè permiſtis, infarciatur gallus: atq; ita infarctus decoquatur in aqua, quouſque caro ab oſsibus ſeparetur.* ℞ *Ius ita paratum, vitellos ouorum tres, caſiæ fiſtulæ ℥ j. miſce. et fiat enæma. Poteris interim quopiam auxilio vomitum illi prouocare ex Auicennæ ſententia.*

℞ *Phaſiolorum ℥ j. ſeminis anethi, ſeminis raphani, calaminthæ ana ʒ ʃʃ. cõmiſceantur in ℔ j. aquæ ad 3 as. colaturæ addantur oxymelitis. ſ. ℥ ij. & tepida exhibeatur. & ſi intra horam vnam nõ euomuerit, penna oleo intincta gutturi indita vomitum prouocabis: cum verò purgatione noxiã materiam purgare tibi viſum fuerit, conſule caput de febre quotidiana ex phlegmate vitreo & gypſeo. vel facias hoc pacto.*

℞ *Polypodij quercini, foliculorum ſenæ, ſeminis aniſi,*

aniſi, fœniculi ana ℥ iiij. *bulliant in aqua, & fiat colatura: in qua diſſolue caſiæ fiſtulæ rhodomellis ana* ℥ j, *diacartami* ʒ iij. ß. *& fiat potio: & ſtomachi præcipuè curam habeas illum roborando vnguentis, emplaſtris, ſacculis, de quibus abundè ſuperius diximus. Si verò his adhibitis præſidijs febris non ceſſat, prout in ſuperioribus adnotauimus, ad confectiones, ſyrupos, apozemata, pilulas, & electuaria deueniendum; atque ijs, quouſque febris omnino recedat, vtendum: eadem quæ in hac febri, ſunt etiam in lipyria febre obſeruanda; & materia peccante perſpecta, ſyrupi illam præparātes ſunt præſcribendi, & iam dicta enæmata inijcienda, & purgationes exhibendæ. Similiter ſi febris ſit ſeptimana, aut ſextana, cōſideranda materia eſt, à qua fiunt; & pro varietate peccantis materiæ eiuſdemq́ue craſſitie & tenuitate ſyrupi variandi ſunt, & variandæ confectiones, & potiones. Si verò fuerit quotidiana continua, phlegmatis, à quo fit, ratio habenda eſt, craſſumne ſit an tenue: & pro illius diuerſitate varianda ſunt præſidia. & hæc ſunt quæ ad curationem pertinent febris, quæ à ſalſo, dulci, vitreo, & cuiuſcunque ſpeciei phlegmate ortum habet.*

DE CVRATIONE FEBRIS quartanæ ab humore melancholico.

Cap. VIII.

SI medicus ad ægrum accedens videat illum melancholicæ temperaturæ, coloris plumbei vel cinerei vel fuſci, atque eiuſdem membra gracilia fuerint & macilenta, qui in cibis, leporibus, & carne bubula, & antiquo caſeo vſus fuerit, & multis leguminibus, & alimentis ſanguinem adurentibus, copioſis aromatibus, pipere, eruca, ſinapi, & ſimilibus, & qui ira & diuturna triſtitia laborauerit, à quibus corpus admodum exſiccari cõſueuit, aut in quo præceſſerint febres compoſitæ, aut erraticæ, aut diuturna tertiana, in quibus humorum tenuiores partes abſumũtur, craſſiores verò relinquuntur, & febris à principio cum frigore inuadat; illa verò progrediente cum rigore frigori coniuncto ex tenuioribus humoris melancholici partibus putrefactis, ſi paroxiſmus horas 24. perduret, & duos intermittat dies, & quarto reuertatur, ægrum quartana febri laborare indicabit: in qua, quemadmodum & in aliјs febribus, procedendum eſt. concoquenda eſt materia peccans, & purganda, cùm ſit ex genere putridarum. itaque à communium ſuperfluitatũ euacuatione exordiendum; & ſi aluus adſtricta ſit, tale

ſit, tale inijciendum enæma. ℞ *Seminum aniſi, fœniculi ana pug.* j. *foliorum maluarum man.* j. *cartami* ℥ ß. *bulliant in aqua ad* ℔ j.. *in qua diſſolue mellis communis, & olei ana* ℥ iij. *& fiat enæma. Poterunt communes materiæ tali potione educi.*

℞ *Caſiæ fiſtulæ, rhodomellis ana* ℥ j. *diſſoluantur in decocto communi, & fiat potio. conſequenter exhibendi ſunt ſyrupi concoquentes.*

℞ *Oxymelitis. ſ. ſyrupi è bugloſſa ana* ℥ j. *aquarum bugloſſæ, endiuiæ ana* ℥ j. ß. *quibus ad dies aliquot exhibitis, tali medicamento peccantes humores minues.*

℞ *Diaſenæ, caſiæ fiſtulæ præparatæ cum ſaccharo ana* ℥ ß. *myrobalanorum Indorũ* ʒ ij. *miſce, & cũ decocto cõmuni fiat potio. Hac exhibita, ſi materia peccans adhuc contumax ſit, & natura illã ſuperare, & expellere non poteſt, ad concoquentia & purgantia validiora deueniendum, & ſymptomatibus, quæ huiuſmodi febrem comitari conſueuerunt, occurrẽdum: inter hæc potiſſimum frigus eſt, à quo æger in paroxiſmi principio maximè affligitur. in illius itaque principio ea ſunt exterius applicanda, quæ ſuperius capite de febri phlegmatica ſimplici dicta ſunt, lateres. ſ. roremarino cooperti, & vino rubeo aromatico aſperſi manibus & pedibus applicandi, quouſque*

frigus

frigus recedat. vel hoc pacto: ℞ Roſmarini, thymi, rutæ, chamædryos, chamæpityos, garyophyllorũ, nepetæ, marrubij, mẽthæ, chamæmeli, foliorũ lauri portiones aliquas. fiat decoctio in vino albo, & aqua cõmuni, in qua fortiter bulliãt immiſſi lateres, et calidi linteis reuoluti extremitatibus applicẽtur. Aut in prædicto decocto madefiat ſpõgia, et expreſſa dorſo admoueatur. hac enim ratione frigus quàm citiſſimè remouebitur. Quòd ſi hæc nõ ſatis ſint, tũc vxorem, ſi iuuenis illa ſit, aut iuuẽculam aliam arctè æger amplexetur: eſt enim remedium optimũ. vel illi ſpinam & dorſum inunge oleis, anethino, rutaceo, chamæmelino, abſinthino, & coſtino: huiuſmodi enim ſunt, quæ partibus exterioribus applicare conſueuimus. Interius verò, & potiſſimum ſignis concoctionis apparentibus, talia exhiberi poterunt.

℞ Theriacæ magnæ Gal. ʒ j. aquæ fœniculi ℥ j. ß. miſce, & fiat potio exhibenda in principio paroxiſmi. aliter:

℞ Succi apij depurati ℥ j. mithridati ʒ ß. miſce, & fiat potio. aliter:

℞ Succi abſinthij ℥ j. caſiæ ligneæ ʒ j. miſce, & fiat potio. aliud:

℞ Vini in quo decocta ſit agrimoniæ ℥ j. theriacæ Galeni ʒ j. ß. & fiat potio: hæc potio in paroxiſmi principio exhibenda: ſpina verò & dorſum

duabus

duabus horis ante paroxiſmū prædictis oleis inungentur, & ſtragulis optimè cooperiendus æger ad frigoris incommoda euitanda. Si paroxiſmus cum vomitu inuadat, vtile erit illum prouocare, & à debilioribus incipere, & ad validiora trāſire, vt ſuperius diximus capite de curatione febris phlegmaticæ. poteris enim illi exhibere aquā calidam, cui admiſceantur oleum & aqua florum aurantiorum. Si non ſatis ſit, tunc exhibendum oxymel ſimplex cum decocto raphani, vt dictum eſt. Superuenientem ſitim ſubſequētibus ſedabis. decoquantur in aqua fœniculum & cinnamomū aut petroſelinum, de qua bibat cum ſequenti condito. ℞ Conſeruæ violarum bugloſſæ, borraginis ana ℥ ß. ſpecierum frigid. diamargaritôn ʒ ß. lætificantis Galeni, & ſpecierum aromatici roſati ana ʒ j. ſacchari q. ſ. eſt miſce, & fiat conditum aureis bracteis obductum. Poterit & tale parari iulebum, quod aquæ admiſtum ebibere poterit. ℞ Aquæ bugloſſæ, ſcolopendrij, maioranæ, ſcariolæ ana ℥ iiij. ſacchari quod ſatis eſt, & fiat iulebum. Si interim concoctionis ſigna appareant, aut ſanguinis, & vrina craſſa ſit, turbida & colorata; baſilica ſiniſtri brachij, aut ſaluatella manus ſiniſtræ ſecari poterit. & validiora concoquentia præſcribentur. vt; ℞ Syrupi de epithymo, oxymelitis diuretici ana ℥ij. aquarum fœ-

niculi, & maioranæ ana ℥ j. ß. *miſce. vel;* ℞ *Syrupi byzantini acetoſi ſimpl. ana* ℥ j. *aquarum abſinthij, & bugloſſæ ana* ℥ ij. *vel paretur ſyrupus magiſtralis hoc pacto.* ℞ *Radicum apij, fœniculi, granorum ruſci, radicum aſparagi, ſambuci, fraxini, geniſtæ, tamaricis ana m. j. commiſceantur, & aceto fortiſſimo temperentur horis 24. deinde adde vtriuſque cichorij, ſtœchadis, vtriuſque calaminthæ, eupatorij ana* ℥ j. *ſcolopendrij m.* ß. *abſinthij, menthæ, endiuiæ, ſcariolæ, meliſſæ ana* ℥ ij. *quatuor ſeminum frigid. minorum, ſpicæ celticæ ana* ʒ j. ß. *mellis roſac.* ℔ ij. *ſacchari* ℔ j. *& fiat ſyrupus, de quo ad humores concoquendos manè & veſpere exhibebis cum cicerũ rubeorum decocto. Concoctis humoribus purgatio hoc pacto præſcribetur.* ℞ *Glycyrhizæ raſæ ana* ℥ ß. *polypodij foliculorum ſenæ ana* ʒ iij. *florũ borraginis, ſtœchadis, lupulorũ, bugloſſæ ana* ʒ ij. *paſſularum mundatarum p. ſ. decoquantur in aqua ad* ℥ iiij. ß. *quibus infundantur myrobalanorum Indorum, pulueris epithymi ana* ʒ ij. ß. *fiat deinde fortis expreſſio, & colatura, cui addantur diaſenæ, caſiæ fiſtulæ ana* ℥ ß. *& fiat potio. Aliter;* ℞ *Myrobalanorum Indorum citrinorum ana* ʒ ij. ß. *infundantur in* ℥ ij. *aquæ lactis ad horas 12. deinde calefiat, & fiat fortis expreſſio, cui adde caſiæ fiſtulæ diſſolutæ, cũ aqua bugloſſæ* ℥ j.

pulueris

pulueris epithymi ʒ j. Zinziberis G. vj. rhodomellis ℥ ß. miſce, & fiat potio. Vtiliter etiam exhiberi poterit ʒ j. pilularum Indarum quæ à proprietate humorem melancholicum educunt. Aliter; ℞ Lapidis armeniaci loti ʒ j. pulueris ſenæ ʒ j. ß. agarici ʒ ß. caſiæ fiſtulæ ℥ j. miſce, & cum aqua maioranæ fiat potio. Aliter in pulueris forma; ℞ Pulueris ſenæ, pulueris epithymi ana ʒ ß. lapidis lazuli ʒ j. ß. Zinziberis ʒ ß. cinnamomi ℈ j. ſalis gemmæ G. iiij. ſacchari ʒ x. miſce, et fiat puluis, cuius doſis eſt ʒ ß cum aqua fœniculi, & buglosſæ, aut abſinthij. Si verò humoribus per purgationes eductis adhuc febris perſeueret, prout in alijs dictũ eſt, ad cõfectiones, ſyrupos, apozemata, & electuaria deueniendum. vt; ℞ Syrupi byzantini ℥ viij. ſyrupi de bugloſſa ℥ iiij. aquarum quinq; radicũ tamaricis, & maioranæ ana ℥ iiij. cinnamomi, trochiſcorum è capparibus ana ʒ j. his in linteo ligatis, fiat ſyrupus in modũ apozematis. confectio talis ſit. ℞ Pulueris epithymi, ſenæ ana ʒ ß. diaſenæ ℥ j. lapidis armeniaci ʒ j. ß. cum ſyrupo de epithymo: fiat confectio. Electuarium hoc pacto paretur. ℞ Specierum roſatæ nouellæ, trochiſcorũ de capparibus ana ʒ j. ß. ſacchari infuſi in aqua bugloſſæ q. ſatis eſt; miſce, & fiat electuarium in tabellis. Confectio alia non adeò ventrem ſoluens. ℞ Trochiſcorum de capparibus ʒ iij.

trochiſcorum de abſinthio ʒ j. ſs. myrobalanorum Indorum ʒ iij. conſeruæ bugloſſæ, diacori contuſi ana ℥ ſs. cum ſyrupo bugloſſæ, fiat confectio. Aliter hac ratione parari poterit. ℞ Confectionis dialaccæ ℥ ij. ponantur in vaſe vitreo. ſis perpetuò ſolicitus, vt aluus laxa ſit, pro quo tali enæmate vti poteris. ℞ Maluæ, bliti, florum chamæmeli ana m. j. furfuris p. j. fiat decoctio, in qua diſſolue ſacchari rubei ℥ iij. benedictæ ℥ j. olei cõmunis ℥ iij. mellis ℥ ij. ſalis gemmæ G. x. miſce, et fiat enæma. & quia huius febris radix in ſplene ſita eſt, vt plurimum illi ſplenis obſtructio coniũgitur. ſunt itaque ſpleni præſidia admonenda, & primo vnguento huiuſmodi vti poteris. ℞ Olei è tamariſce, è capparibus irini ana ℥ ſs. aceti medicũ cũ cera q. ſ. fiat vnguentum. Vel: ℞ Olei è capparibus irini anã ℥ j. aceti ſcillitici ℥ ſs. trochiſcorũ è capparibus ʒ ij. pinguedinis anatinæ, pingued. gallinæ ana ʒ iiij cerӕ q. ſ. eſt, & fiat vnguentũ. Vtile etiam erit fomentum tale. ℞ Corticum radicum capparum, corticum radicis tamaricis, petroſelini, mentaſtri, ſeminum rutæ ana ʒ iij. ſalis nitri ℥ ij. caricas nigras num. x. florũ chamæmeli, meliloti, ſeminũ aniſi, fæniculi ana m. ſs. commiſceãtur, & bulliant omnia in partibus duabus aquæ, & vna aceti acerrimi, & cum ſpõgia foueatur locus affectus. In eundem vſum parabitur

rabitur emplaſtrum tale. ℞ *Vtriuſque emplaſtri diachylôn ana quod ſatis eſt, pulueris radicũ ireos* ℥ j. *malaxẽtur cum oleo capparum, & tamaricis* ana *miſce, & fiat emplaſtrum, quod extẽdatur ſuper alutam ad formam ſplenis. Ad idem vnguentum.* ℞ *Foliorum maluæ biſmaluæ, radicũ lilij ana* ʒ j. *farinæ ſeminis lini* ʒ iij. *caricarum pinguium paſſularum mundatarum* ana ℥ iij. *contundantur omnia ſimul, & infundantur in aceto acerrimo per horas octo; deinde bulliant in aqua ad ſpiſsitudinem vſque: deinde adde vnguẽti dialthææ, olei amygdalarum dulciũ ana* ℥ j. *ceræ quod ſatis eſt, & fiat vnguentum. Vel;* ℞ *Ammoniaci bdellij ana* ʒ j. *infundantur per noctem in aceto, & diſſoluantur: & accipe picis naualis, corticum radicis ireos, opopanacis, ſeminum ſinapi, foliorum & radicis ſcolopendrij ana* ℥ ß. *mucilaginis ſeminum lini* ʒ vj. *olei de capparibus irini ana* ℥ j. ß. *ceræ quod ſatis eſt, miſce; & fiat vnguentum. Vel paretur huiuſmodi ſacculus ad ſplenis flatus diſſoluendos.* ℞ *Foliorum rutæ, mentaſtri, calaminthæ, eupatorij, abſinthij, parietariæ, ſcolopendrij, betonicæ ana m.* ß. *calefiant ſuper calidam tegulã, & aſpergãtur vino albo, & modico aceti, & fiat ſacculus, qui calidus ſpleni eſt admouẽdus. quòd ſi & in ſtomacho per ſplenis conſenſum flatus generentur, fiat talis ſacculus.* ℞ *Milij, pa-*

 nici,

nici, furfuris frumẽtacei, ſalis modicè triti ana p.j. miſce, & caleſiant in vaſe æneo continuè illa mouendo. ex his demũ calidis factus ſacculus, ſtomacho & ſpleni applicandus, diſcutit enim flatus ſtomachi & ſplenis. & quoniam multoties obſtructione ablata flatus in ſtomacho & ſplene remanere conſueuerunt, ſequenti vtaris ſacculo. ℞ *Seminum aniſi, carui, fœniculi, florum bugloſſæ ana* ℥ j.ß. *radicum ireos* ℥ iij. *florũ chamæmeli, meliloti, ſtachadis citrinæ & Arabicæ ana* ʒ iij. *corticum citri ſiccorum* ʒ iiij.ß. *commiſceantur, & ex illis fiat ſacculus ſpleni applicãdus. Poteris ſimiliter poſt cibũ ſubſcripti pulueris aliquid exhibere ad vim concoctricem roborandam, & flatus diſcutiendos.* ℞ *Cinnamomi* ʒ ß. *ſeminũ aniſi, fœniculi ana* ʒ ß. *glycyrhizæ* ʒ iij *flo. bugloſſæ* ℥ j.ß. *Zinziberis* ℈ j. *fiat puluis tenuiſſimus, cui adde ſacchari tantũdem, atq; illo vtaris poſt cibum. Quia verò ægritudo chronica eſt, & ægri cum multis medicamentis aſſumptis nõ curati medicis fidẽ adhibere & obtemperare diutius nolunt, tunc æger naturæ relinquendus eſt, & per interualla à medicamentis abſtinendum, & alia præſidiorum genera tentanda ſunt. Verbi gratia, inijciendus illi timor eſt, narrando rumorem eſſe, illum furtum commiſiſſe maximum, & pro illo ad ſuſpendiũ quæri, aut aliud ſimile, vt quod aliquis*

illum

illum capere quærit, & ad fugam eſt cõcitandus. Poſſet etiam timor illi incuti, ſi ruina domus illi nuncietur, aut in fluuiũ deuoluatur, vt madefiat: multi enim hac ratione curati ſunt. Cogimur autem nos, cùm alia præſidia non proſunt, ad huiuſmodi deuenire. Locuſta collo appẽſa à proprietate quartanam curare dicitur: quod non ratione, ſed experimento tantum eſt comprobatum. Aliquãdo fit quartana febris cum miſtione ſanguinis, tunc admiſcenda ſunt, quæ ſanguinem coquere, & puriorem reddere poſſunt. ℞ Syrupi de endiuia, de bugloſſa ana ℥ j. aquarũ cichorij, bugloſſæ ana ℥ j. ß. poſt ebibitos ſyrupos huiuſmodi erit adhibenda purgatio. ℞ Diacatholici ℥ j. diaſenæ ʒ iij. electuarij de ſucco roſarum ʒ ij. diſſoluãtur in aqua lupulorum, & fiat potio. Si verò humori melancholico cholera admiſta ſit, tũc ijs quæ melancholicum humorem cõcoquunt, & purgant cholerã, concoquentia & purgantia in debita proportione ſunt admiſcenda. Concoquentibus his vti poteris. ℞ Syrupi violacei è bugloſſa ana ℥ j. aquarũ ſcolopendrij, lupulorũ fumariæ ana ℥ j. purgatio poterit per hæc fieri. ℞ Confectionis hamech ʒ iij. caſiæ fiſtulæ ℥ j. cum aqua ſcabioſæ, & bugloſſæ: fiat potio. eadem proportione, vt ſiti, & alijs ſymptomatibus occurras, procedendũ eſt, & præſidia quæ in hoc capite expoſita ſunt, his quæ in capite

de curatione tertianæ ſimplicis præpoſuimus, ſun t admiſcēda. Si verò humori melancholico admiſſū ſit phlegma, talibus concoquentibus vti poteris. ℞ Rhodomellis ſyrupi de bugloſſa ana ℥ j. aquarum bugloſſæ, & fœniculi ana ℥ j. ß. Vel, ℞ Syrupi acetoſi ſimplicis, oxymelitis ſimplicis ana ℥ j. aquarum abſinthij, ſcabioſæ, fumariæ ana ℥ j. miſce. eadem ratione commiſceri poterunt confectiones, opiata, electuaria apozemata, vtriuſque humoris ratione habita. Ex his patet, qua ratione quartana febris curari poßit, ſiue ſimplex ſit, ſiue compoſita. Pariter curari poterit quartana cōtinua: aut enim fient ab humore ſimplici, aut compoſito: ſi à ſimplici fiat, his quæ humorem melancholicū concoquere & euacuare poſſunt, inſiſtendum: ſi verò ab humoribus permiſtis oriatur, tunc humor qui melancholiæ coniungitur conſiderandus, & pro illius natura concoquentia & euacuātia ſunt iniungēda, vt docuimus. & ita abſoluta eſt curatio febrium putridarū. Et ſi ſint febres aliquæ quintanæ & ſextanæ, vt Nicolus dicit, ſunt quartanæ quinta vel ſexta die repetētes: quare materia quæ morbum facit, potius indicat melancholiam, quia eſt tardi motus, quamuis fieri poteſt, vt huiuſmodi febres ab alijs humoribus oriantur. Sunt tamē ſigna conſideranda, vt ægritudines dignoſcantur, & pro ratione materiæ peccantis ſunt applicāda præſidia.

præſidia Hæc quidē præſidia ſunt, quibus medici prudentes vti conſueuerunt; illis Hiſpani medici neque vti, neq; ea diſcere volunt. Vno præſidij genere ſæpius vſus ſum, quod tale eſt, vt pro illo omnes Deo optimo maximo gratias reddere debeamus, qui talem vim huic medicamento, prout & alijs multis, conceſſerit. eſt autem tale, vt cùm primum quis illo vti cœperit, ſtatim illius vires, cōmodum & vtilitatem percipiat. Eſt autem hoc medicamentum ſalſa parilia; cuius decoctum eo quo dicemus modo paratum, ebibitum quartanas breui curat. Paucis etiā diebus cuiuſcūque ſpeciei hydropem ſanat, adeò vt illam magno miraculo Deus creaſſe videatur, & eiuſdem vſum nobis oſtēdat, ad huiuſmodi & alias plurimas ægritudines propulſandas, cū tam breui illas curet; nec inſuauis adeò ſit, vt quiſpiam illam abhorreat. Modus autem in quartanis curandis obſeruādus talis erit. Præmittendæ ſunt euacuationes aliquæ, prout hoc eodē capite declarauimus. Euacuatione facta, atq; eadem, ſi oporteat iterata, decoctū ſalſæ pariliæ eo, quem hic tradimus, modo paratum, in prandio & cœna loco aquæ, aut vini pro potu eſt exhibendum; neque ſudores prouocandi ſunt, aut alia adhibenda diligētia, niſi aliquæ huic febri aptæ euacuationes factæ fuerint. ab his curationem auſpicaberis. primo quinq; diebus ſum-

mo manè huiuſmodi ſyrupus exhibendus. ℞ Oxymelitis. ſ. ſyrupi de bugloſſa ana ℥ j. aquarum bugloſſæ, endiuiæ ana ℥ j. ß. quibus abſolutis, peccantes humores tali medicamẽto minuendi. ℞ Diaſenæ, electuarij Indi ana ʒ ß. myrobalanorum Indorum ʒ ij. miſce, & cum decocto communi fiat potio: deinde ad ea quæ validius concoquunt & euacuant, deueniendum, videlicet; ℞ Radicum apij, fœniculi, cichorij, eryngij, contuſarũ ana ℥ ij. polypodij quercini optimè contuſi ℥ iij. foliculorum ſenæ ℥ j. ſcolopendrij, dauci cretici ana m. j. thymi, epithymi ana p. j. decoquantur in aquæ ℔ xij. & aceti ℔ j. ß. ad ℔ x. fiat deinde colatura cũ forti expreſſione, cui adde ſacchari rubei ℥ viij. rhodomellis ℥ iiij. mellis cõmunis deſpumati ℥ v. miſce, & fiat apozema, è quo æger ſingulis diebus ſummo manè ebibat xij. ℥ & totidẽ veſpere. Aliter etiã poterit parari apozema hoc pacto. ℞ Florum borraginis p. vj. epithymi p. ß polypodij ℥ iiij ſenæ p. iij. myrobalanorum Indorũ ʒ ij. ligni ſancti ℔ j. terãtur optimè, & decoquãtur in ℔ xij. aquæ ad quartæ partis cõſumptionem: deinde fiat colatura cum forti expreſſione, cui adde mellis cõmunis ℔ j. ß. ſacchari ℥ iiij. cõſeruæ, borraginis, ſtœchadis ana ℥ ij. & fiat apozema. Cõcoctos humores tali medicamento purgabis. ℞ Maſſæ pilularum Indarum aggregatiuarum ana ʒ ß. dacri-

dij

dij G.ij.*miſce,& fiant pilulæ* v. *abſolutis euacuationibus ,ſalſæ pariliæ decoctum hoc pacto parabitur.* ℞ *Salſæ pariliæ* ℥ iiij. *contuſæ in mortario,& minutiſsimè inciſæ;& decoquantur in aquæ* ℔ xvj. *cum ſenæ* ℥ ß. *fiat autem decoctio lento igne,quouſque abſumantur libræ* iiij. *tunc illi adde epithymi* ℥ ß.*hermodactylorum electorũ & contuſorum* ℥ ij. *qui prius cum modico parati decocti diſſoluantur, & parumper inſuper bulliant;deinde amoueãtur ab igne;vas optimè claudatur,quouſque decoctum frigeſiat:fiat colatura, qua vtatur pro potu in prandio & cœna, quantũ ægro ſatis eſt. Facta prioris decocti colatura,aqua his quæ ſuperſunt fæcibus in eodem vaſe affundenda, & fiãt altera decoctio ad conſumptionem* ℔ j. *alterum hoc decoctum ſeruandum eſt, vt in illo quæ ſecundo coquenda erit ſalſa parilia decoqui poßit,cum ſena,epithymo, & hermodactylis, vt iam diximus.erit autem illi tantum aquæ ſuperaddendum,vt menſura prius à nobis conſtituta* ℔ *expleatur. Huiuſmodi verò decoctũ ad vigeſimũ diem vſque bibendum erit:hoc enim tẽporis ſpatio quartanas curat, et in diebus* x.*hydropem.Interim neceſſe eſt,vt recta & accurata victus ratione æger vtatur,comedat carnes boni ſucci,vt veruecinas,& gallinarum elixas;à iure tamen carnium abſtineat. Carnibus tantũ veſcatur & mo-*

& modico pane. Hædorũ etiã carnes, & montanarum auium, his cõueniunt: in cœna à carnibus abſtineat, & paſſulis vel amygdalis cum modico pane veſcatur, & ex parato decocto bibat, vt diximus. Illud animaduertẽdũ eſt, quòd ſi quartana matutinis horis inuaſerit, vt æger cibũ, & potũ vſque in veſperum differat, & febris declinatio expectanda; ſi veſpere febris inuadat, tunc ſex vel octo horis ante illius principiũ æger cibandus erit.

Medici omnes, qui hucusque de tabe ſcripſerunt, curari illam non poſſe affirmant. quòd autem, aut nullo modo, aut difficillimè curari poſſit, ex eo fieri affirmãt, quia tabes fit ex acris & erodentis humoris in pulmonem defluxu, ex quo vlcera in pulmone fiunt: quæ quidem curari non poſſunt, quia pulmo propter reſpirationem in perpetuo motu eſt; vlcera verò ſi ſanari debeãt, quietem requirunt. neque quæ hucusq; ſcripta ſunt præſidia, profuiſſe viſa vnquam ſunt, neq; medicus qui tabem curet, adhuc eſt inuẽtus, cùm multos in pectore & dorſo vulneratos curauerim, quibus omnino transfoſſus fuerat pulmo. qui omnes meis remedijs ſanati ſunt, neque vllus, quod Dei bonitati adſcribo, vnquam perijt. coniectura quadam ductus argumẽtabar. Si hi, quibus maxima ſunt in pulmone vulnera, & pulmo omnino transfoſſus eſt, & propter illius motum perpetuũ

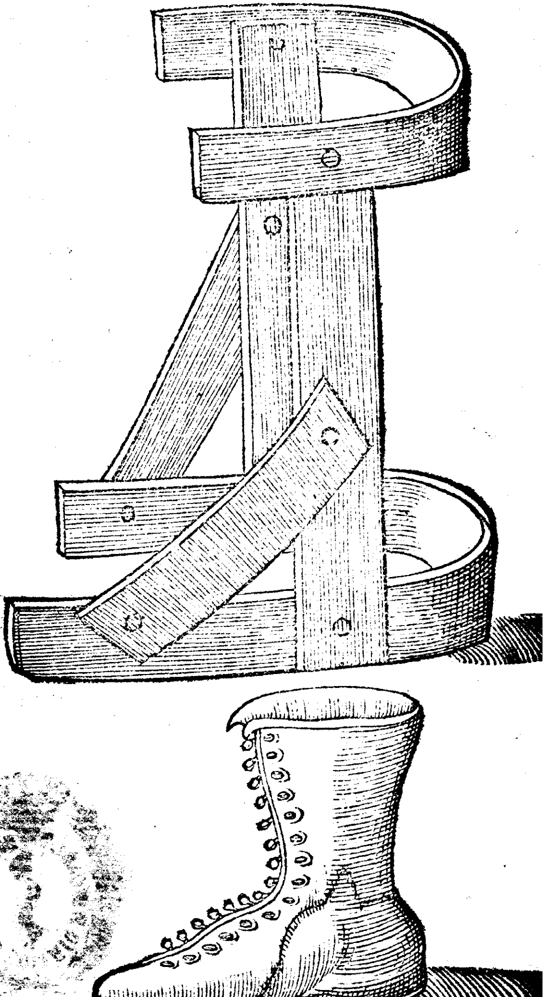
tam

tam copioſè ſanguis effluit, his remedijs, Deo iuuãte, ſanantur omnes: quare & tabidi non ſanabũtur, quorum vlcera in pulmone tã parua ſunt? cùm hæc animo reuoluerem, atq; illos ſanari poſſe iudicarem, in vno curationem ſum expertus, qui ita conualuit, & ſanus euaſit, vt nullus vnquam melius: & tabidi febre continua laborantes, hoc remedio conualeſcunt, pingues fiũt, & boni habitus, & bene colorati, vt nihil ſuperſit expetendũ. Modus curationis talis eſt: Primo præcedẽte humorum præparatione purgandi ſunt, & tribus diebus illis exhibendus huiuſmodi ſyrupus. ℞ *Syrupi roſati, ſyrupi è capillis veneris ana* ℥ j. *aquæ ſcabioſæ* ℥ iij. *quarta die has pilulas deuorent.* ℞ *pilularum aggregatiuarum de agarico ana* ʒ ß. *acuantur & formentur pilulæ* v. *ſequenti die ſubſcriptum apozema capere incipient, quod die purgationis parandum eſt, & coquendum, & in eodem vaſe omnia relinquenda ſunt vſque in diẽ ſequentem, nam tunc ſummo manè colatura cum forti expreſſione facienda eſt, & præparatio abſoluenda.*

FINIS.

COLEGIO DE CIRUGIA SAN CARLOS BIBLIOTECA

Icon inſtrumenti, cuius facta eſt mentio ſuprà lib. 2. cap. 11.
De torti pedis cur[illegible]ione.

Libellus hic nihil habet S. Romanæ Eccleſię fidei contrarium, aut Reipub. offenſiuum: quod atteſtor

Sebaſtianus Baer Delphius inſig. Cathedralis Eccleſiæ S Mariæ Hantuerpienſ. Plebanus & Canonicus.

ANTVERPIAE EXCVDEBAT CHRISTOPHORVS PLANTINVS, ARCHITYPOGRAPHVS REGIVS, PRIDIE NONAS NOVEMBRIS, ANNO DOMINI M. D. LXXIII.